This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 451158

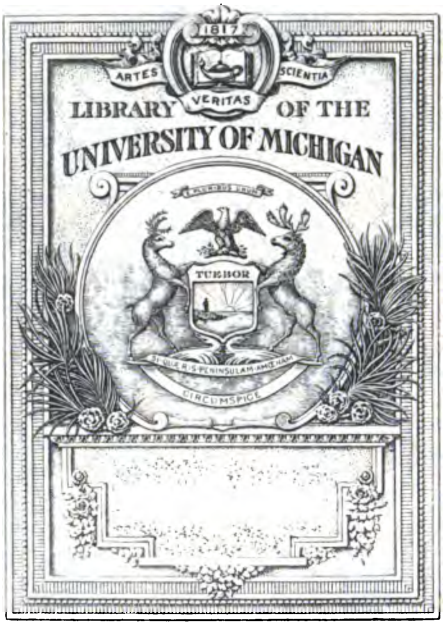
1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

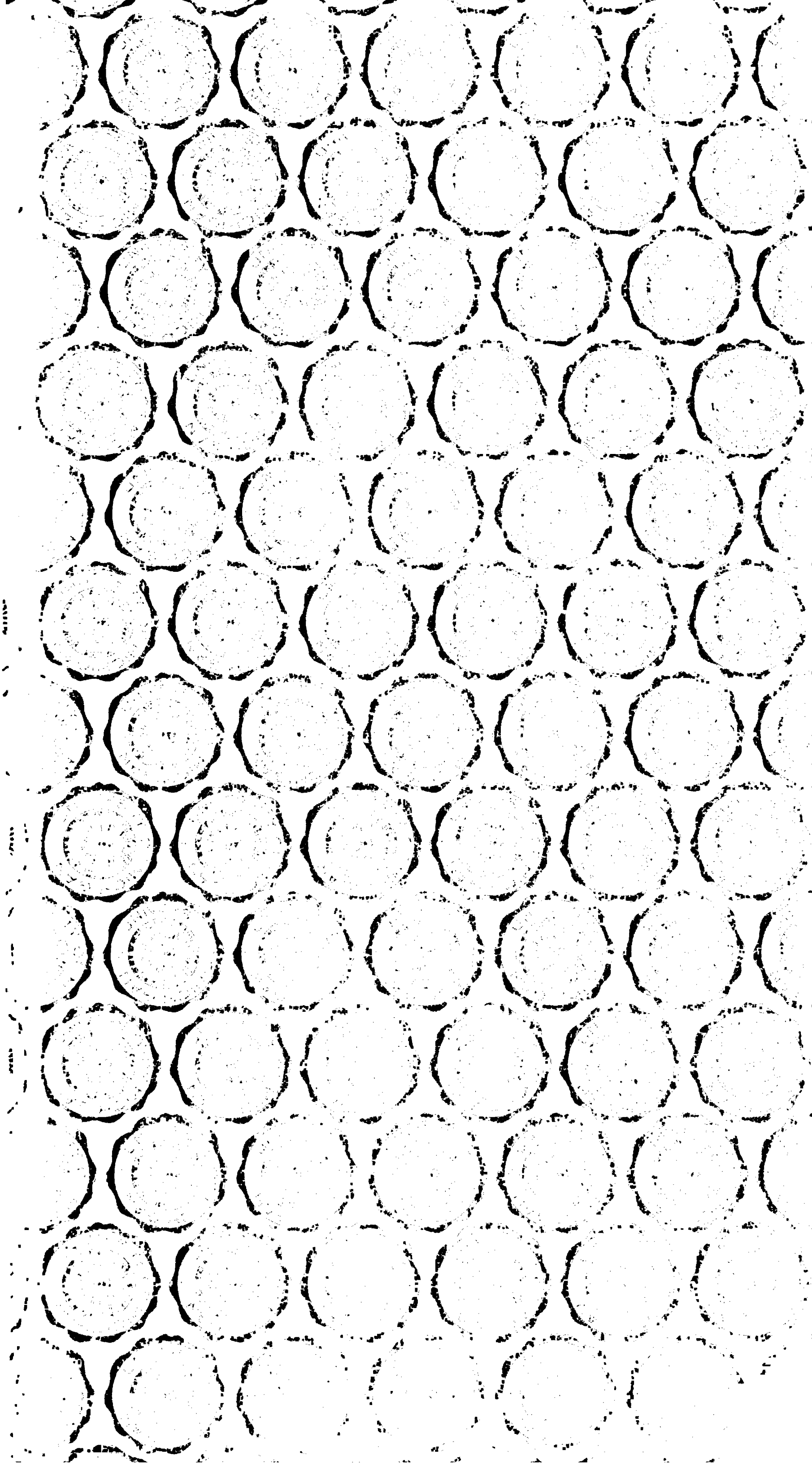

BX
2627
.A33
A3

VEREENIGING TOT BEOEFENING

VAN OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS.

BX
2627
.A33
A3

VERZAMELING VAN STUKKEN

BETREKKELIJK HET

KLOOSTER ALBERGEN.

REGISTRUM JOHANNIS DE LOCHEM

PRIORIS MONASTERII IN ALBERGEN. SIVE ANNALES RERUM

IN TRANSISALANIA MAXIME ET GELRIA ANNIS

1520—1525 GESTARUM.

Vervolg op de Kronijk benevens inleiding en verdere stukken volgen later.

ZWOLLE.
DE ERVEN J. J. TIJL.

ALBERGENSIA.

Albergen, Netherlands (Priory of Augustinian canons)

VEREENIGING TOT BEOEFENING
VAN OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS.

ALBERGENSIA.

STUKKEN

BETREKKELIJK HET

KLOOSTER ALBERGEN.

ZWOLLE,
DE ERVEN J. J. TIJL.
1878.

BX
2627
.A33
A3

Op de algemeene vergadering der vereeniging in Junij 1872 werd het besluit genomen om het Chronicon Albergense te doen drukken, dat in handschrift in het archief van den Hoogen Raad van Adel wordt bewaard en waarvan de uitgave aan de Vereeniging welwillend was vergund.

In dit Chronicon nu zijn door JOHANNES VAN LOCHEM, Prior van het Klooster Albergen, de voornaamste zaken en gebeurtenissen opgeteekend, die gedurende zijn prioraat (1520—1525) in dat klooster plaats vonden of daarop betrekking hadden.

Zooals bekend is [1]) vestigden zich eenige klerken of broeders van het Gemeene leven in 1407 op het daartoe door de gebroeders WESSEL en ALBERT SCHULTE afgestane erve Hobergen of Schultenhuis in de buurschap Albergen. Dit gesticht bleef van den aanvang af gedu-

---

[1]) LINDEBORN, histor. Episc. Daventr. p. 427 en volgende (uitgave Colon. Agrup. 1670).

1413, 27 Sept., vergunde de Pastoor van Ootmarsum aan hen aldaar eene kapel met altaar opterigten (Reg. Prov. Arch. II, p. 209), hetgeen door Bisschop Frederik op 13 Oct. daaraanvolgende werd bevestigd (Reg. Prov. Arch. aldaar).

1414, 26 Sept., gaf de Priores van Weerselo gelijke vergunning voor 2 altaren (Reg. Prov. Arch. II, p. 218; VI, p. 221).

1414, 17 Oct., werden kapel, altaren en kerkhof gewijd door Mathias, Bisschop van Budua, Vicaris-generaal van Bisschop Frederik (Reg. Prov. Arch. II, 219).

1436, 8 Mei, breidde de Pastoor van Ootmarsum hunne voorregten uit (Reg. Prov. Arch. III, p. 32), hetgeen door Bisschop Frederik op 1 Jan. 1437 werd bevestigd (Reg. Prov. Arch. III, p. 32). Die voorregten ontvingen van dien Pastoor op 14 Maart $14^{39}/_{40}$ op nieuw uitbreiding (Reg. Prov. Arch. III, p. 43), wat Bisschop Rudolf op 16 April 1440 goedkeurde en bevestigde (Reg. Prov. Arch. III, p. 44).

rende een tal van jaren onder het opzigt van HENRICK WETTER of TER WETERING. Het is van belang voorgekomen om de levensbijzonderheden van dezen geestelijke nader te doen kennen door overeenkomstig verkregen vergunning zijne geschiedenis uit te geven, zooals die vervat is in een handschrift berustende op de Bourgondische Bibliotheek te Brussel.

HENRICK WETTER werd in dit bestuur opgevolgd door GOEDERT of GERARD SCHERPIJNCK van Deventer, die als zoodanig althans in 1437 voorkomt en dat bestuur tot 1445 voortzette. Zijn opvolger was REIJNERUS VAN TEXEL, onder wiens bestuur (4 Mei 1447) dit gesticht tot een klooster van Reguliere Kanunniken der Orde van Augustinus en aan den heiligen Antonius gewijd werd ingerigt [1]) en in de congregatie van Windesheim opgenomen.

REIJNERUS legde op Paschen daaraanvolgende zijn ambt als eerste Prior neder en werd door WALRAM of WALRAVEN VAN MEURS voor slechts korten tijd opgevolgd. Althans in 1450 komt als diens opvolger dezelfde REIJNERUS VAN TEXEL op nieuw voor, die deze betrekking tot aan zijnen dood (30 April 1472) bekleedde. Onder zijn bestuur werden de aanvankelijk van hout en leem opgerigte Kerk- en Klooster-gebouwen van steen opgebouwd en met het hoog altaar in het koor en tien andere altaren plegtig gewijd op 28 Junij 1471 [2]), terwijl het Kerkhof op 19 Julij 1480 [3]) werd vergroot en gewijd. Na hem werd het Klooster bestuurd door de Priors GERARDUS UBACH (1472—1499), JOHANNES VAN XANTHEN (1499—1505). JOHANNES VAN UTRECHT (1505—1520), JOHANNES VAN LOCHEM (1520—1525), den schrijver van het hier uitgegeven Chronicon.

---

[1]) Zie de bevestiging hiervan door Bisschop Rudolf van 24 Junij 1447 (Reg. Prov. Arch. III, p. 71) en door Paus Pius II van 27 Maart 1462 (Reg. Prov. Arch IV, p. 47).

[2]) Reg. Prov. Arch. IV, p. 238.

[3]) Reg. Prov. Arch. IV, p. 352.

Behalve de enkele bijzonderheden in dit Chronicon voorkomende is er verder niets over zijn leven bekend. Voor zoo ver men uit deze zijne gedenkschriften eenige gissing mag maken aangaande zijne persoonlijkheid, dan zou men hem kunnen denken als een man van geene buitengewone bekwaamheden, ijverig voor hetgeen, naar zijne eenvoudige opvatting, de roeping en de belangen van zijn Klooster vorderden, weinig bedeeld met de vastberadenheid en kracht van handelen, die door den algemeen toenemenden geest van tegenkanting tegen de kloostergeestelijkheid en door den benarden toestand tijdens den toen gevoerden Gelderschen oorlog toch zoo zeer werden geëischt. Vooral echter ontvangt men den indruk van groote zachtmoedigheid, die bijv. sterk doorstraalt in zijn voorzigtig oordeel over Luther en diens leeringen [1]) en aan wiens geschriften hij niet allen lof ontzegt. Evenzoo is zeer opmerkelijk het oordeel over den grooten invloed van Erasmus vertaling van het N. T. op bl. 347 uitgesproken.

Al bevat nu zijn geschrift slechts weinig, dat aan de kennis van de innerlijke inrigting en het bestuur van het klooster een nieuw licht kan bijzetten na de meesterlijke bijdragen van MOLL en ACQUOY, de groote uitvoerigheid van zijne aanteekeningen, die tot in kleine bijzonderheden afdalen, gunt ons een blik in het kloosterleven van dien tijd te Albergen. Grove gebreken, als sommigen geneigd zijn van het kloosterleven schier onafscheidelijk te achten, had onze prior in zijne monniken blijkbaar niet te gispen, maar de godvruchtige ijver, welke de vereeniging van Windesheim vroeger kenmerkte, was even zigtbaar verkoeld, In zijne vermaningen is bijkans uitsluitend sprake van uiterlijke pligten, van kleine, minder beduidende tekortkomingen daarin, en de stoffelijke belangen van het

---

[1]) p. 26 en 346.

klooster staan op den voorgrond. Wel laat zich het eene, zoo wel als het andere, eenigzins verklaren, doordien we te doen hebben met aanteekeningen, die hoofdzakelijk en bijna uitsluitend op het oog hadden de voorvallen van het dagelijksch leven en alzoo de uiterlijke geschiedenis van het klooster, de openbare tucht en het finantieel beheer inzonderheid moesten betreffen, — maar opmerkelijk blijft het toch, dat de schrijver van het innerlijke of geestelijke leven zoo weinig spreekt. Een echte Windesheimer hadde, dunkt ons, ook in zulk een geschrift die snaar, als onwillekeurig, telkens geroerd; zoo zwaar zouden bij dezen die hoogere belangen gewogen hebben.

Ook de stukken en charters, uit Albergen afkomstig en in het Provinciaal Archief overgegaan, betreffen alleen de stoffelijke belangen en de uitwendige geschiedenis van het klooster en verspreiden geen licht over het innerlijke of gemoedsleven.

Van de geschiedenis van Albergen na den tijd van JOHANNES VAN LOCHEM is weinig bekend. Wel worden als Priors na hem genoemd ANDREAS VAN DIEPENHEIM (1525—1548), ZWEDER BEURBANK van Zwolle (1556), JOHANNES BROUWER (1562) en LUBBERTUS VAN ARNHEM (1565), maar eene naauwkeurige of volledige lijst dier latere Priors is niet optemaken.

De zucht om vooral stoffelijke belangen en het stoffelijk leven voortestaan, waarvan men de sporen bij JOHANNES VAN LOCHEM reeds aantreft, schijnt later meer doorgedrongen te wezen, indien men althans onvoorwaardelijk geloof mag slaan aan den brief, door den Stadhouder SCHENK VAN TOUTENBURG op 2 December 1539 aan Prior, Subprior, Procurator en de gemeene Priesteren des Kloosters te Albergen geschreven, dien we als laatste bijdrage tot de kennis van Albergen uit het Provinciaal Archief hebben opgenomen. Men moet echter in dezen voorzigtig toezien

en ernstig overwegen, dat overhand toegenomen afkeer van de Klooster-geestelijkheid en afgunst wegens den zeker betrekkelijk aanzienlijken rijkdom van dat Klooster ligtelijk invloed kunnen hebben gehad op de ongunstige beoordeeling in dit stuk geuit.

Van de latere lotgevallen van Albergen zijn geene bijzonderheden bekend. Het is aantenemen, dat deze kloosterinrigting, even als zoo vele andere in ons land, door den drang des tijds en den loop der gebeurtenissen allengs is ontbonden en bezweken. Hare bezittingen zijn dan ook evenzeer getroffen door de voorloopige maatregelen, die Ridderschap en Steden naar aanleiding hunner besluiten van 1 Junij 1580 en 17 Mei 1583 [1]) hebben genomen, totdat ze eindelijk onder het Rentambt van Albergen in 1602 [2]) gebragt, voortaan met de voormalige domeinen van dit gewest vereenigd bleven.

Tijdens LINDEBORN zijn bekend werk schreef was van het klooster nog de kerk met hare elf altaren, de sacristy, de aula met haren omgang, het refectorium en een gedeelte van het dormitorium over. Thans duidt niets meer aan de plek, waar Albergen heeft gestaan.

Behalve hetgeen bij LINDEBORN in zijn aangehaald werk, MOLL in zijne Geschiedenis der Nederlandsche Kerk, DELPRAT in zijne Verhandeling over de broederschap van Geert Groote en in ACQUOY's Geschiedenis der Kloostervereeniging van Windesheim over Albergen voorkomt, vindt men nog in Kerkelijk Nederland, Jaarboekje voor Catholijken, 1847, bl. 47 en volgende, een oud handschrift afgedrukt, getiteld: *Van den Iersten beghinne desses huses ende der vergadderinghe der priesteren ende clerken toe Alberghen.*

---

[1]) Tegenw. Staat v. Overijssel II, bl. 74.

[2]) Tegenw. Staat v. Overijssel II, bl. 93.

AUG 11 1921

[131 v°.] De prima inceptione congregationis in Alberghen.

Anno domini M°CCCC° sexto erant duo senes probique ruricole germani fratres in partibus Twenthie parochia de Oetmersen in burscopia de Albergen. nomen unius Hesselus alterius Albertus Schulte. hii pariter concluserunt ut in predio eorum et loco mansionis dicto Hoberghen fieret congregacio deuotorum deo in communi vita ut Dauentrie et Zwollis seruientium Et miserunt legationem ad dominum Gerardum Kalker tunc rectorem fratrum in Zwollis. desiderium suum illi pandentes. qui habito cum fratribus suis consilio pertractato legacionis negocio. misit quosdam bone voluntatis laicos conuersos a seclo cum quodam deuoto clerico postmodum presbytero Henrico ter Weteringhe nomine de Zwollis oriundo. et cum illo quemdam fratrem domus sue honesto Arnoldo ten Broeck. ut inciperent nouam congregationem. Hic igitur prefatus Henricus simplex ac timens deum fuerat ab infancia sua nam et coeuorum semper vitare consueuit lasciuiam permanens in innocencia sua usque ad terminum vite sue. exemplaris tam clericis quam laicis verbo et opere et humili sua

conuersacione. crebrisque gemitibus et suspiriis emissis ad dominum ipse etiam postquam ad tempus ibidem pauperem duxerat vitam et laborum incommoda. translatus alio factus est presbiter sed tamen tandem reuersus est in pristinum locum et exercicia priora et cum potuisset in alio loco minus laboriosam habuisse vitam maluit reuerti et in nidulo suo in senectute bona defunctus est. Predicti autem duo germani fratres permanserunt cum laicis missis in locum. resignantes seipsos et sua ac deo seruierunt in obedientia et humilitate conformantes se aliis usque ad mortem. Primus laicus missus a Zwollis dicebatur Johannes Openhuls. qui grossus et rudis foris apparens intus tamen discretus satis et spiritu feruidus erat. incommoda corporis fortiter ferens. ad communem utilitatem diligens operarius. perseuerans [132] ibidem usque ad mortem. fuit et alius quidam laicus Ludeman de Amersfordia dictus: sed lumen propter breuiloquium communiter vocabatur et iuste. quod illuminatus erat intus in anima Hic antequam missus esset ad istum locum sepe deuote dominum rogauerat ut eum dirigeret ad aliquem locum et domum pauperiorum seruorum suorum quatenes in extrema paupertate domino seruire valeret. quod et contigit illi qui postea factus est praepositus colonorum licet antequam fuerit in Zwollis quartarius competenter bene litteratus. maluit tamen in humilitate et abiectione deo seruire Et talem in re et opere se exhibuit aliis per exemplarem vitam. ut omnibus exemplar esset et tam deuotus et sanctus ut vita eius et conuersacio tanquam angelica intuentibus stuporem incuteret. Scripturam sanctam et sanctorum dicta seu sermones beati Bernardi. omelias beati Gregorii vitam et collaciones sanctorum patrum valde attente audire consueuit et memoriter tenaciter commendare In festis. valde in spiritualibus exerciciis se exercuit orando gemendo etc. quando et quantum propter officium illis vscare licebat Hic in dicto officio suo usque ad ultimam senectutem permansit et non

longe ab officio absolutus ante mortem. ecclesiasticis munitus sacramentis in pace quieuit Fuit et alius quidam de primis laicis Arnoldus dictus natione Brabantinus. opilio factus ibidem. homo magni fervoris ad deum interius et iusticie forinsecus zelosus amator Omnes quos potuit ad virtutes, suis monitis traxit et pueris sibi propinquantibus dominicam orationem Aue maria et Credo et alias breues oraciones docuit affectuose secundum accentum et modum vocis sue legere. Iustus quidem erat et quicquid iusticie contrarium videbatur sufferre non potuit Et quamuis propter delibitatem capitis aliquanter importunus aliquibus videretur. exemplaris tamen omnibus fuit lesis per venie peticionem satisfaciendo et ad omnem correptionem suscipiendam paratissimus quod maxime in facto sequenti patebit Euenit tempore quodam antequam fratres religionem suscepissent. ut in colloquio quodam fratres cum patre consederent prout tunc moris erat. et dixit rector Arnoldo si pro offensionibus quibus aliquando quosdam offenderat disciplinam vellet accipere qua tamen tunc temporis fratres non utebantur. Et ipse statim promptus exiliit indumenta praeterquam femorale cuncta deiecit et omnes mirati [132 verso] sunt videntes quam paratus essete mendatoriam subire vindictam Alio quoque tempore cum quandam in refectorio amphoram confregisset venit cum virga vestimenta exuens disciplinam desiderans pro fractione amphore illius Postea in senectute sua inutilis ad opera gravia factus. valde desideranter et affectuose ministrauit fratribus ad missam quotiens potuit Hoc de primis fratribus dicta sufficiat Reliquum est ut de primo rectore qualis fuerit conscribamus.

De domino Henrico Wetter primo rectore in Albergen.

Anno domini M°CCCC°VI° incepto. venerunt supramemorati viri ad arentem et ignotam terram tanquam ouse sine pastore Adhuc enim tunc sacerdocio caruit qui eis praeponendus erat Henricus scilicet Wetter de terra comitie

de marka Iste Henricus veniens Zwollis ut scolasticalia disceret familiaritatem deuotorum fratrum adeptus est. qui inter cetera spiritualis milicie rudimenta quibus ab eis imbuebatur audiuit saluti contrarium existere iuuenculum nondum patientibus annis et litteris pastoralis cure beneficium possidere. qui statim hoc audito conscienciam suam examinans inuenit se huic periculo obnoxium esse (nam parentes eius impetrauerant illi beneficium pastorie etiam antequam scolas externas peteret) et anime sue timens statim recepta ab ecclesia restituit et de propriis prout potuit se nutriuit. insuper et beneficium resignauit. magis volens minus egere quam cum periculo plurima possidere. Factus deinde Zwollis procurator frequentantium clericorum multa incommoda sepe sustinuit. et postea receptus ad domum fratrum eis volentibus atque iubentibus ad animarum curam in Alberghen dolens et inuitus accessit Quo cum pro cura suscipienda pergeret et viam quae illuc duceret ignoraret. carrucarium quemdam reperit cum quo iter arripuit. At ille identidem vie ignarus deduxit eum in Northorn. quo cum venisset comperit se longe a recto in Alberghen tramite deuiasse. ita ut pene proximiore loco fuisset in Zwollis adhuc consistens, quam iam cum fatigatus itinere locum destinatum longius praeteriisset Sed a fratribus in nemore beate Marie consistentibus in Alberghen deductus cum ingenti letitia cordis sed in paupertate magna susceptus est. quum fratres iidem eum recreare volentes oua [133] ei duo apposuerunt. Insuper nec lectisternia nec utensilia ibidem congrua habebantur sed in omnibus paupertas et vilitas resplenduerunt. Inceperant siquidem anno praecedenti domum tanquam aduene et peregrini in aliena terra. factus ergo rector ad custodiam animarum sibi commissarum valde vigilans exstitit arguendo exhortando consolando prout tempori et negocio congruebat et infatigabiliter opere et sermone subditos suos informabat Tempore messis et feni cum fratribus ut quondam sanctus Equicius

laborauit quamcunque id sibi vacuum fuit primus exiens et alios sepe preueniens. Tercio autem fundacionis anno ingrauescente intolerabili penuria rerum complacuit domino Henrico et fratribus eius locum velle deserere et se ad Hulsberghen siue montem sancti Iheronimi transferre. Quum jam per duo quadragesimalia ieiunia cotidie ieiunantes nichil gustauerant quod aliquando vixisset. sperantes se ibidem uberiora pascua inuenturos quod tamen si peregissent aliter quam sperauerant inuenissent. nam deuotis textoribus ibidem congregatis non solum pulmentaria verum etiam farina sepius deficiebat et panis. Sed tribulatis sic primis fratribus adiutor in tribulacionibus deus euadendi iter ostendit Nam unus de primis fratribus Ludeman nominatus assumpto socio fratre adiit merens canonicum in Oldensael. qui fratres tanquam proprios filios diligebat. intimans ei causam meroris sui. qua audita statim centum florenos blancos obtulit et postea adhuc LVIII. Hiis igitur acceptis fratres anime quietioris effecti praedium quoddam eis pernecessarium emerunt et exinde fortius radicati locum deserere postposuerunt Insuper et decanus ecclesie supradicte largitus est eis viginti scuta antiqua pro redimendis redditibus praedii super quod fundata est ecclesia Item quatuor florenos aureos renanos pro structura capelle Item antiquum graduale et bibliam et alia multa et deinde in temporalibus prosperum ceperunt habere successum attamen paupertas tempore longo laxatis apud eosdem vagabatur habenis. et potus eorum communiter tisana erat. sed domino Henrico his duntaxat diebus quando missam dixerat amphora parvula ex gratia cum ceruisia tenui apponebatur. Et in diebus [133 verso] carnium parua porcio lardi cuilibet distribuebatur In quadragesimali vero tempore multo vix piscis aut alec alicui apponebatur Si quis autem de caseo cum aliquando apponeretur porcionem in magnitudinem notabilem abscidisset. tunc quidam ex laicis Groet Johan de Openhuls dictus similiter faciens

ex consilio patris Henrici veniam de hoc peciit, videlicet ut alii ex hoc instructi. tanta casei frustra scindere cauerent. Pater Henricus aliquando ceruicalis loco magnum ligneum malleum capiti suo supposuit. Venit etiam in primis inceptionis annis ad eos quidam iuuenis Theodericus Kuijck nomine. qui ante conuersionem suam adhuc Zwollis visitans scolas quandam ecclesiam cum sodalibus intrauit in qua per adiurationes demon ab obsesso quodam cogebatur exire. qui demon praedictum cernens iuuenem. connivens cum digito supra nasum et eum notans dixit Sculleken sculleken. Quum tempore quodam pectinem furtiue cuidam subtraxerat. de quo nondum confessionem fecerat. unde dyabolica amonicione compunctus seclum dereliquit. cum tamen adhuc minus sufficienter in scolasticalibus esset edoctus. venitque in Alberghen ad dominum Henricum et ab eo gratanter susceptus est fuitque compassione eximius ita ut si quem propter exercitationes varias prioris videret exasperatum ipse eum sua pia exhortacione ad sufferenciam hortaretur. Erat etiam domui in multis utilis nam coquus erat pistor atque braxator. mactauit. ortum coluit et funes de canapo texuit. ita ut omnibus omnia esset. tam sedulus in opere ut etiam si alios in opere alloqueretur non tamen ab opere manus ejus cessarent. Semper equanimus in moribus verbis et facie videbatur. Quamcunque etiam angustia et tribulacione angeretur. fortis in aduersis humilis per prospera quoque. Hic post annos XXV sue conuersionis factus est presbyter et per obedientiam missus in Oldesael ut esset ibi socius prioris in domo sororum. a quibus multum erat dilectus quum vere pacificus erat non de aliquo sibi non commisso se intermittens Cumque ibidem XL circiter annos laudabiliter deguisset feruens spiritu et exemplaris in moribus in senectute bona defunctus est. sanctitatis et honestatis famam post mortem apud notos late dispergens. sepultusque in ecclesia sororum ibidem Fuit praedictus prior Henricus viciorum in se et

suis mortificator et etiam fratrum suorum egregius exercitator et communiter in quibus alios exercitare consueuit seipsum prius aut posterius prout congruebat exercitabat. Quidam namque fratrum suorum arans in agro [134] aratrum super calepodia sequebatur: noluit enim ut ceteri fratres incederent super clumpen. Quod audiens prior acriter arguit eum eo quod seruus christi exquisitus esset in habitu. et ut ille et ceteri si qui essent similes illi confunderentur et amplius non facerent talia proposuit de cetero semper portare clompen et non trippen. quod et opere adimpleuit. Fuit et alius frater qui cum a vestiario capicium nouum accepisset. conquerebatur sibi ad votum non esse paratum eo quod inferius nimis breve videretur. Dicebatque in suo vulgari teutonico. Dit couelken is een recht Kijckomme. Quo pater Henricus audito. accepit ab eo capicium et induit illud atque ad detritionem usque portauit etiam quum ad Oldensael vel ad iudices aliquando proficiscebatur fratri autem praedicto fecit parari longum et magnum capicium praecepitque ut illo in magnis festivitatibus uteretur. sic tamen ut toga semper esset sub capicio et illud desuper emineret. Fuit autem et pater iste dominus Henricus propter humilitatem suam valde dilectus a patribus satrapis iudicibus atque magnatibus et etiam canonicis in Oldensael. et per vilitatem vestium et simplictatem per quam aliqui etiam religiosi aliis timent displicere ipse ab omnibus magis venerabatur. Nec verecundabatur pergere pro causis domus sue in vili carruca indutus vilibus et rudibus vestibus et suis clompodiis coram militaribus et magnatibus etiam ad colloquium primum generale. Et magis exemplum erubuisset si suam solitam humilitatem alicujus obtentu dimisisset Nam ab ineunte sua conuersione in tantum omnis vilitas in vestibus et similibus ei cordi fuit et ita erat mortificatus. ut si aliquem viuendi modum et deo seruiendi contemptibiliorem seculo inuenisset. libenter et cum gaudio acceptasset. unde quando ad

partes natales pro resignacione et restitucione bonorum ex beneficio suo receptorum profectus est. indutus erat de rudi panno vestibus et toga de borkens grau cum tribus nodis de ossibus. et cingulo grosso. cujus etiam panni togam et etiam cingulum tale in principio rector in Alberghen semper portare consueuit Tanta vilitas erat in quotidianis vestibus eius ut honestatis necessitate compulsus aliquo profecturus ne magnates earum sordibus scandalizaret cellas fratrum circuiret et si cuiuspiam fratris togam honestati aptiorem inuenisset eam sibi usque ad reditum (sua ibidem dimissa) usurparet. Fratres etiam laici tempore regiminis eius ut communiter utebantur superioribus et exterioribus tunicis albis. sed hoc tandem abolitum est quum in hoc a consuetudine vicinorum monasteriorum discordabant Et in his omnibus pro voto prioris erat in fratribus tranquillitas et sufferencia magna. nec de [134 verso] paupertate aut prioris exercitacione audita est ulla querela. Erant in diebus eius duo fratres in domo qui a quibusdam clericis accepto pergameno fecerant sibi conscribi quaternulos et eos a ligatoribus ornatiori quo poterant modo fecerunt colligari. quod cum pater Henricus audisset. libellis adeptis et visis increpans eos acriter proprietatis arguit eos. et misit illos pro emendacione ad oppidum Scuttorp in quo nouella sororum domus pro tunc erat incepta. ammonens illas per nuncios fratres. ut omnino caueant sibi a vicio proprietatis pro quo vitando ad eas peregre fratres suos misisset. Quidam etiam frater absque licentia prioris a quadam sorore beghinen coeken pro pectore dulcorando suscepit. Iussum est igitur ei ut tortulas gestans in manibus ante mensam veniam peteret. Quod cum faceret surrexit bonus pater Henricus et accipiens tortulas de manibus fratris proiecit eas in terram pedibusque suis conculcauit easdem et ait Maledicta sint omnia munera que fratribus meis a mulieribus proueniunt. et praecipue a sororibus. Solitus erat super exercitacionem

suam querentibus dicere Castigare et disciplinare volo a defectibus et negligenciis suis fratres meos non lignea virga aut ferrea sed tantum virga oris mei Amabat etiam humilia edificia sed forcia et durabilia. fecerat autem ultra communem consuetudinem fenestras in domus inferioribus partibus magnas. super quo interrogatus respondit ut fratres aliquid irreligiositatis considerantes in his quiescentes et se appediantes ad emendacionem delinquentes cum matura deliberatione singula quaeque pro tempore persona et loco ammonendo castigent. Dilexit etiam codices correctos pocius et emendatos quam pulcros aut corio pulcro ornatos. nodos autem de corio in inferiori parte corii librorum haberi a fratribus sacrilegium et magna dignum correctione adiudicavit. Tempore quodam dum cum patribus esset familiari suo alloquio dixit De subtilibus et obscuris quodlibetis respondere non valeo. sed de passionibus autem pro posse cuilibet respondebo domino opponenti. Cui quidam ex patribus ait Arguo domino respondenti et hoc sic Ego me ipsum iustifico quia nil mihi conscius mali. attamen ab aliis sepe arguor et iudicor aut minus sapiens aut discretus aut vanam gloriam querens. sed accusatus aut correptus excuso meipsum quum me reum non estimo sed innocentem. sed et omnia imposita mihi ut mihi videor faciliter excusarem: attamen non creditur mihi. Quid ad hoc est Respondit pater Henricus. Vere pater carissime agnoscere debetis vulgare illud prouerbium hujus argumenti solucioni omnimodis adaptandum Men en [135] hetet gheen Koe blader, si en heeft wat wittes. notans neminem sine omni culpa in aliquo facile arguendo notari. Multum etiam humilis fuit in defectibus suis interioribus reuelandis. verum cum quidam presbyter ad eum ut confiteretur accederet fatebatur se carnalem in quibus confiteri erubescebat. at ille confortans eum dicebat Talia sepe suggerit mihi demon etiam cum ad celebrandum ingredior Tempore quodam cum esset Dauentrie in domo domini Florentii ro-

gatus est a fratribus dicere aliquid boni et cum collacio finiri deberet dixit ei quidam ex senioribus domus Dicatis nobis propter deum aliquid memoriale in quo vestri recordemur quum iam senuistis et forsitan ad nos rediturus non estis. Et ille se ipsum multum excusans et tandem precibus victus ait Viginti unum et ultra annos domui nostre praefui et nunquam placcam exposui quam vellem fratres meos in computacione latere ubi quando et qua causa eam expendi. et sunt fratres non modice in viro edificati. Conuenerunt aliquando in domo domini Florencii predicta dominus Theodoricus Herxen dominus Henricus de Alberghen et dominus Henricus Husdoiren. et conuenientibus fratribus ad audiendum venerabiles patres motum est inter cetera. Quae esset perfecta mortificatio vel abrenunciacio Et dixit dominus Henricus de Albergen Dicam vobis si graue non fertis quod paruitas mea super hoc sentiat Ista mihi videtur perfecta esse mortificatio vel abrenunciacio ut optet quis vilis. despectus et contemptus mori et viuere et nullius reputacionis velle apparere. Et adiecit. Vellem me tales quatuor in hoc loco posse inuenire. spero tamen quod omnes estis tales. sed heu timendum est in monasteriis et congregacionibus paucos tales inueniri ut pro certo compertum habeo. Idem pater Henricus multum sollicitus fuit ut fraterna caritas a fratribus integra seruaretur et quicquid contra eam fiebat siue verbis siue factis corrigere studuit et emendare. Contigit igitur tempore quodam unum ex fratribus vocare alterum quendam in cella sedentem. qui non respondit ei. Qui cum ad mensam veniret veniam petiit (prout tunc moris erat) quod non respondisset alteri dum vocaretur. Interrogatus est a priore quare non respondisset respondit. legi illo tempore Veni sancte spiritus. et ne orationem interrumperem obmutui. Cui ille. Non erat. Veni sancte spiritus. sed dyabolus quod fratri ex caritate non respondisti. Cum quendam ex canonicis in Oldensael offendisset. ita ut ille

iuraret iratus se cum priore Henrico nunquam locuturum quod pater audiens ad eum accessit et ei tam humiliter [135 verso] et benigne locutus est. ut in instanti canonicus ille eum inuitaret ad cenam et cariorem in animo quam prius haberet. Ex nimia etiam humilitate humilia opera et vilia non refugit In principio siquidem fundacionis loci consueuit sepe mane matutinis finitis eum alio fratre exire et vaccas in agris custodire. et eo tempore quo voluit celebrare, venit alius in locum eius missaque finita et horis iterum rediit in idipsum et frater ad opera sua reuertebatur. Ecce quanta humilitas eius. Contigit etiam tempore alio extraneum quendam ad domum agriculture eius venire desiderantem loqui priori domus quem audiuerat ibidem existere. Ipse autem dominus Henricus stabat in stabulo fumum eiiciens cum tridente. Interrogatus extraneus quem quaereret. respondit. priorem. Cui ille. Quiesce modicum et statim adducam eum Quo sedente exiit bonus prior et mutatis vestibus venit ad virum et negotium eius expediuit. Venit aliquando frater quidam ad eum petens sibi concedi ut duos cultros sibi gestare liceret. priore vero causante insolenciam. ille omnimodo se non posse carere respondit. multa pro se allegans et varia. Cui tandem prior respondit Exspecta modicum et de duobus cultellis tibi prouidebo. Emit igitur cultros duos. cum duabus vaginis et fratri tribuit. precipiendo ut ambas vaginas cum suis cultellis corrigie sue alligaret. quod cum ille refugeret timens pro hoc haberi derisui. se duobus cultris non egere respondit. et superbie et singularitatis reus inventus condignam punitionem agere compulsus est. Habuit etiam sepe dictus prior notabiles viros in domo temporibus suis tam laicos quam clericos Quorum unus dominus Henricus ter Weteringhen dictus de quo etiam in principio dictum est. multum fuit notabilis solitudinem et cellam diligens in ea scribens aut aliquid ex scripturis colligens. orans etiam aut meditans aut quod aliis in col-

lacione pro instructione diceret perlegens Ipse aliquando in die quodam festiuo clericis quibusdam confabulantibus familiariter eos ammonens ait. Dicatis mihi latine vel faciatis usum de his verbis. Een mensche solde eer lutter dranc moede werden te drinken dan callens. Et intulit. Nectare quam fari debet ocius attediari. Hic putatur nunquam peccasse mortaliter. Cum enim puer esset et cum ludentibus se non misceret. mater [136] eius hortata est coeuos illius ut ducerent filium suum secum. Quodam ergo tempore cum ludo cuidam insisteret quod boghelen dicitur. globo suo globum colludentis tam artificiose percussit ut hic loco cederet et ille locum recedentis ilico occuparet. tunc quidam ex circumstantibus dixit in suo volgari Dat is een bouen slagheken quo audito nunquam deinceps ludere voluit illo ludo. Alio tempore circa carnispriuium contigit ut cum aliis scolaribus exiret oppidum Zwollis ad colonos ut farsumina oua et similia ut moris est peteret. et cum ad mansionem quandam venissent canes ignotis erant infesti. et cum singuli fugerent factus est ipse penultimus et cepit cum praecedentibus prepeti cursu subterfugere canes ultimo socio in periculo derelicto. De quo facto conscientiam habuit et arguit seipsum etiam post conuersionem et in senio adhuc in scrupulum habuit. Cum autem esset sacerdos et habitaret cum fratribus sancti Nijcolai terciariis juxta nuciam quorum confessor erat contigit eum tempore quodam nauigio a colonia redire nuciam. et erat in naui judeus quidam cum christiano disputans de quodam articulo fidei et inter cetera dixit christiano iudeus hoc vos dicitis sic esse. domino Henrico verecunde assidente te nichil dicente. De quo silencio postmodum multo tempore conscientiam habuit quum non respondisset judeo. ego etiam dico Contigit etiam illi ibidem degenti pastori seculari confiteri quum alium sacerdotem in promptu non habebat et cum tempore quodam aliquid in confessione ex oblivione subticuisset et post recordaretur. sequutus est

pastorem iam ad domum suam per campum euntem et cepit eidem oblita in confessione recepere Cui tandem pastor moleste ferens talia audire respondit Quid iam dicitis mihi van den gansmelcken. parua eius reputans peccata. attamen dominus Henricus nisi ea confiteretur contentari non potuit. Iste etiam cum magno timore ad altare accessit. attamen quamcumque ab aliquo rogabatur ut pro se celebraret semper se paratum ostendit. Rogatus aliquando a clerico quodam ut ei diceret defectus suos. dixit ei septem defectus. et cum septimum expleuisset. interrogauit quis primus fuisset defectuum enumeratorum Respondit clericus se nescire. Cui Henricus Jam obliuio est octauus defectus Erat siquidem tunc temporis consuetudo ut quilibet septimanatim rogaret duos fratres pro defectibus suis sibi dicendis in priuato. Et volgatum erat ibidem prouerbium Cum cessauerit consuetudo dicere defectus inuicem ex caritate [136 verso] peribit disciplina in Alberghen. Oportuit etiam tunc in eodem loco ut quilibet ammoneret alium de defectibus in eo notatis. quod si non fecisset et hoc priori innotuisset non modicam emendatoriam penam sustinuisset. Similiter ammonitus de excessu si non peteret veniam in propria restitutione ante mensam oportuit ut postea comederet ante mensam ut humiliatus de cetero tale quid committere precaueret. Fuit etiam laicus quidam lumen dictus de quo etiam supra dictum est. Hic non immerito lumen vocabatur quum aliis exemplari vita multipliciter luxit. Hunc sciens pius prior posse sufferre pre aliis plus exercitauit. augens illi meritum in hac vita pro quo sibi coronam in futura vita speraret. Et quamuis a priore multas increpaciones sustineret ab eius tamen amore nunquam declinauit sed humiliter culpam recognoscens promisit emendare tranquillitatem cordis et oris semper obseruans. Quod ex hoc certissime perpendi potest, quod cum dominus henricus propter senium a regimine absolueretur iste fleret amare et quesitus causam respondit. quum perdidi

eum qui solebat mihi aperire defectus meos et ad noticiam reducere. Accidit aliquando ipsum foras pro negotio a priore emitti et in via constitutus negocii oblitus est. Reuertitur igitur ad priorem. examinatur et imputatur ei quod carnalia quedam in via mente revolueret. fatetur et corripitur et pro satisfactione mittitur ad sorores hospites quae tunc superuenerant ut ibi veniam petat et humilietur. Cum vero aliquando a priore correptus se culpabilem non sentiret ab intus non tamen negauit sed a presidente recedens et conscientiam funditus discutiens et reuertens ad priorem omnia illi veniam petendo innotuit nempe piarum mentium est ibi culpam timere ubi culpa non est Erat etiam parcus in verbis et circumcisus in lingua in cognicione internorum motuum et passionum.capax in operibus diligens et efficax. Solitus erat dicere in senio quod nunquam vellet cessare ab ampliori profectu etiam si mille viveret annis. nec etiam etsi sepius caderet. per pusillanimitatem declinare a nisu et proficiendi conatu. Cum in collacione cum aliis resideret et punctum aliquem bonum recitare juberetur (ut tunc moris erat) ipse semper notabile suum ex sermonibus Bernardi aut sanctorum dictis protulit. Laici namque tempore illo communiter cum presbyteris et clericis in una aula edebant et per postremam mediam partem prandii vel cene ex latino aliquid translatum in volgari laicis legebatur unde multum illuminati [137] fuerunt in intellectu Nec pro tunc habebant fratres multos subtiles libros de speculativa materia sed magis de materia aspirituali ex quibus tam clerici quam laici per sapidam scientiam attrahebantur et ad meritoria opera movebantur. Contigit etiam tempore interdicti domini Rodolphi Diepholt postulati quod satrapa siue drossatus Twenthie veniret in Alberghen missus a domino Rodolpho precipiens domino Henrico ut non teneret interdictum sed ut immediate cantaret et diuina celebraret. Cui ille respondit. Hoc contra mandatum apostolicum non faciam.

etiam si me secet in tam parua frusta quemadmodum sunt taxilli. Respondit drossatus Hoc domino meo renunciabo. sed Dominus Rodolphus audiens ait. nolo ut propterea moriatur Habuerunt tamen fratres illo tempore magnas infestaciones et molestias pene intolerabiles sicut et alii per diocesim religiosi et deuoti ecclesie romane se subiicientes Valde etiam pertimuit tempore sui regiminis multos emere redditus seu praedia tum quod timuit disciplinam collectis superfluis diuiciis perituram sicuti in multis locis compertum est tum quum timuit terre incolis per hoc exosus haberi Et ad compescendum desideria fratrum dicere consueuit si emerimus multos redditus expellent nos vicini nostri de patria Elegit siquidem magis deo seruire in paupertate et humilitate quam in temporalium abundancia. quod ostendit in humilibus edificiis et utensilibus ceteris. Sed cum cepissent in temporalibus competentem habere copiam voluit ut bonam haberent ceruisiam et bonum panem. Si vero aliquando coquus in coctura offendisset vocauit coquum ad publicam mensam querendo austere quare olera aut cetera sic saperent. Coquina namque et refectorium non distabant ab inuicem Et in eadem domo in superiori parte erat oratorium in quo celebrabantur diuina in portabili quod tunc nondum habebant ecclesiam et etiam superius in solario domus illius erant celle fratrum presbyterorum et clericorum satis parue. Postquam autem venerabilis prior Henricus Wetter laudabiliter domum suam rexisset senili adueniente aetate quum se inutilem vidit ad regendum sponte totum regimen resignauit non amplius se intromittens de regimine domus quam iunior omnium inter omnes extitisset sed in omni humilitate et obedientia ulterius conuersabatur usque ad finem vite. habens pro consuetudine postquam mane missam audiuit (non enim propter tremorem manuum celebrare audebat) in opere manuum se exercere. scilicet nere fila de canapo [137 verso] unde fierent vestes pro fratribus

agricolis. mundare etiam cortices quercuum pro sutoribus et alia humilia opera que potuit humiliter et fideliter quoad prevaluit exercendo. Qui etiam dereliquit verbum perpetua memoria dignum et posteris commendandum. dicens se nunquam letum moriturum nisi gratia dei adiutus ad hoc deueniret. quod diceretur fatuus et nullius haberetur reputacionis et hoc in magna cordis tranquillitate sustineret quod postea re et veritate probauit Nam postquam congregacio ipsa monasterium regularium canonicorum est effectum anno scilicet domini **1447°** ipse cum iunioribus clericis recenter de seculo conuersis iuit tempore deputato ad capitulum culparum culpas suas humiliter confitendo tanquam unus illorum. Multum etiam scrupulosus fuit etiam in senectute et propterea sepius vocabat clericum quendam ad se qui consueuit ei signare que protulit in cedula et de quibus scrupulum habuit ne ante confessionis tempus oblivisceretur. verum tamen per annos aliquot ante mortem eius inutilis illa et fantastica scrupulositas ablata est a corde ipsius et per id quod reliquum erat temporis sui et vite in magna cordis sui tranquillitate permansit. Postquam autem propter defectum nature ad hoc deuenit quod non posset cum fratribus visitare refectorium et semper in infirmaria comederet, si quando negligebatur tempore refectionis propter exteriores occupationes. precipue tempore messis. ita quod debito tempore non susciperet escas. valde pacatus permansit non murmurando vel impacienciam aliquam ostendendo sed cum omni paciencia quousque infirmarius veniret expectabat. Fuit etiam contentus in modicis et vilibus cibis scilicet in modicis oleribus et lardo et si quid ultra hoc ei saltem in meridie superfluum causabatur Solitus enim erat dicere Kan ic niet veel orbers doen. ic can doch wael beerf wesen. nunquam querulans aut impacienciam ostendens quum autem in tantum invalesceret eius egritudo ut nec ad missas ire valeret mansit sedens in infirmaria. habens ibi

exercicia sua spiritualia quibus se in missa exercere consueuit. attamen quando communicare debebat etiam si ductore careret veluti si spiritu dei duceretur et agitaretur ad ecclesiam festinabat. Non longe autem ante mortem eius visitatores. domus sanctae prior de Windesem et prior de monte sancte Agnetis venerunt ad eum ex antiqua caritate et amicicia et consolabantur illum. Tunc quidam ex fratribus dixit domine Henrice pete tricenarium capituli generalis a priore de Windesem pro salute anime tue post obitum. Cui ille. Dent mihi quantum ipsis bonum videtur et in hoc optime contentor. Cui prior de Windesem ait Prouidebo [138] vobis post mortem de oracionibus capituli generalis. Quod et factum est nam habuit cum fratribus regularibus tricenarium generalis capituli. Anno autem domini MCCCCLXVI° etatis sue vero XC° viaticum accepit et inunctus est et in cathedra sancti Petri ab hoc seculo migrauit ad dominum. Cujus corpus sepultum fuit in antiqua ecclesia quam ipse fundauit ante sanctuarium in loco ubi epistola cantari consueuit sed postea noua ecclesia perfecta atque consecrata. translatum est corpus eius ad supradictum locum illius ecclesie noue scilicet ante sanctuarium. et utique dignum erat ut sacrum eius corpus ante oculos fratrum poneretur ne memoria eius in eternum in eodem monasterio quod ipse fundauerat deleretur. Post eum rexit domum dominus Godefridus de Daventria natus homo deuotus qui tantum paucis annis in regimine fuit et edificauit fabrile et refectorium cum coquina et camera hospitum que aliquando fuit infirmaria. Ipse tamen postea resignauit regimine domus et assumpsit ordinem sancti Benedicti in treveris Et successit ei Reijnerus de Texalia qui fuit per tempus aliquod procurator domini Henrici Iste multum fuit agitatius et laboriosus et in tertio anno regiminis sui egit sua industria et persuasionibus ut fratres consentirent suscipere ordinem regularium Quod et actum est anno domini M°CCCC°XLVII in crastino inuen-

tionis sancte crucis Ipse etiam imperteritus fuit emere redditus et monasterium in temporalibus suo tempore multum profecit Et per annum adhuc post susceptam religionem domum Deinde patre Walramo a nemore beate Marie priore ibidem facto ipse Reijnerus factus est procurator et postea prior in Zilo. Tandem Walramo ad moniales in depenwen translato Reijnerus factus est prior in Alberghen ipse edificauit nouam ecclesiam et consummauit que consecrata est in vigilia sancti Johannis baptistae cum magna solennitate. Et erat concursus extraneornm ibidem magnus ita ut numerus eorum diceretur excedere numerum quatuor millium hominum qui omnes de cibis monasterii meridie usque ad societatem comederunt et superfuit prandio facto abundanter adhuc cibus et potus pro quo fratres cum turbas cernerent valde timuerant ne scilicet tantum hominum numerum saciare cum scandalo non valerent Facta est autem hec consecratio anno domini MCCCC°LXXI°.

REGISTRUM prioris inchoatum anno domini millesimo etc. vicesimo Circa festum Penthecostes.

---

[1] Anno Domini 1520° ego frater Johannes Lochem revocatus sum ad conventum meum proprium scilicet Albergen, postquam fratribus In Arena rope Stralen in officio prioris per annos duos indignus praefueram, Ordinatusque sum in hoc proprio meo conventu prior, quamvis per omnem modum indignus et immeritus. Et in hoc presenti registro conscripsi omnia notabilia, quae michi evenerunt, tam me quam ceteros michi subjectos concernentia etc.

Imprimis sciendum quod anno supradicto circa festum pasche venerabilis Pater Johannes de Trajecto tunc Prior, postea quam xvii annis huic conventui laudabiliter praefuerat, cessit officio, seseque (quod diu optaverat) ex turbulentissimis et multiplicium periculorum atque sollicitudinum diversarum plenis fluctibus tam prudenter quam feliciter eripiens, michi misero gubernandi regendique prorsus imperito hujus egregii conventus naviculam dereliquit gubernandam. Rediens itaque ad domum istam circa Ascensionem Domini, in qua semper mori, non principari

optaveram, intronisatus sum juxta morem dominica ante Ascensionem domini finitis summa missa et sexta per Suppriorem et seniorem fratrem.

Porro electio de me facta fuerat Anno quo supra feria v^a^ post octavas Pasche, et michi in Stralen insinuata per fratrem Henricum Puse et Gerardum noviomagii ipso die Inventionis sanctae crucis. Numerus eligentium me xxi etc. Patres confirmatores fuere Venerabilis Prior de Bethleem Zwollis, Johannes Oldenzael et Prior de monte G. ten Cloester.

Pergens itaque de Stralen ad meum conventum transivi per Arnhem, Et mater conventus nostri in Arnheijm voluit ut tunc aliquas puellas investirem illic utpote illarum commissarius, Ego autem ex quo nondum intronisatus fueram, recusavi hoc facere Et jussi ut si diutius nollent expectare facerent illas per priorem de fonte investiri etc.

[2] Venerabilis itaque prior de fonte ad instanciam matris supra dictae investivit puellas supradictas in die Servacii Episcopi. Quarum ista sunt nomina. Anna van den busch, Anna van Welderen, Aleijdis van Venloe, Cornelia van Welderen, Gertruedt lobeck, Wilhelma Int voss, Elisabeth van Anolt Ende Anna van lijnden.

Nomina fratrum nostrorum.

Johannes lochem. indignus prior.
Arnoldus davantrie. frater consilii.
Henricus Zuollis. procurator.
Goswinus Zutphanie. Vestiarius.
Bernardus Kemenade.
Johannes ten ham.
Jacobus arnhem. compactor librorum.
Godfridus zuollis.
Martinus delden.
Johannes davantrie. dijaconus.

Johannes goer. subdijaconus.
Bernardus delden. novicius.
Item in eodem latere frater Johannes cappenberch senex et propter suam infirmitatem absolutus ab oneribus conventus.
Hermannus costveldie supprior.
Henricus puse.
Gerardus vullenhoe.
Johannes traiecti.
Henricus zuggerade.
Johannes nordinck.
Andreas depenhem.
Egbertus zuollis.
Swederus zuollis.
Lubbertus zuollis dijaconus.
Albertus zuollis subdiaconus.
Gerardus Goer novicius.
Item Rector in arnhem
Gerardus stockum
Gerardus noviomagii socius

Nomina laijcorum.

Broeder
- Willem van lochem, regens molendinam in palude quod aquas consuevit eijcere.
- Herman gheerlinck
- Johan vant Vresenvene, infirmarius.
- Gert van ghiesteren, custos apium.
- Peter sartor, servitor in domo feminarum.
- Herman Smeding.
- [3] Johan clouer, custos vaccarum.
- Henrick Wesselinck, carpentarius.
- Bernt borken, Sutoris adiutor.
- Gert van ledden Rector pistrinae et braxatorii.
- Gert meijnken portarius.
- Derick van ledden.

Lubbert modekaten.
Egbert ter haer.
Ghijsbertus piscator.
Herman hesingen, Custos equorum.
Jan van stenvorden hospitarius.
Rotger boumeister.
Bernt Wessels, Sutor.
Herman brunsterinck.
Lubbert dijrickinck, Carpentarius.
Kerstken ter lijnden pellifex.
Albert ter maet, Custos bonorum in elsen.
Jan Wibbolding Rector in domo coloniae.
Jacob Wibbolding.
Gert Rolevinck, auriga.
Albertus Camphues, Cellerarius.
Gert nijhues, custos communium pecorum.
Herman broechues.
Broeder Egbert tuesing, Amptmannus.
Henricus sartor, Ad hunc spectat regere omnia intestina tempore mactationis etc. Ipse etiam providet laijcis necessaria in vestibus et lectisterniis cum vestiario etc.
Hilbrant essing sartor et barbitonsor.
Derick snoginck, ortulanus et lotor noster.
Esken borgerdinck, Archicocus.
Goert penning, molitor seminum.
Wernse egbertinck, Opilio supremus.
Lubbert ten have, subcocus.
Johan borgerdinck, Olei pressor.
[4] Luijken henrekinck, Rector boum jugalium.
Thonijs wijssinck.
Sweer boemhouwer, Adjutor pistoris etc.
Luijken borgerdijnck.
Euert assijng Adjutor opilionis.
Gert ter molen.
Hesselus to everloe custos vitulorum etc.

De nova domo nostra braxatoria.

Hoc anno aedificavimus novum braxatorium. Veniens quippe ad hanc domum inveni carpentatores nostros in hujus nove domus edificatione occupatos, fuit quidem jam praedicta domus pro magna parte praeparata sed nondum erecta, In hujus domus edificatione quendam magistrum habuimus dictum Gert albertinck, cui praeter victum cotidie dedimus pro mercede iv stufferos currentes.

Item eodem tempore stabulum orium amplificavimus. Ligna ad hoc ordinata etiam inveni praeparata, sed tempore meo ereximus et perfecimus, etc.

Veniens huc inveni hic quemdam virum secularem arte fabrum, quem conventus me nondum praesente acceptaverat, ea videlicet conditione si michi praesenti hoc placeret, Et licet hujusmodi operario multum indigeremus perspectis tandem diligenter praedicti viri moribus et actibus atque sensuum illius varietate, de seniorum fratrum consilio, dato sibi bibali et panno etc. dimisi illum cum pace abire.

De buronibus nostris.

Eodem anno feria sexta penthecostes convenerunt juxta capellam omnes heredes marke Albergensis cum buronibus Quae conventio facta fuit propter illos qui dicuntur vulgariter die koters. Hij enim quandam conspirationem fecerant contra illos qui dicuntur die Hoveners. Hac videlicet occasione, quod conquerebantur sibi injustitiam fieri, eo quod non permitterentur tot oves tenere sicut illi qui integra praedia colunt. Et ideo reverendissimum invocaverant ut illos in suo ut praetendebant, (jure) pacifice defenderet. Qui reverendissimus [5] commisit causam istam Johanni de twickel et Adriano de Reede, viris primariis twenthie; ut perspecta diligenter causa facerent, quod justum et rectum esset. At illi coram heredibus et coram colonis die praefixa comparentes, multum insteterunt pro

illis koters ut permitterentur tot oves tenere sicut ceteri etc. Sed heredes unanimiter restiterunt dicentes quod de ovibus certe essent a proavis editae ordinationes et praeter illas quicquam fieri in contrarium non permitterent. Et sic infecto negotio ad propria quisque reversus est. Verum tamen non sic contenti illi koters adhuc plura temptaturi suspicantur quum divites sunt et divitie animositatem parere consueverunt. etc.

De arbore succidenda.

Nona venit ad me lubbertus carpentarius quo nescio instigatione impulsus et dixit: Prior indigemus adhuc una trabe ad illam novam domum quam edificamus. Est autem una arbor juxta pomerium, quae jam incipit arescere Si placeret tibi vellemus illam sternere. Ego autem modicum deliberans dixi Ex quo multe murmurationes propter arbores factae sunt, nolo illam incidere nisi de consilio seniorum fratrum. convocato itaque cum aliquibus super hac re consilio pene omnium una fuit sententia parcere arboribus infra septa constitutis. Igitur ob hujusmodi occasionem arbor praedicta adhuc in suo vigore permansit. etc.

De novo laijco.

Feria 4ta penthecostes convocato post nonam conventu proposui eidem de wesselo gozens de almeloe, utrum illum in laycum accipere vellent, maxime cum Rutgerus, magister agriculturae, conquereretur se adjutoribus indigere etc. Et consenserunt in illum exceptis paucissimis. Et sic admisi illum investitus quidem est sabbato post Sacramenti. Et hic primus a me ad religionem admissus est.

De communi colloquio facto circa penthecostes etc.

Eodem anno in die Bonifacii etc. servavi cum fratribus colloquium commune juxta morem antiquum. In quo col-

loquio conventus conclusit [6] quod illos trecentos florenos aureos de quibus dominus Johannes Osenbrugge nobis dixerat acciperemus ea conditione quod pro singulo centenario annue daremus iv florenos cum uno quartali. Hoc est pro trecentis annue xiii florenos minus uno oert Et hoc sub redemptione. Et voluit conventus quod cum illis trecentis florenis redimeremus iterum alios redditus quos damus, etc. Et promisi hoc plena fide facere etc.

Eadem vice legi conventui literam factam de iv florenis aureis venditis annue Trude brungers in oldenzael sub redemptione pro centum florenis de pondere. Qui C floreni nondum iterum ad utilitatem conventus expositi sunt, sed nostris buronibus absque nostro dampno ad tempus concessi exponendi autem ad conventus utilitatem cum redditi fuerint. Et cum conventui littere placuissent sigillavimus eas sigillo conventus et tradidimus praefate truden praesente domino Johanne Osenbrugge etc. literam autem redemptiones continentem nos conficiemus et a quocunque sigillari faciemus nomine illius. Nam in hoc consensit praesente eodem domino Johanne Osenbrugge.

Ammonitiones facte in eodem colloquio.

Nullus fratrum accipiet de refectorio scutellas amphoras sive coclearia stannea et deferet ea ad cellam vel alibi ut illis utatur ad sua necessaria, nisi sciente et consentiente refectorario. Sic nec de ecclesia vel infirmaria aut aliis locis tollet quis aliqua quae aliorum cure commissa sunt, nisi sciente et consentiente illo, cujus cure commissa fuerint supradicta etc.

Item in cantu fratres pausas servent et modum, ut scilicet ferialibus diebus ferialiter et festivis diebus festivalius cantent etc. Et omnia secundum debitum modum et rectum ordinem fiant etc.

Item loca silentio deputata fratres diligentius observent ne in illis faciliter et absque evidenti necessitate loquantur

etiam me presente etc Similiter post completam non faciliter mihi loquantur sine necessitate.

Item caveant fratres vicium proprietatem, ne scilicet recipiant, retineant sive dispensent aut commutent aut donent pro sua voluntate quodcunque temporale sive parvum, sive magnum, nisi sciente et consentiente suo superiore. etc.

[7] Item quod fratres tempus studii diligentius observent et fructuosius expendant et sacre lectioni operam dent.

Item fratres vitent transire per chorum dum legitur oratio dominica etc.

Item quod tempus laboris male ab aliquibus expenditur.

Item fratres non dent invicem cognomina derisorie, sed se mutuo praeveniant semper honore.

Item fratres non sint adeo promptuli ad scribendum extraneis gratis libellos seu rotulas sive alia quaelibet, sed communia quilibet promoveat atque curet plus quam privata sive propria. Et plura alia in eodem colloquio tunc fuerunt proposita a fratribus diversis, quae omnia memorare non potui.

Eodem anno in octava scilicet trinitatis fuit procurator in oldenzael cum goswino vestiario et henrico sartore et propinaverunt ibidem sororibus, lanam nostram in pannos praeparantibus, unam bonam pitanciam in cerevisia bona, agnis, gallinis, et cuneis ad reddendum illas promptas et benivolas erga nos.

De novicio.

In delden circa idem tempus egrotabat valde Evert ter bruggen, pater bernardi novicii. Desideratum que est a me ut mitterem illum novicium ad Everardum patrem suum infirmum. Misi itaque illum de consilio conventus ad delden cum suppriore induens illum subtile cum manicis propter honestatem etc.

Defunctus est autem praedictus Everardus ter bruggen, pater bernardi delden tunc novicii, praesente illo anno

xv xx° altera Odulphi confessus scilicet in 4ta feria ante octavas sacramenti.

Ammonitiones in capitulo facte.

Feria 6a post octavas sacramenti feci ammonitionem quae talis fuit:

Item fratres quasi licenter cum hospitibus loquuntur post primum signum refectionis vel collationis, quod est aperte contra statuta. Igitur qui in hoc culpabiles sunt emendent alioquin penam graviorem sustinere habebant.

[8] Item fratres quum licentiam habent cum hospitibus bibendi in camera hospitum vel alibi, aut quum cum hospitibus vadunt spaciatum, tunc semper post primum signum cessabunt a bibendo ad eos et ibunt ad cellas et legent in codice secundum statutum; licet enim loqui possint cum hospitibus tempore studii, postquam semel licentiam habuerint, non debent tamen tempus studii semper negligenter expendere, etc.

Nec est voluntatis mee ut tempore studii potationibus hujusmodi vacent, nisi de licentia speciali petita et obtenta etc.

Item consideravi quod fratres cum hospitibus, qui ultra tres dies hic remanent, libere loquuntur omni fere tempore, cum tamen licentia secundum statutum non fuit renovata, quod quidem illicitum est, fratres rogo ut de cetero vitetis aut vapulabit quicunque transgressor repertus fuerit.

Item venientes de via, et de licentia extra matutinas remanentes, comparebunt tamen in primis juxta antiquam consuetudinem. Fratres, licet statuta nos non obligent ad culpam, sed tantum ad penam, propter tamen contemptum aut malam consuetudinem quae disponit ad contemptum, redditur quis culpabilis, dummodo silentium frangere quasi in consuetudinem duxerit. Idcirco vos fratres ammoneo quatenus malam illam consuetudinem dediscatis, ne forte gravius inde a domino quam putatis judicemini etc.

Hec in capitulo praedicto ammonita fuere per me.

De quibusdam, quibus fraternitas concessa est.

Item venit ad me in die Viti, G. Vullenhoe, deferens mihi duas literas sigillo prioris sigillandas, quae fuere littere fraternitatis concesse ante meum adventum per praedecessorem meum et conventum hiis personis infra scriptis, scilicet Hermanno Kuerhues et Marie uxori ejus et duabus filiabus eorum, videlicet Anne et marie In Vullenhoe.

Item Foijse van vimmen et heijle filiae ejus ibidem.

Eadem vice detulit mihi frater Suederus zuollis etiam duas literas fraternitatis concesse etiam ante tempora mea per praedecessorem [9] meum et conventum, hiis personis infra signatis. Magistro Johanni saelmaecker et hille conjugi ejus in Gronijnghen habitantibus.

Item Adolpho scheerers et elisabeth uxori ejus in zwollis.

Quas litteras sigillo prioris sigillatas illis reddidi, etc.

De Anthonio Johannis in Swollis.

Eodem anno circa Octavas Sacramenti venit huc Anthonius Johannis de zuollis, pater fratris Alberti zuollis, et fecit fratribus bonam pytantiam juxta morem suum antiquum. Detulit etiam mihi duas literas continentes conventionem factam inter ipsum et conventum super hereditate Alberti filii sui, fratris nostri. Quae conventio ante me facta fuit praesentibus venerabilibus prioribus de Belheem zuollis, et monte, quorum etiam sigillis eedem littere sunt sigillate, cum sigillo conventus nostri.

Item detulit etiam tunc et alias literas loquentes de x libris domini annuis, quas habuit ex quadam domo in Zuollis, et tradidit nobis pro c florenis ponderis, quos juxta conventionem eandem daret et nos de cetero redditus praedictos levabimus.

Item praeterea in literis conventionis supradictae habe-

batur, quod idem Anthonius daret etiam pro ornatu ecclesiae nostrae LX florenos ponderis. Cum igitur super hac re nobiscum conferret et quaereret quid potissimum pro ornatu hujusmodi desideraremus, aliquos modos proposuimus eidem, videlicet ut in summo altari hoc fieret, vel thuribulum argenteum nobis daret, aut cappam holosericam etc. Verum hii modi, uti consideravimus, non placuerunt sibi, sed tantum inclinatus erat ad hoc, ut fieri faceret in altari beate Marie virginis tabulam unam depictam sub hac conditione, ut si preciositas tabule illius majorem pecunie summam requireret, quam LX florenorum, hoc conventus suppleret. Ajebat enim moris sui esse semper talia ab optimis magistris facere fieri et bene. Ideoque dicebat talem tabulam artificiose depictam, quomodo eam vellet facere depingi, majus absque dubio pretium requisituram. Ipse quum (licet nobis videbatur quod solus illam solveret paratam) noluit tamen ultra quod promiserat se obligare ad id, Unum petiit a me ut hoc conventui ita proponerem, ut sciret an etiam conventus hoc ratum haberet, ut faceret eam accurate parari, et si etiam illum [10] in solvendo, si sic preciositas tabulae requireret, juvare vellent. Itaque convocato conventu sabbato post octavs sacramenti, post nonas proposui hoc fratribus. Ubi dum juxta consuetudinem singuli singula dicerent, et nonnulli formidarent conventum in hujus modi negotio gravare, maxime cum tabula altaris supradicti esset satis bona juxta exigentiam nostri status, et consulerent hujusmodi expensas potius in persolutionem debitorum expendere etc. tandem sanior pars conclusit, quod vellent in hac re morem ipsi gerere anthonio, sperantes quod nullo modo permitteret conventum aliquid de suo ad id opus expendere, quamquam ita sonare videbatur. Tali igitur spe commisimus eidem quod secundum suum beneplacitum opus praedictum fieri faceret, et nos vellemus esse ei ad voluntatem suam etc. Quo audito, accepta secum

debita mensura tabule ad sua reversus est, nostro curru subvectus, secum quoque profecti sunt fratres nostri G. Vullenhoe et Swederus Zuollis, a priore de bethleem licentia pergendi prius petita et obtenta.

De colono nostro de Segerdijng.

Eadem vice proposui fratribus capitulariter adhuc congregatis, quod coloni istius Burscopii in quo praedictum praedium situm est gravati adhuc propter exactionem necessario coacti sunt vendere de communitate aliquam terre palustris petiam pro obtinenda pecunie cujusdam necessarie summa etc. Et quum colonus praedii praedicti hujusmodi terra pascuali indigebat maximeque quum juxta domum suam (ut puto) eadem terra sita est, libenter pro se comparasset eam. Sed ex quo pecuniam promptam non habuit necesse fuit pro ea acquirenda annuos vendere redditus. Verum ipse, quum quod loco pignoris daret non habuit, petiit ut conventus vellet praedictum praedium impignorare pro re hujusmodi, nullum tamen de hac re dampnum pateretur, quum ipse pro se vellet annuum censum solvere, donec favente deo redimere posset, et praeter hoc ad praedictum praedium eadem terre pecia perpetuo remaneret, sub hac tamen discretione, ut si ipso mortuo alius colonus illic poneretur tunc ipse portionem quandam heredibus suis secundum dictamen [11] justitie daret absque tamen nostro dampno. Et in argumentum veritatis omnium articulorum supradictorum (ita ut praescriptum est) irrefragibiliter observandorum promisit omnia sua bona mobilia et immobilia, habita seu adhuc acquirenda, iterum loco pignoris conventui nostro libere velle resignare. Quod ubi conventui ita ut praemissum est proposui, omnes fere, paucissimis demptis, in hoc consenserunt. Anno xv[c] xx[0] die ut supra.

Item conventus eidem colono dedit L florenos ponderis pro annua pensione ut infra signatum est folio xv[0] proxime sequenti, etc.

Ammonitiones capituli.

Feria sexta ante Johannis baptiste.

Fratres quidam claves portant de officinis, quarum tamen non habent commissionem, ut puta quidam de coquina, alii de domo carpentoraria, nonnulli de camera hospitum seu aliis locis, etc.

Isti deferant ad me claves illas, retentis sibi tantum clavibus necessariis, aut certe rationem reddant, quare retineant illas etc.

Eodem die ordinavi Andream ut ad fratres non sacerdotes aliquando accedat et doceat illos scribere.

Eadem vice ordinavi Johannem Goer ut disceret libros colligare a Jacobo, tempore quo fratres secundum statuta labori insistunt etc.

De Assijng in Agele, colono vicarii Oitmarsensis.

Hoc anno dominica ante Johannis baptiste defunctus est colonus in Assing, et uxor illius denunciavit nobis, ut venientes hereditatem illius (quum servilis erat) levaremus. Igitur inquirentes veritatem indagare nequimus an vicario in Oitmersem an certe nobis ejus hereditas deberetur. Nichilominus pergens ego illc singula descripsi, et ad dominum Johannem Brouwer pergens, quid illi videretur de hac re inquisivi. Qui respondit ad vicarium tam virum, quam uxorem, itemque liberos illorum pertinere. Nos igitur convocato communi consilio, decrevimus hereditatem praedictam praedicto vicario relinquere sublevandam cum omni jure personarum ad praedium spectantium, ex quo certa documenta invenire [12] non potuimus in contrarium. Et ipse dominus Johannes vendidit vidue istius viri defuncti supellectilem (quae quidem valde modica fuit, quum annis superioribus a mijndensibus patriam hanc hostiliter invadentibus totaliter despoliati fuerant) pro duobus florenis philippi ducis. Item partem seminum ad se pertinentium

vendidit eidem vidue pro ix modiis siliginis et tribus modis ordei Item partem suam de pecoribus.

De domino Johanne Brouwer officiante in Oitmerssen.

Hic dominus Johannes Brouwer multum conquerebatur circa idem tempus de nobis, quod noster conventus colono suo in Dairle Teodorico Berninck dederat litteras sigillatas, videlicet, quod ipse et uxor sua praedium berninck ad vitam suam singuli colerent, ita tamen quod juxta morem istius burscopii domino Johanni praefato quartam garbam singulis annis darent et omnem exactionem de praedio illo exigendam ipsi absque dampno domini Johannis persolverent. Dicebat autem quod conventus noster hoc non potuit facere sine consensu vicarii. Nos vero iterum causas allegantes nostras praesumpsimus quod hoc licite facere potuimus etc. Conquerebatur de colono quod non daret sibi tot modios de praedio quotannis ut dignum fuit. Colonus vice versa protestatus est quod quum quartam garbam dat facit quod moris est vicinis suis. Voluit itaque dominus Johannes hunc colonum invitis nobis de praedio deponere et nos, ex quo a praedecessoribus nostris litteras sigillatas acceperat, conabamur illum in suo jure defendere, diximusque domino Johanni quod non molestaret amplius illum vel gravaret, quum intenderemus praedecessorum nostrorum sigillationem validam et efficacem et in suo vigore servare. Ipse nichilominus contempta hujusmodi nostra admonitione, quam ei tam verbis quam scriptis feceramus, inhibitionem ab officiali daventriensi impetratam huic colono misit jubens ut praedium relinqueret sub pena c scudatorum etc. Quo facto perreximus ad dominum Johannem diximusque ei quod conventus hujusmodi ignominiam ab ipso acceptam graviter accepisset, vellemusque nichilominus causam coloni tamquam propriam in judicio cum justitia tamen defendere. Et arguimus eum

sue ingratitudinis duentes: Domine Johannes nos donavimus vobis officium istud, si non placet vobis donatio, resignetis tunc ad manus nostras, nos bene alium te gratiorem inveniemus Ipse autem multis utens verbis perseverabit in sententiam. [13] Postmodum mediante pastore de Wersloe Domino Gerardo van Eerden compositio hujusmodi inter dominum Johannem et colonum supradictum facta est consentientibus nobis in hunc modum, scilicet quod litere date colono in suo vigore perdurabunt et colonus dabit domino Johanni annue xxx modios siliginis, III modios ciceris, II modios ordei et j modium seminis raparum. Et sic dominus Johannes non debet temporibus suis colonum in aliquo alio gravare sed hujusmodi pensione contentus erit. Et colonus praedium praedictum juxta tenorem litterarum suarum pacifice colet, Et hujus conventionis facte sunt due scedule ex se invicem decise quarum unam dominus Johannes servat, alteram praedictus colonus. Et quamquam potuissemus dominum Johannem coegisse etiam justitia mediante ne sic colonum illum gravasset, tamen condescendentes illius senio, et maxime quod colonus in hanc conventionem sponte consensit, permisimus ita fieri.

Avisatio. Debet tamen nihilominus hoc factum domini Johannis nostro conventui esse futuris temporibus avisamentum ut scilicet sint cauti semper quum contigerit illud officium vacare, et non dent ingratis sed gratis, et praecaveant ut donatione tali sint contenti quali a conventu donatur idem officium, nec praesumant invito conventu qualia hic ingratus praesumpsit etc.

De visitationibus ab episcopo ordinatis.

Contigit eodem anno philippum episcopum trajectensem per breve apostolicum taliter qualiter obtentum praesumere velle visitare semel omnia sue dijocesis monasteria tam exempta quam non exempta, et direxit ad hoc suffraganeum suum virum satis honestum et quemdam confessorem so-

rorum in trajecto et unum secularem doctorem cum uno notario seculari. Qui venientes cum hujusmodi mandato apostolico ad monasteria diversa, a quibusdam admissi sunt, ab aliis vero refutati. Porro capitulum nostrum de Wijndeshem unanimi consensu ab hujusmodi gravamine ad summum pontificem pro parte nostra melius informandum appellavit etc. Ipsi tamen non cessantes singula monasteria requisierunt. Venerunt autem ad domum nostram in die sancte Anne et requisierunt a me an vellemus eos admittere. Ego autem informatus a prioribus respondi quod cum protestatione [14] de non recedendo ab appellatione facta per sijndicos nostros pro parte venerabilis prioris de Wijndeshem ac totius ordinis nostri, ego quoque illi appellationi inherere vellem etc. petivique mihi responderi de apostolicis prout juris est. Qui me citantes ut feria 2a proxime sequenti in Oldenzael comparerem, dederunt apostolicos refutatorios, sicuti et aliis nostri ordinis prioribus fecerunt, et excommunicaverunt. Non tamen ad valvas hujusmodi excommunicationem affixerunt. Verum quum tempestive pro parte nostra appellatum fuit, nos excommunicationem tanquam frivolam reputavimus. Itaque praedicti visitatores mox reversi sunt In Wersloe unde venerant et non voluerunt in prandio apud nos (licet multum rogati fuissent) manere. Episcopus tamen ob instanciam meam contulit sacram confirmationem Gerardo goer, novicio et luijken et Esken borgerinck laijcis. Postmodum parum quid gustantes recesserunt a nobis.

Praefati autem visitatores domum sororum in Aldenzael visitantes deposuerunt priorem et matrem simul et domum eandem totaliter perturbatam reliquerunt etc.

Hujusmodi initia habuit haec visitatio extraordinaria, donet altissimus ut meliore fine terminetur. Amen.

De tribus modiis siliginis a berta van Ede acquisitis.

Mulier quaedam in Oldenzael dicta Berta van Ede habens

literam de tribus modiis siliginis annuis ex praedio quodam sito in Rossem, dicto Tijthoft, dederat eandam praedecessori meo, ea videlicet conditione quod daret eidem pro ij modiis xviii florenos ponderis pro ij modiis restantibus servaremus perpetuam memoriam pro ea. Factus itaque prior inveni de istis xviii florenis solutos tantum xiii florenos et v florenos residuos, requisitus et monitus a berta praefata, solvi ei praesente domino Detmaro et Hermanno Smeding in Oldensael in domo domini Detmari in die sanctorum Abdon et Stennes martyrum Anno etc. xx°. Et sic nihil eidem mansimus nisi j modium siliginis, de quo ei respondebit Hermannus Smeding supradictus. Porro eadem vice colonus de tijthoff per nos excommunicatus fuerat eo, quod tres modios siliginis de pensione annua tenebatur nec solvere curabat.

Exasperatus igitur ob id idem colonus moliebatur per phas atque nephas [15] suam ulcisci vindicareque injuriam praetendens causas quasdam frivolas, volens sic tempus solutionis redimere comminans quoque quod littere minus valentes essent eo quod tales redditus absque consensu domini feudi venditi essent etc. Itemque quum eadem berta non habuit documentum quo docere posset se justa possessione eandem litteram obtinuisse. Ipsa namque non erat principalis emptrix litere praedicte sed alia femina, a qua ipsa emerat berta dictam literam, nec de hoc documentum per literas transfixas receperat etc. Itaque stantibus sic rebus, praecavens molestias, quae inde emergere potuissent, et maxime quum Gerardus ten Ham senior id mihi omnino suadebat, inii compositionem cum praedicto Johanne ten tijthave, concordante nos praedicto G. ten Ham, videlicet quod ipse Tijthot tribus continuis annis redimeret a nobis istos tres siliginis modios, primo anno sequenti, hoc est anno xxi° infra festum Cathedrae Petri et Majum dabit nobis xxii florenos ponderis cum integra pensione et sic redimet unum modium, secundo anno sequenti cum

simili summa pecunie et pensione redimet secundum modium. Tertio anno similiter redimet tertium modium consimili modo quo supra et tunc ultimo modio redempto reddemus ei literam suam. Hujus conventionis facte sunt due scedule ex se decise, quarum unam servat Tijthof alteram nos habemus. Porro pro III modiis quos adhuc de pensione tenebatur dabat in cijmbalo aliquid. Et sic invicem fuimus confederati die et anno quibus supra. Et notandum quod istos v florenos ponderis Berte supradicte uti praedictum est, accepi de pecuniis unius modii siliginis redempti in Enschede et nobis donati a quadam ancilla, siccuti in sequentibus clare patebit intuenti etc.

De quadam ancilla de Enschede etc.

Quaedam femina dicta Hadewigis ten Lippinchave quandam cum praedecessore meo fecerat consentiente conventu conventionem scilicet quod nos ex parte illius annis singulis levaremus a provisoribus ecclesie in Enschede iij modios siliginis et ab alio I modium siliginis. Preterea de uno modio redempto levauimus XII florenos philippi, pro quo nos dabimus ei annue I modium siliginis Itaque nos siliginem praedictam singulis annis levabimus et nos [16] eidem iterum in Davantria solvemus quotannis iiiij modios siliginis ad vitam illius tantum Et de illis XII florenis philippi ab ea ut praescriptum est levatis accepi v florenos ponderis et solvi berten van ede ut in praecedenti capitulo signatum est. Item horum iiiij modiorum litteras nos habemus penes nos et de illis post obitum illius retinebimus tantum duos ut dixit. Unius autem modii redempti pecunias levavimus. Alterius autem adhuc literas habemus. Illi autem iij modii cum ipsa expirante expirant Hadewigis autem supradicta promisit nobis adhuc largius benefacere si quidem Deus permiserit et si supervixerit etc.

Item literam recepit a nobis continentem quod nos ei annue tantum siliginis ad vitam in Davantria solvemus Et

nos vice versa ab ea literam quod possumus hos redditus emonere recepimus sigillatam sigillo hermanni grubbe. Harum literarum copias seorsum in alio registro excopiavi etc.

Admonitiones facte in capitulo in vigilia Assumptionis Mariae.

Item fratres ex quo percepi quod aliqui licentiis a me praestitis abutuntur, scilicet de ingrediendo cellas aliorum, vel loquendi cum aliis tempore silentii etc. Idcirco nunc omnes tales licentias revoco et volo, ut siquis aliquo indigeat licentiam, renovet, etc.

Item nullus os suum lavare praesumat in lavatorio sacristie sed faciat hoc in loco ad hoc deputato, etc.

Item ad hospites, ipsis consedentibus, nullus praesumat sine licentia accedere, quia contra statuta est.

Item nullus clenodia aut alia quaecunque preciosa accipiat in depositis ab extraneis quum a generali capitulo prohibitum est.

Item tempore, quo operi manuum esset secundum statuta insistendum, quidam turmatim in transitu vel pomerio stantes et inutilibus vacantes locutionibus tempus illud non bene expendunt. Licet etiam loqui licite possint, non tamen sine culpa est quod sic inutiliter tempus consumunt etc. Haec et quaedam alie tunc fuerunt admonita in capitulo.

[17] De conventu Osnabrugensi etc.

Eodem anno accepimus a conventu Osnabrugensi, domino Johanne Osenbrugge mediante, qui fuit terminarius in Aldenzaell, cccc florenos aureos de pondere sub tali conditione quod pro illis dabimus eis annue xvII florenos ponderis. Terminus solutionis annue istius pensionis est inter festum omnium sanctorum et octavam sancti Martini episcopi et confessoris, loco ubi pensio praedicta solvi debet est Aldenzaell sive Davantria. Item literas desuper

confectas legi conventui feria quinta ante Nativitatem Mariae et de consensu totius conventus sigillatas illas reddidimus supradicto domino Johanni, qui pecunias ad nos detulerat ut mitteret suo conventui in Osenbrugge. Pecuniae tales erant item cccxx floreni aurei justi ponderis et monete. item xl floreni Osenbruggenses, positi singuli pro xxvi stufferis brabantie, item schrickenberger et stufferi brabantinenses pro xl florenis ponderis. Istam summam posuimus ad archam donec ad voluntatem conventus alibi utiliter iterum expendantur.

De colloquio circa Assumptionem Mariae.

Colloquium commune quod secundum statuta servari debuit circa Assumptionis Marie, servavimus dominica post Nativitatis Marie, In quo colloquio haec ammonita fuerunt et ordinata.

Item Henricus Puse ordinatus juxta morem antiquum laijcorum et novellorum instructor Vt scilicet certis festis diebus facta collatione ad ipsum in cellam convenientes instrueret bonis moribus etc.

Ordinatum est quod in festis majoribus duplicibus et supra celebrabunt sub primis dijaconus et subdijaconus summe missę et primissarius cum sacrista. Hii videlicet iv ut sic ceteri post primas possint convenientius ad celebrandum expediri etc.

Item in festis duplicibus et infra celebrabunt sub primis sacrista primissarius pomerarius et Gotfridus Zwollis. Quum vero non fuerint subdijaconi aut dijaconi sed omnes sacerdotes tunc hii, quorum secundum statum interest ad summam missam ministrare, celebrabunt sub primis. Porro ferialibus diebus sub primis celebrabunt hii qui propter scripturam vel alios labores ex choro remanserint etc.

[18] Item commissum fuit fratri Andreae custodia pomerii et omnium ad hoc officium pertinentium, scilicet pomorum custodia et divisiones Item putatio vitium et correctio arborum pomorum etc.

Eidem injunctum fuit docere non sacerdotes scribere etc.

Item commissum fuit librario ut provideret singulis fratribus opera in cella perficienda in scribendo illuminando vel florando etc. uuicuique juxta suam exigentiam et quod sepe prospiceret an etiam negligentius agerent etc.

Item ammonitum est et etiam prohibitum ne quis fratrum extraneos ad se non attinentes invitet ad prandia etc. Sine licentia praesidentium etc.

Similiter ne quis laijcos foras monasterium pro negotiiś mittat nisi sciente et consentiente eo cujus interest laijcos emittere etc.

Itemque ne quis tractata in capitulo extra capitulum personis non debitis quoquomodo revelare praesumat, alias luet secundum exigentiam peccati.

Item de cetero omnes elemosine conventui undecunque provenientes fratribus pronuntiabuntur et in libro ad hoc deputato juxta elemosinarum exigentiam inscribentur.

Item non sacerdotes debent secundum ordinationem patrum visitatorum parati esse ferialibus diebus primis vel tertiis secundum tempus finitis, ut celebraturis, si necesse fuerit, ministrent.

Item in scissione carnium et quarumlibet escarum tempore refectionis debent fratres honestum et religiosum modum semper servare.

Item exhortatio facta est ne fratres aliqui secundum morem malum inolitum eos quos viderint adversus suum praelatum vel fratrem commotos sive exasperatos, magis irritent et exasperent, sed potius juxta virtutis exigentiam ad pacem et tranquillitatem eos convertere studeant, etc.

Itemque exhortatum est ut sicut unusquisque libenter haberet quatenus ea, quae ipse pia intentione proponit et ammonet implerentur et observarentur, ita studeat et ipse ab aliis proposita et ammonita diligenter servare.

Item exhortatus sum etiam fratres pie ut unusquisque nemini faciat, quod ab altero sibi fieri nollet. Itemque

quod sibi unusquisque ab altero fieri optaret, hoc etiam fratri semper facere curet etc.

Item praeter haec quaedam alia modica in eodem colloquio sunt proposita, quae quum firmiter ea spero emendanda non signavi hic.

De quibusdam fraternitate nostra donatis.

In eodem colloquio depositum fuit a quibusdam fratribus [19] hos infra signatos nostre participationem fraternitatis propter deum petiisse, quibus etiam in eadem sessione a fratribus ex mera charitate concessum est quod debito modo petierunt. Sunt autem hec nomina illorum:

In Vullenhoe Johanna soror fratris nostri Gerardi Vullenhoe cum marito suo et quatuor filiis suis.

Ibidem due filie scilicet maria et fenna, quae sunt filie Sophie sororis ejusdem Gerardi Vollenhoe fratris nostri.

Ibidem Elijsabeth Waterstiens cum marito suo.

Ibidem Nicolaa brouwers.

In Arnhem Juffer Jutta benting uxor Johannis de Bervoirden.

In Swollis Kerstken van Diepenbroick cum uxore Garbrich.

In Diepenheijm Swederus van Wermelo militaris et Hilla ten Kinck uxor ejus legitima.

Hos supradictos proposuerunt et nominaverunt Gerardus Vullenhoe, Andreas Diepenheijm et Swederus Swollis fratres conventuales.

Feria secunda post Nativitatis beatae Mariae Virginis.

Convocato conventu proposui illis, fratribus scilicet, haec sequentia. Imprimis interrogavi eos ubi exponerem illos cccc florenos ponderis a conventu Osnabrugensi acceptos. Et responsum est mihi a majori parte fratrum, quod cum

illis redimerem a domino Bernardo in tubbergen xvi modios siliginis annuos. Item a matre domini bernardi Wesseling in veno viii modios siliginis annuos et a femina in Ochtroppe v florenos ponderis etc.

Secundo proposui conventui An placeret illis ut faceremus lateres et tegulas coqui nobiscum pro structura seu textura braxatorii etc. Responsum est a saniori parte quod inciperemus coquere et si opus prosperari vellet, intenderent in subsidium aliqua ordinare etc.

Tertio interrogavi an placeret illis pro xxxvi florenis philippi, quos procurator levarat a parentibus Johannis Goer, dare illis ad vitam tantum ipsorum annue iij modios siliginis. Responderunt quod sic. ea tamen conditione quod praefatae pecuniae ponerentur ad archam et iterum ad utilitatem conventus cum consilio fratrum expenderentur etc.

Quarto quaesivi utrum placeret illis vendere illas arbores de praedio in Agele recenter empto ab illis de Beruorden, quas colonus ejusdem praedii suasit vendere. Super quo dixerunt quod sic. dum tamen pretium [20] illarum ad usum conventus converteretur.

Quinto quaesivi utrum placeret illis si possem absque gravamine conventus emere a buronibus partem aliquam terrae juxta molendinum aquense in palude pro piscaria facienda, quum ibi dicuntur pisces libenter esse etc. Responderunt pro majori parte quod hoc illis beneplaceret etc.

Sexto interrogavi ex quo propter ortum olerum turbatio inter illos fuit, dum quidam intra ambitum monasterii ortum pro oleribus ordinandum dicerent, alii e contrario in suo loco manendum mallerent, fere omnes senserunt quod maneret ubi hucusque fuerat etc.

Septimo proposui illis de loco illo pro apum alveariis in die Nijhuesinckmaet edificato, an ibi remanere deberet, maxime cum custos apum alium locum pro apibus elegerit

et locum illum quasi minus aptum deseruerit. Responderunt et consuluerunt quod locum illum destrueremus et apes infra monasterii cepta reponeremus, sibi antiquitus solebant stare Nec consuluerunt ut juxta olera in loco noviter electo ab apiastro collocarentur propter certas causas, quamquam alius locus iste pro apibus satis conveniens ab expertis judicaretur.

Octavo quaesivi ab eis de nova porta quid fieri vellent an ibi remanere deberet an certe iterum mutari; quod si remaneret ibi, tunc vellem de silicibus ad hoc collectis juxta illam portam plateam facere fieri; sin autem, vellem de hoc supersedere. Tunc quidam dixerunt portam omnino inde removendam, certas propter hoc causas allegantes, quas longum esset hic inserere. Quo audito respondi: Ex quo sic sentitis omitto plateam illic ordinare, verumptamen per me portam inde amovere nolo sed judicium super hac re patrum visitatorum postulari volo. Conclusimus itaque quod cum isto negotio usque ad visitatorum adventum expectare deberemus.

Item consuluerunt etiam nonnulli, qui audierant procuratorem velle ortum huparum minuere, quod hoc nequaquam faceret, sed consideraret quod propter defectum hupe aliquotiens dispendia passus fuisset et idcirco hupam magis colligere quam dispendere curaret, providentiamque divitiarum matrem, nedum in hupa tantum, sed et in universis necessariis quantum sibi possibile esset semper faceret. Et hii quidem perinde consuluerunt sed attendendum quod plerisque ob rerum inopiam fenerari prohibitum sit.

[21] De fabro nostro.

Dominica post exaltationem sanctae crucis convocato post nonas conventu proposui eis de wilhelmo fabro an vellent eum ad habitum laijcalem acceptare. Et responderunt michi fratres omnes. placet. Investitus est autem in vigilia matthei apostoli. Nec unum quidem obolum ab eo recepi etc.

De parentibus fratris Johannis Goer.

Parentes fratris nostri Johannis Goer dederunt nobis circa Assumptionis mariae xxxv florenos ponderis, tali conditione quod pro xxxvi florenis philippi daremus illis annue ad vitam tantum illorum iii modios siliginis et de residuo, quod restabat de illis xxxv florenis ponderis, scilicet vij florenis horensibus haberet Johannes novam cappam. Quod concessum est eis a conventu. Et nota quod ante meum adventum emerant iidem a conventu xvi annuos modios siliginis vitalitios sicque habent a nobis annue ad vitam suam xix modios siliginis.

De cc florenis aureis levatis a Thonijs ten Ham et Uxore Ejus.

Advertendum quod Gert ten ham in Oldenzael dedit conventui, anno, si bene memini, 1514, duas decimas pro parte hereditatis filii sui, fratris nostri Johannis ten ham cum tali scilicet conditione quod unus filiorum suorum secularium posset eas redimere a nobis cum cc florenis aureis. Itemque quod ipse et uxor ejus servarent suum vitalicium de praedictis decimis, videlicet xviii modios siliginis annuos, quos conventus noster promisit dare ad vitam tantum illius et uxoris ejus. Anno autem isto praesenti scilicet xx venit Anthonius filius praefati Gerardi ten ham et petiit a nobis ut permitteremus illum redimere decimas supradictas. Receperat namque cum conjuge sua Belia certam pecuniarum summam, quas iterum in istis terris pro redditibus expendere volebat. Itaque attendentes nos quod forsitan futuris temporibus nostro conventui super decimis istis molestia aliqua oriri posset sive a filiis Gerardi ten ham, sive ex eo quod decimae praedictae feodales erant, bona quippe feodalia ob sui naturam religiosis non multum sunt utilia etc. Communicato cum conventu capitulariter convocato consilio conclusimus sic, quod is

gerardo ten ham placeret, vellemus praedictos cc florenos aureos accipere ab Anthonio praefato et decimas saepe dictas illi contradere cum omni jure nostro quod hucusque supra illas habuimus nullum tamen sigillum illi dare, aut warangiam promittere voluimus, sed ipse Anthonius decimas a patre suo cum debito jure in suum do[22]minium recipiet cum munimine debito et requisito absque nostro dampno praesenti et futuro. Facta hujusmodi conventione misi Johannem ten ham et henricum Puse versus Aldenzael insinuare haec gerardo ten ham Iudici quondam Oldenzaelensi et requirere super hiis beneplacitum ejus qui gratam habens hujusmodi pactionem consuluit omnimodo quod pecunias retineremus salvo sibi et uxori suae vitalicio supra memorato quod a nobis non ab altero exigere voluit, promisitque se filio suo Anthonio seu Belie uxori ejus decimas illas velle vendere cum munimine tali, quale munimen necessarium foret illis, absque nostro dampno, confectis super hoc litteris sufficientibus ut non contingeret nostrum conventum super hac re unquam gravari. Hiis ita gestis levavimus ab Anthonio pecunias memoratas, quas dum levaremus, invenimus ad summam deficere fere ix florenos, quum in terra clivensi (ubi levati erant floreni illi) carius positi fuerunt, quam hic possunt expendi. Positi namque fuerunt floreni aurei justi ponderis et monetae pro xxix stufferis brabantie et computati pro i floreno xxviii stufferi brabantie. Et sic xxviii floreni lucrati fuerunt unum florenum etc. Item positi etiam fuerant xxvi albi rotati pro uno floreno Et hic fere xxviii albi rotati pro floreni pondere exigebantur Cumque supra hoc conquereremur diceremusque quod summam cc florenorum integram habere vellemus, quum pro hiis parentibus suis cogeremur annue xviii modios siliginis dare ad vitam ipsorum injustum esse ut majus dampnum sustineremus etc. Conquestus est nobis quod pro praesenti non haberet unde summam istam suppleret petiitque humiliter quatenus sibi

condescendentes modicum illud sibi donaremus, velleque nobis semper in cunctis obsequi ubicunque et quocunque posset. Quo audito consultis aliquibus fratribus pecuniam retinui et ad archam reposui. Summa pecuniarum fuit CXLVI floreni ponderis juste monete Item XXI floreni philippi. Item unus florenus montensis valens XI stufferos brabantie. Item in argento XXVII floreni ponderis positi seu computati pro I floreno XXVI albi rosati Item XVI stufferi brabantie. Item postmodum apposuit adhuc unum florenum valentem XXIV stufferos brabantie. et promisit praeterea IV modios siliginis se nobis semel daturum. Et sic quitavi eum maxime sub bona spe quod pater suus nobis quod deest supplebit, quum omnino consuluerat quod pecunias non traderemus iterum Anthonio filio suo, sed magis retineremus. Speramus igitur quod nostrum dampnum non requiret etc. Haec facta sunt anno quo supra circa festum Exaltationis sancte crucis etc.

[23] Incidens.

Hoc anno ob nimiam pluviarum habundantiam mensibus Julio, Augusto et Septembri quasi cotidie descendentium, contigit campos nostris pascuales in quibus pascebantur boves nostri pro coquina mactandi in Mastbroick fieri ipsis bobus ob inundanciam aquarum penitus inutiles, oportuitque nos boves partim circa Nativitatis Marie et post modicum omnes simul ad domum reducere, ubi etiam aliquot hebdomadibus reservati, quod nondum tempus mactationi aptum erat, pejorati sunt potius quam meliorati ob graminum macredinem et inopiam, dampnumque ob hoc non modicum passi sumus, Et boves sic ad domum reductos misimus per partes ad colonos, qui eos cum vaccis suis aliquanto tempore ire passi sunt, quum nos eos commode pascere non potuimus Coloni tamen de lodewich et Vossehaire nos in illa necessitate juvare renuerunt etc.

Eodem quoque anno nullibi glandes aut alii fructus pro

pastu porcorum apti creverant, sed oportuit nos saginare porcos siligine et aliis seminibus etc.

Fructus autem hoc anno ex arboribus domesticis fere ubique locorum collecti sunt plurimi et in maxima habundantia, ut sunt pira, poma, etc.

Siligo isto anno cum summa siccitate illata est horreis, sed ordeum et cetera semina, superveniente ijmbre, pro parte destructa fuerunt. Sed et ordeum nostrum hoc anno vile fuit et pene totaliter mutatum in havenam ob pluvias frequentissimas. Fena partim bona et partim male collecta sunt, Et pascua isto anno pro vaccis nostris satis fuere fertilia, sed pro ceteris animalibus, puta pecoribus, vitulis, porcis et ovibus propter nimias pluvias minus fuere utilia etc.

Nota.

Item Luijken gueden in Almeloe venit ad me petens ut tricenarium servarem pro Ottone judice quondam in Almeloe quem interfecerat. Et annuens petitioni ejus tricenarium more nostro servavi, recipiens pro gratiarum actione ab eodem Ludolpho ducentos fere triticeos panes parvos et non amplius, dedique ei cijrographum ad pastorem suum in die sancti Victoris martyri protestans quod tricenarium secundum morem nostrum servaveram pro occiso supradicto etc.

De fratre nostro Swedero Zwollis.

Frater iste Swederus incommodum non mediocre propter rupturam sustinens casu venit Zwollis et audivit illic quemdam esse civem, qui facili quodam modo hujusmodi defectum curare noverat. Unde de meo consilio et consensu hunc virum adiit, modum ab eo dedicit et medicina hac usus fuit. Nam ipso die Gorgonii martijris de meo consensu inchoans ad infirmariam accessit, illic comedens et dormiens radicibus quibusdam in cibo et potu utebatur et ab omnibus cibis ventocitates nimias gravantibus ab-

stinuit, cibis utens magis digestibilibus et ab oneribus conventualibus liber fuit, tantum in cella aliquod operando, quum de consilio magistri quietum eum esse oportuit, quatenus sic ruptura facilius resarciri potuisset, Et in tali vivendi modo perseveravit usque ad dedicationem nostram, relaxationem ab oneribus conventus habens, ut praedictum est. Et ipso die dedicationis iterum ad felicem consuetudinem nostram rediit sperans se hac medicina adjutum.

De patre meo et fratre domino Gerardo defunctis.

Anno domini etc. vicesimo ipso die Abdon et Stennes martyrum defunctus est in lochum frater meus dominus Gerardus meister dirx, vicarius sancti Anthonii, morbo infectus pestilentico, in domo habitationis sue, derelictus a suis ob pestem et tantum duarum extranearum femina rum ad hoc conductarum ministerio potitus. Quod ubi rescivi ad lochem perrexi consolari matrem meam, quam tam intempestiva fratris mei morte multum desolatam suspicabar. At ubi veni prope lochem inveni duas sorores meas ob metum pestis in Netelhorst manere et mansi illa nocte apud eas, oppidum propter pestem non ingrediens. Mater vero mea cum una sororum in sua domo remanserant ministrantes patri, qui graviter ijdropis morbo egrotabat, adeo ut nec illum extra urbem educere auderent, sed oporte bat eas ipsi servire in tanta desolatione, nam omnes fere vicini metu pestis relicto oppido foris exulabant. Porro in ipsa nocte dum essem ibidem, ut praedictum est, obiit pater meus post primam horam noctis et mane ingrediens civitatem sepulturae ejus interfui. Et sepulto illo cantataque missa, iterum oppidum exivi et in Netelhorst cum matre et sororibus ceterisque, qui convenerant, comedens, ad monasterium nostrum reversus fui. Itaque in die Inventionis Sancti Stephani, qui in feria sexta tunc fuit,

sepultus est pater meus, praesentibus pluribus concivibus suis, qui, etsi pestem metuebant, tamen ob illius amorem convenerant ad illius sepulturam etc.

[25] De colloquio habito sabbato octave dedicationis nostre.

In sabbato octave dedicationis ecclesie nostre finito prandio convocatis ad domum capituli fratribus capitularibus, proposui eis in hunc modum: fratres heredes de elsen convenient feria 2ª proxime futura in elsen ad inveniendum modum aliquem, quo possint coloni de elsen sublevari ab onere debiti, quo tenentur obligati ad exactionem generalem toti patrie ob debita propter bella contracta redimenda indictam, Et quum pater Johannes trajecti ibidem pro duabus peciis terre c florenos ponderis dare promisit, (scio pro certo) quod cum illic comparemus tam heredes quam coloni summam pecunie praefatam exigerent a nobis. Ubi igitur c illos florenos accipiam? Responderunt mihi omnes quod terram illam sine conventus consilio emptam retinere nollent maxime quum pater Johannes trajecti, tum praesens palam dixit quod si vellent retinere possent, sin autem, possent recusare. Tunc de ejusdem conventus consilio fratrem Gosuinum Zutphanie cum patre Johanne trajecti illuc misi haec eadem insinuare heredibus etc. Sed quum nemo heredum illic convenit, rediere domum re infecta et in aliud tempus dilata etc.

De alio colloquio in profesto Luce habito in quo Helmicus Davantrie admissus est, etc.

In hoc die convocatis post prandium fratribus ad domum capituli proposui eis hec sequentia. Primo an vellent Helmicum davantrie ad habitum laijcalem admittere, exquo tam ipse quam ejus parentes hoc instantissime petebant etc. Et consenserunt licet satis tepide propter tamen patrem Johannem trajecti, cujus erat ipse consanguineus, et

humanitatis intuitu ad habitum laijcalem admissus est, quum ad ordinem minus aptus reputabatur.

Secundo legi illi litteras confectas super tribus modiis siliginis annuis dandis parentibus fratris Johannis Goer ad vitam tantum illorum et quaesivi an illis placeret quod sigillaretur? Consenserunt omnes et mox sigillata fuit, etc.

Tertio interrogavi eos an vellent mutuo dare Gerardo ten Ham quondam judici Aldenzalensi L florenos de pondere, quum ipse miserat famulum suum Johannem ad nos id ipsum a nobis requirens. Sciebat enim quod a filio suo Anthonio pecunias levaramus, ut supra signatum est. Promisit quoque ante Cathedram petri reddere ne inde conventus dampnum incurrere posset. Fratres autem hoc audientes, non volentes in re hujuscemodi ipsum contrastare, consenserunt hac videlicet conditione ut circa Cathedram Petri redderet quatenus sic redditus redimere cum illis possent, sicuti in conventu de illis pecuniis antea fuerat [26] conclusum. Misique altera die fratrem henricum pusen cum patre Johanne trajecti ad Aldenzael, qui detulerunt Iudici praescripto memoratum pondus auri, videlicet L florenos de pondere ejus nobis cijrographum referentes.

Incidens.

Hoc anno procurator noster vendidit xiii boves pingues pro quibus accepit cxxvii florenos philippi ducis.

Mactavit pro coquina pro generali mactatione xxiv boves, etc. Item porcos tantum XL, quum semina chara erant, quibus saginabantur.

De matre mea.

Defuncto patre et fratre meis in lochem anno isto praesenti, cum adhuc in Lochem deseviret pestilentia, suasi illi scilicet, matri ut cum sororibus meis ad tempus alibi latitaret, donec pestis cessaret. Exiens igitur de locheme

venit et habitavit in Netelhorst. Ubi dum aliquot dies mansisset, ob loci inconvenientiam ibi habitare non potuit, sed venit ad me cum sororibus meis Hilla et stijna et manserunt apud nos in domo feminarum ultra iv ebdomadas, et exhibuerunt illis tam fratres quam laijici omnem humanitatem. Tandem propinatis conventui xvi quartis vini et aliquot gallinis et cuneis, reversa est cum Hilla ad Lochem, dimissa Stijna, quam misi ad Nordhorn, ubi etiam ad tempus permansit. Soror vero Theodorica remansit ad sarcinas in Netelhorst ob custodiam domi et supellectilis derelicte, nec recreationem habuit ullam ut alie etc.

De reijsa 2da versus Arnheijm.

Rector in Arnhem graviter febricitans misit mihi literas circa Sijmonis et Judae, apostolorum, petens humiliter ut illuc venirem et circa festum omnium sanctorum confessiones sororum audirem etc. quum ipse invalidus fuit. Id ipsum et frater Gerardus Noviomagii petiit in literis suis, itemque quod socium mecum susciperem, qui ibi aliquanto tempore remaneret, donec rector plene convalesceret, quum idem Gerardus onus missarum solus ferre non potuit, rectore ob infirmitatem non celebrante etc. Petitumque fuit ut fratrem Johannem Nording ad hoc opus subeundum mecum acciperem. Ego autem hujusmodi nuncio recepto convocavi ad cellam nostram suppriorem, Arnoldum davantrie, Henricum pusen et patrem Johannem trajecti [27] quibus revelavi causam istam simulque interrogavi quid mihi consulerent an suaderent etiam ut Nording mecum assumerem, Qui responderunt, quod ex quo id petissent, condescenderem petitioni eorum. Itaque profectus sum ad Arnhem assumpto mecum fratre praedicto. Venique illic in profesto Sijmonis et jude apostolorum, et recepi confessiones sororum singularum etc. expletoque negocio reversus sum ad domum nostram in die iv coronatorum

martijrum dimisso illic Johanne supradicto. Dederunt autem michi sorores duo maldra tritici, unum pro conventu nostro, et alterum pro viatico meo, quod vendidi matri in Almeloe, quae me rogavit, et recepi ab ea unum florenum ponderis etc.

De duabus peciis terrae in Elsen emptis etc.

Ad persolvendam principalem pecunie summam Twenthie deputatam propter diversa dispendia tempore belli cum Gelrensibus habiti tolerata et propter aliorum causas incommodorum, quae ab anno x supra MD[um] usque ad annum xx[um] huic misere patrie obvenerant, asscripte fuerunt a certis viris ad hoc specialiter deputatis singulis parochijs et marchis certe portiones a ruricolis persolvende, Sed quum summa modum excedebat, ne rustici nimium gravarentur, inventum fuit per quorundam industriam huiuscemodi remedium. Nam heredes singularum markarum suis subvenientes colonis, promiserunt ut dimidiam partem exactionis singuli ex suis markis acciperent, vendentes ex communi vel ligna vel terras donec media pars exactionis sic ex communi solveretur. Porro reliquam partem ipsi de suo proprio persolverent factumque est per huiusmodi industriam et cautelam, ut twenthia portionem sibi addictam et minori incommodo et maiori fidelitate atque festinatione persolveret quam cetere partes dijocesis huius etc. Tali igitur modo contigit ut Elsen sita in parochia de Rijsen portionis sibi deputate solutionem facere cupiens, heredes et coloni eiusdem marke convenerant invenire modum quo pecunias procurarent Venditeque fuerunt certis quibusdam personis certe pecie terre ex communitate. Tunc pater Johannis Traiecti duas pecias comparans pecuniam spopondit dare pro illis, insuper et contractu huiusmodi rite, ut fieri assolet, celebrato, datoque et persoluto vinicopio tam heredes quam coloni putabant se pecuniam pro hijs pecijs levaturos nosque terram [28]

sic emptam retenturos Sed intercurrentibus diebus neque nos terram sic emptam occupauimus, neque pecuniam promissam persoluimus, nam quidam ex nostris attendentes terram emptam non esse nobis multum utilem et pecuniam acquisitu difficilem, tergiversari ceperunt allegantes nescio quas causas, quibus contractum invalidare voluerunt. Contigit interim multas utrimqne querimonias fieri, heredibus et colonis culpantibus nos quod contractum legitime celebratum non servaremus, nobis vero e diverso conquerentibus quod terram prout nobis vendiderant nollent nobis warandizare etc. Hijs ita se habentibus contigit dietam in elsen constitui vt heredes illic cum colonis congregati causam istam et alias deciderent etc. Porro cito antequam hec dieta fieret convocato conuentu quesivi a singulis vtrum pecias illas emptas tenere vellent an refutare Et responsum est mihi quod nequaquam tenere vellent, maxime cum pater Johannes tunc presens palam diceret quod si conuentui non placeret emptio posse tunc juste eam retellere etc. Quo responso accepto a conuentu, misi ad Elsen ad conuocatos ibidem patrem Johannem traiecti et Gosuinum Zutphanie insinuare hec heredibus. Actumque est ibi *presente drossato twenthie Johanne twicloe* et ceteris amicabile consilium et modus aptus inuentus quo pecunie compararentur et debita soluerentur exactionis prefate, nosque manumissi sumus ab emptione et promissione factis, terraque communitati permansit. Acta sunt hec Anno etc. feria quinta post omnium sanctorum scilicet in die quattuor coronatorum martirum, Et sua quisque dispendia luet etc.

De predijs nostris Smeding Henreking et Hergellding contra ius exactione grauatis.

Advertendum quod Philippus de burgundia episcopus traiectensis toti huic patrie traiectensi mulctam indixit, quam pro iocundo aduentu iuxta morem priscum sibi dari

precepit, Ordinatus autem ad hanc leuandam in twenthia fuit *Adrianus de Reede,* Qui eciam predia nostra Smeding Henrekinck et Hergeldinck indicauit huic exactioni obnoxia, exegitque a nobis de predijs supradictis exactionem. At nos contradicentes indignum prorsus et iniustum indicavimus exactionem huiusmodi cum secularibus [29] soluere, cum prius cum spiritualibus et religiosis precariam eidem episcopo pro suo iocundo aduentu soluere vltra solitum coacti fuissemus. Nam circa xxxvi fl. ponderis occasione precarie soluere compulsi fuimus, cum tamen probare potuimus certis quitancijs quod omnibus suis predecessoribus simul tantum non dederamus. Insuper allegauimus nostra privilegia quorum vigore ab huiuscemodi onere liberi esse debuimus, Preterea ostendimus litteras sigillo Dauidis episcopi munitas quibus docere potuimus predium Smeding esse libertatum et eius loco aliud predium (ne ecclesia defraudaretur) eius oneribus esse grauatum, quod prius liberum fuerat, Sed ipsi e contrario nostra vilipendentes privilegia eciam litteras pie memorie dauidis inualidas decernere ausi sunt nec priuilegijs, nec sigillo dauidis dum viueret episcopi optimi, deferentes. Itaque ab Adriano plurimum sollicitati exactionem solvere supradictam, distulimus tamen quamdiu potuimus, nichil tamen interim omittentes per quod libertatem nostram tueri potuissemus Nam et amicos consuluimus, maxime magistrum G. Zuggerode etc. qui eciam pro tuenda nostra libertate plurimum et quidem gratis laborauit sed nil efficere potuit, consularibus episcopi precipuis in contrarium semper agentibus. Cumque sic res diu protraheretur, nec a monendo Adrianus desisteret, nec nos solvere voluntarij essemus, misit tandem nobis Adrianus litteras episcopi eius signo consueto insignitas, in quibus jussit idem episcopus vt a supradictis predijs exigeret summam taxatam, asserens se nullam libertatem nobis velle recognoscere sed decernere predia supradicta, quamquam sic vt dictum est, libertata

essent et insuper a nobis colerentur fore exactioni obnoxia etc. Has litteras sic mihi missas legi conventui capitulariter congregato feria 2ª post luce euangeliste quesivique quid in causa ista considerent. Tunc habito communi tractatu conclusimus quod pro Henrickinck ex quo non diu sub nostro aratro fuerat dare vellemus pecuniam exactam Pro Hergeldinck vero quum probare potuimus non esse predium integrum et warandizatum sed eyn Kate, dare voluimus dimidiam partem pecunie exacte, Sed pro Smeding sic libertato et sub nostro aratro constituto nihil dare sponte vellemus parati sustinere propter hoc dispendia que inferre decernerent. Cumque hoc Adriano renunciatum fuisset ipse nec hoc responso contentari potuit, sed [30] comminatus est mittere iudicem qui pecora aliqua de nostris loco pignoris raperet, abigeret et venderet, donec summa pecunie de predijs illis requisita persoluta foret. Tunc scripsi ei in hunc modum litteras. Postquam omnem diligenciam nobis possibilem adhibuimus, ac documenta nostra adduximus que pro tuenda libertate nostra antiqua, rata et efficacia iudicauimus, nec tamen solita libertate frui et gaudere permittimur, Nec iam habeamus quem pro defendenda nostra libertate super terram amplius invocemus, Idcirco bona nostra protectioni Dei (in cuius nomine nobis a fidelibus donata sunt) itemque protectioni sancti Anthonij patroni nostri plene submittimus, parati sustinere quicquam nobis occasione huiusmodi euenire potuerit. Quibus litteris lectis Adrianus nondum sibi satisfactum pro hoc dixit, sed inducias inquit adhuc vobis do, ut interim maturius deliberantes, aut episcopum contentetis, aut mihi soluatis. Non enim inquit equum est vt pro vobis ego exponam, quia sicut scitis, episcopus me cogit a vobis exigere, quamquam sciam quod iniuste exigamus soluere. Sic itaque sese res habuit, et adhuc circa domini aduentum negocium istud infectum perseuerat, quid post hec nobis eventurum sit, ignoramus.

De computatione procuratoris nostri.

Hoc anno procurator fecit conuentui computum legalem in die s. Brictij episcopi et confessoris, ffuitque summa acceptorum anni istius, mille xxvj fl. Philippi, debita autem sua preter ea que patrie tenebantur et preter redditus annuos fuere iij^c xiiij fl. ponderis aut circa. Item credita iij^c fl. ponderis eiusdem valoris. Ego quoque eadem vice rationem reddidi de hijs que ego acceperam et expenderam, a festo penthecostes vsque ad diem hanc etc. Porro ego debita omnia nominare volui, sed non potui adhuc plene scire, quum aliqualiter confusa res fuit, eo quod aliqua conuentus emerat, nec omnia ad huc perfecte soluta erant. Et nos propter dispendia passa propter collocationes exactionum que ad domum nostram ad manus Henrici Pusen collate fuerunt, retinuimus aliqua et non soluimus patrie, volentes nobis huiusmodi dispendia passa refundi. Et ideo quamdiu huiusmodi refusio facta non fuerit, non possimus bene numerum omnium debitorum distincte scire, ffacta tamen computatione prouisio monasterij fuit satis modica. Nam nulla siligo antiqua fuit in solario, sed mox post martini de noua siligine cepimus comedere, Item xij vasa butiri adhuc impersoluta erant pro quibus centum quinquaginta siliginis modios procurator tenebatur preter debitum [31] suprascriptum. Item in braxatorio brasium pene totaliter fuit consumptum. Item in molendino olei vix tantum olei quod pro coquina per annum sufficeret. Item sutores in pecunijs et corio fere valorem habuerunt centum circiter florenorum. Item ffaber vix j^c ferri habuit. Vestiaria iuxta modum suum satis fuit prouisa quamuis non sufficienter vsquequaque. Itemque pro coquina allec et strummulos et cetera omnia a nouo oportuit comparare veteribus consumptis. Carnes eciam pro anno futuro tam bouinas quam porcinas in coquina sufficientes non erat inuenire Patet igitur quod prouidencia pro anno instanti satis modica et tenuis fuit etc.

De contributione facta in causam contra episcopum etc.

Ex quo nos contra privilegia a pluribus summis pontificibus nobis graciose indulta, quibus exempti sumus ab omni ordinaria visitatione dijocesanorum, reverendissimus noster visitare voluit in vim cuiusdam breuis apostolici taliter qualiter obtenti, Capitulum nostrum generale attendens huiusmodi extraordinariam visitationem in notabilem ordinis vergere destructionem ac discipline regularis detrimentum, cum summa maturitate consilio priuato habito decreuit huic tempestati resistere missaque ad urbem legatione, reuocationem huius mandati apostolici episcopo traiectensi (vt fertur) facti studuit impetrare. Et quum huiusmodi non sine magno dispendio solebant obtineri, idcirco decretum est a patribus, quod singule domus contribuerent quinque florenos de pondere quum redditus capituli non sufficiebant huic negocio attenuati propter incommoda temporibus superioribus illata. Itaque domus nostra Albergensis soluit priori superiori hos quinque fl. ponderis Anno 1520 circa martini episcopi in hijeme etc.

De colloquio circa festum omnium sanctorum habito.

Colloquium quod secundum statuta circa festum omnium sanctorum prior cum suppriore fratre consilij et procuratore servare solitus est, seruauimus hoc anno in crastino Brictij episcopi quum propter reijsam in Arnhem antea illud congruenter servare non potui. In quo colloquio pro bono pacis et discipline regularis maiori profectu hec sequentia fuerunt ordinata que eciam postea diuersis temporibus [32] tam fratribus quam laycis insinuaui et obseruanda demandaui.

Imprimis fratres qui ex choro remanent propter scripturam aut alia opera que in cellis suis faciunt, debent a

tempore sancti martini vsque ad festum Valentini venire ad primas et 3ᵃᵐ pro tempore. et cum ceteris celebrare aut si non celebrauerint, missam audire, et sic finitis missis privatis ad cellam ire et operi iniuncto fideliter insistere, Sed librarius quia pluribus occupationibus distenditur celebrabit sub primis more consueto, Itemque primissarius primam missam ferialibus diebus prouidebit Qui si non fuerit dispositus alium subordinet qui eius vicem suppleat. Hoc igitur ordinatum fuit quia evenit frequenter quod sub primis sex aut septem missam dicebant. Tempore vero quo misse private dici solent interdum vix unus vel duo celebrabant etc.

Item post completum nullus nisi in necessitate lumen habeat in cella Et nequaquam ultra septimam illud retinere presumat sine licentia.

Item fratres frugaliter se habeant in utendo candelis, oleo et lignis combustibilibus et magnam quisque diligentiam adhibeat ne propter incustodiam ignis aut candelarum dampnum domni proueniat.

Item fratres qui non sunt sub primis celebraturi, non debent ante primas cellas confessorum intrare confessuri. Sed si quem extra cellam vacantem invenerint e confessoribus, illi licite confiteri poterunt.

Item de dormitorio ante primas nemo facile descendat, nisi cum necessitas cogat, sed expectet donec signum suscitationis fiat.

Item ex refectorio nemo secum poma, pira aut nuces accipiat quia species quedam proprietatis esse videtur, sed que comedere non voluerit illic dimittat et pomerario colligenda relinquat.

Item Quia ab antiquo consuetudo illa laudabilis fuit quod nullus fratrum in camera hospitum presentibus hospitibus comedit visum fuit nobis utile pro conservatione discipline consuetudinem illam inviolabilem conservare, Ideo nullus de cetero mihi molestus sit quum nulli con-

cedetur licentia ibi comedendi, nisi revertentibus [33] de via, et hijs quibus a statutis seu visitatoribus concessum fuit.

Item si quando alicui licentia data fuerit post completum ire ad cameram hospitum ad instantiam hospitum, et illic cum amicis bibere aut recreari, debent tamen moderari et non nimis diu ibidem remanere Nec concedetur occasione huiuscemodi alicui licentia remanendi ex matutinis. Verum caueant petere quod concedi sibi difficillime recognouerint etc.

Item fratres sint in petendis gracijs discreti et non ita continue molesti sint et pro ventre solliciti, sed vel duobus aut tribus in ebdomada diebus discant ieiunare.

Item fratres quamvis de itinere veniant non tamen in camera hospitum, nisi petita licentia comedant, Et si dies unice refectionis fuerit licentiam comedendi humiliter petant aut hospitarium seu alium ad impetrandam licentiam mittant etc.

Item singuli solliciti sunt servare fraternam charitatem in vinculo pacis, Vitentque diligenter occasiones perturbationum etc.

Nec sint inter nos communis pacis perturbatores aut discordiarum seminatores quales inter nos quidam conqueruntur excrevisse etc.

Item quum due misse cantande sunt, sacerdotes celebraturi servent modum in exeundo choro ad celebrandum, ab olim institutum, etc.

Item ut in cunctis nostris actibus debitus semper ordo servètur, et ordinate cuncta fiant, a nobis excogitatus est modus, quem fratres chorales tempore hijemali servabunt in exeundo choro tempore matutinali ad se calefaciendum. Nam quando cursus de dominica(?) dicitur in conventu, exibunt cum sacrista fratres de medijs formis ad calefaciendum se qui voluerint, et post Te Deum ad chorum revertentur. Quibus reuersis fratres de superioribus formis

exient et califacient se donec in choro cuncta terminentur Post hos de primis formis se calefacient fratres et iuniores, sed quando de dominica in conventu non legitur tunc fratres de ultimis formis cum hijs qui sub primis celebraturi sunt exeant ad se califaciendum quando sacrista exit et hij de necessitate non obligantur ad chorum redire Et hic modus diligenter servetur donec aliter ordinetur, Et nullus nisi secundum istum modum ad calefaciendum se sub matutinis exire presumat.

Item nullus in capitulo sive colloquio promptulus sit ad loquendum quem non decet etc. Et non nisi iussus aut interrogatus loquatur prout statuta iubent etc. [34]

Porro de laijcis ordinatum est in eodem colloquio.

Item ordinatus est Euerardus Assing regere in colonia lac butirum et cetera ad hoc officium spectantia, quod officium antea Johannes Wibbolding per aliquot annos custodierat, etc.

Item loco Everardi deputatus est adiutor opilionis Luijken Henrekinck qui tum bobus preerat etc.

Item loco Luijken prefati deputatus est bobus Wesselus de Almeloe, qui tum deinceps boves minabit sed precipuus boum custos erit Luijken Hergelding Wesselus autem adiutor eius etc.

Item deputatus est ad custodiam vaccarum Jacob wibbolding pro Johanne Clouer qui pro senio diutius eas custodire non valuit etc.

Item prohibitum est laijcis ne seculares absque licentia inuitent ad prandia maxime eos qui illis non sunt consanguinitate coniuncti.

Item quod non deferant extraneis siue hospitibus cibum vel potum sed permittant hoc facere eos quibus commissum est etc.

Item quod hospitarius quantum commode potest vitabit

hospitibus cibos amministrare tempore intermedio, sed faciet hoc quando conuentus vel laijci comedunt, quum sic fit in alijs monasterijs.

Item ordinatus est Helmicus dauantrie rasor laijcorum cum Hildebrando sartore Hij duo radent barbas etc. laijcorum etc.

Item iniunctum est cellerario qui tunc fuit Albertus Camphues ut purget aqueductus in cijmeterio et retro ecclesiam quatenus aque pluviales de tectis edificiorum distillantes liberum habeant decursum ad declivia et muri non impediantur aquis etc.

Item commissum est cocis ne cui dent cibos hospitibus amministrandos, nisi tantum hospitario, cuius hoc interest etc.

Hec supradicta, in illo colloquio sic ut scriptum est ordinata, tam fratribus quam laijcis a me et partim etiam a procuratore sunt in eorum capitulis insinuata et effectui ut spero mancipata. [35]

De formatore et coctore tegularum conducto.

Visum est nonnullis e nostris quod argilla apud nos pro tegulis satis apta esset, consuluerunt igitur ut conduceremus aliquem in hac artis parte peritum, qui formaret et coqueret illas apud nos, quatenus sic edificia nostra, que pro maiore parte straminibus tecta erant, huiusmodi tecto de incendio magis tuto tegeremus. Et quum straminia et tecta ob arborum vicinitatem valde cito depereunt quippe que raro sicca sunt sed semper humida ac per hoc ad corruptionem semper disposita.

Igitur hijs attentis et quum multas cotidie pro straminibus pecunias expendere ad tecta cogebamur et quum putabamus edificia ymbricibus tecta, etiam ab incendijs fore tutiora, ideo consensimus in hoc quod tegulas faceremus coqui. Vnde adeuntes magistrum Henricum qui IJsterber-

genses tegulas coquebat, conuenimus cum eo quod ad nos unum virum huius artis peritum dirigeret, quem pro coquendis tegulis conduceremus. Qui veniens ad nos in die sancte Catherine duxit secum Helmicum in hac arte peritum quem eciam conduximus ut nobis in huiusmodi opere serviret a XL[a] anni presentis usque ad festum martini in hijeme anni eiusdem Qui preter victum habebit pro mercede 30 fl. Philippi cum suo famulo quem secum adducet De hac conuentione exstant due cedule conscripte quarum nos unam habemus et ipse alteram in quibus singule condiciones sunt diligenter conscripte Promisit autem se nobis in tempore illo redditurum XL milia tegularum etc.

Porro magister Henricus supradictus valde se nobis voluntarium prebuit ut hunc magistrum sic conduceremus, nam mediator inter nos et Helmicum fuit, et eundem nobis valde commendauit dicens quod pro illius fidèlitate si id peteremus libenter fideiubere vellet Itemque terram ipse diligenter probauit an apta esset Nam et secum ad patriam suam partem argille nostre sumsit quam voluit diligentissime tentare et probare et tegulas inde factas nobis remittere Addiditque, Si postquam hanc argillam probauero, inveniam aptam pro tegulis renunciabo vobis, et tunc iuxta conventionem factam cum Helmico in Dei nomine incipietis et spero quod prosperabitur opus, Sin autem non fuit apta suadebo ut non cum dampno vestro coquere incipiatis, fuit enim hoc cum magistro ita precautum ut si indicata fuit argilla nostra non esse ijdonea, tunc etiam conventio cum Helmico irrita erit etc. [36]

De concessione fraternitatis.

Sicut in latere precedenti signatum est magister henricus pannenbecker de ijsterburg multum fuit nobis obsequiosus et adiuvit nos quod magistrum talem conduceremus qui nobis tegulas coqueret. Vnde pro graciarum actione volui ei dare j florenum, sed habere noluit, nichilque a nobis

pro sua diligencia et fauore nobis exhibitis retributionem requisivit, sed humiliter pro se et sua coniuge nostram fraternitatem postulauit, asserens se nobis adhuc uberius benefacturum et semper amicum futurum etc. Nam et cum curru quo argillam nostram ab ipso probandam feceram ad domum suam aduehi, remisit nobis vltra ducentas tegulas gratis. Igitur in die Sancti Andree apostoli, que fuit in feria sexta, capitulo finito proposui hoc fratribus. Qui vnanimiter illi et vxori sue fraternitatem nostram concesserunt etc.

De Nouicijs nostris.

Anno domini millesimo quingentesimo vicesimo, instante die qua nouicij nostri Bernardus Delden et Gerardus Goer profiteri debuerunt (fere per quindenam ante diem professionis sue) precepi illis vt iuxta consuetudinem laudabilem domus nostre, ad singulorum fratrum cellas euntes rogarent singulos vt illis misericordiam exhibere dignarentur et ad professionem recipere, Quod vbi perfecerunt, vocatis illis ad cellam nostram feci eis aliquam exhortationem, quesiui que qualiter de rebus suis disponere deliberassent, nam ante professionem liberam rerum suarum disponendarum facultatem haberent. Verum professione facta nullius rei, immo nec sui ipsius quisque potestatem sine licentia prioris haberent, Vnde si quid disponere vellent ante professionem suam hoc facerent, Tunc ambo responderunt mihi quod nulla negocia disponere haberent, sed si quid unquam aliquo iusto titulo illis vnicuique prouenire posset, hoc cuperent huic deputari monasterio ad vsum fratrum in ibi deo seruientium etc. Quo responso ab illis accepto dimisi illos cum pace abire ad cellas suas.

Altera vero die, hoc est in profesto sancti Nicolai episcopi et confessoris conuocatis capitulariter fratribus ad domum capituli proposui illis imprimis de nouicijs supradictis, an illos ad professionem admittere vellent. Tunc sin-

gillatim singulis interrogatis: responderunt michi hec que sequuntur, singuli quique sua etc.

[37] Item quod nouicij supradicti anno sui nouiciatus non fuerint ita humiles in omnibus suis moribus sicut decet nouicios.

Item quod non satis voluntarij fuerunt in reuelando defectus atque tentationes suas suis superioribus etc.

Item quod non satis verecundi in responsis et mortificati in omnibus fuerunt.

Item quod minus alacres fuerunt in veniendo tempestiue ad chorum refectorium et alia loca conuentualia etc.

Super hijs et quibusdam alijs eorum defectibus fratres conquerentes admiserunt nichilominus eos satis concorditer ad professionem, petentes vt pro hijs defectibus arguerentur et ad emendationem incitarentur.

Itaque presentibus fratribus feci illos venire ad domum capituli, non tamen simul sed singillatim unumquemque, primo Bernardum, et illo expedito et egresso Gerardum, Dixi que ad vnumquemque super mattam prostratum et iacentem Que est peticio tua frater, Tunc respondit Peto dei misericordiam et vestram confraternitatem. Tunc aio ad illum Surge ad genua, Sedenti vero in genibus super mattam dixi frater N. in isto anno iam elapso qui fuit annus probationis satis nostri rigorem ordinis et claustralis discipline cotidianum laborem expertus es quomodo scilicet oporteat nos continue seruire domino in vigilijs multis in ieiunijs ceterisque abstinencijs in frequentando chorum diebus et noctibus, in observatione silencij, et mortificatione continua proprie nostre voluntatis, in humilibus obsequijs, atque omnimoda subiectione ac resignatione sub potestate superiorum nostrorum etc. Vnde necesse est vt vires et voluntatem tuam ineciendo conferas cum hijs oneribus ordinis ac diligenter prudenterque consideres an onera huiuscemodi ferre prevaleas. Melius quippe est non vouere quam post votum quod vouisti non

soluere. Si igitur senseris te non posse aut velle ordinis onera portare tunc melius est non vouere. Quum quidem districtissime a nobis exigetur qualiter vota quae distinxerunt labia nostra impleuimus, ac pro eorum transgressione durissima pena infligetur nobis, Verum et si grauia videantur anime minus feruide ordinis cotidiana exercicia si tamen assit bona voluntas, procul dubio aderit et gracia pij saluatoris qui omne onus pro suo honore ac anime salute assumptum tolerabile ac lene faciet. Igitur animo prompto ac voluntario aggredere quod proposuisti, nichilque trepides, modicique laboris maximam attende mercedem, dicasque cum apostolo. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis etc. Scito etiam quod ante professionem liberam hinc recedendi (si sic magis volueris) habeas facultatem At ubi professionis vinculo ligatus fueris, non hinc sine periculo abire poteris.

[38] Ubi vero hec aut similia dicere cessaui, respondit quilibet singulariter. De dei miscricordia fratrumque orationibus confisus spero mė per dei gratiam hec omnia adimpleturum etc.

Post hec eodem loco et tempore dicere adieci Scito frater B. sive G. quod libera tibi tribuitur facultas ordinandi, donandi et disponendi res tuas, quomodo et quamdiu vel quibus volueris ante professionem tuam Verum si quid dederis vel disposueris, hic jam coram omnibus dicito ut singuli intelligant, Nam postquam professus fueris nullius rei, immo nec tui ipsius sine prioris licentia potestatem habere permitteris. Dispone igitur tempestiue, si quid ordinare decreueris, ne postea incipias disponere cum tibi licitum non erit. Tunc unusquisque singulariter respondit, Pater nichil ordinare aut disponere cupio sed si qua bona quovis iusto titulo aut iure hereditario a quocunque mihi umquam obuenire potuerint peto et volo ut huic monasterio plenarie deputentur ad utilitatem inibi domino serui-

entium aut in futurum seruiturorum. Quo facto soluto capitulo ad sua quisque remeauit.

s Ber- Delden

Hec ita acta esse sicut prescriptum protestor ego Bernardus Delden manu mea propria.

s Ge- oer

Ego Gherardus Goer protestor manu mea propria singula ista sicut hic prescripta sunt facta esse Tali adiecta conditione quod si fratres uel sorores mei indiguerint sinantur frui tantum ad vitam suam et non ulterius hereditate mea.

Notandum. quoque est quod dum fratres interrogarem de nouicijs uti premissum est, an eos ad professionem admittere vellent, vocati sunt eciam ad interessendum huic negotio fratres professi non capitulares quum quidam hoc sic fieri solere affirmabant. Non tamen venerunt nisi post factam de nouicijs inquisitionem, signaui autem hoc ideo ut sciatur futuro tempore etc.

De centum et octo florenis ponderis a Lijse Brouwers matre fratris nostri Johannis Brouwer receptis.

Anno isto circa festum sancti petri ad Cathedram recepit [39] conuentus noster a lijsa brouwers, matre fratris nostri Johannis brouwer, centum et octo floreni de pondere, ea videlicet conditione, quod conuentus noster dabit ei ad vitam suam annue 9 modios siliginis. Sed si frater noster Johannes brouwer filius eius ante matrem suam defunctus fuerit, tunc Jacoba filia eius nos ix modios etiam ad vitam suam leuabit, sed non si Johannes frater eius matre defuncta supervixerit. de hac conventione litteras sigillo conuentus munitas eidem femine supradicte dedimus, quarum copiam nos etiam retinuimus. Hoc fuit per conuentum conclusum quando de nouicijs interrogavi etc.

De professione nouiciorum.

Anno 1520. In die conceptionis beatissime marie vir-

ginis nouicij nostri supradicti B. et G. fecerunt professionem suam iuxta morem nostrum. In quorum professione presentes fuere parentes Gerardi Goer, cum amicis suis qui et conuentui satis bonam propinam fecerunt in uino cereuisia Homburgensi et alijs.

De colono nostro Segerdinck.

Iste colonus noster emit quandam peciam terre pascualis a suis conuicaneis pro qua dare debuit Summam quinquagenta florenorum ponderis, que quidem Summa expendi debuit ex parte sue marke ad magnam illam exactionem mulctam toti twenthie ob Gelrense prelium indictam. Cum autem non haberet colonus supradictus in prompta pecunia unde hanc summam solueret rogat me ut illos quinquaginta florenos sibi darem, ipse uellet nobis annue dare iij fl. ponderis donec redimeret Insuper promisit se in breui (si vita comes fuerit) redempturum, Super quo negotio dum conuentum conuenirem, eo scilicet tempore quo de nouicijs ad professionem recipiendis inquisitionem feceram, consenserunt omnes preter B. Zutphanie et B. Vullenhoe, Ceteri aut consenserunt, aut mihi commiserunt, Quo facto feci colonum uenire ad me et presentibus Henrico puse et quodam rustico vicino coloni supradicti, dixi colono Ecce conuentus noster pro parte vestra pecuniam illam vult soluere tali conditione quod solues annue conuentui nostro pro pensione iij fl. ponderis donec redimas, quod si pensionem non solveris aut redemeris [40] tunc nos (ne defraudemur) peciam illam pro nostris pecunijs emptam ad nos accipere volumus et pro nostro libitu alteri elocare, et nihilominus omne dampnum huiusmodi occasione toleratum a te vel tuis emonere. Item peciam illam non debes abalienare, sed quamcunque tu vel uxor tua mortua fuit, tunc ille qui predium colet dabit quod iustum fuerit heredibus vestris et pascuam illam retinebit. Sicque iugiter apud predium predictum manebit. Hijs con-

ditionibus colono prefato propositis respondit sibi hec omnia bene placere. Vnde et duas scedulas ex se inuicem incisas et de hac conuentione plene loquentes scribi feci quarum unam colonus de Segerdinck seruat, altera penes nos est reposita etc. pecuniam vero scilicet L florenos ponderis annumerauimus Henrico pusen quos ipse iterum pro causis patere exposuit ut sibi commissum fuit.

De capitulo in vigilia nativitatis seruato.

Capitulum ex more seruatum fuit et collacio facta sicuti consuetum est semper fieri In quo capitulo generalis penitentia singulis iniuncta fuit scilicet legere semel psalmum Misericordiam domini etc. Item seruare silentium in die festo Et rogare singulos quatenus unusquisque dimitteret alteri ex corde si quid haberet adversus illum etc. Porro duobus iunioribus impositum fuit sedere in vigilia infra benedicite. in genibus et rogare fratres cum osculo pedum fratrum mense superioris. Item duobus subdijaconibus. rogare fratres ante ianuam chori Item dijaconibus petere orationes a fratribus ante ianuam refectorij etc.

Item in eodem capitulo Iniunctum fuit officium sacristie fratri Andree Diepenhem ex quo Johannes Nordinck tamdiu In Arnhem mansit Et chorus iuxta morem mutatus etc.

Item Procuratori precepi ut procuraret pro ecclesia duas faculas nouas tortas quales ad elevationem corporis dominici accendi solent, quum veteres omnes pene totaliter consumpte fuerunt etc. Capitulum autem Laijcorum In die sancti Thome Apostoli seruatum fuerat in quo nichil preter solitum factum fuerat.

Ante festum natalis domini recepi litteras a venerabili Rectore et priorissa in Arnhem de fratre Johanne Nordinck, petieruntque instanter fratrem Johannem sibi concedi adhuc diutius et ergo subrogaui in locum eius Andream fratrem qui tunc pomorum custodiam habebat etc. et chorum iussi mutare. [41]

Circa idem tempus miseram litteras priori de Wijndesem causa consilij quum denuo a suffraganeo citatus fui cum suppriore et alijs fratribus peremptorie ad comparendum traiecti post festum ad respondendum ibidem, quare excommunicati ab eodem ob non admissam illorum extraordinariam visitationem presumpseramus diuina agere etc. Et rescripsit michi venerabilis prior quod equo animo essem nec eorum minas metuerem, nichilominus in die Stephani egrediens, ad Zwollam proficiscerer ubi certi quidam priores conuenturi erant tractaturi de negocio illo arduo quid fiendum esset Ego autem quum alijs impeditus et pre verecundia inter priores comparere erubui, non veni, sed missis ad priorem superiorem litteris, humiliter me excusaui, submittens me omnibus per ipsos decernendis et ordinandis Scripsi quoque venerabili priori de bethlaem Zwollis Johanni Oldenzael litteras, in quibus obnixe petij quatenus me coram prioribus excusatum haberet Et unum magnum leporem mihi a lamberto santhues propinatum eidem priori pro munere misi etc.

De colloquio in die Innocentum habito.

In die sanctorum Innocentum lectis ex more statutis dixi fratribus. Ad satisfaciendum statutis fratres, que precipiunt ut circa quatuor festivitates principales commune colloquium fiat, volumus hoc colloquium modo seruare Si quis igitur voluerit aliquid hic proponere, potest libere, dum tamtum ordinem et modum in proponendo seruauerit etc.

Ffuit igitur ammonitum quod fratres non debent Juniores instigare vel animare ad non obediendum magistro suo etc. Item Nemo accipiet libros de libraria quin signet illos signo proprio Item lectores mense infra sextam vel nonam egredientes chorum seruabunt morem antiquitus solitum in egrediendo et redeundo post cenam ad chorum etc.

Item celebrantes summam missam et ministrantes ad summam missam finita missa redibunt ad chorum secundum antiquam consuetudinem etc.

Item in maioribus duplicibus primissarius non celebrabit sub primis eo quod numerus sacerdotum propter Nording est imminutus etc.

Item celebraturi in diebus bine refectionis non exibunt chorum nisi incepto versu *Qui passus est* et hoc secundum senium senioribus precedentibus Confessores tamen modico prius exire possunt etc.

Item petiui licentiam a conventu pro pusen ut pergeret ad dauantriam propter causam Adriani de reden predium nostrum nijhus sibi vendicare volentis et aliam etc. [42].

De fratre Egberto Zwollis.

Huic pomerii pomorumque custodiam commisi dominica post Natiuitatis domini postquam Andreas sacrista factus officium illud resignauit. Precepique ei ut discretione in pomorum diuisione tali uteretur quatenus fratribus et laijcis, singulis iuxta exigentiam suam amministraret, Et non nimis diffuse extraneis ea dispensaret, maxime ignotis, Itemque diligenter ea seruaret ut pro infirmis tempore necessitatis haberet etc. Item dixi ei quod hospitario etiam clauem dare volo ut possit pro hospitibus dum opus habuerit, nec eum facile inuenire potuerit, poma afferre etc.

Commisi eidem tamquam magistro siue principali officium rasure, adiutoribus illi deputatis, Swedero, Alberto et duobus iunioribus etc.

De predio nostro Nijhues in Albergen.

Notandum quod *Adrianus de Reede* litteras quasdam receperat a Johanne de tije vel registra, iure (vt reor) hereditario, in quibus reperiret quod predium nostrum Nijenhues in Albergen Sijmon quondam de tije in feudum ab

episcopo receperat, Hac igitur occasione prefatus Adrianus dixit quod idem predium inter bona sua feodalia locatum et ad se iam per mortem Johannis de tije prenominati, hereditario iure deuolutum, a se requiri seu recipi deberet cum herwadia debita, sed quia hoc minime factum fuerat sicut moris et iuris est, idcirco predium prefatum tamquam feudum neglectum intenderet sue mense adiudicare, nisi documenta quedam certa adduceremus quibus docere possemus, nos minime teneri ipsum predium tamquam feudum ab ipso requirere, sed illud tamquam liberum nos possidere, Itaque super hac re semel et iterum nos alloquentes simulque litteras sibi ostendi poscens quibus predium supradictum libertatum fuerat etc. Nos plane distulimus certas ob causas litteras ostendere, hoc tamen profitentes, quod litteras necessarias et sufficientes haberemus, et si nos in ius vocare vellet, tunc bene ostendere vellemus etc. Sic igitur re ista aliquamdiu protracta, ipse tandem Adrianus missis ad nos litteris scripsit vt circa festum circumcisionis Domini Dauantriam veniremus vbi tunc Episcopus presens erat, et si non posset tunc probare predium illud sibe fore feodale, tunc nollet nos amplius pro hac re molestare, [43] Et si probare possèt iuxta consuetudinem patrie pro negligentia ista ipsi satisfaceremus etc. Quibus litteris receptis et lectis de consensu conuentus misi fratrem Henricum puse ad dauantriam cum copijs trium litterarum quas de predio supradicto habemus, videlicet cum vna littera emptionis predij superscripti et una littera que docet quomodo idem predium a domino Frederico de blanckenhem quondam Episcopo sit receptum iure feodali. Et tertia littera docet quomodo Rodolphus de Diepholt quondam episcopus predium prelibatum liberum fecerit et loco illius aliud predium dictum dat Vlierkate in feudum receperit Itaque cum copijs harum litterarum misi Henricum fratrem nostrem supradictum Dauantriam ad respondendum illic et defendendum ius nostrum,

Vbi cum presentibus ex vtraque parte amicis causa ventilata fuisset, non tamen terminata est, sed mansit pendens vt antea, Speramus tamen quod nostrum ius potissimum iudicabitur.

De exequijs patris et fratris.

Anno etc. vicesimo primo altare epiphanie domini perrexi ad lochem iuxta petitionem matris, et seruauimus exequias patris mei et Domini Gerardi fratris mei vna die simul scilicet feria quinta post festum sancti Gudile secundum ritum oppiduli illius, Et fuerunt omnia rite completa tam in vigilijs, quam missis et alijs consuetudinibus patrie, ita ut a cunctis testimonium matri mee exhiberetur quod debite singula perfecissem, Postea presentibus executoribus Domini G. fratris mei, ordinauimus quod mater mea omnia debita fratris et expensas occasione sepulture eius siue exequiarum factas persolueret, cum hijs que relicta erant, et demum omnibus solutis de residuo secundum nostrum consilium elemosinas faceret Insuper singulis executoribus singula sunt asscripta clenodia iuxta morem. Itemque ego accepi mecum duas scutellas stanneas magnas et quedam alia pro quibus feci legi trecenarium pro eo. Item Vestes sicut ipse Vivens ordinauerat distribute sunt. Item breuiarium ipsius maius pastor Jn Ruerlo accepit per licenciam nostram, cetera mater mea successiue disponet per gratiam Dei.

Superueniente autem matri mee morte subitanea et improuisa vt in consequentibus signatum est, tunc nos executores ea que restabant ordinanda siue soluenda, et ordinauimus et soluimus prout melius secundum conscientiam potuimus Anno xv$_{0}$ et xxii etc. [44]

Anno domini м.ccccc. vicesimo primo.

De quingentis fl. redemptis monasterij.

Anno dimini м.ccccc. Decimo presulante in sede episco-

patus traiectensis Domino Frederico de baden. Karolus gelrie dux etc. eidem Episcopo infensus ob causam cuiusdam castri dicti Oijen, simulque ob necem quorundam suorum armigerorum, quos Campenses publice interfecerant etc. plurimum irritatus, huic patrie traiectensi nil tale suspicanti bellum indixit, coactaque in vnum multitudine gregariorum militum qui ex frisie partibus conuenerant, itemque conuocata rusticorum et ciuium manu ex comitatu Zutphaniensi hostiliter terram hanc ingressus cepit pecora abigere, homines captiuare, domos incendere et dampna multa facere, Ingressus autem in twenthiam, municipia nonnulla cepit et quicquam inuenire potuit hostiliter depopulatus est. Cuius inopinato aduentu incole territi dimissis rebus quas secum asportare non valuerunt, ad tutiora loca confugerunt animas tantum saluare cupientes. Nam quidam ad Dauantriam, quidam autem ad Zuollis se receperunt Plurima vero pars ciuium ex oppidulis non munitis cum multitudine ruricolarum circum Oldensael habitantium, ad eandem ciuitatem Aldensael conuenerunt sperantes illam, quum muros et fossa habuit, contra hostium impetum se posse seruare. Vnde et bona innumera ciuitati illi, ex vicinis oppidis et vicis, tutele gratia, sunt illata, Porro dum hec ita agerentur dux cum suis in Goer fere per duas ebdomadas moram traxit, nec vltra progressus est cum tota multitudine, Fiebant tamen cotidie excursus ab hostibus ex Goer ad vicina loca et quicquam prede inuenire poterant, illud tamquam ad sui presidij locum, inferebant Veneruntque ad eos diebus singulis ex locis Vicinis homines dato illis saluo conductu qui multa pecuniarum summa se et sua, ab hijs quos dux prefatus in hoc opus constituerat, redimerent, et sic redemptis toto tempore quo durabat ista conuentio nil dampni inferebatur, nam signo quod acceperant defen [45] debantur. Congestaque est occasione huiuscemodi grandis pecunia. Nam quisque edificia sua ab incendio tutare cupiens seseque ab

hostium timore eruere. potius elegit modica pecunie mulcta se obligari quam semper in timore et sollicitudine viuere. Dicitur tamen quod pecunia a gelrensibus hac arte collecta, eadem facilitate perijt quam conquisita fuit. Nam dum fortalicium Depenhem vi gelrensibus erueretur postmodum a traiectensibus ibi aiunt pecuniam sic collectam in hostium manus deuenisse.

Postquam autem dux cum suis exercitibus iam per quindenum in Goer moram traxerat tandem sabbato carnispriuij inde solventes, versus Aldenzael tendere cepit relictis paucis in Goer rusticis ex comitatu Zutphaniensi qui illud oppidum tutarent, Venitque dux cum suis in Borne, et illic nocte eadem substitit Divisis per singula loca singulis gratia victualium, que illis multum deficiebant, Et mane facto conuocatis singulis, facta acie secundum ordinem incedentes ad aldenzael properare ceperunt inter ambulandum omnia que redempta non fuerunt ab eis populantes etc. Veneruntque Dominica carnispriuij summa iam missa finita iuxta ciuitatem, et illic castrametari ceperunt, At hij qui in ciuitate erant loci firmitate confisi, intra muros sese concluserunt, parum formidantes inimicorum presentiam, Altera vero die, hoc est feria 2ª carnispriuij, dux suos adesse iubet, dispositisque machinis ac tormentis seu bombardis cepit murum et portam oppositam pulsare ictibus frequentibus. Pedites autem quia vino a duce illis propinato incaluerant, animosi effecti, maxime spe prede, quam in oppido copiosam illatam non ignorauerunt allecti, si quidem nudi et pauperes omnes ferme erant, nam a duce salarium iam diu non receperant, sed tradiderat illis dux oppidum illud, si id expugnare valuissent, ut quisque quanto plura spolia cepisset tanto felicior esset, quum retineret unusquisque quod sibi sorte obueniret, hac occasione animati, tamquam furibundi oppidum expugnare aggressi sunt. Hij vero qui intus erant aliquantisper se viriliter defendere ac repugnare

ceperunt, Sed videntes hij qui super muros erant oppidum intus incensum conflagrare, ignem quippe hij qui foris erant per tormenta intus iactauerant, Vnde oppidum miserabiliter consumebatur, tunc pusillanimes effecti, quique ad saluandum sua ab ignibus properabant, dabaturque per huiusmodi occasionem hostibus oportunitas irrumpendi, Sicque effractis portis et scalis muris applicatis hostes quasi licenter oppidum introeunt [46] omnemque substanciam intus inuentam quam vorax flamma non consumpserat diripiunt, non sacris parcentes sed omnia temerantes Direptisque ciuium substancijs tandem in ipsos miseros ciues deseuiunt, partim iugulantes reliquos omnes, paucissimis fuga lapsis, capiunt, et in vincula conijciunt, cogentes miseros penis ac cruciatibus, vt se promissa pecunia ab ipsis redimant, Hinc tam femine quam viri per diuersa loca disparsi coguntur pecunias pro redimendis viris acquirere impignorantes bona sua si que illis remanserant immobilia. Qui vero non habuerunt quod pignoris loco traderent, coacti sunt vel ab amicis petere, vel ab extraneis emendicare, Talique modo miseri ciues ab illorum dominio erepti, fere omnes relicto oppido exulauerunt preter paucissimos, qui non habentes vnde se redimerent, tamdiu in illorum potestate detenti sunt donec per episcopum idem oppidum iterum est ab inimicis ereptum et patrie libertati restitutum. Quo facto paulatim quisque ad oppidum reuersus est etc.

Quumque ad noticiam episcopi et militarium, totiusque terre traiectensis populi, huius miserie Jn oldenzael facte rumor deuenisset, compertumque haberent quod factum fuerat, exacerbati nimis propter crudelitatem quam in ciues exercuerant, et in vindictam commissi facinoris vnanimi voto animis omnium accensis, sine mora deputati sunt, qui vndique sub communibus expensis auxiliatores accersirent, Factumque est vt in breui tempore, valida tam equitum quam peditum manus in vnum colligeretur,

Quod vbi duci innotuit, relicto in Oldenzael presidio, ipse intra fines suos sese recepit, paulatimque ab ipso sui milites deficientes eo qüod pecuniam nulli daret, additi sunt traiectensium exercitui, ibi enim se pecuniam accepturos pro certo sciebant, quum traiectenses semper bene pendebant salaria suis militibus, Vnde factum est vt Dux, viribus destitutus, adauctisque copijs traiectensium, nil egregium attentare presumeret, sed tantum oppida sua quantum potuit militibus tutare curabat Traiectenses vero copijs in vnum confluentibus et quid potissimum primum efficerent deliberantibus, tandem in hoc conuenerunt, ut castrum dictum Verwolde, vnde aliquoties dampnificabantur destruerent Quod et cum maxima facilitate nemine obsessis opem ferre presumente, perfecerunt. Diruto castro supradicto et funditus euerso, totum exercitus robur ad dauantriam repedauit, vbi aliquot diebus absque fructu [47] quiescentes, tandem communi consilio decretum est, vt ante omnia oppidum Aldensalense e manibus inimicorum erueretur, quo eruto, et hoste e patria pulso et excluso, tunc demum terram gelrensem invaderent, par pari referendo, atque illis sicut fecerant facturi, Cumque hoc ita conclusum fuisset, mox circa festum penthecostes missis equitibus et peditibus civitas oldensael obsessa est. At hij qui intus erant non quiescentes sed se strenue habentes, oppidum vndique tutarunt et multas cotidie cedes exercuerunt, obsidentesque incredibili modo lacescentes, omnemque illorum diligenciam et impugnationem paruipendentes vt in longum protraheretur obsidio effecerunt, Quod vt viri presentes attenderunt et quod per huiusmodi obsidionem res consumerentur nihilque patrie vtile efficeretur, considerarent, paulatim paci inclinari ceperunt, Obsidio autem qua a traiectensibus oldenzael obsessa est fere a festo penthecostes vsque ad festum sancti michaelis cum maximo tocius patrie detrimento rerumque ac hominum dispendio protracta est.

Duravitque bellum istud. infaustum inter Episcopum et et Ducem fere per annum et facte sunt utrimque infinite depulationes, depredationes, incendia ac hominum cedes, et infinita huiusmodi occasione est distracta pecunia Maximamque traiectenses auri et argenti summam cotidie in milites stipendio cotidiano conductos expendere cogebantur pro qua colligenda, multe et inconsuete exactiones sunt hominibus indicte, varijque modi adiuuenti quibus pecunie necessarie cotidie colligerentur, Mirumque fuit quod hec patria sufficere potuit ad exponendam pecuniam que cotidie exigebatur Dum autem obsidio diu protraheretur, tedereque singulos belli cepisset. Hij vero qui in oldenzael erant eciam penuria rerum necessariarum laborantes desperarent se posse a quoquam defendi, cum iam satis suo honori fecissent, oppidum dedere salvis tam corporibus quam substancijs suis quas secum inde asportare potuerunt. Voluerunt, si quidem hanc deditionem episcopus et sui ratam habere decreuissent et iuramento (vt moris est) firmassent. Episcopus plane et sui attentis rerum circumstancijs acceptarunt hanc deditionem, Egressisque gelrensibus, miserum istud oppidum, postquam satis est afflictum patrie est restitutum. Tunc oppido recepto relicti sunt illuc ducenti pedites qui illud custodirent, reliqua multitudo ad terram gelrie porrexit multa illic dampna inferendo, et tandem exhaustis utriusque populi erarijs, optantibus iam cunctis pacem, pax est reddita circa festum. natiuitatis dominice anni etc. decimi. [48]

Igitur dum populis vtrisque diu optata, et si prohibente superbia non diligenter requisita pax foret plene restituta, licentiatisque militibus cotidiano stipendio conductis, itemque equitibus omnibus dimissis contigit vt ducenti illi pedites qui ad custodiendam oldenzael sub suo magistro Hansbeeck constituti fuerant ab Episcopo, illinc discedere nollent, nisi stipendio suo illis integre persoluto, Vnde *Johannes de twickloe*, *Adrianus de Reede* et *Johannes de*

Weluelde patrie communibus expensis consulere cupientes, satagebant pecunias vndecunque procurare, quatenus sic persoluto illis stipendio, aldenzaell relinquerent et ad sua quisque repedaret, Milites autem isti minabantur, quod si finito mense, alium mensem intrarent non contentati, tunc etiam pro illo mense stipendium habere vellent Itaque afflicti viri supradicti hanc ob causam propter populi communem attenuationem, erant quippe multum per exactiones preteritas iam exinaniti et depauperati, studebant pecunias acquirere atque huic dampno obuiare. Verum cum nusquam auxilium inuenirent, vnusquisque enim cotidiana experientia edoctus sue priuate rei magis quam publice intendere studebat, et episcopus ac ciuitates iam ob nimias expensas pertesi quilibet a se onus reijciebat, tunc hac necessitate constricti, conuenerunt capitulum oldenzalense, et conuentum nostrum Itemque conuentum in Weersloe ac conuentum sororum in Almeloe, atque in hunc modum perorauerunt Scitis boni domini et Domine, quod pedites constituti in oldenzael illinc discedere nolunt nisi prius stipendia sua persoluantur illis Et quam iam pax reddita est terre non sunt necessarij nobis sed patrie multum nociui Nos autem pecunias vnde persoluantur (nemine nobis credente in tanta rerum mutatione) acquirere non possumus et si diucius manserint omnibus onerosi erunt, et augebuntur eorum labente tempore stipendia cum dampno patrie, Igitur petimus vt communitati consulentes pecunias quotquot necessarie fuerint nobis sub nostris expensis acquiratis Nos et uniuersa oppida tocius twenthie iterum vobis fidem facere volumus qualem a nobis exegeritis quod vos indempnes servare volumus semper. Quod si feceritis rem nobis gratam et tam vobis quam ceteris necessariam facietis Sin autem recusaueritis in hoc necessitatis articulo exaudire nos, et ipsi sic manserint insoluti, amaritati nedum populo sedet vobis mo [49] lestias inferent intolerabiles Hijs auditis capitulum et conuen-

tus supradicti, attentaque temporum iniquitate, et quum molestias graues ab illis si diutius manerent, sustinere haberent consenserunt illis Et mox decanus oldensalensis, Prior albergensis, Pastor de Wersloe et Prior sororum in Almelo versus ciuitatem monasteriensem profecti ibidem sub annuo censu tria milia florenorum ac centum receperunt, datis sigillis suis illis a quibus pecuniam prefatam susceperant, et memoratum auri pondus ad drossatum twenthie in aldensael detulerunt. Qui accepta pecunia omnes pedites contentauit et acceptis suis stipendijs illi mox relicto oppido gratias referentes drossato de bona persolutione egressi sunt Talique modo atque industria virorum primariorum huius nostre twenthie et oppidum et tota twenthia gregariorum illorum militum fere penitus est expurgata.

Hijs igitur ita gestis preclari illi viri *Johannes de twickloe*, *Adrianus de Reede*, *Johannes de Weluelde* ceterique quorum hoc intererat sue sponsioni satisfacientes concesserunt nobis, vt annuum censum pro pecunijs supradictis promissum de communibus patrie pecunijs quotannis solueremus absque nostro dampno, quamquam non sine nostra graui cura et sollicitudine, et quod pecunias de communi exactione patrie indicta successiue in quantum patrie negocia paterentur colligeremus vt sic tandem per partes totam illam summam pecunie redimeremus Cuius rei negocium fratri nostro Henrico puse specialiter est iniunctum, qui eciam multo labore et sollicitudine continua eo tandem rem perduxit, vt in anno presenti vltimam summam videlicet quingentos florenos ponderis redimeret Et sic nil nisi quingenti fl. restant adhuc redimendi. Pro quibus solum Capitulum oldensalense sigillauit etc.

Anno autem isto presenti, cum iam alie summe redempte forent, restabat tantum una summa quingentorum florenorum aureorum redimendorum a vidua relicta *Johannis rode* defuncti, Terminus autem quo redimi debuit summa ista

fuit infra octauam Epiphanie Domini. Nos autem cum omnem diligentiam possibilem adhibuissemus, vt ab onere annui census monasterij soluendi tandem liberari possemus res tanta optatum diu finem, deo aunuente demum sortita est. [50] Nam etsi nobiscum capitulum et conuentus supra memorati sposponderant, cura tamen soluendi et sollicitudo nostro conuentui maxime incumbebat, nosque pecuniam leuabamus, et nos ad ciuitatem per annos singulos monasteriensem per nostros non sine maximo timore deferebamus et soluebamus, Igitur cum frater Henricus per suum laborem et industriam summam supradictam sciret ad manus suas a diuersis quibus hoc a deputatis patrie iussum fuerat, deferendam, tempestiue prout in litteris per nos sigillatis ab ipsis a quibus pecunias acceperamus precautum fuerat, illis indicauimus quod summam illam anno hoc redimere vellemus, Et approquinquante termino misi eundem fratrem Henricum cum vno layco ad ciuitatem monasteriensem deferentem secum pecuniam supra memoratam feria quinta post festum Epiphanie domini Et quum neque equitare neque curru propter glaciem apte subuehi potuit, pedes iuit in tanta aeris inclemencia et viarum difficultate. Veniensque ad monasterium indicauit femine se adesse, et sic soluit ei cum censu annuo illos quingentos fl. Difficultatemque illi non modicam femina prestitit eo quod florenos graues habere voluit, adiutus tamen, illi satisfecit et litteram recepit et abijt etc. Itaque redempti sunt hoc anno quingenti illi floreni quibus redemptis a graui illo onere absoluti sumus.

Gratias itaque altissimo agimus immensasque per illius misericordiam validorumque virorum suprascriptorum adiutorum et fidelitatem ab illo grauissimo onere annui census in ciuitate monasteriensi solvendi sic erepti sumus, absque omni periculo etsi non absque labore. Sed laborem illum libenter impendimus quum pro communi vtilitate est toleratus, eritque tandem vt speramus bene remuneratus etc. [51]

De terico Beerninck Jn Daerle.

Hic Theodoricus vna cum vxore et liberis nostro conuentui fuit seruilis, Sed quum inter ruricolas habitabat qui natura liberi erant nec asstricti seruilitate, prout in twenthia communiter moris est, Si quidem paucissimi sunt in twenthia rustici qui non sint alicui domino aliqua servilitatis nota astricti E contra vero in Zallandia, vbi tunc temporis idem Tericus morabatur colebat nempe predium Beerninck in Daerle situm, seruitutis huius onera inconsueta sunt, et ob id importabilia, immo contemptui habetur ipsis rusticis quisquis seruitutis nota inuritur, Hac igitur motus occasione prefatus teodoricus, cum jam eius adoleuissent liberi, essentque nonnuli coniugio iam apti, ipseque teodoricus iuxta sui status exigentiam, tam rerum affluentia quam bone fama opinionis inter suos satis insignis esset conuicaneos, videns quod ob seruitutis notam aliqualiter contempneretur, nec posset conuenienter liberos suos vicinis suis copulare, pecijt a nobis instantissime, quatenus duos e suis quos vellet liberis, accepta competenti pecunia, manumitteremus. At conuentus eius humilibus bene inclinatus precibus, pro viginti florenis ponderis optatam duobus eius filijs libertatem concesserunt Quos eciam florenos ego tunc procurator existens leuaui. Postmodum libertatis desiderate gustu accepto, ceteri eius filij, nondum libertate donati, non potuerunt pacienter ferre seruitutis iugum dum viderent aliquos ex illis liberos, se autem adhuc misere seruitutis iugo depressos, Non potuit igitur habere quietem teodoricus supramemoratus nisi omnes libertati restituti forent. Vnde communicato cum sua coniuge amicisque fidelibus consilio, deliberauit se et vxorem vnam cum filijs et filiabus omnibus, si quo modo id efficere posset, a seruitutis iugo dato precio redimere Alloquens itaque pro hac re Priorem ceterosque fratres, promisit pecuniam dare, si modo illum a seruitutis nota

nota libere dimittere vellent. Prior vero et fratres attenta viri fidelitate, quum multipliciter tam fratribus quam laijcis exhibuerat, eius clementer precibus assensum prebuere nullamque illi grauedinem ostendentes pro centum tantum florenis ponderis omnem illam familiam manumiserunt Acta sunt autem hec (si bene memini) anno domini 1514 sub Priore Johanne traiecti etc. Euolutis de hinc aliquot annis, cum iam summam prescriptam teodoricus ferme persoluisset, restabat tamen adhuc [52] modica pars soluenda, Pro qua cum a procuratore ammonitus fuisset venit tandem anno domini etc. vicesimo primo petens a me dari sibi litteram, suam libertationem continentem, Respondi ei. Vade et procuratorem contentatum redde, tunc veniens votis tuis obsecundabor Qui iussis obtemperans procuratorem adijt, cum illo computum facturus.

Igitur dum simul super hoc conferrent negocio procurator et theodoricus, euenit inter eos dissensio hac videlicet occasione Nam procurator exegit a terico summam centum florenorum sic etenim in conuentu delatum fuerat dum de illius manumissione sermo inter fratres a priore deponeretur At contra teodoricus afferebat se a priore nonaginta florenis aut paulo minus dimissum Cui rei eciam lambertus Schomaecker tunc presens astipulabatur qui quidem conuentioni tamquam testis affuerat dum se teodoricus a seruitutis iugo redemerat, Itaque dissidentibus illis conuocati sunt ad hoc negocium sedandum Pater Johannes traiecti et Henricus puse Cumque teodoricus et lambertus affirmarent summam esse 88 florenorum et procurator et puse contradicerent quod conuentus nonnisi pro centum eos libertassent, tandem, consulente patre Johanne traiecti, defectus ille ob quod controuersia emerserat dimidiatus est Nam xij fl. fuerunt causa huius dissensionis, Et ideo sic est conclusum quod teodericus vi fl. solueret et alios vi fl. nos relinqueremus Quod dum vtrique parti placuit litteras confeci et sigillo prioratus munitas terico tradidi, Fuitque

eadem vice cum ista conuentione precautum, quod teodoricus nobis penitus dimitteret si forte per nostram culpam euenisset pecuniarum illius perditio Nam ipse teodericus commiserat custodie fratris sui Alberti ter Maet layci nostri summam quandam pecuniarum puto 14 fl. philippi Hanc pecuniam sic a fratre susceptam idem Albertus laijcus noster abscondit in cella sua inter ligna tecti. Factum est autem vt interiectis aliquot diebus pecunia eadem ab isto loco quo fuerat occultata perderetur, sed vsque in presens pro certo sciri non potuit, an per hominem, aut certe per mures illinc transportata fuerit pecunia illa Suspitionem tamen habuit pater Johannes traiecti de quodam alio laijco, quod ipse conscius esset etc. Verumtamen ad tollendum omnem scrupulum, voluimus vt nobis ignosceret si forte per nostram negligentiam hoc illi dampnum accidisset Ideo enim mitius cum eo egimus in negocio sue libertationis, Et consensit nobis etc. Itemque promisit quod eandem amicitiam et fidelitatem omnibus nobis exhibere vellet ipse et sui quam antea exhibuerat [53] dum nobis seruitutis vinculo astrictus erat, Preterea sua sponte hoc eciam adiecit dicens Si vmquam contigerit aliquem e liberis ad illum deduci necessitatis articulum vt sit illi necesse alicuius condicionate seruitutis subire iugum, quod in twenthia fieri solitum est, vt sic videlicet habeant rustici qui se defendant in suis negocijs, tunc promitto quod sese vobis curmedos prebebunt vt sic cogamini defendere illos Acta sunt hec et sic edicta vti prescriptum est in camera procuratoris nostri Henrici Zuollis, presentibus patre Johanne traiecti, Henrico Puse, Hermanno Smeding, Egberto tusing, Theoderico beerninck et lamberto Schomaeker ex Hammone Anno domini M.CCCCC. Vicesimo primo in die policarpi. Tradidi post hec teoderico litteram libertationis sue, cuius copiam in registro copiarum per me facto conscripsi etc. Eodemque die tradidi eidem scedulam conuentionis inter ipsum et dominum Johannem

brouwer vicarium in oitmersem facte, manu ipsius domini Johannis subscriptam Cuius eciam copiam in registro supradicto ad perpetuam rei memoriam conscripsi.

De Johanne ten Vene et alijs laijcis.

Hunc Johannem ten veene inueni infirmarium, habitabatque super infirmariam in camera quondam pictoribus deputata, Illic enim a patre Johanne traiecti missus fuerat habitare cum sibi officium infirmarie imponeretur et vt quidam asseuerabant, ipsam cellam sponte sua preelegaret, Verum postmodum quam nescio ob causam, tedio cepit esse eidem cella ista, aspirauitque multum ad suam in colonia antiquam cellam, in qua Anthonius Wissing tunc habitabat Adeoque celle sue odio premebatur, vt maluisset officium resignare quam ibidem diutius morari, Considerans igitur, quod licet senio pregrauatus tamen assistente voluntate prompta, officium suum satis bene potuit adhuc custodire, et maxime quum quem apte ei substituerem non bene inuenire potui, infirmitati illius condescendens, promisi vt ad priorem cellam suam habiturus remearet, Anthonium autem ordinaui habitare super refectorium laijcorum, Jniunxique Johanni prefato vt euerhardo assing in colonia collocato auxilio simul et consilio foret vt ea que ad offi[54]cium suum spectarent euerhardus supradictus, Johanne ten Veen informante ipsum conuenienter perficere potuisset, Quod et promisit se adimpleturum. Porro in dominica LXX° dum laijcis capitulum, absente procuratore, tenerem, hec supradicta cunctis laijcis audientibus ordinaui, videlicet quod Johannes ten veen in colonia in sua cella antiqua habitaret, et Anthonius super refectorium laijcorum et Albertus ter maet super portam. Eadem vice concessi eidem Johanni infirmario quod posset licite aliquid in coquina comedere, quin infirmos habet in. infirmaria, quibus servire ipsum oportet, quum antea prohibueram ne laijci ibidem aliquid gustarent, Sed idem Johannes con-

questus fuit quod magnam inde haberet inconuenienciam quum non licuit ei illic aliquid commedere, Vnde attentis quibusdam circumstancijs, et quum hoc aliqui fratrum eidem fauentes poposcerunt a me, annui peticioni ipsorum Mansit nihilominus infirmarius quamquam habitationis sue locum mutat.

De filia alberti tauenhusz manumissa a nobis.

Albertus tauenhuesz, qui quondam colonus noster fuit colens predium nostrum Hergeldinck, fuit nobis curmedis cum ambabus vxoribus suis tenna et ghesa etc. Hic Albertus habens filiam nomine Aleijdem ex vxore sua ghesa, tradidit eam viro cuius nomen Nicolaus Wijchers habitanti vpt Vreesenveen Anno autem isto presenti scilicet M.CCCCC. vicesimo primo, venit idem Albertus ad me dicens, Prior habeo filiam marito ante aliquot annos traditam nomine Aleijdem, que vero conuentui seruitute curmedie est astricta, Ego autem spospondi eius viro quod illam omnino liberam ei tradam, Sed intercurrentibus annis ego hanc a vobis redimere neglexi, At nunc vir eius sponsionis mee non immemor, vult vt eam redimam a vobis Ego autem dum me cum uxore curmedum vobis prebui hoc precaui, quod filij vel filie nostre semper, dum sic ipsis placuerit, possint se a vobis cum vno floreno rodolphi redimere, Peto igitur vt accepta pecunia filiam meam cum suis liberis manumittatis et mihi desuper litteram sigillatam detis, Ego plane hijs auditis, presentibus suppriore et procuratore, Item egberto amptmanno nostro, Bertoldo Goirkaten et lamberto filio Alberti suprascripti, accepta fideiussione a bertoldo goirkaten de pecunijs promissis rite persoluendis, dedi ei litteram sigillo prioratus munitam Anno xv^{c} xxj in profesto purificationis beatissime marie virginis genitricis dei. [55]

Notandumque quod quum Aleijdis ista de qua supra

dictum est, per nos manumissa fuit, tres liberos habuit, vnum marem et duas feminas viz Wicherum, Margaretam et Aleijdam, qui eciam simul cum matre libertate donati sunt pro.

De henrico fabro in hammone.

Vir quidam dictus senior *Henricus de essen* moram protunc in hammone trahens, emerat a conuentu nostro vnam paruam domum, quam vulgus eijn spijker nuncupare solet, quae domuncla in predio nostro Laring ibidem sito, stare consueuerat, pro qua domo idem *Henricus de essen* summam quandam pecunie dare pactus fuerat, Quam dum non haberet vt integram persolueret, dedit nobis litteram vnam de vno modio siliginis annuo loquentem, qui quidem modius annue pendebatur ex vno campo, retro domum henrici fabri sito et tradidit nobis contractu legitimo omne ius suum quod habuit de illo modio predicto, cum littera desuper confecta, defalcauitque pro modio illo, xii florenos ponderis adhuc restantes nobis de summa pro domuncula promissa, Sicque nos reddidit contentatos, Verum successu temporis euenit, vt modius ille nobis pessime solueretur, vnde sepius necessitas compulit nos via iuris eius solutionem exigere. Quamobrem attediatus laijcus noster hermannus Smeding, qui tum nostris redditibus emonendis et colligendis prefuit, locutus est cum henrico fabro iuxta eius domum, ager ille, ex quo modius prescriptus venditus fuerat, situs erat, quatenus emerat a nobis modium illum, quum campus vnde modius pendebatur, sue habitationi vicinus erat, possetque forsan sic successiue, ad illius campi, aut certe partis eius possessionem, tali modo deuenire, At henricus faber huius rei cupidine allectus, pecuniamque paratam habens, emit modium illum ab Hermanno prefato laijco, Venitque idem Hermannus deferens pecuniam scilicet xij fl. ponderis a fabro tali conditione susceptos, quos iterum pro vtilitate conuentus ex-

posui, ego tunc procurator existens, computumque super hijs legalem conuentui suo tempore faciendo, Dumque faber iste modium illum exigeret ab hijs quorum intererat soluere. Contigit litem exoriri inter fabrum exigentem et mulierem pendentem annue modium predictum ob terminum solutionis. [56] Exigebat faber solutionem annue pensionis circa festum martini E contra mulier asseuerabat solutionis terminum esse festum sanctorum Philippi et Jacobi apostolorum Huiŭscemodi itaque occasione controuersia inter illos orta est valida, ita vt inter se coram officiale populi dauantriensis diu certarent, Faber etenim ille, homo vehementis spiritus existens, et ad iram facile mobilis, capitisque debilis, in feminam, ab ea irritatus, verbis quibusdam conuiciosis inuectus, maledicam (nisi fallor) vocauit Hinc prouocata femina (cum sit id hominum genus procacissimum) et ad vindictam (valde procliue) virum ob id coram amicis accusauit. Accensis igitur vtrimque animis, ad immodica sese mutuo dispendia, ira deuicti precipiti compulerunt.

Igitur dum sic inter eos mutua dampna fierent, iusque in longum vt fieri assolet prorogaretur non sine maximis vtriusque partis dispendijs, venit ad nos prenominatus faber, conquerens se in dampna intolerabilia prolapsum, eo quod non esset sufficienter a nobis affiduciatus, Siquidem litteram illi de modio illo siliginis annuo ipsi vendito nondum dederamus Et quum litteram non habuit, se contra feminam illam procacem conuenienter defendere non potuit Cepitque minaciter exigere a nobis omnia dispendia huiusmodi occasione perpessa, et nisi voluntarie refunderemus illi, minabatur, quod ob id bona nostra vbicunque ea inuenire posset, faceret arrestari, Considerantes itaque nos hominis mores et qualitatem, maluimus dampnum aliquod sustinere, quam in peius prouocare, Vnde concordamus cum ipso datis sibi pro dispendijs toleratis, duobus modis siliginis et vno floreno. Postquam hoc gestum est

quieuit hoc ille sed non diu, spiritus enim inquietissimi homo esse mihi visus est, et necesse est vt aut ipse inquietet alios aut certe ipse ab alijs insectetur. Vnde post modicum reversus adhuc litteram exegit, et hoc quidem satis iuste, quum ratio dictat et exigit iusticia vt emptor de re empta assecuretur Igitur dum littera quereretur vt illi traderetur inueniri non potuit, Nam missa fuerat ad fennam zueers in hammone vt ipsa porrigeret eam *henrico van essen* supradicto quatenus affigeret eidem, litteram suum consensum continentem, scilicet eyn [57] willebreeff, donaret, et per principalem litteram transfigeret, qua docere possemus nos iusto titulo, litteram illum consecutos fuisse, Fennena autem illa interim defuncta, quo littera deuenerit ignoratur, quamquam nonnulli suspicarentur *henricum de essen* litteram recepisse sed callide occultare, Quod tamen ita esse, affirmare non ausim, cum aliquotiens eundem henricum conuenerim eam ob rem, conquerens tali modo vt prescriptum est perditam esse litteram nobis ab ipsa traditam, et ipse mihi clementer responderit, ne sitis ob hoc multum solliciti, ego fateor me vobis litteram illam vendidisse, et si necesse fuerit et vos desideraueritis volo libenter aut coram iudice id ipsum testificari, aut aliam litteram meo munitam sigillo, dare vobis, quatenus sic indempnes esse possitis. Hijs viri verbis ego credulus suspicari non potui, ipsum de littera certi aliquid scire, Per nostram tamen negligentiam factum est quod non aliam ab ipso affiduciationem recepimus.

Quum igitur fabro illi litteram dare non potuimus eo quod perdita esset, idcirco importunitate illius coactus, scripsi cijrographum et sigillatum dedi ei, in quo professi sumus nos ab eo recepisse xii fl. ponderis pro modio supradicto, protestatique sumus nos ipsum semper indempnum seruaturos, Hoc contentatus cijrographo eciam tunc recessit a nobis, Non post multum temporis reuersus est,

exigens vt aut litteram illi traderemus, aut pecuniam suam redderemus, Ego autem dum hoc fieret absens eram, Cumque a nemine placitum recepisset rursus regressus domum fecit per officialem bona nostra in Hammone arrestari quod eciam iam antea semel et iterum fecerat Vnde indignatus ob nimiam viri insolenciam, mandaui vt ad nos veniret et pecuniam suam reciperet. Igitur anno isto xv° xxi° in profesto Ignatij venit ad nos et dum illius querelas solitas exaudissemus, reddidi ei xij fl. suos, et modium siliginis iterum ad nos accepimus. Porro pro expensis factis in arrestatione prememorata, etsi minus iuste exegerit sibi illas refundi a nobis tamen quum turbulenti et reuera temerarij vir animi erat, condescendentes illi et iuxta doctrinam facientes euangelicam, bonum pro malo reddidimus, et ad votum suum satisfecimus, dantes ei vnum modium siliginis et vnum lignum de predio nostro Laring, Quo facto cijrographum conscripsi loquens de huiusmodi amicabili cum ipso compositione et pecuniarum suarum restitutione. in quo etiam precautum est quod nullam deinceps pro re ista querelam ipse aut sui heredes contra nos deponeret, quod ipse propria manu sua subscripsit et penes me reseruatur, Tali itaque modo ab huius viri alioqui insolentissimi molestationibus tandem sumus erepti. Gratias igitur deo qui tempestatem hanc nobis reddidit sedatam. [58]

Ammonitiones facte in capitulo.

Feria sexta ante quinquagesimam in principio capituli has ammonitiones fratribus feci Primo quod nullus ollam vrinalem lauet aut vrinam effundat super lapidem lauatorij et hoc sub precepto etc.

Item quod non sint inter fratres discordiam seminantes neque se mutuo ad mala incitent sed potius ad meliora adhortentur.

Item vt sint cauti et circumspecti in suis locutionibus,

maxime coram extraneis, nec facile, principibus siue militaribus aut alijs secularibus detrahant aut se de illorum factis negocijsve intromittant aut obloquantur ne contingat ob id domum nostram dispendia pati, propter quod sollicite vnusquisque penset semper quid et cui et vbi et quando et quomodo loquatur.

Item nullus vrinam in ianuis stans exponat sed eat ad loca ad hoc deputata et vnusquisque habeat se disciplinate in omnibus, nec quisquam faciat aut loquatur quod non deceat aut expediat aut certe alium offendat siue ledat.

Item fratres ante omnia sitis inuicem concordes et charitatiui, et ambuletis digne vocatione qua vocati estis cum omni humilitate, mansuetudine et paciencia supportantes invicem in charitate Caritas nos omnes et animos nostros coniungat et vinculum pacis sic coniunctos, ne ab inuicem discordando diuidamur, contineat etc. Igitur quae pacis sunt sectemur et vitemus diligenter omne id quod pacem nostram perturbare possit etc.

Item fratres vnusquisque sollicitus sit ne domum nostram, illius secreta extraneis reuelando diffamet, quum nuper quidam mihi publice multis extraneis presentibus, dixit quod ipse quecunque vellet omnia que in domo nostra fiunt eciam in tractatibus capitularibus scire posset. Qui sic reuelat domus secreta alijs qua pena dignus sit scitis.

Item fratres dum hic fuerint hospites non facile se fratres priore presente ad hospites ingerant nisi forte vocati fuerint aut amicos illic habuerint, quum ab antiquo sic seruatum fuit Et volo ut hoc et eciam alia secundum laudabilem domus consuetudinem immolabiliter obseruentur.

Item nullus inverecunde aut in faciem mihi aliquid impetrando obijciat de hijs que ordenauero, sed faciat secundum statuta Alioquin qui presumpsit contrafacere, presumptionis sue penam luet secundum statuta Omnia cum debito nostro et ordine fiant etc. [59]

In eodem capitulo corripui fratrem Lubbertum Zuollis et Johannem Goer eo quod cum fratre martino contenderant et inverecundius quam decuit iuuenes se coram ipso habuerant etc. Imposuique eis penam dignam.

De Christina sorore mea defuncta a°. 1521°.

Hec christina annorum circiter xxii puella satis intelligens et apta, apud me et fratrem meum Jn Vrenswegen metu pestis (que fratrem meum dominum Gerardum et multos alios diverse etatis et sexus in lochem per estatem e medio sustulerat) multis delituerat diebus, Hanc ego post festum epiphanie ad matrem reduxi, licet inuitam. Testabatur enim ei ipsum (ni fallor) fatum quod ad interitum suum illuc rediret Nam dum oppidum ingrederemur cepit amare flere dicens Och her god nu moet ick hijr steruen. Ego autem hec illius verba puerilia indicans derisi lacrimantem Sed quum sicut scriptum est, posuisti terminum homini quem preterire non potest, idcirco quamquam per estatem pestem fugerat, illam tamen effugere penitus non preualuit, sed capta a peste circa festum purificationis marie infirmari cepit, qua infirmitate et mortua est Anno domini millesimo quingentesimo vicesimo secundo altera die Agathe virginis et martiris, que fuit feria 4ª Cuius intempestiua mors et desolata, quum absentibus notis omnibus est defuncta, mihi est sabbato sequenti per nepotem meum bertoldum Smijt insinuata cuius auditu mea intima sunt merore grauissimo sauciata, timui namque, neforte subita morte preuenta non fuerit ita pure et integre contrita et confessa, sicut tali puelle florentis etatis et licencie necessarium esset. Rursum attenta dei misericordia et clemencia, in spe bona fui quum ut vere catholica vixit et obijt ecclesiasticis munita sacris Cuius anima per misericordiam dei et piorum suffragia in sancta pace requiescat. Amen.

De lignis incisis intra monasterij septa.

Retro pomerium fratrum arbor una fuit quercina ramorum paucissimorum et in summitate penitus arida, que per meam licenciam est incisa anno xv° xxi feria 5ª post agathe. et eius ligna sunt ad domum tegularum ordinata. Eodem anno eciam vnam arborem succidi permisi circa ouile, quum dum ipsum ouile amplificaretur oportuit illam necessario amouere, quum alias semper impedimento fuisset fena tempore estiuo invehentibus etc. [60]

De fatre Andrea diepenhem.

Hic frater Andreas illuminator egregius, qui optime apices cum ijmaginibus et floratura pulchra formare nouerat, iussus fuit a priore superiore venire in Wijndesem ad instruendos ibidem iuuenes in arte illuminatoria, Quod vbi resciui, misi illum ad Wijndesem in die Valentini martiris, voluntati in hoc prioris superioris obtemperans quamquam non sine nostro grandi incommodo Quia recenter sacrista a me ordinatus fuerat, et habebat pro manibus litteras in Arnhem spectantes, quas quia nondum perfecerat, timui conuentus illius indignationem nos ob id incursuros, Attendendum est igitur quod nonnumquam huiusmodi insignes in arte scriptoria seu illuminatoria seu certe alia qualibet licita arte monachi et persone excellentes, plus soleant suis conuentibus tedij, incommodi, molestieve generare, quam fratres industrie abilitatisque minoris, Difficilius quippe custoditur quod ab omnibus diligitur, et illi dum non sciant operari excellenter, foris vagari et per multa distrahi non coguntur, Isti vero dum mira et egregia aliqua perpetrare nouerint, ab alijs quoque tanquam ceteros informaturi et docturi, excellentesque facturi importunius aduocantur exposcuntur et quoddammodo inuitis alijs ex ipsis suis monasterijs extrahuntur, coguntur que plerumque in suam ipsorum perniciem per diuersa vagari

monasteria, Fitque vt per huiuscemodi occasionem ipsi suis efficiantur onerosi, licet alijs accepti sint et chari, quum charum est omne quod rarum est, etc.

De rodolpho oding colono Jn Elsen.

Anno isto 1521. scilicet circa Valentini, venit ad nos colonus noster Rodolphus oding de Elsen, quia iam anni sui expirauerant pecijtque sibi et vxori sue predium nostrum Oding iterum ad certos annos locari Itaque nos attentes circumstancijs singulis, conuenimus in hoc, quod predium supradictum eidem et Aleijdi uxori sue denuo elocauimus sub certis conditionibus infra signatis.

Imprimis colet predium oding, Rodolphus et Aleijde vxore sua xij annis continuis incipiendo ab anno domini M.ccccc. vicesimo primo in festo s. petri ad Cathedram, more solito pro predij conductione, bouem unum daturus etc. [61]

Item dabit nobis annue xxiij modios siliginis, vij modios ciceris et vnum florenum philippi pro pascuis etc.

Item soluet sine nostro dampno omnem censum, tam in pecunijs, quam in alijs rebus in Diepenhem dari solitum vel alibi.

Item nos deinceps nichil ad victum opilionis contribuemus sed ipse pro se pascet illum proprijs suis sumptibus.

Item si contigerit vnum illorum infra terminum suprascriptum vita defungi, qui superstes fuerit non sibi comparem ascisset, nisi cum nostro consilio et beneplacito etc.

Ceterasque conditiones in litteris veteribus comprehensas seruabunt Hijs ei conuentionibus propositis, cum consentiret in illas, communi consensu ego et procurator, presentibus laijcis nostris Egberto lusijng et Alberto ter maet, tradidimus eis predium Oding colendum annis vt supradictum est duodenis, sub certis conditionibus, in duabus scedulis ex se inuicem decisis, signatis, quarum vnam nos habemus Alteram colonus penes se seruat memoratus etc.

Quomodo post obitum sororis, matri in elsen obuiaui.

Defuncta Christina sorore mea, mater mea metuens ne forte et ipsa cum filiabus superstitibus similiter peste infecta moreretur, non dispositis rite rebus suis, prout sibi necessarium fore putabit, misso ad me nuncio pecijt, vt una cum fratre meo, eidem in Elsen obuiam venirem, quatenus sic nobis presentibus domum suam et singula disponeret etc. Igitur ego obtenta pro fratre meo licencia porrexi cum illo ad elsen, vbi mater cum duabus sororibus nostris nobis obuiam venit sabbato ante Oculi. Mansimusque illic simul per duas noctes, tractantes negocia nostra propter que conueneramus, Et commisit nobis mater nostra aliqua disponenda, si (quod absit) mori illam contigerit absentibus nobis. Tandem valedicentes mutuo, ipse lochem versus, nos vero ad domum propriam reuersi sumus Anno 1521 circa Kalendas Martias. Post hanc diem matrem nostram ego et frater meus non amplius vidimus.

ater vroegd.

De lignis emptis a villanis nostris.

Contigit anno superiore ut Pater Johannes traiecti adhuc prior existens, pro causa buranorum nostre marke Albergensis Dauantriam versus pergeret ad Episcopum, quitum Dauantrie [62] cum sua curia residebat Causa vero talis erat. Inter *domicellum de Almeloe Adolfum*, et nostros buranos de Albergen diu controuersia versa fuerat, eo quod idem domicellus nostrorum buranorum pecora mox vt fines sui dominij tangerent insolenter contra morem ceterarum markarum abigebat et pro illis pecuniam non secundum ius patrie sed ad libitum suum a miseris rusticis extorquebat Et si forte pecuniam quis tam cito non pendebat, retinebat pecora et sine pabulo ea stare permanebat donec (vti aliquotiens euenit) ipse pecudes aut fame inte-

rirent, aut penitus destruerentur, Pro qua re sepius auxilium domini terre inuocatum est, dicte multe seruate et innumere pecunie expense sunt, sed nihil finaliter perfectum, dissimulantibus nimirum hijs, quorum interfuit huiusmodi iniusticiam prohibere: Preterea domini frederici de baden episcopi tempore, tam ab heredibus quam a ruricolis marke supradicte sepissime contra huiusmodi grauamen conquestum est, et illius imploratum auxilium, ita vt idem episcopus importunitate et instancia supplicationum attediatus, semel et iterum preceperit prefecto twenthie quatenus nimis vel vi compesceret prefatum domicellum, ne huiusmodi dampna et iniuriam subditis suis inferre amplius presumeret Verum adolphus domicellus pluries expertus quod huiusmodi mine nil efficacie aut ponderis haberent floccipendit factusque est tanto insolentior, quanto cognouit se iniurias huiusmodi absque alicuius prohibitione licentius exercere in miseros etc.

Factum est igitur vt villani de albergen videntes sic se affligi nec esse qui consilium salubre, auxiliumve ferret, opportunum contra huiusmodi presumptorem, inito consilio inter se decreuerunt mittere ad Episcopum scilicet philippum burgondie, patrem Johannem traiecti, priorem in Albergen, principalem heredem marke sue, virum vtique disertum et prudentem, potentem in opere et sermone, tam apud militares quam apud plebem vulgarem notissimum atque dilectum, vt ipse huius vexationis finem faceret, exposita diligenter negocij huius serie reuerendissimo quem tum singuli laudabant et iusticiarium bonum referebant At pater Johannes huius legationis onere suscepto, Dauantriam profectus est, vbi tandem multo labore et precio obtinuit litteras rubro sigillo episcopi munitas, quibus idem episcopus districte prohibuit ne domicellus de cetero rusticos albergenses grauare presumat eorum pecora abigendo aut precium extorquendo sed magis iuridice procedat non [63] vi aut violencia rem (sicut hucvsque)

cum ipsis agat etc. Porro dum has litteras quorundam adiutorio pater Johannes obtinuisset, ad domum reuersus est indicare hec nostris ruricolis, Et interim Adolphus diem clausit extremum, non amodo similem ob causam miseros rusticos vexaturus Relicta autem eius vsque hodie satis pacificam se exhibuit, nil in preiudicium rusticorum molita sed an talis semper sit permansura ignoramus Pro huius itaque causa prefate expeditione consumpserat pater Johannes viginti florenos ponderis qui erant de communitate totius marke persoluendi, Vnde venientes ad me burones petierunt quatenus consentirem vt vel de lignis. aut fundo communi venderent tantum quo possent soluere taxam prescriptam, Vbi post multos verborum ambages in hoc tandem conuenerunt, vt nobis pro istis fl. xx ligna traderent Quod vbi factum fuisset, iussi procuratori ligna illa succidere et precium inde colligere, Qui iussa complens ligna succidi fecit et aptari, aptataque vendidit *Henrico Duesken* pro quinquaginta fl. philippi, ramis et hastulis retentis Ego autem a Duesken in defalcationem summe subleuaui in almeloe xx fl. ponderis quos iterum pusen exposui etc. Dedit mihi eadem vice idem Duesken vltra centum alleca fumigata scilicet buckings quae veniens domum iussi conuentui distribui Restantem vero pecuniam pro lignis soluet Duesken cum prospere ex hollandia reuersus fuerit Cuius rei cijrographum procuratori dedit etc.

De destructione tugurij pro apibus facti.

Ad suggestionem quorundam tam domesticorum quam externorum pater Johannes traiecti agressus edificare locum seu receptaculum pro apibus nostris, locum eorum solitum infra monasterij septa (vbi ab initio steterant) effregit, edificij (vt reor) humilitate vilitateque offensus, tum eciam ampliandi campi viridis infra monasterij septa siti cupidine ductus, Edificauit itaque iterum pro illis egregium extra monasterium domicilium vndique in quadro circumclusum

in prato dicto die Nijhusinckmaet, situatum. Vbi dum per aliquot annos stetissent nec fructum aliquem tali dignum structura facerent, apiaster cepit locum illum detestari imputans apum non prosperum successum, loci iniquitati. Vnde et alium diligens locum, in horto vbi olera plantari solent pro apibus receptaculum quoddam fecit, locumque suum quasi desolatium [64] et sterilem dereliquit Vtrum autem sterilitas illa apibus nostris ex vicio loci an alterius cuiuslibet impedimento incommodi acciderit, certum nobis est minime, Quod autem in loco illo extra monasterium toto tempore quo ibidem steterunt parum fructificarint exploratissimum habemus. Considerans itaque quod vere locus iste pro apibus minus conueniens exstitit, fuit enim preter cetera impedimenta noxijs ventis expositus, nullam ab arboribus protectionem habens, condescendens apiastro nostro, permisi quod locum hunc circa ortum olerum probaret, non tamen nisi humilem pro apibus structuram illic fieri permittens, vt si et hic locus postmodum displicere incipiat, minore possit difficultate et dampno iterum transportari, Et licet conuentualiter conclusum fuerat quod debeat iterum locus pro apibus infra monasterium in loco priore consrui, hoc tamen propter domum in qua tegule formande sunt et coquende apte fieri non potuit nisi prius illa domus destruatur Volumus ergo et hunc locum iam ab apiastro electum et a multis. commendatum probare Quod si bene nobis successerit, ibidem permaneat sin autem minus bene successerit absque graui incommodo mutari potest Quumque sic vt prelibatum est, locum illum apud hortum huparum custos apum deseruisset nec vnum quidem aluearium ibidem reliquisset, suspicatus quod in loco illo posset scandale alicujus occasio cuiquam grauari, erat enim vndique obclusus, nostris tamen peruius, de consilio fratrum saniorum omnem illam structuram cum non esset ad aliquid vtilis nobis, iussi destrui et ligna ad domum comportari, spaciumque illud

additum est ad pratum, eradicatis prius arbusculis illic plantatis. Et hec destructio facta est anno presenti circa mathie apostoli.

De destructione stufe subterranee nostre.

Simili inconueniencia instigatus, stufam nostram subterraneam, quam pater Johannes traiecti paucissimis quidem id postulantibus non paucis expensis extrui fecerat subtus calefactorium nostrum, hoc anno effringere coactus sum. Siquidem iam annis pluribus vacua steterat [65] nec habebant fratres inde aliquid commodi seu vtilitatis. Tempore autem illo quo fornax pro coquendis ijmbricibus facta est, cum ad eiusdem fornacis perfectionem pluribus indigeremus lateribus, nec possemus illos apte ex locis vicinioribus nancisci, necessitate huiuscemodi constricti, hanc stufam effregimus et lapides inde collectos in fornacis edificatura consumpsimus Sane locum tantum in penario occupabat et nullum sui prestabat commodum, quamobrem ego eciam ad illius destructionem inclinatior fui, Vbi vero stufa diruta est inuenimus ibi silicum tantam congeriem, vt vix a quinque equis trahi possent. Qui sane silices non ordinate (vt res exigebat) collocati erant, sed confuse et compresse adeo vt nec spiraculum apte per eos transire potuisset Ipsi quoque silices quantitate diuersissimi instar monticuli dispositi erant, Vnde et igniri apte, multo licet igne supposito, numquam potuerunt. Inde evenisse tum intelleximus quod numquam stufa illa debite calefieri potuit aut certe diu calida perseuerare, Et idcirco fratribus cito contraria aut tediosa facta est. Preterea nec locus vbi extructa fuit aptus fuit quum amplus nimis nec testudinatus, et ea incensa ignem fratres alium habere non potuerunt quum subtus califactorium edificata fuit. Hijs igitur et similibus occasionibus permotus iussi erui eam, reseruatis nihilominus nonnullis illius requisitis, que in procuratoris cella reponi feci donec tempore opor-

tuno conuenientiorem locum pro reparanda ea habere valeamus. Aduertendum hic quanta sepe dispendia conuentibus de huiuscemodi inconsultis et minus prudenter premeditatis proueniant structuris, dum vult unusquisque suum magis quam discretiorum exequi consilium, nec an vtile sit commodumve previdere dignatur, sed tantum quum tale quid eciam alijs reclamantibus et dissuadentibus perpetrare et officere possit gloriatur. Inde euenit frequenter, vt quod hic prelatus existens edificat, alter ei succedens hoc demolitur et alterat. Hinc oriuntur scandala, dampna inferuntur et res pauperum inutiliter expenduntur. Deus offenditur et proximus mali inde occasionem capit. Vt igitur hoc malum evitemus omnia cum consilio agamus ne post factum penitentiam infructuosam incurramus Amen.

De vitris donatis per me certis personis.

Anno etc. xx° donauimus colono nostro Suafert in elsen vitra tria que constabant singula pro x stufteris, quorum ego [66] vnum solui, procurator secundum, tercium vero soluit Albertus ter maet laijcus noster. Et posita sunt ista vitra in fronte domus occidentali coloni prememorati, quam partem domus idem colonus proprijs suis expensis dato sibi a nobis modico subsidio edificauerat. Porro quartum vitrum colonus soluere debuit, sed recusauit, quapropter compulsus fuit Albertus noster redditnarius illud soluere, minans eidem quod si eo vivente contingeret colonum illum predium suum iterum conducere vellet, illius iniurie memor esse et dampnum illud tunc recuperare etc.

Item mater domus bueskenshues in suo nouo refectorio fecit vitrum fieri nomine nostro valore duorum florenorum.

Item similiter prior de bethleem Zuollis in suo nouo refectorio vitrum fieri fecit nomine meo pro quo solui.

Item Lubbertus van lochem in Almelo acquisiuit vitrum a me pro quo solui circa duos hornenses Fecerat hoc vitrum fieri irrequisito me, sed ego precepi vitrifici ne am-

plius nomine meo faceret cuiquam vitra, nisi prius a me iussus fuisset ect.

De relicta Adolphi quondam domicelli de almelo.

Domina *Katharina de Opijnen vidua de Rechteren* Anno isto xxj° circa Kalendas marcij misso ad me nuncio vna cum litteris suis pecijt humiliter sibi a me concedi licenciam fodiendi cespites in loco suo solito, quem iuxta tenorem litterarum suarum tunc ad me missarum confessa est esse in nostra marka de Albergen Ego autem oretenus renunciaui ei quod absente iudice marke nostre non ausus fui michi huiusmodi auctoritatem vindicare, nichilominus si pro domo sua tantum fodi faceret cespites in fouea sua vetere, ego dissimularem nec molestiam pro ista re, hac duntaxat vice, illi inferrem vllam, aut inferri permitterem, immo si pro re hac, a quoquam aliquid in contrarium moliri contingeret, ego quantum commode possem prohibere curarem Nolui tamen litteras super hac concessione scribere illi, quum littere scripte manent, sed nuncium cum huiusmodi mandato remisi ad illam. Porro litteras illius ad me directas super negocio isto reseruans reposui inter missiuas mihi a diuersis missas: illic si necesse fuerit reperientur vt in testimonium contra predictam tempore suo proferantur etc.

De domo constructa pro tegulis formandis.

Ex quo vnanimi consensu fratrum tegulas de nostra argilla [67] que iudicio expertorum adhoc satis ijdonea estimata est formare instituimus necesse fuit eciam domum propriam huic operi deputare Que quum apta non fuit infra monasterium reperta, nouam edificare coacti sumus et in ea simul fornacem unam locauimus factam de lateribus, Porro priusquam hoc opus aggrederemur ego quosdam viros expertos consului sciscitans quid mihi consule-

rent in negocio isto, an eciam suaderent aggredi rem istam aut certe remittere, presertim cum plene non nossemus virtutem argille vtrum pro ijmbricibus apta esset. Tunc quidam tale michi dedere consilium Suademus inquiunt, exquo adhuc omnino indispositi estis ad formandum seu coquendum tegulas nec habeatis requisita necessaria pro ipsis, Domus quoque principalis propter quam tegulas formare proponitis iam parata est, vt pro ipsa domo tegulas alibi comparetis, perficiatisque domum istam sicuti incepistis, Et tunc tandem perfecta illa, paulatim vos ad provisionem necessariorum ad huiusmodi tegulas requisitorum disponere poteritis minore quidem dispendio et commodo maiori Si enim contigerit tegulas casu quocunque fieri inutiles sic impedimentum atque dampnum patiemini cum domo vestra noua, nec poterit conuenienter erigi dum non habeatis quibus eam tegatis, et ligna vel siccitate nimia se contrahent aut certe humiditate superflua intumescent, nec valebunt conuenienter iterum combinari, si diutius ab inuicem separata super humum iacere permittantur. Istiusmodi consilium ego bonum et vtile ratus, narraui supriori et procuratori, suasique ut lateres anno isto formaremus, quum ad clibanos in quibus panes coquerentur, itemque ad alios vsus necessarios, lapidibus non paucis indigebimus, et emere huiusmodi lapides et ad domum aduchere, fieret nobis prorsus intolerabile, propter impedimenta plurima, Sed consilium istud minime illis placuit, magisque inclinati visi sunt ad opus tegularum formandarum, defectum laterum non multum ponderantes, quamquidem procurator iactabat se lapides a vicinis faciliter impetraturum Vnde et formatorem laterum quem de Nazareth venire feceram ea videlicet intencione vt illum conduceremus qui vir bonus erat, et artis illius peritissimus testimonium habens a priore de nazareth bonum, hunc presentem dato sibi bibali licenciauerunt, me absente, Quod vbi resciui, statui, consilio expertorum derelicto, horum

sequi consilium, credidique quod sicuti dixerant, facilime possemus singula ad tegulas requisita habere. Sed fefellit nos nostra opinio Nam vbi nos cepimus disponere, prius oportuit nos nouam edificare domum, in cuius constructione, plus expendimus quam puta [68] ueramus, Itemque ad fornacem tegularum (quam plerique autumabant tribus milibus laterum perficiendam) plus quam octo milia laterum expendimus, quorum tria milia sexcentos a priore de Almeloe emimus datis sibi pro singulis millenarijs xiiij stuff. brabancie Reliquas vero lapides de stufa effregimus Et cum nec sic sufficienciam lapidum haberemus, coacti sumus per totum monasterium colligere quicquid laterum inueniri potuit, et insuper lapides benthemenses simul accipientes, vt vel sic fornacem perficere possemus. Experti itaque sumus non tam facile huiuscemodi negocia posse exequi, sicuti plerique monachi somphiant, tucius quoque esse expertorum quam vulgi imperiti consilia sequi Preterea fornace completa, eciam innumeris fere asseribus super quos tegule recenter formate posite siccarentur, domum illam impleri necesse fuit. Qui quidem asseres supra sese dispositi distabant tanto ab inuicem spacio, vt possent inter eos tegule conuenienter locari. Tali igitur vt prefatum est difficultate, domum cum fornace perfecimus Anno Domini xv^{c} vicesimo primo in XL$_{a}$ circa Judica etc.

De mercede laborantium in opere supradicto.

Dum edificaretur domus pro tegulis, habuimus magistrum Gerardum alberting carpentatorem, qui preter victum meruit vnum fl. philippi quem procurator soluit eidem, Item vir quidam de Almelo fecit de straminibus argilla litis pecias quasdam, quas vulgo schindelen nuncupant, quibus domus prefata desuper tecta est Huic pro mercede procurator dedit xxij st. gosselers Itemque stramina ipse procurator persoluit puto circa tres metas Quatuor autem cementarij in opere fornacis faciende preter victum acce-

perunt a nobis in summa pro mercede sua circa tres fl. ponderis Singuli namque diebus singulis iij album rotatum habuerunt et in opere fornacis octo dies expenderunt, nihil aliud facientes preter hoc quod foramen testudinis in calefactorio causatum ob stufe effractionem eciam resartiebant. Hos tres florenos ego de pecunijs conuentus acceptos solui ipsis cementarijs eo quod procurator causaretur pecuniam se non habere Porro cementum quo testudo resarta fuit in calefactorio mutuo accepi ab ecclesia in tubbergen videlicet tria vasa homburgensia plena cemento cum harena mixto scilicet Beslagens Kalk Promisi autem ea iterum post pascha soluere illis. Consideret igitur quisque quod tegulas non gratis acquirimus immo expensas adhuc pro minima parte hic tetigi, multo pluribus autem tempore futuro indigebimus. [69]

De molendini seu ventimole in palude in pluvialium aquarum eiectionem constructe certis conditionibus.

Prata nostra ex quibus quotannis fena colligere solemus pro nostris pecoribus, pro maxima parte in albergensi palustri loco sita sunt sed quum locus ille palustris leui ijmbrium soleat inundatione inutilis reddi, adeo vt gramina vel fena pro pecoribus illinc nulla colligi possent. Idcirco nos vna cum vicinis nostris videlicet illis quorum pascue iuxta nostra prata site sunt aggressi fuimus ante annos aliquot erigere machinam quandam instar ventimole fabricatam, que vi ventorum impulsa, omnem aquam e pascuis in rus vicinum et commune eijceret, que aque ita (vt prefertur) eiecte, aggeribus ceterisque obstaculis prohibebantur, ne iterum in prata virentia influeret, talique industria frequenter contingit, vt dum vicina cuncta loca sunt vndis nimijs oppleta, et per consequens animalium pastui inutilia, nostra prata huiusmodi arte reddantur sicca alendisque pecoribus nostris apta, multi insuper feni feracia,

Certe huius ventimole supradicte erigende conservande et resartiende cura non omnibus huius marke Albergensis ruricolis incumbit, sed tantum hijs quorum pascue illius ministerio ab aquarum inundatione exonerantur, quorum ista sunt nomina, Imprimis monasterium nostrum, Judex marke scilicet N. ten Haue, Santhues, Bennekinck, Loeman, Dijrickinck, Northolf, Goerkaten, Vlierkoten, Geerdinck touenhusen, Bertolt ten Haue, Et maetman hij emolumentum suum ab hac ventimola habent. Hij tenentur semper cum necessitas requirit contribuere et adiuvare in hijs que huius ventimole negocia exposcunt singuli iuxta exigentiam emolumenti quod habent ab illa, Vnde facte sunt certe conditiones, iuxta quas facere debent supradicti vt sic possit ventimola illa in esse conseruari. Que conditiones eciam hic ad rei memoriam subuectam.

Prima conditio est ista, Quodcunque necessarium fuerit aliquid emendare, reparare vel a nouo edificare in illa, totum hoc soluent hij qui beneficio illius potiuntur Et monasterium nostrum ex quo eciam multa prata habemus, que ab huius operis protectione tutantur, hanc ventimolam per laycum aliquem custodiri debet et confracta reparare, et necessaria cuncta prouidere, salvo quod expensas solvent nobis occasione huiusmodi factas, hij quorum nomina supra signata sunt.

Secunda conditio talis est Quicquid in edificatione reformatione [70] seu alio quovis necessario vsu molendini istius aquei expenderimus vltra valorem vnius stufferi hoc simul collectum et computatum ipsi viri prefati nobis integre refundent ac restituent Item laycus noster cui huius molendini cura commissa fuerit, semper incipiet molere circa festum petri ad cathedram et sollicitus erit ne per suam negligenciam dispendia patiantur prata predicta, et iuxta exigentiam temporis seu aeris dispositionem continuabit vsque Martini in hijeme etc.

Vltimo sciendum quod si res exegerit, aut vtilitas seu

certa necessitas id postulauerit vt aggeres aliqui de nouo iaciantur aut contracti reparentur, tunc vocati ad huiuscemodi opera auxilia mittent. Quod si non fecerint tunc poterint aliqui conduci loco eorum, quibus ipsi non comparentes, mercedem pendent Hee coditiones in materna lingua conscripte per venerabilem patrem Johannem traiecti et michi ab eodem tradite reseruantur penes me in cella prioris. Porro huius molendini cura commissa fuit Wilhelmo Lochem layco qui illud diligentissime multis custodiuit annis Anno autem isto presenti ad me veniens, conquestus est mihi quod viribus pro senio destitutus ad custodiam huius minime sufficerent. Pecijt itaque alium sibi substitui, cuius humilibus annuens precibus, considerans quoque eius iam plenissimam etatem non posse multum artari, commisi egberto ter haer, vt ipse de cetero curam illius ventimole ageret iuxta omnem modum prescriptum Et est diligenter hic advertendum, quod licet hec mola sepe vtilis nobis inueniatur, posset tamen illius occasione nostre domui tempore futoro scandalum generari, si hij qui illius custodie deputati fuerint diuino postposito timore scandali seu peccati occasiones prudenter et sollicite euitare neglexerint Siquidem sero et mane ibidem presentem esse oportebit, cum qui illud molendinum vtiliter gubernabit, et cum dijabolus homini presertim religioso, vt in casum eum trahat semper sit infestissimus, et caro ad resistendum lubrica et fragilis, non desint insuper sed quodammodo habundent obiecta plurima sensus monentia et nonnumquam impellentia, timendum profecto est, ne forte huius molendini custodia nonnullis sit ruine occasio futura. Sollerter igitur precauendum indico, ne quis illic florentis etatis ac leuis animi laijcus locetur, sed potius aliquis boni testimonij in quo eciam pro annorum multitudine libidinis iam sit edomita ac mortificata lasciuia. Sed et talis aliquis senio iam quodammodo proximus si huic forsitan officio deputetur, caueat ne sit nimium re-

Notabene.

missus aut incurius, confidensque etati, qua licentius peccati occasiones vitare contempnat, quum nonnumquam ignis dum arida ligna attigerit difficilius deserit. [71]

De tegulis emptis a conuentu in bergum.

Venerabilis pater Johannes de traiecto anno isto circa carnis priuium versus Zuollis profectus, ibidem de voluntate patrum per totam quadragesimam moratus est, Hic occasione cuiusdam summe pecunie quam nobis conuentus in bergum soluere debuit quasdam tegulas emit ab illius conuentus supradicti amptmanno, quas in defalcationem summe predicte patribus quibusdam id ei consulentibus (vt michi scripsit) accepit Causa debiti fuit talis. Contigit tempore illo quo idem venerabilis pater Johannes adhuc prior huius monasterij fuit, priorem de Wijndesem mittere nobis vnum e fratribus conuentus in bergum Wilhelmum nomine de Zuollis oriundum, Qui sic emissus apud nos mansit vltra duos annos infra quos eciam per dies aliquot (quum sic res exegit) in carcere detentus fuit, Et quum secundum statuta priores aut procuratores illorum conuentuum vnde tales fratres rei emittuntur ad alios conuentus soluere tenentur victum eorum, nos pecunias pro huius fratris victu tanto tempore apud nos hospitati frequenter exegimus, sed nil obtinere potuimus. Tandem nacta huiusmodi occasione pater Johannes quattuor milia tegularum ab eis comparauit sub spe defalcationis summe predicte nobis ab isto conuentu debite, cum per alium modum ad solutionem eos indicare non possemus. Scripsitque michi quod tegulas istas quas tali modo vt prefertur emptas eciam nauibus ad hoc conductis ad Almeloe advehi fecerat, ad domum nostram deduci faceremus, naucleris pro earum advectione prius contentatis, quibus ipse pecuniam non dederat. Itaque lectis huiusmodi litteris in presentia supprioris et procuratoris et seniorum fratrum, iussi procuratori ut tegulas illas de Almelo advehi faceret, quod et

fecit. Nichilominus displicuit nonnullis huiusmodi emptio ideo maxime quod ipsi iam in opere tegularum formandarum occupati eramus. visumque est nonnullis melius fuisse si id pecuniarum in subsidium operis incepti expensum fuisset, sed et tegule nostre sperabantur tam bone future sicuti hec fuerunt que tanto precio et tantis sumptibus et incommodis allate fuerant, immo plurima eciam pars tegularum ob frequentem earum translationem tam in naui quam curribus confracta deperijt, Et pro singulis millenarijs dedit ix fl. philippi, preter eas pecunias que earum occasione exposite sunt scilicet hijs qui eas in naues intulerunt, itemque nautis qui eas ad Almeloe aduexerunt, Preterea et nostri equi et boves vltra duos dies in illarum ab Almelo aduectione expenderunt etc. [72] Igitur tegulas supradictas tanto pretio comparatas tantoque sumptu et difficultate allatas, ego iussi in cijmeterio locari donec pater Johannes rediens ordinet de eis quod sibi videbitur expedire, Verum vtrum emptionem et defalcationem istam conuentus de bergum gratam atque ratam sit habiturus nec ne dubito. Quum si minime, vereor ne hec ijmbricum emptio nobis adhuc et incommodi et turbationis sit seminarum futura, Nam vbi multa sunt capita, ibi et sensus diuersi. Postmodum cum prior de berghum nihil nobis defalcare voluisset pro victu fratris prememorati controuersia quoque inter partes hanc ob causam fieret dum idem prior integrum pro tegulis precium exigeret, et pater Johannes traiecti dare recusaret, ad diffinitores tandem res delata est, Qui matura prehabita deliberatione ita demum definierunt vt xv fl. philippi daremus priori de berghum, reliquum pro victu fratris supradicti retineremus Et tali modo concordia inter nos facta est, verum pecuniam illam quasi perdidimus quum tex tegularum fuit et nos minime indigebamus quum proprias habuimus.

De domo wilhelmi ghietkaten in Zwollis.

Pie memorie wilhelmus ghietkaten ciuis Zuollensis qui

in hac domo habuit filium sacerdotem scilicet Hermannum Zuollis, et filium filie sue Wolterum quondam refectorarium nostrum. Hic Wilhelmus moriens legauit domum suam cum certa quadam suppellectili tali conditione quod in eadem domo continue habitaret vna vel due bone vite femine que ibidem fratribus vel laijcis nostris aduenientibus ministrarent, et preterea ordinauit sex modios siliginis vnde panes fierent que panes partim pauperibus ostiatim mendicantibus dum illuc mendicaturi aduenissent distribuerent, partim vero vsui feminarum illic habitantium et aduentantium (vt puto) laijcorum nostrorum reseruarentur. Insuper et certos aliquos deputauit redditus annuos, quibus butirum emeretur quod eodem modo distribueretur Porro suppellectili, tam femine quam laijci dum illic essent vtebantur, ollis videlicet caldarijs, scutellis lectis lintheaminibus et alijs rebus, que omnia diligenter in registro copiarum nostrarum sunt signata vt posteri scirent Audiui eciam a laijco nostro Hermanno gerlinck quod eciam pratum illud situm in *die bunkemate* eciam sit deputatum ad vsum similem, quod pratum annue facit ix ꝶ domini, quas tamen procurator subleuat, quum nonnumquam pro structura domus prefate expensas facere cogimur. Itaque tempore illo quo ad monasterium veni, habitauit in domo ista femina quedam dicta Fenna [73] northaues, et cum ea duo clerici, qui tantum hospicium illic habebant sumptus vero de proprijs sibi procurabant, Isti eciam clerici laijcis nostris sepe adminiculo fuerunt siue in minando boues ad pascua siue in alijs ministerijs in quibus illorum opera indigebant, et taliter ibi viuebatur, et elemosine largiebantur prout ordinatum fuerat. Laijcique nostri illuc diuertentes sua illic necessaria presertim in lectisternijs competenter habebant. At presidente in prioratu patre Johanne traiecti, euenit ut idem pater Johannes domum illam ad certos annos concederet Alberto ter borch et vxori sue, qui illic tabernam constituentes, tam fennene

northaues quam laijcis nostris illuc aduenientibus domum illam fecere exosam ob tumultus eorum qui illic potationibus vacabant etc. Vnde venientes ad me laijci nostri presertim custos boum pinguum dicebant mihi, quum tum procurator eram, Procurator ex quo domus nostra publica taberna facta est, non est aptum hospicium pro nobis Prouide ergo nobis aliud hospicium aut permitte nos domi residere et alios pro bobus institue custodes. Displicuit res ista nedum mihi sed eciam pluribus alijs Verumtamen emendare non valuimus Insuper et fennena que multis annis in illa domo manserat serviens nobis et fidelis domus nostre hanc ob rem nimis amaricata intra cameram suam se continuit rarissime foris prodiens, et tandem desolate ibidem obijt (vt timeo) per amaritudinem tristicie, eo quod sic fuisset domus in dominium aliorum translata Defuncta fennena res domus et vtensilia sunt vel vetustate aut vsu nimio partim consumpta partim variata, partim vero ad alia loca translata etc. Postquam albertus supradictus ibidem annis aliquot manserat tandem ob querelarum multiplicitatem patres visitatores ordinauerunt quod domus illa habitaretur iuxta pristinam consuetudinem. Vnde et *prior de Belheem Zeijno* matrem fratris nostri Lubberti deputauit illic habitaturam, que reuera fuit mulier proba et honesta ac laijcis nostris multum familiaris Quod factum priori Johanni de traiecto multum displicuit michique hoc quamuis iniuste imputauit quod hoc in eius contemptum procurassem. Quod tamen ita non fuit, quum testimonium mihi perhibebunt visitatores quod ego in re ista minimum quidem sollicitaui, quod tamen fieret placuit optime Testisque mihi est deus quod non eius despectum sed domus nostre in re ista maiorem proficium et vtilitatem quesiui etc. [74]

De eadem domo nostra in Zwollis.

Tempore vero illo quo in stralen fui, alia mutatio facta

est de domo ista Cum enim domus hec resartione indigeret deperirentque iam singula in illa ob vetustatem, nullaque commoditas in ea pro fratribus nostris esset camere quippe secundum veteris seculi modum erant disposite non curiose sed simplices et subobscure vnde et minus grate. Igitur pater Johannes quod diu animo gesserat iam ad effectum perducere pergebat Nam adiens venerabilem rectorem domus fratrum Zwollis qui vna cum priore de Albergen et duobus de consulatu oppidi Zwollensis executor fuerat ordinatus a Wilhelmo Ghietkaten, testamenti sui prudenter egit cum illis. quatenus consentirent in hoc ut alteratio ista de qua in consequentibus dicturus sum fieri posset, Ego autem hanc mutationem ideo hic signare curaui ut posteri nostri sciant. Si bene memini idem Wilhelmus pie memorie perpetuos sui testamenti ordinauerat executores videlicet priorem pro tempore in Albergen, Rectorem eciam pro tempore domus fratrum in Zwollis et duos de consulatu, Porro hij qui aliquando de consulatu elicti fuerant iam diu defuncti fuerant nec in eorum locum alij suffecti fuerant, eo quod iam ob temporum prolixitatem testamentum in obliuionem venerat, Igitur pater Johannes ut ad effectum perduceret quod diu deliberauerat animo rectorem predictum (uti prefatus sum) adijt, et ut est fandi peritissimus, exposuit eidem causam suam scilicet quod domus hec vetustate nimia iam deperiret, et nos eo quod nostra non esset sed taliter ut prescriptum est ordinare eam reficere expensis nostris differremus, et sic tandem tota deperiret, oportere ergo alium inuenire modum aiebat quo posset domus predicta preseruari a ruina Consuluit ergo ut domus per consensum executorum nostro dominio adijceretur, et fratres ad se acciperent illos sex modios siliginis annuos pauperibus deputatos et illos deputarent pauperibus clericis in domo fratrum ne pauperes defraudarentur, Et ut hec firmius ratificarentur, creati sunt a nouo ex consulatu executores scilicet Jacob van Wijtman

et Gerardus secretarius, qui et hanc approbarent mutationem, Quod et fecerunt. Insuper hij executores consenserunt ut prior noster supradictus ad se acciperet illos tres florenos aureos annuos, quibus butirum pauperibus erogandum comparari solitum erat, et in subsidium domus reparande expenderent, Et fratres Zuollenses nobis vice uersa hanc gratiam concesserunt, quod semper tria vel quatuor loca in domo fratrum pro pauperibus clericis habebimus et quoscunque illis presentauerimus loca illa obtinebunt dum non fuerit legittime impedimentum interpositum Ipsi autem pro pauperibus clericis habebunt annue preter tres modios illis ab antiquo dari solitos, alios sex modios qui domui supradicte tali ut prescriptum est conditione fuerant deputati. [75] Hos autem nouem modios siliginis pauperes clerici domus fratrum in Zuollis perpetuis temporibus leuabunt ex predio dicto Slindebroick domusque illa in Zuollis ab omni onere iam per dictos executores absoluta nostra de cetero vocabitur et erit Sciendum est autem quod in registro copiarum, copia vnius littere habetur, que clare demonstrat vltimam voluntatem Wilhelmi testatoris memorati, vbi etiam quedam domus vtensilia signata sunt, quibus vti debuissent qui domum illam inhabitassent secundum dispositionem testatoris, Sed hec omnia iam immutata sunt et vtensilia vel consumpta vel attrita aut certe pro maiori parte abalienata, Verum an hec ita immutari per executores potuerint, cum vltima voluntas testatoris non debeat leuiter immutari, viderint hij qui fecerunt Plane ego nec approbo nec reprobo, domum tamen illam omnino ad vsum alienum pro pecunia transferre ego non presumo, quamquam nonnulli consulant domum pro pecunia elocandam, retenta camera et stabulo pro nobis, Quorum consilium et si nostre indigentie subueniret, si quidem annua pensio procuratori grata vtique foret, nostre tamen bone fame et honestati nimirum derogaret, quippe qui hoc quod paupe-

rum fuerat, lucrum nostrum faceremus, et insuper quod nos qui soli et a secularibus semoti ibidem quodammodo claustraliter vivere potuimus secularibus nos pro terreno lucro sociare maluimus, Nam si in ea domo seculares habitarent, multam scandali occasionem procul dubio etiam nostris illuc aduentantibus ministrarent, Tutius ergo et consultius michi videtur in re temporali dispendia pati quam in fama siue conscientia. Numquam ergo mihi placebit quod domus illa secularibus elocetur sed consulo ut in ea bone vite et fame vidua vel virgo locetur que secundum morem hucusque seruatum laijcis et fratribus super uenientibus ministret, domum gubernet, et res nostras custodiat quatenus sic laijci dum aduenerint ab ea et adiutorium et ministerium habeant oportunum, et quod iustum fuerit eidem pro suo ministerio et labore rependatur.

Adhuc de eadem.

Postquam domum supradictam a iam dictis executoribus in suum dominium recepit venerabilis pater Johannes traiecti, mox eam reparare ordinare et ornare aggressus est, sed quum vacuis manibus lapidee domus non facile eriguntur, idcirco dum vult reformare eam coactus fuit prius pecuniam procurare, Proposuit itaque conuentui qualiter iam domus illa in nostra esset potestate et ipse intenderet eam reficere et aptas in illa cameras tam pro fratribus quam laijcis ordinare, necesse igitur esset ut illi ad hoc rite perficiendum aliquam pecunie portionem assignarent. Post multos tandem tractatus, concessum est illi ut venderet in [76] Oitmersem domum quandam quam Johannes Kemering pie memorie conuentui nostro pro testamento legauerat de qua domo receperunt nostri circa quinquaginta florenos ponderis aut paulo minus Preterea vendidit in Zuollis tres florenos ponderis annue pensionis de quibus supra dictum est etc. De quibus leuauit sexaginta fl. ponderis. Hos florenos supradictos pater Johannes accipiens

domum illam egregie venustauit et politiorem quam necesse fuit reddidit in vitris et sedilibus ita ut omnem pene supradictam pecuniam in hoc opere consumeret, Igitur domo ista sic (ut preſertur) venustata et compta pulchreque ordinata et disposita in cameris et ceteris necessarijs, cui usui adhuc potissimum sit deputanda nescimus. Si enim pro nostro tantum usu illam retinerimus non immerito curiositatis et leuitatis a grauibus viris arguemur propter nimias et superfluas expensas in illius reparatione factas, sin vero eam elocare presumpserimus vtique infidelitatis et auaritie nota inuremur quod rem nostre fidei commissam et pauperum usui profuturam deputatam ausi fuerimus facere lucri nostri occasionem quam obrem ego in sententia mea fixius permanebo, donec a sapientibus sanius informatus fuero.

De quibusdam encenijs certis amicis propinatis.

Circa festum pasche anni presentis scilicet xxi misi priorisse conuentus nostri Jn Arnhem vnam coronam francie pro qua mihi remissa sunt ab ea iuxta voluntatem meam tria egregia liba que propinaui amicis nostris. Johanni de twickloe drossato twenthie vnum Cui etiam antea vnum caseum anglicum mihi a matre predicta donatum propinaueram Insuper eidem in principio xl[e] vnam tonnam optime cereuisie miseramus. Secundum libum misi Johanni de Weluelde petens simul ab eo quatenus nos juvaret ut computationem patere faceremus super pecunijs exactionum leuatis, quum multa ob id incommoda et dispendia cotidie patiebamur etc. Et etiam oblucotiones a quibusdam dicentibus nos pauperum sudores et sanquinem consumere etc. Tertium libum misi matri Adriani de Rede vt illius interuentu animus Adriani mitigaretur, ne nobis infestus esset, Cui etiam Adriano in estate preterita arietem bonum dederamus ad illius beneuolentiam captandam, Parum tamen profuit nobis etc. [77]

Item duos arietes ego emeram circa initum quadragesime quos nostro opilioni tradidi saginandos, quorum vnum ante pascha misi magistro Willebrordo decano Zutphaniensi Alterum misi magistro Johanni Oestendorp Et eadem vice etiam conuentui de bueskenshues vnum misimus arietem Preterea iuxta priscam consuetudinem tres in oldenzael arietes pingues misimus scilicet sororibus vnum, Gerardo ten ham vnum, et Wilhelmo reijger vnum Item conuentui in almeloe circa idem tempus etiam vnum Et fuerunt omnes hij septem arietes pingues et boni. Post festum pasche procurator versus dauantriam proficiscens propter causam quandam aduersus Adrianum de reede, qui predium nostrum nijhues sibi vindicare presumebat, eo quod iure feudi neglecti sibi id aduolutum iactaret etc. Concepit vnum bonum arietem quem magistro Gerardo zwaeffken propinaret ut in causa predicta contra Adrianum nobis defensor esse dignaretur etc.

De quodam prato Teoderico berninck elocato.

Pratum quoddam feni ferax, quod demptum fuerat de predio nostro dicto Laring in hammone, theodericus beerninck Jn daerle annis aliquot a nobis conductum possiderat dederatque pro illo procuratori quotannis v fl. hornenses. Anno vero isto presenti idem pratum a nobis de nouo conduxit, nam anni sui iam expirauerant, et facta conuentione locauimus eidem pratum illud annis octo, tali videlicet pacto quod de cetero dabit pro illo annue sex fl. hornenses. Super qua re due sunt scedule confecte, et se inuicem decise, quarum vnam nos, alteram teodericus penes se seruat.

Quomodo fratrem Johannem goer refectorarium creaui.

Veniens ad domum hanc postquam per annos duos aratrum meum in sterili harena steriles fecerat sulcos, inueni

nostro refectorio prepositum fratrem Johannem dauantrie cognomento brouwer, qui licet refectorium optime seruaret, in omni decentia et munditia res refectorii custodiendo, adeo vt illius in opere refectorii ministerium fratribus omnibus acceptum foret et placitum, tamen quum nature debilis idcirco illi condescendens absolui eum ab isto onere, et fratri Johanni goer iniunxi sabbato pasche Anno xv^{c} xxi. [78]

De capitulo seruato in die parasceues etc.

In die isto capitulum iuxta morem seruatum est, et exhortatio ex more facta etc. In quo capitulo nihil speciale ordinatum vel factum est, sed iuvenes tantum amoniti ut in choro se disciplinate habeant, musitationes vitent et ad laborem vocati cito compareant, fideliter laborent etc. Item penitentiam iniunxi duobus iunioribus talem videlicet quod ad panimentum comederent et fratrum pedes oscularentur, duobus subdijaconibus iussi sedere in genibus infra benedicite, dijaconibus iniunxi petere singulos fratres ante ianuam refectorij In generali omnibus iniunxi vt se inuicem mutuo rogarent et offensarum remissionem singuli a singulis peterent, silentium in die sancto seruarent et psalmum deus deus meus respice in me etc. legerent, feria secunda ordinaueram fratres qui omnem suppellectilem nostram de stanno factam purgarent videlicet amphoras et scutellas tam refectorij quam hospitum et politas eas reddiderunt altera die post palmas etc. feria quarta ecclesia purgata fuit cum transitu Et in parasceue cetera vasa ecclesie enea et candelabra fuere per fratres mundificata etc.

Feria secunda pasche lecta fuit in conuentu cartha vt moris est, et supprior absolutionem ab officio secundum statuta petijt. Quod vbi factum fuit in generali quesiui an aliquis dicere vellet aliquid de suppriore, Responsum est mihi a paucissimis tamen, quod supprior iuniores non diligenter institueret secundum modum antiquum, immo

iuniores nec ad fratres nec ad ipsum quidem reuerentiam debitam haberent Item quod se plus cum istis externis quam status suus requirit occuparet. Super quibus ipsum ammonens iussi vt in suo officio perseueraret etc. Eodem tempore proposui fratribus in hunc modum Fratres vos scitis quod pistrina nostra quantum ad ligna requisita iam ex integro perfecta est, sed lapides et cementum, vnde clibani et siccatorium brasij ceteraque necessaria perficiantur, desunt nobis, et si lapides omnes ad hec opera necessaria velimus pecunia comparare, multam res ista nobis generabit molestiam et incommoditatem. Quod si domum erigere voluerimus antequam hec necessaria habeamus plurimam equidem per hoc inconuenientiam experiemur Sunt igitur nonnulli inter nos qui consulunt vt per nos lateres coquamus vt habeamus vnde domum inchoatam perficiamus, Verum quum iam extraneos habemus qui tegulas formant, inducere insuper alios qui lateres coquant, an hoc consultum sit nescio, maxime cum ea que ad victum pertinent iam chara sint, et coquina nostra forsitan non tam bene prouisa est sicvti eiusmodi negocia deposcerent Per meipsum igitur tale quid [79] attentare non presumo. Idcirco iudicio vestro me subdens libenter quod vobis vtile visum fuerit exsequar. Suadeo tamen vt non temere quid incipiamus quod terminare rite non valeamus. Cumque diuersi diuersa consulerent, ait procurator, si parietes volueritis de argilla facere, non multis tunc lateribus indigebimus, et tantos faciliter alibi procurabimus quantis ad clibanos etc. opus erit Verum non videtur michi tutum vt periculis et expensis profusioribus nos leuiter exponamus. Tunc respondi, Etsi valde libenter parietes pistrine de lateribus fieri optarem, ne muribus et gliribus quorum frequenter in nostris edibus copiam patimur propter parietes istos de glebis et straminibus factos, in quibus foramina fodientes pullificant, vllus ad pistrinam accessus pateret, tamen quum dicis te lapides facile procuraturum ad edifi-

cium istud sufficientes, non consulo ut tantis sumptibus nos non necessarijs implicemus, sed volumus parietes facere luteos pro primo ne forte plus quam ferre possimus nos extendentes, grauia dispendia incurramus Melius quippe est in domo lutea habundare quam in lapidea penuriam pati. Igitur prouideas lapides necessarios ad opera que apte sine lapidibus fieri non possunt Cetera que de luto fieri possunt, lutea fiant donec annuente domino lapidea ea facere possimus. Sicque solutum est istud colloquium, concesso iuxta morem spaciamento.

Quomodo priori de Nazareth equis et curru seruiuimus in lapidum benthemensium aduectione.

Venerabilis prior de Nazareth misso ad me laijco cum litteris in vigilia pasche, humiliter pecijt sibi subueniri a nobis in vectura lapidum de fouea benthemensi vsque ad Ottensteijn etc. At ego morem priori gerere cupiens quamuis arduum satis esset negocium misi feria 3ª pasche iuxta desiderium prioris suprascripti curram cum equis ad foueam vbi procurator de Nazareth illis obuiauit, et ibidem lapides suscipientes ad ottensteijn detulerunt, In feria autem quinta ad vesperam reuersi sunt laijci nostri cum curru, expensis in reijsa ista diebus tribus, Porro prior de northorn similiter rogatus fuit sed prudentior me fuit, quum currum modica pecunia conduxit qui vicem eius impleuit Ego autem quum humiliter pecijt, negare nolui, sed illius votis obsecundaui, etsi non sine nostro graui dispendio, spero tamen quod cum grandi fenore meritorum quum frater debet in necessitate suum adiuuare fratrem, Necessitas nempe coegit eum siquidem refectorium nouum fecit. [80]

De predio nostro Nijhues in Alberghen.

Sicut in folio registri huius vicesimo primo superius

signaui *Adrianus de rede* infestus nobis fuit ob predium Nijenhues volens nos ad hoc inducere quod predium illud tamquam sibi feodale ab ipso et heredibus suis secundum morem seu naturam talium bonorum perpetuo cum herwadia debita reciperemus, cum tamen documenta optima haberemus quod predium libertatum esset, Igitur postquam semel presente episcopo, dauantrie hanc ob causam, Adriano nos citante comparueramus, nec rem illam rite decidere potueramus, secundo vocati, et ad Dauantriam venire iussi, misi illuc procuratorem cum fratre Henrico pusen, qui secum arietem pinguem sumpserunt propinandum magistre *Gerardo Zwaefken* eo quod nobis fidelissime in causa contra Adrianum astiterat et astabat, sed ipse hunc arietem accipere omnino recusabat, ne forte non iusticie amore sed munere corruptus nobis astitisse a quoquam temere iudicari potuisset, Vnde et hunc arietem patri domus domini florencij dederunt qui illum gratanter accepit Conuenientes igitur partes vtreque videlicet Adrianus cum suis et procurator noster cum magistro Gerardo et *magistro Johanne oistendorp*, vbi inter partes hec causa rite ventilata fuit, nostra que documenta diligenter discussa. quamquam Adrianus inicio iuxta morem suum minabundus, timorem nostris incutere niteretur, cum tamen non posset rationes contra nos producere efficaces quibus ius suum pretensum rite defenderet, tunc demum demisso animi sui rigore, ait Volo litteras meas diligentius presentari, vos interim domum redite, contenti super negocio isto, donec vobis certius quid indicauero, Tali modo res illa tunc terminata fuit, spero quod de cetero attentare aliquid non presumet super hac re. Scripsi autem hic ideo vt posteri sciant et sint auisati si quando forte pro re hac contigerit nostrum conuentum iterum grauari etc.

De visitatione nostra facta anno presenti.

Anno domini etc. xxi feria sexta post pasche venerunt

ad domum nostram visitatores nostri et visitauerunt ex more domum nostram In qua visitatione hec sequentia ab ipsis patribus decreta sunt et ordinata.

Imprimis suppriorem nostrum Hermannum costueldie ab officio suo absoluentes et fratrum vota me eciam presente suscipientes, ordinauere iterum in suppriorem fratrem Gerardum Stockium, protunc Rectorem in Arnhem, omnibus quidem fratribus presentibus ipsum (vno dempto) eligentibus. [81]

Recipientes confessiones non conferant de alenis materijs quum est tediosum ceteris confessuris, et insuper contra statuta.

Erectio braxatorij tamdiu differatur donec omnia requisita prius preparentur et procurentur.

Vinum pro missis melius prouidentur et pro pitancijs.

Juniores diligenter instituantur in scriptura et alijs occupationibus vtilibus, ne solitudo celle omnino tediosa efficiatur et contraria.

Tempus studij nequaquam pretereatur infructuose, sicut hucvsque a quibusdam fratrum esse audiuimus etc.

Propter periculum quod forte conuentui accidere possit futuris temporibus omnino volumus vt frater Henricus puijsen computum legalem faciat patrie deputatis, de receptis et expositis in causis patrie huius.

Et procurentur sufficientes quitancie a potioribus territorij twenthie, vt sic vester conuentus indempnis preseruetur etc.

Prior absolutus computationem faciat priori moderno coram suppriore et fratre consilij super debitis et redebitis sui officij etc.

Ex quo audiuimus diuisiones a *Rodolpho de beueruoirde* pie memorie ordinatas non bene seruari in periculum animarum et scrupulum consciencie, volumus vt de cetero prior per se vel per laijcum fidelem redditus ad id ordinatos subleuet et diuisiones fieri faciat secundum disposi-

tionem testatoris, Et de omnibus conuentui faciat computum legalem.

Noua porta maneat in loco quo iam posita est et platea iuxta eam disponatur ceteraque edificia successiue disponantur secundum exigentiam etc.

Nullus fratrum stans in ianua coquine per quam cibus pro hospitibus effertur loquetur per eam coco sed eat ad alium fenestrum iuxta refectorium laijcorum si habuerit necessitatem loquendi cocis etc.

Preter hec et alia quedam ordinauerunt que quum in cartha scripta sunt, hic inserere superfluum duxi etc.

De duobus mercenarijs ad tegulas conductis.

Duo mercennarij scilicet Teodericus et Bernardus conducti sunt a nobis hac lege scilicet quod per estatem vsque ad festum sancti martini iuuabunt nos in opere tegularum et obedientes erunt Helmico, et si forte aliquid in opere suo operari non valuerint iuuabunt ad omne opus quod illis iniunctum fuerit Et habebunt singuli pro mercede septem hornenses et vnum scrickenberger preter victum et nummum quo sunt conducti qui est illis a procuratore persolutus [82] Porro bernardus pertesus laboris istius non est reuersus postquam in die penthecostes cum alijs socijs suis ad propria profectus fuerat Et sic coacti fuimus laijcos illi operi deputare, sed quum labor satis durus fuit argillam ita operari vt exigit opus istud, idcirco laijci omnes mox laboris durissimi gustu accepto subtrahere sese ceperunt, allegantes non esse hoc opus laijcorum Vnde necessitate preuenti undecunque fidelem aliquem operatorem conducere perreximus sed qui in hoc opere sufficiens esse posset difficulter inuenire potuimus. Labor quippe durissimus erat lutum siue argillam aptam pro tegulis formandis facere, Bernardus autem supradictus ex quo ante tempus eciam nobis inuitis opus deseruit nec promissioni sue satisfecit, ideo necdum mercedem a nobis recepit, immo nec exegit.

De mutatione Rectoris in Arnhem Anno xxi°. etc.

Rector sororum domus sancte Agnetis Jn Arnhem, ex nostra domo Albergensi assumptus. prefuerat domui eidem annis xvij, Hic igitur postquam domui illi laudabiliter prefuerat, multaque illic propter temporum iniquitatem, incommoda passus fuerat, laboresque post maximos ibidem sepe toleratos, tandem instructu quodam diuino (vt autumo) incitatus, scriptis et verbis, lacrimosisque precibus oportune importuneque exegit a me, vt ad conuentum suum reuocaretur, allegens quod illic deliciose viuens animam suam saluare minime posset Idem quoque multipliciter a predecessore exegerat etc. Atuero ego timens ne forte deuocio hec horaria esset et quod sibi iam dissueto graue foret onus ordinis, dissuasi omnino, tam verbis quam scriptis. Sed cum in suo sensu illum perseuerare conspicerem, nec precibus vel minis flecti a proposito, eciam post difficultates ordinis propositas, et multa sibi contraria presagiata, tandem metuens ne forte sua sponte locum desereret et ad conuentum me inuito rediret, contigit vt vnanimi fratrum consensu in suppriorem eligeretur Quod factum mihi placuit, quatenus sic cum honore ad suum conuentum reuocaretur. et obstruerentur ora loquentium iniqua etc. Itaque dum sic electus esset perrexi ad Arnhem insinuare ei suam electionem, qui audiens consensit, moxque se disponere studuit, vt pergeret mecum Sane sorores hec audientes totis viribus se opposuerunt cupientes retinere illum, adeoque infeste mihi fuerunt [83] vt dicerem rectori, Si placet tibi manere, in dei nomine maneas, Sed vtique non fuit voluntatis sue, Vnde dispositis rebus suis mecum profectus est ad Albergen anno etc. xxi° circa Kalendas aprilis, Porro sorores quamquam inuitis illis discederet, munificas tamen se erga rectorem prebuerunt dando illi vestimenta copiosa et insuper omnia

ad stratum necessaria etc. Nullomodo suadeo huiusmodi variationem faciliter fieri, nisi forte euidens necessitas cogat, quum quid inde difficultatis, quid incommodi, quid denique turbationis secutum fuerit, noui, et insuper quam difficile ipsi rectori fuerit obliuisci commodorum que apud moniales residens copiose habuerat, et assuescere cibis ritibusque nostris, omnes qui ipsum nouerunt sciunt. Igitur prudens quisque in omnibus finem respiciat et omnia agat cum consilio, non precipitanter.

De electione noui rectoris in Arnhem.

Reuocato igitur ad conuentum fratre Gerardo Stockum, necesse fuit ordinare alium. Vnde conuocato conuentu proposui fratribus vt alium eligerent in Rectorem domus s. agnetis in arnhem. Eligentibus fratribus nominati sunt aliqui, sed plurimi sua vota mihi commiserunt, qua propter nil certi determinatum est illa vice, sed ex quo capitulum generale proximum erat, dicebam fratribus quod prius visitatores nostros viros probatos expertos consulere vellem, et sic negocium illud exequi. Quod eciam feci, nam communicato cum illis consilio perrexi ad arnhem, habens propositum ordinandi ibidem fratrem vnum N. At vbi in arnhem veni, tam precibus quam rationibus obuiatum est mihi, coactusque sum alium ordinare quam decreueram, spero tamen quod omnia dei dispositione sic contigerunt Ordinatus est ergo illic in rectorem pater Johannes nordinck de dauantria, et a me intronisatus in vigilia ascensionis Domini.

De fratribus aliquibus missis ad ordines.

Hoc anno duo fratres nostri Johannes brouwer et Lubbertus suollis Dijaconi Et Johannes goer et Albertus zuollis subdijaconi missi sunt de consensu conuentus ad monasterium pro suscipiendis ordinibus feria 3ª post penthecostes, Causa autem quare non ad traiectum misi sunt

hec fuit Nam quum contra Reuerendissimum nostrum [84] litem assumpsimus ob non admissam eius extortam visitationem, timuimus ne forte fratres nostri in traiecto non admitterentur, maxime quum dicebatur vicarium dixisse quod regulares non admitterentur ad ordines Quapropter venerabiles patres priores de Wijndesem et belheem suos fratres versus monasterium miserunt, cum quibus et nostros suprascriptos fratres misimus Vbi eciam generose admissi sunt Postmodum tamen compertum est eciam regulares in traiecto admissos fuisse et neminem refutatum etc.

De monialibus in arnhem in mea presencia profitentibus.

Hoc anno presenti in generali capitulo professionem vt moris est feci ex parte prioratus huius, tamen antea semel fecissem dum in stralen prior essem, Soluto capitulo mox ad arnhem perrexi vt professionem susciperem ab illis octo sororibus, quas anno preterito prior de fonte inuestierat, Deputatus autem fuit huic professioni certus dies scilicet dominica ante philippi et Jacobi, sed de voluntate mea ad peticionem ducisse gelrensis vsque ad alteram diem dilata est, quum ipsa voluit huic professioni interesse, sicut et fecit. Porro de illis octo professis due non sunt velate, cetere omnes velum sacrum a me susceperunt.

De miserabili intéritu matris mee.

Rediens de arnhem post institutionem noui rectoris veni dauantriam, in die pancracij, Altera vero die hoc est in die Seruacij profectus sum ad domum Contigit autem eadem die vt post vesperas mater mea ecclesiam oratura ingrederetur in qua tunc operarij laborabant, licet dies illa celebris esset, Dumque incautius sementarij partem quandam parietis ecclesie effringerent, casu vna columpnarum super quam pars maximâ testudinis incumbebat, soluitur,

et cecidit e uestigio tota testudo basi supradicte incumbens dampnumque maximum huiusmodi occasione ecclesie lochemensi factum est Sub hac lapidum mole mater mea nil sinistrum suspicata sed orationem fundens obruitur et penitus conteritur ita vt nisi per vestimenta sua dinosci potuisset. Totum siquidem caput eius dissipatum fuit et membra omnia contrita, mortuaque ex illis lapidum ruinis extracta posita est ad latus patris defuncti Anno etc. xxi° altera seruacij episcopi Sicque infra vnius circulum anni pater et mater, frater et soror sunt defuncti. [85]

De fraternitate concessa.

Feria 2ª penthecostes conuocato conuentu quesiui an placeret illis vt mitterentur Juvenes ad ordines etc. vt supra signaui, Postea ab vno fratrum motum fuit Euam sororem bernardi sutoris laijci nostri nostram petere fraternitatem Vnde interrogatis ex more singulis responsum est ab omnibus. placet. Propositum est eadem vice aliquos esse quibus esset concessa fraternitas, sed litteras fraternitatis non recepisse etc. Tunc precepi quod illi fratres qui huiusmodi personas fraternitatem nostram petentes proponerent, etiam litteras scriberent et mihi traderent sigillandas etc.

De vi fl. annuis redemptis in ochtroppe etc.

Tempore belli gelrensis acceperat venerabilis pater Johannes de traiecto centum et viginti fl. ponderis a femina quadam in ochtroppe que dicebatur Agnes van baickell tali conditione, vt inde annue subleuaret vi fl. aureos. Hos redemimus anno isto presenti Nam per fratrem Henricum puse et H. Zuggerade misimus ei pecuniam suam et recepimus litteram illi a patre Johanne datam, Dedit autem femina prefata nobis iij fl. ponderis de pensione anni huius, sed puse conquestus est michi quod propter grauem monetam terre monasteriensis duos florenos addere

necesse habuit ad summam supradictam quum modo nostro illic florenum soluere non potuit sed tantum pecunie erogare oportuit, tercium vero florenum in ista reijsa consumpsit Et sic nihil acquisiui de illis tribus fl. donatis.

De vacca donata comiti de Benthem.

Comes de Benthem quondam rogauerat patrem Johannem traiecti vt illi vaccam donaret eo quod iam *nouus colonus in Sijngrauen* factus fuisset, sed qua nescio occasione omissum fuit, nec illi pecus aliquod donatum, Atuero hoc anno fecit nos rogari vt vel nunc illi iuuencam vnam donaremus, Nos plane attendentes quum forsitan illius consilio vel subsidio aliquando egere possemus, misimus ei per laijcum nostrum teodericum Snoginck in Nijhues vnam bonam vaccam.

De pecunijs leuatis a Tijthoff in Rossem. [86]

Femina quedam in oldenzael dicta berta van ede dedit conuentui nostro tres annuos modios siliginis quos ipsa habuit ex predio Tijthoff in Rossem sub redemptione, tali videlicet conditione, vt pro ij modijs daremus ei in cibo et alijs valorem xviij florenorum, pro alijs semiduobus modijs daremus ei annue ad vitam eius ij modios siliginis Conuentionem huiusmodi factam soluimus ei xviij fl. Et ij modios siliginis damus ei ad uitam Anno autem xxi° colonus de tijthoff siliginem predictam soluere negauit. quare et in iudicio spirituali cum eo contendere cepimus, Tandem *Judice oldenzalensi Gerardo ten Ham* mediatore conuenimus tali modo, quod tijthoff tribus continuis annis siliginem illam redimeret dando nobis singulis annis cum pensione xij fl. ponderis etc. Vnde et due scedule desuper confecte sunt, Anno autem isto presenti scilicet xxi° soluit Tijthoff nostro procuratori cum bobus xvi fl. ponderis in defalcationem summe trium modiorum supradictorum Procurator quoque xij fl. ponderis iterum soluit ex parte con-

uentus nostri, conuentui in Zijbekeloe pro lignis predij colthoff in Agele, Reliquos iiij fl. ponderis restantes tenetur adhuc procurator soluere nostro conuentui etc.

De xij fl. ponderis solutis conuentui Jn Zijbekeloe.

Dum predium Colthoff in Agele emeret pater Johannes traiecti ab illis *fratribus de beruorden G. et B.* contigit vt pene omnes arbores quercine antea vendite essent cuidam ciui de Delden Lamberto ter Welbrug dicto. Colonus autem predij egre ferens quod predium ita nudaretur arboribus, ad nos venit petens vt cum emptore lignorum componeremus, arbores nondum succisas accepta condigna pecunia, stare permittetur, ipse pro huiusmodi pecunia annue i modium siliginis nobis penderet, donec redimere posset At nos considerantes hoc predio vtile fore vt ligna illic remanerent conuenimus cum lamberto et pacta sibi certa pecunia, arbores certas quas emerat succidendas, nobis iterum vendidit et sic stare permanserunt. Soluimus igitur ex parte lamberti supradicti, conuentui de Zijbekelo xij fl. ponderis quos sumpsimus a tijthoff vt in capitulo precedenti scriptum est. Preterea adhuc Smeding dedit eidem lamberto vij florenos hornenses, Pro hijs igitur pecunijs arbores redempte sunt et colonus de colthoff pendit nobis annue pro hijs vnum modium siliginis. Quod si facere noluerit, possumus tot ligna succidere et vendere, donec conuentus pecuniam expositam iterum reaccipiat, Et Smeding noster laijcus pro vij fl. hornensibus eciam ligna vendet donec pecuniam expo[87]sitam iterum accipiat et soluat ei a quo mutuo accepit.

De lamberto Jordaninck colono in lutta.

Hic Lambertus colens predium nostrum Jordaninck in lutta, seruilis fuit *Adriano de rede*, Sed Adrianus de rede de consensu matris sue donauit eum nobis *ad honorem*

sancti Anthonij, vt de cetero nullum in eo ius haberet, sed omne ius suum resignauit nobis, De qua donatione litteras eius sigille munitas habemus, Vxor igitur lamberti coloni predicti, Hilla nomine venit ad domum nostram cum lamberto marito suo et Wilhelmo primogenito suo in profesto sacramenti Anno etc. xxi° et dedit se nobis curmedam cum filio suo Wilhelmo, et ceteris liberis scilicet Hermanno, Lamberto, locka, metta, et Aleijde, presentibus Hermanno Smeding et Gerardo meijnken, tali conditione, vt singuli filiorum vel filiarum cum illis placuerit, possint se redimere a nobis cum vno floreno hornensi.

Incidentia. Hoc anno in frisia occidentali, monasterium sororum de tercio ordine s. francisci dictum Alsum, miserabiliter combustum fuit in octaua pasche tempore nocturno, adeo vt nulla domus remaneret incombusta sed tam domus quam ecclesia, multaque pecora et maxima pars supellectilis igne deperijt. Vnde disperse per regiones sorores elemosinas a fidelibus mendicauerunt, Nos autem sororibus ad nos declinantibus permisimus dare duo ligna et iij modios siliginis etc.

Hoc anno deputatus a generali capitulo visitator cum venerabili priore de monte visitaui quinque monasteria in Westfrisia viz Haska, Thabor, Berghum, Anijnghum et Ludinckircka, vbi tum nouum priorem creauimus.

Hoc eciam anno surrexit quidam Doctor vocatus martinus Luther, qui totum pene orbem commouit scriptis suis: Hunc quidam vere catholicum asserunt eius scripta plurimum efferentes Alij affirmant hereticum eius scripta condempnantes etc. Quid de eo finaliter euenturum sit ignoro, Hoc pro certo scio quod quidam bene scripsit etc.

De Antiphonia *Hec est preclarum vas* etc.

Venerabile Capitulum Wijndesem hoc anno aliquid ordinauit pro communi statu fieri vt scilicet processiones et genuflectiones infra Te deum etc. [88] Insuper ordinavit

idem capitulum generale vt in conuentibus vbi hoc fieri posset absque notabili impedimento cantarentur *antiphonia Hec est preclarum vas* etc.

Nos autem quum ex consuetudine *antiphoniam O lampas.* singulis diebus post summam missam cantare consueuimus ita de communi omnium consensu altera sacramenti capitulariter congregati ordinauimus quod hanc *antiphoniam Hoc est preclarum* semper in omnibus festiuitatibus beate virginis et omnibus sabbatis, itemque semper quando missa de dominica cantatur, post summam missam cantabimus cum versu et collecta ad hoc deputatis. Ceteris vero diebus, iuxta morem *O lampas.* Canemus cum versiculo et collecta solitis. scilicet post summam missam cuiuslibet diei.

De subcustode ordinato et Rasoribus.

Circa idem tempus ordinaui fratrem Bernardum delden in subcustodem, eo quod lubbertus zuollis qui hoc officium habuerat, presbiter ordinatus erat, Et absolui eum ab officio rasure etc. Porro rasores deputaui Egbertum et Suederum zuollensem, Johannem brouwer, lubbertum zuollis et Gerardum goer. Precepique illis vt egberto tamquam magistro obedirent nec nisi licentiati se subtrahere presumerent, etc.

De colloquio circa penthecostes.

Colloquium circa penthecostes eo quod impeditus fui seruare apte non potui tempore suo, Sed reuersus ex frisia illud seruaui in commemorationem sancti pauli. In quo colloquio proposita fuere nonnulla digna emendatione. Scilicet quod male seruantur pause in cantu, Item quod nullus tricenarijs defunctorum, inscribet nomina sine licentia, Item quod nullus manutergia precipua iuxta lauatorium maculabit.

Item quod procurator non vendet tegulas, Item quod ad

labores non deputabuntur hij qui vel in choro vel refectorio singulariter aliquid sunt facturi, Item quod nouus ordinarius in refectorio legatur. Et plura alia pro communi bono et commodo vtilia ac necessaria.

De sororibus de Arnhem.

Hoc anno fuerunt in domo nostra sorores de Arnhem procuratrix scilicet Soror *cecilia Et Anna ter bruggen*, Et ostendimus illis omnem humanitatem quam potuimus Nam et procuratricem curru nostro ad Dauantriam Cecilia vero et Anna ter bruggen [89] iterum ad Delden protecte sunt et de licencia conuentus porrexerunt cum illis ad delden Martinus Delden et Bernardus frater Anne.

De quibusdam edificijs nouis tegulis tectis.

Quia per gratiam dei opus tegularum sub manibus nostris satis visum est prosperari, agressi sumus stramina de quibusdam edificijs dejicere et nouis ea tegulis iterum tegere. Nam cameram sartorum, officinam carpentatoriorum, et casam pistorum in qua suos cespites et ligna reponere solebant primo tegulis tegere adorsi sumus, successiue ceteraque edificia petirimus tectis protecturi etc.

De primicijs fratris Johannis brouwer.

Hoc anno in profesto Diuisionis apostolorum, scilicet dominica vi• post octauas sacramenti, celebrauit frater noster Johannes brouwer de dauantria, primicias suas. Quibus quidem primicijs interfuit mater eiusdem fratris Johannis cum filia sua Jacoba et aliquibus feminis de dauantria numero x. nec vnus quidem vir cum illis aduenerat, eo quod inter ciuitates Campis et Zuollis tunc inimicicie pessime gerebantur, quarum occasione maxima patrie huic pericula et dampna prouentura quidam formidabant, Porro mater predicti fratris valde excellenter conuentui in die primiciarum harum victum et potum amministrari fecit

Nam integram amam vini renensis, vnum vas cereuisie bremensis et vnum quartale bouis, cuneos centum salmonem integrum et gallinaceos pullós et agnos sufficientes procurauit. Preterea donauit filio suo nouum almutium, subtile et pannum pro caputio Item suppriori et mihi eciam pannum optimum pro capucijs prebuit Item obtulit leonem aureum et albam cum stola et manipulo, Cetere autem obtulerunt valorem xiiij florenorum philippi in pecunia, Manserunt apud nos duos dies, 3ª die reuersi sunt cum gaudio ad Dauantriam. Dedi autem ad petitionem matris et amicorum supradictorum aliquibus fratribus licenciam post completorium eundi ad eos. nullus tamen remansit ob hoc extra matres, Eciam biberunt cum feminis sed non in domo feminarum. In hijs primicijs laijci habuerunt tribus vicibus vinum, semel cereuisiam et assata vna vice cum cuneis, fratres vero pluries, Jn domo feminarum bibite sunt xxx quarte de vino allato etc. [90]

De primicijs fratris lubberti Zuollis.

Dominica sequenti hoc est in profesto beate Marie magdalene celebrauit primicias suas frater noster lubbertus zuollis, presente matre sua et paucissimis ex amicis suis quum propter dissidium ciuitatum nullus tute potuit quoquam proficisci, Fecit autem mater fratris lubberti supradicti propinam egregiam fratribus et laijcis in vino cereuisia et alijs iuxta omnem modum et ita habundanter sicut fecerat mater fratris nostri Johannis brouwer, excepto quod oblationes non fuerunt tante quante fuerant in primicijs fratris Johannis brouwer, Et hoc ideo contigit quum nullos secum amicos assumpserant Accepi autem in oblationibus circa vi florenos philippi ducis.

De Rectore de Arnhem Johanne nordijnck.

Sabbato ante magdalene misit mihi litteras Rector de Arnhem petens vt illi Jn Elsen obuiarem, At ego lectis

litteris timebam ne forte aliquid pregnantis negocij haberet mihi insinuare de statu domus sue, conducto curru perrexi mox ad Elsen. Vbi cum aliquamdiu illius aduentum prestolans resedissem, tandem venit deferens secum duos modios tritici, quos nostro conuentui donauit Et insuper vnum fl. ponderis mihi detulit quem mihi pro munere priorissa miserat, Sed et vnum florenum hornensem misit fratri lubberto offerendum in illius primicijs. Cumque ibidem diu collocati fuissemus recreauimus nos mutuo, vinum quippe et pisces et cetera vsui necessaria copiose detulerat, mansimusque simul nocte illa. Altera die summo mane surgentes valediximus mutuo et profecti sumus singuli ad domum suam, Ego autem cum socio meo veni ante summam missam ad domum nostram, erat autem dies dominica.

De infirmario mutato.

Veniens ad domum istam inueni datum in subsidium infirmario scilicet fratri Jacobo de Arnheijm laijcum vnum dictum Johan ten veene, hic cum aliquanto tempore infirmis deseruisset cepit tandem tedium habere super ministerio illo, egitque quantum potuit vt absolueretur Porro ego optime noscens mores illius diu dissimulaui exaudire ipsum cogitaui enim quod forsitan posset alterius mentis fieri iuxta ritum suum [91] Ille autem considerans me rem in longam moram differre, infirmitate allegata ne dicam simulata venit ad me missionem petens, affirmans pre infirmitate se infirmis ministrare non posse Et licet illum rogarem vt adhuc modico tempore pacienciam haberet, forsitan infirmitas illius successu temporis deperiret, et interim adiutorem illi deputare vellem etc. ille omnino non assensit sed supportari instantissime desiderauit, Vnde victus tedio precum illius, obsolui eum et in eius locum ordinaui Hilbrandum sartorem, Et certe quondam tam insolenter ad hoc officium aspirauerat, quam modo ab illo

officio absolui impudenter expetebat. Talis nature plerique inueniuntur in religione, qui sicut faciles sunt in aggrediendo aut appetendo officia ita etiam eadem facilitate ducuntur ad deponendum vel missiones petendum Que tamen leuitas multum detestanda est in religioso.

De exequijs matris mee.

Eodem anno sabbato post visitationis marie profectus sum cum benardo fratre meo ad lochem vt exequias mensurnales iuxta ritum illius gentis faceremus Dominica itaque die vesperis finitis vigilias solempniter cantari fecimus, et sequenti die missam defunctorum, ceteraque consueta ita abundanter perfecimus, sicuti mater mea defuncta anno preterito pro fratre et patre defunctis egregie impleuerat. Post peractas exequias reuersi sumus, dimissis in domo paterna sororibus duabus cum omni suppellectili, assumptis tamen mecum quibusdam lintheaminibus mensalibus et manutergijs que domini Gerardi fratris mei defuncti fuerant, pro quibus pecuniam aliquam quam dauantrie tenebatur soluere promisi. Porro lintheamina omnia, dedi hospitario nostro ad vsum hospitum aduentantium etc. Verum dum sic de lochem reuersi essemus contigit militares huius patrie iuxta *nouam pontem* ad dietam ex more fuisse congregatos, Vbi dum rite cuncta tractauerant propter que tractanda illic conuenerant, essent iamiamque ab inuicem discessuri, ecce subito milites nonnulli gelrenses subordinati a Zuollensibus militares illos viros et precipuos huius patrie nil tale suspicantes sed omnia tuta arbitrantes preter morem diffidationis consuetum ceperunt, quibusdam secum ad zuollis assumptis, alijs dimissis donec exigerentur etc. Que quidem res inuisa non modicam zuollensibus peperit a pluribus indignationem etc. [92]

De dispendijs varijs occasione dissidij ciuitatum toleratis.

Captis igter viris nobilibus et precipuis huius terre,

zuollenses mox accito in adiutorem, duce gelrense, quo nescio ad hoc illos instigante, oppidum Hasselt aggressi sunt, volentes illud sue subdere ditioni, Verum ciues oppidi prefati ab olim nomen gelrense odio habentes, viriliter restiterunt, et nequaquam se dedere eciam obsessi voluerunt, Interim vero multe vtrimque hominum cedes, et multe facte sunt depopulationes et dampna illata Nam ciues Hasselenses cum suis satellitibus, ciuium zuollensium abegere pecora et bona eorum vbicunque potuerent diripuerunt, At ciues zuollenses gelrensibus adiutoribus e diuerso quicquid inuenire potuerunt quod hasselentium erat rapuerunt et distraxerunt, Vnde et secutum est vt boues omnes ante Jacobi, ex pascuis metu raptorum eijcerentur, Hac necessitate et nos quoque compulsi fuimus boues nostros ad domum deducere cum maximo dispendio nostro, quum hic pro ipsis pabula apta habere non potuimus, quamquam eciam pecunias pro pascuis satis multas expenderemus Sic igitur et boues viles remanserunt, et campi nostri in mastebroick luxuriantibus in absencia pecorum graminibus detrimentum non modicum passi sunt Igitur dum hec fierent episcopus aberat vocatus ab Imperatore et quum hij qui patriam defendere debuerant pene omnes capti fuerant, nonnulli tamen rebus patrie consulere cupientes consilio inito satellites plurimos conduxerunt et ex hijs presidia in Diepenhem locauerunt et Jn Aldenzael. Prefectus quoque couordie quum captus non erat, dampna multa zuollensibus inferebat Sed et milites in presidijs positi ocij impacientes quum nondum ex terra gelrensi spolia afferre licuit, rapere tamen quicquid ad zuollenses spectabat non timuerunt Vnde et monasterio nostro Bethleem zuollis multa sunt dampna illata a satellitibus in presidijs locatis etc. Venerunt quoque cotidie satellites de Aldenzael et minis et terroribus victum et potum extorserunt a nobis, ceterisque religiosis, et ruricolis. Et compulsi sunt singule marcke twenthie contribuere mensibus

singulis certam summam pecunie, nam nostra marka Albergen quolibet mense salarium quattuor satellitum pendere cogebatur scilicet xvj florenos ponderis. Quibus pecunijs (vti dicebatur) miles stipendiarius persoluebatur. [93]

Sic igitur stantibus rebus, et ob huiusmodi intestini belli clades et depopúlationes patria misera cotidie in peius declinante, maxime quum absente principe nullus repertus est qui vellet aut posset huic obuiare malo, factum est vt zuollense nomen quod quondam apud nostrates floruit et in honore habitum fuit, non secus ac gelrense nomen vilesceret et in odio haberetur. Talia factio zuollensis prebuit patrie inicia, verum quis adhuc consecuturus sit finis ignoratur, Donet deus vt ignis temere excitatus prudentiore consilio sopiatur Amen.

De centum florenis redemptis vpt Vreesenveen.

Hoc anno redemimus a *Domino Bernardo Wesseling* in veno octo modios siliginis annuos cum centum florenis de pondere, quos ego et Henricus puse in veno personaliter presentes domino eidem annumerauimus in domo luijken egberts in festo s. Donati episcopi et martiris Et licet easdem pecunias in die prefato soluimus tamen tempestiue satis easdem prebuimus sed de consensu domini prefati vsque ad id temporis penes nos reseruauimus, quum deputate erant ad summam exactionis magne que in domo nostra solui oportebat Verum nescio quid cause intercesserit quod non sunt exposite ad summam supradictam, Vnde postea idem dominus aliter deliberatus, mandauit mihi vt pecuniam soluerem, aut certe annuam pensionem a me isto anno vellet exigere, cum tamen antea per illius consensum pecuniam illam tamdiu retinueramus Ego autem hoc nuncio recepto precepi pusen vt absque mora pecuniam prepararet quum ipsam a conuentu leuarat et pro patria expenderat ne conuentus noster dispendium ob hoc

pateretur. Cumque mihi conquereretur quod nisi LXXX fl. haberet, residuum vero a rusticis, qui adhuc plurima tenebantur, licet frequenter monitis acquirere non valeret, tunc ego de hijs que ex elemosinis a diuersis colligeram XXV fl. ponderis apposui, et sic summam integram die supradicto ad illum detulimus. Annumerata vero illi pecunia litteram reposcebamus, Tunc ille dixit se numquam litteram a nobis recepisse, et ideo cijrographum suum dedit nobis in quo recognoscit sibi a nobis optime esse persolutum vnde et regraciatur nobis de bona persolutione, Porro cijrographum inter alia penes me positum reseruatur etc. [94]

De deportatione venerabilis sacramenti extraordinaria.

Quum in singulis oppidis et vicis huius patrie venerabile sacramentum deferretur et homines pro communi pace dominum deprecarentur, status quippe huius dijocesis ob defectionem ciuitatis zuollensis valde in malum vergere videbatur, rebus vbique perturbatis atque confusis, tunc ego de consilio quorundam fratrum, eciam statui venerabile sacramentum deferrendum ad incutiendum hominibus timorem et reuerentiam erga deum, Nam in die dominica ante summam missam hoc fieri volui, et ego missam de sancto Anthonio cantaui, Porro processionem hoc modo et ordine peregimus Primo indutus cappa sericea et procedentibus ceroferarijs et ministris, cum tintinnabulis attuli venerabile sacramentum de loco suo et stans ante medium altaris, conuentu interim versum ymni Tantum ergo sacramentum etc. cantante, in fine versus cum eodem sacramento benedictionem versus populum feci, Finito versu, cantor incepit Responsum Homo quidam, Quo terminato cantauimus antiphoniam Saluator mundi etc. sicut in diebus rogationum. Hac antiphonia finita cantor incepit antiphoniam Media vita, quam in naui ecclesie conuentus in

genibus sedens versis vultibus ad venerabile sacramentum compleuit cum deuotione, me interim stante iuxta introitum ecclesie directe contra conuentum, Vexillifer vero supra *sepulchrum magistri curie* genibus flexis cum vexillo sedebat contra me Cumque antiphoniam complesseret, ego versiculum et collectam stans subiunxi scilicet Parce domine parce populo tuo etc. Deinde antiphoniam Da pacem domine recinerunt Quaterminata surgens conuentus et ad chorum properans cantauit antiphoniam O sacrum conuiuium. Quam iuxta omnem modum in die venerabilis sacramenti solitum compleuimus, stante me interim in medio altaris versa facie ad conuentum et venerabile sacramentum reuerenter in manibus tenente, et circa finem antiphonie benedictionem faciens nec collectam subiungens, mox detuli venerabile sacramentum ad locum suum precedentibus ministris et ceroferarijs Quibus rite peractis sacristiam intrans indui casulam, qua indutus processi ex more ad missam, quam de sancto Anthonio, sub duplici festo solempniter cantauimus. Placuitque valde communi populo huiusmodi deuotio venerabili sacramento exhibita, spero quod et altissimo sit semper placitura et erga nos miseros in maximis angustijs constitutos diuinam propiciationem, quam totius sit reuocatura. Quod nobis concedat Jhesus Christus Marie filius Amen. [95]

Ammonitiones in capitulo facte.

Fratres januam nouiter circa domum feminarum factam dum intrant diligenter post se claudant ne detur feminis oportunitas ingrediendi intra monasterij septa.

Nullus sine licencia ibit per januam septi nouiter juxta coquinam facti, quum de cetero spacium illud inter coquinam et septum illud reputabitur esse et erit extra septa fratrum etc.

Nullus loquetur feminis absque teste nisi secundum statuta etc.

Quum fratribus datur gratia cenandi in diebus vnice refectionis etc. tunc finitis vesperis cito ad cameram gratiarum conuenient et simul comedent, et nullus presumet ibi post secundum signum refectorij ibidem remanere et comedere, Alioquin tarde ad collationem huiusmodi occasione veniens sedebit in genibus ante mensam prioris donec a presidente signum surgendi acceperit etc.

De colloquio circa Assumptionis marie habito.

Dominica post Assumptionis marie colloquium ex more seruatum fuit. In quo ordinatum fuit quod propter pluralitatem celebrantium festis diebis sub primis celebrabunt sacrista, succentor et minor ebdomadarius Et in maioribus duplicibus et supra etiam ministraturi ad summam missam scilicet dijaconus et subdijaconus.

Item ordinatum fuit quod semper in vigilijs defunctorum dicetur collecta inclina, pro secunda collecta, et hoc pro illis pro quibus seruatur currens tricennarium etc.

Motum fuit de quodam prediolo quod pastor Jn Wersloe proposuerat conuentui vendere, quod situm est in lutta iuxta predium nostrum Jordaning, Promiserat autem idem pastor quod conuentui vellet aliquid de precio predioli supradicti gratia testamenti legare et remissius vendere, quod ille emerat, Quod dum conuentui proposuissem: placuit omnibus vt illud emeremus, Profectus sum ergo videre illud, Quod vbi innotuit, prohibiti sumus ratione cuiusdam ordinationis, qua episcopus inhibuit religiosis emere perpetuos redditus in dijocesi ista, emere prediolum supradictum. Et sic hucvsque res illa permansit, infecta etc. [96]

In eodem colloquio admissi sunt a conuentu duo iuniores scilicet Bernardus delden et Gerardus goer vt mitterentur ad ordines, Misique illos altera lamberti versus monasterium eo quod propter pericula satellitum et ob guerras

inter ducem gelrie et nostros ad traiectum mittere non presumpsi, Ordinati sunt autem in subdijaconos anno etc. xxi sabbato quattuor temporum Septembris et hoc in Renis oppido, quum propter pestem que tum in ciuitate monasteriensi grassabatur, suffraganeus scilicet in Renis ordines conferebat etc. Supprior autem fuit comes illorum in ista reijsa.

De Johanne ten Ham.

Multe apud me delate sunt querimonie a diuersis de hoc fratre Johanne quod scilicet frequenter ex choro maxime sub summa missa excurreret et tarde rediret Item quod iuxta cameram hospitum oberraret sub horis, indifferenter cum omnibus obuiantibus loquendo etc. Cumque super hijs pie ammonitus non se emendaret, tunc demum circa Natiuitatis marie Jn Capitulo precepi illi quod infra horas ianuam illam rubram iuxta communem ecclesie introitum, et ianuam iuxta penarium non exiret sub pena grauis culpe etc. et hoc sic obseruaret vsque ad aduentum visitatorum etc.

Eadem vice affectus nausea propter frequentes iuuenum errores et confusiones quas in choro faciebant, propter suam remissam securitatem, iniunxi illis quod super facta confusione notabili exirent stallum suum mox et starent ante formam donec a presidente illis signum daretur Quod ideo ordinaui vt vel sic tedio puniarum affecti fierent diligentiores in preuidendo singula, et cauerent tam frequentes confusiones. Mater nempe negligentiarum est remissa securitas, et ideo omni religioso plurimum vitanda.

Item ammonitum fuit in colloquio, de quo supra, vt mitteremus ad ducem gelrie duos fratres qui tentarent si quomodo ducem clementem inuenire possent et saluagwardiam ab ipso pro nobis et nostris colonis impetrare valerent, sicut annis superioribus ab eodem, venerabilis pater Johannes traiecti obtinuerat, Conclusumque est vt ego cum

patre Johanne pro hac gratia obtinenda pergerem commissumque est nobis vt conuentus vtilitatem in hoc negocio procurare studeremus, Atque cum ipso principali, eciam accessoria nobis concessa sunt, Itaque nos duo pariter pro hoc negocio exequendo egressi sumus. [97]

De Saluagwardia perpetua a duce impetrata.

Quum ob defectionem ciuium Zuollensium, tum ob Reuerendissimi absentiam, qui tunc apud imperatorem esse ferebatur, tum eciam propter notabilium huius patrie virorum captionem, res patrie in peius declinare viderentur, Dux quoque ipse timebatur cotidie nos inuasurus, Tunc demum maturius deliberati proposuimus ipsius ducis, deo propicio, preuenire inuasionem, saluagardia impetrata, Vnde ego cum patre Johanne traiecti, altera Egidij egressus, profectus sum dauantriam versus, Vbi dum quosdam de consulatu et capitulo consuluissemus responsum est nobis, quod Reuerendissimus omnibus inhibuisset, ne quis cum Duce conuentionem aliquam ante illius reditum facere presumeret, si quis preterea aliquid temere pretentaret, dampnum absque dubio sustinere ab episcopo deberet etc. Vnde territi, quid faceremus potius, dubitabamus Nichilominus cogitauimus ad Arnhem pergere, vbi tunc Ducem esse audiuimus, sub spe saluagardie gratis impetrande, cum autem venissemus in Arnhem supplicationem quandam per feminam (cuius nomen erat vrow van Heeckeren) ipsi duci presentauimus, Quam supplicationem cum dux ipse ob instantiam femine supradicte, legisset, cum quibusdam alijs articulis, quibus persuadere illi sategimus quomodo bona nostra *bona* sint *s. Anthonij*, et ab ipso duce bello preterito privilegiata et libertate donata, itemque quemadmodum illius exemplo eciam alij principes et milites nostram patriam hostiliter inuadentes, bona nostra ob honorem *sancti anthonij* indempnia seruarant etc. nichil tamen libertatis illa vice nobis concedere voluit, quamquam

eadem mulier eciam pro nobis satis fideliter intercessisset, ita tunc eius animus ab omni solita clementia extitit abalienatus, Petiuimus eius conspectui nos presentari ipsique personaliter loqui, nec impetrare valuimus, Cumque femina illa omnem diligentiam possibilem pro nobis intercedendo fecisset, voluissemque ei gratitutinem quandam vicissim exhibere, nichil a me recipere voluit Jnsuper et mihi anulum aureum et patri Johanni clenodium obtulit, hoc tantum modo postulans, vt pro viro suo defuncto oraremus, Vnde et conuentus eidem gratiose fraternitatem nostram concessit, Post hoc mansimus in arnheijm vsque in crastinum natiuitatis marie ad instanciam sororum etc. [98]

In crastino Natiuitatis marie egressi de Arnheijm iter carpsimus versus zuollis, quum illuc Ducem aduenturum audivimus Quo dum peruenissemus, multo labore tandem hoc obtulimus vt *magister Henricus saltzburg doctor consiliarius Ducis* supplicationem a nouo factam ex parte nostra principi suo presentaret, Cuius quidem doctoris adiutorio tandem hoc ab ipso principe obtinuimus, vt gratis quidem et ad honorem dei et sancti Anthonij saluagwardiam perpetuam pro nobis et colonis nostris prestaret nobis, et nos pro gratitudine centum fl. ponderis illi annumerare vellemus, Huius rei litteram patentem et sigillatam et signo suo solito munitam nobis tradidit, nosque eadem vice centum fl. quos a venerabili priore de Wijndesem mutuo accepi, eidem magistro annumerauimus, Cumque peteremus vt nobis concederetur adire principem et illi memoratam pecuniam prebere, obtinere nequaquam potuimus. Sed et ipsi magistro pro suo labore vi fl. scriptori vero iij fl. ponderis dare coacti sumus Igitur obtentis huiusmodi litteris iterum ad domum profecti sumus et singulis colonis copiam huius litterae dedimus, qua se tueri possent ab inruentibus inimicis etc.

Rediens domum indicaui hec omnia conuentui capitulariter congregato feria 2ª post mauricij, Qui omnes gratum

illud se habere professi sunt, hortati sunt tamen vt et coloni contribuere deberent eo quod et ipsi quoque cum omnibus bonis suis (vt patet ex littera ducis) sub protectione ducis essent recepti et libertate donati, Quod eciam iustissimum quidem est vt qui volunt gaudere priuilegio nostro eciam soluere curent expensas pro huiusmodi priuilegij impetratione factas Quod et libenter facient etc.

Item pro copijs littere principalis a duce nobis donate quas quidem copias propria manu mea subscriptas, et sigillo prioratus sigilllatas, loco saluagardie singulis colonis nostris tradidi. accepi pecunias a singulis iuxta exigenciam vel possibilitatem singulorum, videlicet a diuitibus vnam quartam vini, scilicet v st. A pauperibus autem minus Summa omnium quas inde leuaui fuit semitrium florenorum ponderis etc. Has autem pecunias iterum expendi et solui illis a quibus mutuo acceperam, pro negocio isto sollicitando, promouendo et exequendo etc. [99]

Mox postquam ad domum redij, sollicitantibus quibusdam colonis nostris presertim illis qui Jn Elsen morantur, adij principem milicie equitum qui in lochem a duce constituti erant, ostendique illi litteram nobis a duce gratiose donatam, petijque humiliter quatenus iuxta tenorem littere nostris colonis parceret, dedi autem illi in scriptis nomina colonorum in parochia de Rijsen morantium Insuper et copiam principalis littere reliqui illis Qui benigne respondit nobis quod ipse nollet infringere quod princeps concessisset, Dedi autem vni de equitibus principalibus, scilicet *Johanni Keppell* vnum fl. ponderis petens vt fauorabilem se nobis et nostris exhiberet, qui cum maxima gratitudine florenum aeceptans spopondit suam fidelitatem nobis Itaque valefacientes amicis, reuersi sumus ad propria.

De fratre Arnoldo dauantrie seniore nostro.

Hic Arnoldus senior omnibus tam fratribus quam laijcis circa idem tempus conquestus est mihi quod pre nimio

senio valde labilis memorie esset. Pecijt igitur humiliter vt vellemus eum habere supportatum ab onere faciendi collationes pro laijcis, Ego autem attendens eius eminentem senectutem condescendi illi et palam in capitulo sequenti ab hoc onere absolui eum nemine quicquam contradicente.

De fratre Hermanno costueldie.

Frater iste hermannus vnus et ipse de senioribus existens, cum timeret se ruptum, cogitauit huic incommodo obuiare remedio illo quo suederus Zuollis frater noster vsus fuerat, sicuti superius dictum est *folio xij* Vnde de mea licencia altera Mauricij inchoans continuavit medicinam ad hoc deputatam et ea vsus est vsque ad dedicationem nostram ex horis omnibus remanens, tantum ad refectorium et capitulum cum ceteris conueniens, non laborans interim sed in quiete permanens, et comedens bibensque ad placitum suum, vt sic vegetata carne fractura illa corporis pristine sanitati facilius possel restitui, Sed timendum quod parum proderit illi huiusmodi remedij adiuventio, sicut nec fratri suedero profuisse dinoscitur Nichilominus si vulneri non profuerit absque dubio tamen corpori proderit cura huiuscemodi, quum per talia caro vegetatur, vtinam autem per huiusmodi blandimenta spiritus non impediatur. [100]

De platea ante nouam portam facta.

Discordantibus aliquamdiu fratribus ob erectionem noue porte monasterij, consulentibusque nonnullis vt noua destrueretur et antiqua iterum repararetur, ego huiuscemodi consilio acquiescere nolui, dicens quod singuli hoc videntes et audientes indicarent illud a me in preiudicium venerabilis patris Johannis de traiecto, qui illam ordinauerat, factum esse, Vnde distuli etiam tamdiu plateam ibi valde necessariam ordinare, donec per visitatores decretum esset

quod porta ibi remaneret Et certe licet quantum ad aliqua incommoda porta ibidem minus prudenter videretur ordinata, laijci tamen multam inde quietem adepti sunt, quum extranei semper eorum officinis se ultro ingerebant et ignem ipsi tempore hijemali occupabant, quod iam seclusi a laijcorum habitaculis non ita libere facere possent, nisi vltro admittantur Itaque postquam in hoc consenserunt virum de vlsen conduximus qui ibidem plateam bonam fecit longitudine ix' virgarum, cui preter victum de singulis virgis (virga autem habet in quadro xvi pedes) vij st. vsuales dedimus. Pecuniam hanc exposuit portarius, qui eam de pinguedinibus collegerat, preter vnum fl. hornensem quem ego apposui, Perfecta est igitur platea ista a° presenti circa festum michaelis, portario scilicet Gerardo oldenzel multum sollicitante, et reuera ibi multum necessaria fuit propter nimiam lutositatem maxime tempore hijemali, quando aquis cuncta opplentur. Silices pro maxima parte collecti erant a patre Johanne traiecti.

De bertoldo goirkaten et vxore illius.

Cum nostra twenthia in timorem propter ducem gelrie, qui tum Zuollis cum suis exercitibus preerat, constituta esset, nullusque adesset, qui misere patrie iamiamque exitium minanti opem ferret ac presidium, tunc singuli quique certatim properabant sese et bona sua a duce seu prefectis eius, pecunia redimere laborantes, Nam gelrenses irruptiones nonnumquam faciebant ex suis fortalicijs propinquis et pecora abigebant, homines capiebant et domos incendebant E regione et satellites nostri ex diepenheijm et alijs locis irrumpentes [101] ex ducatu gelrie quicquam poterant depredabantur. Igitur afflictis vndique omnibus maxime ruricolis, qui metu hostium, desertis domibus suis cum pecoribus et suppellectili, in nemoribus et paludibus latitantes oberrabant, tunc propria sua sponte venit ad nos bertoldus goirkaten cum hilla vxore sua, et sese

cum omnibus suis sancto Anthonio libera donatione tradiderunt, quatenus sic illos sub nostra saluagardia a duce gelrie (vt predictum est) impetrata, tamquam proprios colonos nostros tutaremus. Quam donationem factam in presentia testium legitime in die Mauricij ego et procurator presente venerabili patre Johanne traiecti acceptauimus, Et eadem vice casam suam scilicet Goirkaten eisdem ad vitam vtriusque elocauimus tali videlicet conditione, quod ipsi singulis annis penderent nostro monasterio vnum florenum ponderis et vnam libram cere. De hac conuentione et elocatione extant certe littere sigillate, rem omnem sufficienter exponentes etc.

De bernardo ther duest Jn Entheren.

Simili modo et iste bernardus fecit Nam ex predio nostro olthoff certas terre pecias colens, non tamen in nostra domo sed in sua propria habitabat, Vnde nec ipsum defendere tam quam nostrum colonum proprium potuimus, sed erat tantum conductor quorundam agrorum Et ideo vt obstruere possemus ora obtrectatorum, idem bernardus domum suam sancto Anthonio dedit donatione spontanea. Hoc precauto quod ipse vel sui heredes poterunt illam a nobis semper cum ipsis placuerit, redimere cum vno floreno etc.

De duce Gelrie etc.

Reuersus ego cum patre Johanne traiecti de zuollis, impetrata ad votum a Duce Gelrie etc. saluagardia perpetua, tunc dixi conuentui, quomodo promiseramus quod pro duce et illius coniuge, itemque pro magistro Henrico salztburg cuius patrocinio vsi fuimus apud ducem, semper orare vellemus, Vt igitur conscientie mee satisfacerem indicaui hec conuentui, dixique fratribus vt pro illis orarent memores illius sentencie, qua nobis precipitur Orate pro persequentibus et calumpnantibus vos, et benefacite hijs qui oderunt vos etc. [102]

De gherardo ten Ham seniore etc.

Sciens Gerardus nos pecunias a filio suo Anthonio leuasse sicut supra signatum est, pecijt instantissime, vt sibi quinquaginta fl. ponderis vsque cathedram petri proxime sequentem mutuo daremus affirmans proprio suo cijrographo, quod tunc pecuniam illam conuentui reddere vellet, quatenus sic redimere redditus destinatos posset Sed appropinquante termino supradicto, cum de solutione a nobis ammoneretur, respondit se promptam pecuniam non habere, sed pro illis 50 fl. respondit se annue velle dare conuentui quatuor modios siliginis At nos de necessitate virtutem facientes, quamquam pecuniam nobis reddi malueramus, ne tamen ipsum offenderemus, assensimus eidem in hoc, Vnde ipse presente vxore sua iuridice coram scabinis in oitmersem nobis 4 modios siliginis annuos sub redemptione vendidit pro pecunijs predictis, et litteras sigillatas sumptibus suis nobis procurauit et misit, quas ego me penes reseruatas teneo. Campi vero vnde redditus istos nobis vendidit siti sunt prope Oitmersem, Primus situs est tendes der Houstraten et vocatur Den oert, Alter situs thegens der geddenstege retro campum hospitalis sancti spiritus, Littera sigillata est a scabinis oitmersem. Porro pecuniam recepit a nobis anno preterito scilicet xx° circa omnium sanctorum.

De iunumeris pecunijs a drenthia et twenthia exactis per gelrenses et Zwollenses.

Quum obsidio oppidi Hasselensis, quod adiutorio Duce gelrie Zwollenses diu frustra obsederant, diutius protraheretur, fierentque interim a partibus vtrimque in diuersis huius misere dijocesis locis dampna innumerabilia, Siquidem insurrexit ciuitas contra ciuitatem, oppidum contra oppidum, villa contra villam, populus aduersus populum, qui antea confederatissimi esse consueuerant, et facta sunt

in hac patria dampna vix nostro seculo resartibilia. Tunc zuollenses cum gelrensibus considerantes, quod tempus eos juvaret, nec esset qui eos (absente episcopo) prohibere posset, maxime que ob cladem recentem quam nostri in velua passi fuerant, nostrorum animi aliqualiter [103] iam defervuerant, videntes quod qui illis auxilium et consilium potissime ferret, venire dissimularet, Itaque zuollenses adiunctis sibi gelrensium copijs, dimisso tamen iuxta hasselt in locis ab ipsis firmatis, militum presidio, qui Hasselenses ne quid temere attentare presumerent prohibere possent, ingressi sunt hostiliter Drenthiam et omnem illam terram preter paucissima quedam fortalicia, perdomuerunt et ad soluendam illis maximam pecuniarum summam compulerunt, De hinc twenthiam ingressi similem pecunie mulctam indixerunt, miseris twenthie incolis nihil ibidem, preter oppidum oldenzalense intactum relinquentes, domos tamen nusquam incenderunt nisi prope Steenwick in Drenthia et in twenthia iuxta castrum laghe, Porro in oitmersem venerunt in die dijonisij, manserunt illic per tres noctes, de oitmersem egredientes recto itinere venerunt in goer, nec fuit aliquis ex illis in nostro monasterio Deo et sancto Anthonio nos protegentibus. Maximam vero in hac expeditione sua pecunie summam congesserunt, ita vt plerique affirmare ausint eos circa 30 milium florenorum summam congessisse Et certe dolendum nimis quod sic in hac inclita quondam patria, prudentia offuscata sit omnium, vt hij qui olim pro sua prudencia, concordia et habundantia ab omnibus timerentur, ita iam sese mutuis dilanient et pene annichilent discordijs et bellis intestinis etc. Sed reuera nichil fit sine causa, et huius maxime cladis occasio nostrorum peccatorum (vt timeo) extat multitudo Vnde restat nobis clamare cum Daniele Omnia que fecisti nobis domine in vero iudicio fecisti, quum peccauimus tibi et mandatis tuis non obediuimus etc.

De quodam pedite hic defuncto.

Satelles quidam de oldenzaell ad nos cum suis declinans consocijs, ceteris recedentibus, ipse infirmatus hic per dies aliquot remansit Hic cum cotidie infirmior redderetur, ita vt nec cibum nec potum caperet, sed tantum tenue lac tepefactum et limphatum aqua insumeret, ammonitus fuit a me, ne se negligeret, sed confiteretur et se disponeret ad mortem more boni christiani etc. Cumque respondisset mihi se id facturum si peius habere inciperet, in illa sequenti nocte, nemine sciente subito defunctus [104] est, Namque mane diei sequentis veniens noster hospitarius videre quomodo valeret reperit eum iam exanimem, Timuimus autem ne forte peste infectus fuisset eo quod tam subito moreretur Vnde iussi quibusdam vt illum efferrent ac sepulture traderent, Quod cum fecissent, in vestimentis eius inuenerunt nummum aureum valentem circa ij fl. ponderis et v st. brab. Item ijmaginem s. christofori argenteam parvulam Porro pro scrinio in quo conditus fuit iiij st. brab. dedi. Item laijcis qui illum mortuum curauerunt et ad sepulturam extulerunt dedi vi st. brab. Vestes autem illius et spatam servaui donec vxori illius, obitum illius intimare possem que tunc campis moram trahere ferebatur. [Later is hier bijgevoegd:] Vxor satellitis supradicti venit ad nos feria 4ᵃ post Katharine virginis flens et eiulans propter virum suum,. Cui tradidi omnia que eius fuerunt et nihil neque pro tricenario neque pro scrinio vel seruicio retinuimus quum visum est mihi mulieri necessarium etc.

De quodam campo feni ferace vendito in tubbergen qui quondam ad predium Northende in manre pertinebat.

Tempore belli, quod cum gelrensibus traiectenses gesserunt anno domini 1510, quum scilicet oppidum oldenza-

lense a duce gelrie et copijs eius captum et miserabiliter desolatum fuit, tunc porrochia de Oitmersem grandi pecuniarum summa, ab eisdem sese gelrensibus, ne penitus distruerentur, redemit, Vnde singule marche eiusdem parochie vltra suum posse coacte sunt contribuere ad summam illam vt persolueretur. Et quum non sufficerent ruricolarum eraria quamquam totaliter exinanita hanc plene summam persoluere, de consensu heredum, quaelibet marcha de communi, videlicet de arboribus vel terra, quod restabat accipiebant. Tunc temporis marchia de manre necdum quantitatem pecunie illi indictam expenderat, Et quum singulorum marsupia exhaustis nummis, decumberant nec haberet amplius rusticus quod pro nanciscendo ere apte venderet, coacti sunt ruricole marche vendere de communi portiones aliquas terre, vt sic necessarias pecunias conflarent, Et certe hac arte quicquam nummorum delituit apud insuspectos, in lucem prodijt [105] dum quilibet optaret proprios habere agros et venalia iam essent quaecumque eciam maximo ere comparari vix potuissent etc. Hac necessitate communitates singularum marcharum in twenthia multum sunt diminute, quibusdam hoc probantibus et vtilius pro communi statu patrie decernentibus, Alijs autem in contrarium indicantibus etc. Igitur cum marka de manre adhuc aliquot indigeret pecunijs vellentque rustici aliquid fundi boni vendere, nos vtilitati et commoditati predij nostri Northende in manre consulentes, vendidimus pratum vnum feni ferax situm iuxta tubbergen, longe videlicet distans a predio predicto ideoque illi minus commodo sito cuidam Egberto schomaker etc. pro LX fl. ponderis et eisdem pecunijs a rusticis de manre emimus nouum pratum pro predio prefato, multo melius et vtilius et predio illi deputauimus Et hoc cum consensu coloni qui hoc multum sollicitauit, Pecunie vero in oitmersem sunt expense et bernardo huisken annumerate et pro vtilitate marke de manre exposite Et licet hec ante me facta sunt, tamen

quum emptor litteram necdum habuit, ego illi litteram sigillatam dedi, Porro nos nullum documentum aliud habemus a rusticis de manre quam possessionem nostram, cum nec ulli aliud documentum dederint, quamquam multo plura de illa marka, quam portionem hanc vendiderint Scripsi autem hic ideo vt posteri sciant nos iusto titulo possidere petiam illam, immo carius emimus quam multi alij qui etiam emerunt tunc temporis portiones de marka, quum naturaliter rustici nobis inuiderent, licet preuenti necessitate aliqua a nobis iuuari optent.

De trecentis fl. ponderis exactis a nobis per equites in oldenzael constitutos etc.

Hac eadem tempestate constituti Jn oldenzael aliquot equites sunt cum peditibus numero (vt puto) trecentis Hij cum absente episcopo stipendia nulla acciperent, eciam illis apud quos hospita [106] bantur onerosi fiebant, factumque est vt ciues, cum viderent stipendarios suos ere prorsus vacuos, recusarent illis necessaria prouidere, et fingebant se singuli pauperes nec habere vnde alimoniarum copiam compararent, At milites tali tempore et loco indigenciam ciborum et potuum sustinere nolentes, patria quippe hec tunc temporis gubernatore et principe, qui illorum rite castigaret maliciam et audaces impetus compesceret proh dolor carebat, multas ruricolis et ciuibus, maxime autem religiosis molestias inferebant, miseris omne quod esui aptum esset per fas nefasque auferebant, non sexui non etati, non conditioni, non denique religioni deferentes, dataque fuit in predam hijs canibus patria misera, nec fuit qui prohiberet illos, sed pro suo libitu debachari permittebantur. Tunc venerunt ad domum nostram equites de oldenzaell adiunctis sibi quibusdam viris oppidi primarijs exigebantque a nobis summam quingentorum florenorum vt militibus suis stipendia soluere possent simulque minabantur nobis se ablaturos omnem nostram suppellec-

tilem et omnia bona nostra depredaturos nisi sponte acquiesceremus permitteremusque summam propositam illis prope diem delaturos Hac necessitate constricti et capitulariter congregati, conclusimus quod vellemus ducentos fl. acquiescere, tali conditione, quod capitulum in oldenzael et monasterium in Wersloe et in almeloe nobiscum promitterent pro summa tali. Quo responso illi accepto, vt canes rabidi et lupi in deuictum furoro cepere gregem, iurauitque capitaneus eorum per viventem in secula quod nisi consentiremus, et soli nos trecentos florenos illis vndecunque procurare maturaremus, alioquin monasterium nostrum totaliter depredari vellet ita vt nec coclear illic remanere deberet Cumque sic artaremur, nec esset alibi adiutor qui nos ab huiusmodi infestatione defensaret, nos considerantes statum rerum proposuimus illis in hac prima postulatione morem gerere, statimque duo fratres emissi sunt ad monasterium in Langenhorst et ibidem sub annuis redditibus pecuniam exactam accepimus et in oldenzael militibus annumerauimus Ipsi vero eandem in se mutuo diuiserunt et partam quandam ciuibus pro sumptibus dederunt, Sicque eorum vexationes redemimus, sed timendum est quod a vexatione nostra non diu se temperabunt. Porro consules oldenzalenses [107] litteram sigillatam nobis iterum tradiderunt, et iure vadimonij bona sua omnia et bona fraternitatis beate marie virginis et hospitalis Jn oldenzael nobis inpignorarentur, donec eadem summa trecentorum aureorum nobis integre a patria restituatur. Hoc eciam sciendum quod nos annue dabimus conuentui in Langenhorst xv fl. phil. et possumus semper redemere cum nobis facultas donata fuerit, Oldenzalenses vero dabant xv fl. ponderis pro redditibus summe prefate annuatim, habemus autem cijrographum Rectoris de langenhorst quo docere possumus de speciali gratia monalium hoc nobis concessum vt annue non nisi xv fl. phil. pro redditibus soluamus Acta sunt hec a°. presenti circa Gereonis et Victoris martirum.

De quibusdam causis conuentui propositis a me.

Turbatis in hac nostra twenthia omnibus ob principis absentiam oppidi zuollensis defectionem et ducis gelrie inuasionem, cum iam inter nos et gelrenses manifeste inimicitie essent vniuersi qui circum nos habitabant grauabant nos multum suorum illatione bonorum que apud nos tutari posse sperabant oportuitque nos multum in huiusmodi negocio extraneis seruire cotidie quoque ob causam hanc plurimi ad nos declinabant Preterea rogabant nos nedum rustici sed et magnatum vxores vtpote *mater Adriani de rede*, *vxor Johannis Weluelde*, *domina de Wersloe* et multi alij nobiles et ignobiles diuites vt pauperes quatenus illis opem ferremus ne omnino ab hostibus rapinis et incendijs demolirentur, Rogabant hec a nobis quasi nos possemus ab hostibus impetrare quecunque posceremus Huiusmodi itaque causa quantum molestie passi sumus, soli deo notum est, nam cum ex nostris fratribus et laijcis multi murmurantes mihi obijcerent quod dampna propter illata extraneorum bona sese passuros timerent, ego respondi eis inuito me hec huc inferunt quomodo eos prohibere possum? Sumus miserorum latibulum forsitan deus misericordiam suam misericordibus exhibebit et seruabit illis bona sua salua et integra qui ea loco huic crediderunt, et nos simul seruabit cum illis Taliter eis respondens prout potui contentaui [108] Fuerunt insuper nonnulli qui importunis precibus a me extorquere volebant vt concederem illis venerabilem patrem Johannem traiecti quatenus cum illis pergeret (erat enim vir consilij et valde eloquens) et juvaret eos coram inimicis impetrare exeptionem suorum bonorum quod vulgo dingtall vocant At ego considerans huiusmodi occasione nostro conuentui lites et dispendia posse oriri, indicaui conuentui capitulariter congregato hec eadem Et conclusimus quod libenter vellemus vicinis nos-

tris in omnibus pro viribus adesse. sed pergere cum illis ad hostes pro causa tali impetranda nequaquam nobis tutum fore etc. Et vix tandem sedare potuimus eos ne nobis molesti forent pro causa ista etc.

In die vero dijonisij vadens ad domum capituli dum fratres preciosa etc. finitis primis legerent Dicto a me Benedicite, mox iussi non capitulares exire et sedens proposui fratribus de pecunijs exactis a nobis per equites de oldenzael (vt supra signatum est) Fratres vero metu periculi maioris non ausi contradicere consenserunt etc. Tunc nacta occasione subiunxi ita dicens Fratres, visitatores ordinauerunt quod nullus fratrum emitteretur nisi de licentia conuentus At nunc multe nobis inuitis, propter presentia bella, occasiones offeruntur fratres ad diuersa loca emittendi pro vtilitate aut necessitate monasterij, Tediosumquoque valde foret semper conuocare conuentum, immo interdum nec tempus id patitur sive causa, Placeat igitur vobis, vt tempore huius belli liceat mihi fratres pro domus negocijs ad loca necessaria irrequisito conuentu emittere, Et singuli interrogati responderunt placet. Postquam hec omnia illis proposui, adiunxi more solito Laudate dominum omnes gentes etc. Et sic finitis omnibus singuli abibant ad sua.

Hoc eciam tempore quedam in domo feminarum mulieres manebant per tempus longum, quedam metu pestis, alie alias ob causas, Mater quoque fratris Johannis ten Ham apud nos hospitabatur cum duobus filijs suis, sed vir eius ob id bouem vnum, et aliquot modios brasij in recompensam victus donauit. Adeo munificus vir est ille Gerardus ten Ham, et nihil gratis a nobis accipere patitur, Fuit et Kunera Sijmonis hic per longum tempus Et *Juffer van heijden* cum vna ancilla Et erant reuera tunc temporis domus dispendia immensa etc. [109]

Quomodo frequenter a stipendiarijs inuasi sumus.

Sane hijs temporibus iniquis dum sic cuncta apud nos essent perturbata et miserijs maximis vndique inuoluta, licet ab omnibus ad nos declinantibus cotidie, nimis grauaremur, dum singuli alimonie stipem peterent (erant quippe chara omnia ad esum pertinentia et commune vulgus valde tenuiter ob rerum indigentiam victitabat) fiebantque vt monasterium grandia dispendia esculentorum et aliorum humano conuentui necessariorum in dies magis ac magis pateretur, ita vt quicquid inferretur coquine in breui consumeretur, maximam tamen hijs dispendijs causam prebuere milites stipendarij qui in maxima multitudine ad hanc terram spe lucri confluxerant, Nempe cum aldenzalenses multos id genus homines accitos et inter sua menia receptos alere aut non possent aut nollent, cepissetque pestis in ciuitate grassari, adeo ut plerique ciuium edibus suis obclusis e ciuitate metu pestis exularent, non potuit miles iste gregarius conuenienter hospitari aut colligi. Itaque deserto oppido passim per agros diuagabantur licenter et sine aliquo metu ruricolis cibos fere ex ipsis dentibus eripuerunt, Et quum tenuia apud rusticos prandia inuenerunt, cotidie ad nos turmatim declinabant, remanentes aliquoties in 4um diem in monasterio, nec facile contentari poterant nisi ventribus plenis, Et multas coacti fuimus sustinere eorum insolentias quales id hominum genus in locis maxime vbi sine metu et rectore sunt, quemadmodum hic, inurbanitates et nequicias seu potius bestialitates exercere solet. At si aliquoties eos ab ingressu monasterij arcere voluimus, contra nostram voluntatem irrumpebant et per septa scandebant, Et mirum quidem quod in patria quondam tam inclita et nominata talia a tam vilibus fieri sunt impune permissa, Vero mutatus est color optimus optime quondam huius terre dispositionis et dis-

pergi immo funditus depauperari permissi sunt incole terre huius a fece militum tam vilium, nec fuit hucusque repertus qui prohiberet eos a distructione nostra etc. Grauia igitur istiusmodi occasione monasterium nostrum dispendia pertulit, expensumque est in cibos quicquid vndecunque ab economis conflari potuit Et certe miraculo mihi fuit grandi quod tantum acquirere potuimus quanto cotidie indigebamus Sed reuera manus domini continuit nos etc.

[110]

Quomodo propter bellum multa domus nostra passa est dispendia.

Opere precium est hic eciam multa dispendia que domus hec passa est ob instantis incommoda belli referre, vt posteri sciant nos non semper melle collita gustasse cibaria sed et absinthio amariori nonnumquam expertos incommoda, Et plane mirum fuit quod tantum dispendiorum onus nostra potuerit ferre domus, cum sit in sterili fundata solo nec redditibus dotata opimis, vt cunctis patet, Verum seruauit nos hucusque omnipotens manus dei, que dum aperta fuerit implere nouit omne arabile benedictione, Certe preter cotidiana incommoda ac dampna que sustinuimus a satellitibus per hanc terram impune diuagantibus, qui quidem que vorare non voluerent pedibus conculcauerunt; vt est id hominum genus solum ad dispendendum et eradicandum destruendumve natum, multa tamen maiora dispendia nimirum passi sumus eo quod non apte opera nostra iuxta morem dirigere et disponere potuimus deuicti tedio et continua intestatione horum militum auocati Vnde et agri non sunt iuxta suam exigentiam curati, et fossata minime purgata, que tamen tunc propter aëris serenitatem optime potuissent emendari Huc accedit quod boues nostri mactationi destinati macilenti remanserunt eo quod metu hostium in pascuis que tunc vberrima erant, permanere non poterant, Immo campi illi pre nimia graminum luxurie

forte anno futuro redduntur inutiles Preterea multas profectiones ordinare coacti fuimus et eregione multas ob id pecunias exponere, Res nostras frequenter transferre compulsi fuimus puta carnes, lardum, butirum, cereuisia, vestes et alia, qua re et tempus perijt et res non sunt inde augmentate sed magis deteriorate. Opera quoque que agere interim debueramus, intermissa sunt, quorum iacturam anno futuro primum experiemur. Item proposueram piscinas in palude meliorare et quedam alia pro domus vtilitate procurare et agere, sed omnia hec propter circumstans nos bellum sunt prepedita, cum non daretur nobis requies vel oportunitas tale quid disponendi, Sed et procurator quantum in suo officio detrimenti passus sit nemo nouit nisi expertus Taceo de pecunijs pro saluagardia a duce impetrata expositis, et de multis alijs dampnis [111] inperceptibiliter toleratis, Sed sunt (vti timeo) sola malorum inicia, hec memorata, finem vero (nisi deus auerterit) multo peiorem hec mala sunt habitura, Restat itaque nobis solum vt sub potenti manu dei valde nos humiliemus, si forte nostra humilitate pium dominum ad miserendum flectere potuerimus, quem nostris peccatis proh pudor grauiter offensum experimur etc.

De bobus metu hostium foris mactatis.

Dum sic prede ab illis qui nos merito defendere debuerunt expositos nos cerneremus irruerentque totaliter in nos solos satellites vt ventres auidos nostris implerent escis quas conuenienter apud commune vulgus, ob rerum indigentiam reperire non poterant, nos quid facto opus esset perinde considerantes, boues aliquot ad dauantriam misimus ibidem mactandos, quatenus si necessitas ingrueret illic aliquid reseruatum inuenire possemus, Et voluimus hoc adiutorio sororum de bueskenshues facere, sed propter pestem prohibiti sumus, hinc ad diepenveen declinantes ibidem pecora mactauimus et carnes ciuitati illatas

in domo domini florentij saluimus et reposuimus Farcimina vero a sororibus in diepenveen diligenter facta ad domum cum intestinis adueximus qualia oportebat primum consumere, Et certe fuerunt illi de diepenveen in hoc negocio multum obsequiosi, diligentius nos in omnibus ad hoc necessarijs adiuuantes quam sperare potuimus, Vnde et si quando nostra opera iterum indiguerint tenebimus vicissitudinem illis fidelem redhibere, Sorores vero de buiskenshues libentissime nobis in hoc seruissent, nisi alique earum peste infecte fuissent Similiter sorores domus magistri gerardi spontaneas sese prebuerunt in hoc, sed propter aliquam inconuenienciam mactatio ista in diepenveen (vt prefertur) celebrata est. Verum quum etiam ibidem continue satellites veniebant, ex mera fidelitate intra claustrum boues mactari permiserunt cum magno suo incommodo, ne contingeret nos dispendium pati, si in oculis satellitum pecora predicta mactata fuissent [112] Enimvero quam sit iniucundum quamque molestum quam denique dispendiosum sua pecora in alterius mactare coquina, is solum rectius iudicet, cui coquine dispensatio aliquanto tempore credita fuit, At nos modo hoc experiri oportuit Nescit profecto quam diues sit is qui pace optata perfruitur et pacis communis perturbatores dissipet deus ipse pacis Amen.

De quodam altero satellite hic defuncto.

Alter quidem satelles, vnus ex hijs qui a Gelrensibus capti fuerant Jn velua dum ibidem predari conuenerant, declinans cum ceteris concaptiuis suis ad domum nostram, cepit ibidem grauiter infirmari, Nomen autem illius, erat Mathias de essen, sutor arte, Dumque languor ingrauesceret, metuentes socij eius (ne forte pestilentia infectus esset) que tum inter eos irrepserat omnes relicto eo, ad aliam cameram hospitum properabant, nullusque inter illos inuentus est, qui illi adesse vel ministrare dignaretur,

quamquam eciam a nobis satis improbe requisiti fuissent et ammoniti a nobis mutue fidelitatis, quam merito sibi mutuo impendere in talis articulo necessitatis tenerentur. Verum ipsi surda nostra verba aure audierunt, ipsumque infirmum totaliter deseruerunt Afflictus igitur pro hac re, rogaui quendam e laijcis nostris ut intuitu mercedis diuine illi ministrare vellet. Quod et fecit. Fecique sacerdotem de tubbergen venire qui eius confessionem susciperet, Qua facta iacuit in lecto fere sex ebdomades, et erat graue certe ministrare ei., quippe tanquam pecus iacuit suum continue stratum defectans Et licet ammonitus sepe fuisset petere inungi oleo sacro, non consensit, sperans forsitan de sua conualescentia, Sed fefellit eum spes sua. defunctusque est feria 6ª post martini et sepultus iuxta complices suos Minister vero qui infirmo illi seruierat ipso defuncto eciam cepit infirmari et adhuc egrotat, vlcus habens in occipicio Timemus autem ne forte peste infectus sit, ignoramus tamen quid venturum sit illi. Porro apud defunctum nil nisi vestes suas et gladium inuenimus, nihil pecuniarum reperimus apud illum etc. [113]

De quibusdam edificijs mutatis vel perfectis.

Propter continuam patrie istius pacem et quietem qua sub beate memorie episcopis Rodolpho et Dauide gaudere solebat, predecessores nostri, nil sinistrum metuentes, prorsusque ignari talium incursionum et molestiarum, quales iam proh dolor cotidie a milite conducticio seu per terras diuagante turmatim sustinere cogimur, nullas vel modicas ordinauere clausuras infra hoc monasterium, quibus extranei a transitu, fratrum et dormitorio ceterisve locis secretioribus arcerentur, sed patebat liber quodammodo hospiti ad fratrum penetralia ingressus, At nunc considerantes satellitum cotidie huc aduentantium incursus, fratribus inquietudines et dispendij molestias intolerabiles pariturος, interstitia quedam a nouo formare, quedam

autem fortificare, nonnulla vero ianuis seris et vectibus firmare cepimus, Nam iuxta cameram hospitum parietem cum ianua ordinauimus, ne facilis hospiti ad eas pateret accessus. Insuper ianuam iuxta prioris cellam pro tuitione dormitorij, nec non ostium forte in dormitorio fecimus fieri quo posset noue domus, scilicet refectorij solarium obcludi et alienus inde arceri, Similiter ante ianuam ecclesie vbi laijci ingrediuntur ianua facta est, quatenus illa obserata intrandi transitum facultas extraneis adimatur, quam sacrista post completum claudere et ante primas aperire debet, Preterea decessor meus ordinarat iuxta portam nouam domum priuatam fieri pro necessitate laijcorum, quam putabat aquis pluuialibus, seu eciam lauaturis alijsque immundiciarum collectionibus ex coquina pistrinaque profluentibus, atque per cannales ad eam deductis posse mundam seruari, sed fefellit eum sua opinio, Siquidem immundicie officinarum supradictarum, vbi ad antrum illud concurrerant illic remanserunt, aquarum quippe pluuialium aliarumve non fuit tanta nimietas vt vi sua colluviem collectam ex antro eijcere possent, Hinc maximus circa portam fetor ex specu illo exalans grauabat et portarium et quoscunque pretereuntes maxime diebus estiuis Tandem rogatu portarij, ob tollendum fetoris incommodum, domumculam illam ad locum vbi nunc est sita transtulimus, antrumque tam profundum et amplum fecimus vt aquae ex fossa monasterij illud apte ingredi et fetorem omnem sua copiosa multitudine prohibere possint etc.

Eodem eciam tempore parietem illum fieri feci, qui prohibet prospectum in coquinam iuxta refectorium nostrum vbi panes in penarium inferri solent etc. [114]

Vt buronibus quibusdam de Albergen 36 fl. ponderis dedi pro iij modijs siliginis annue pensionis etc.

Quum ruricole istius marke de Albergen exigerentur

reddere partem illis deputatam de generali ista summa tributi, quod a parochia de Oitmersem Dux gelrie cum Zuollensibus vi a miseris ciuibus rusticisque extorserat, tunc vicini nostri rustici scilicet de Albergen compulsi sunt pecuniam illam cum dampno suscipere, Licet enim aliqui essent qui pecuniam exactam paratam haberent et promptam, plurimi tamen non habebant nec acquirere in tanta rerum perturbatione poterant Terminus quoque solutionis imminebat nec tutum erat in termino prefixo pecuniam promissam non soluere, Ita quippe terror hostium et metus omnes inuaserat vt non auderent hostem fallere sed quilibet pro viribus certabat hostem contentare, timebant enim ne forte irritatus reuerteretur et dampna grauiora infligeret. Talis erat vice illa patrie status eciam principe presente etc. Sed rustici nostri dum non haberent vnde taxam suam soluerent, ad me venerunt suppliciter deprecantes vt in tanta necessitate iuuarem eos. Enimvero cum fuerit in afflictione constituta gens rustica et aliene indiga opis, tunc se valde beniuolos supplicesque exhibere norunt At vbi rerum pacisque copia perfruuntur adeo feroces ac tumidi euadunt vt vix suo maiori deferre dignentur, immo si quis illis tunc opus habuerit a tergo illis loqui necesse habebit. Id ipsum et nos aliquoties experti sumus Itaque cum in talis necessitatis articulo constituti essent, nec sese a periculo eruere possent, essent que nonnulli qui difficultate potiunde pecunie pene desperarent atque dicerent Melius nobis fuisset si domos nostras incendissent quam sic angi propter pecunias, tum demum miseratus eos tradidi eis xxxvi fl. ponderis tali conditione, vt videlicet annue pro hijs iij modios siliginis penderent. Non tamen litteras sigillo iudicis munitas recepi ab ipsis super contractu isto, vt sumptibus parceremus sed fideiussores elegi scilicet *Nijcolaum ter Kemenade* et Bertoldum goirkaten Qui mihi pro summa supradicta et pensione eius spoponderunt omnia sua bona loco pig-

noris mihi resignantes et insuper promittentes litteras mihi desuper sigillatas daturos, quandocunque requisiero ab illis Burani autem ipsi pro quibus prefate pecunie exposite sunt viceuersa illis duobus fideiussoribus in mea et aliorum presentia promiserunt quod quam primum potuerint summam illam redimere volunt ipsosque seruare indempnes, Porre quinam sint pro quibus hec summa exposita est seorsum in quadam charta signaui. Acta sunt hec anno presenti scilicet xxi martini profesto. [115]

De quantitate tributi a parochia de oitmersem per Gelrenses atque Swollenses tunc temporis iure belli exacti.

Ea tempestate dispersis per loca varia praecipuis heredibus ob metum hostium, cum non haberent ruricole parrochie de oitmersem caput aliquod a quo consilium auxiliumve caperent, essent quoque in timore maximo positi eo quod hostis iamiamque venturus nunciaretur, certa die ad hoc constituta conuenere in Oitmersem de qualibet marka parrochie memorate viri duo deputati, vt simul consulerent quid in tali necessitate facto opus esset, Porro de albergen illuc nemo missus fuerat, quum fama erat quod oppidum de Oitmersem per se absque rusticis cum hoste concordare vellet, vnde arbitrantes nos posse eciam Albergen, tubbergen et Ghiesteren, tamquam vnam parrochiam per se sine alijs ab hoste redimere, non quidem in Oitmersem conuenimus sed in Tubbergen, Igitur rustici qui in oitmersem conuenerant communi consensu rogauerunt pastorem suum et alium vt hostibus obuiam pergentes impetrarent illis pacta pecunia saluagardiam, Ciues vero pro negocio simili emiserunt *Dominum H. Graes* et *dominum lubbertum vicarium* vt pro oppido loquerentur. Sed vbi ad hostes ventum est, non potuerunt aliquid efficere de negocio sibi commisso, quum iam derelicta Drenthia in itinere constituti erant, sane quidem quasi ad vlsen pro-

fecturi, re autem vera in oitmersem sua castra locaturi. Venerunt ergo in oitmersem nemini nisi paucissimis, qui tum illis casu in itinere obuiabant, nocentes. In oitmersem positi mox missis litteris singulis parrochijs twenthie denunciauerunt quatenus venientes redimerent se et sua omnia ab eis etc. Quod et factum est Tunc accedentes et hij quibus commissum fuerat pro oppido et pro parrochia de oitmersem saluum conductum impetrare. voluerunt singuli diuisim, eos a quibus commissionem acceperant, redimere, Sed hostis aliter informatus voluit vt tam oppidum quam parrochia coniunctim sub vna summa sese redimerent ab eis, Ideoque quod proposuerat vnusquisque per se efficere, impetrare non valuit, sed *dominus Henricus graes* pro tota parrochia simul summam vnam promisit, dans fideiussorem illis Hermannum then thorn ciuem suollensem Quo sponsore contenti aduersarij alios obsides non requiserunt. Fuit antem hoc parrochie valde proficium, quum si obsides dedissent, necessarium fuisset eciam eorum victum persoluere Gratiam igitur hanc rustici recompensabant Hermanno predicto singuli, scilicet vno ligno dum pax fuerit restituta illi pro gratitudine donato, Cumque singula prout suprascriptum est ligitime essent considerata, hostis [116] que iam exacta pecunia propter quam venerat, obsidibusque datis recessisset, tunc hij qui cum aduersarijs conuentionem fecerant heredes omnes ad oitmersem conuocari fecerunt, illisque simul collectis, proposuerunt quod pro tota parrochia ne dampnificaretur ab hostibus pacti fuissent dare summam xi° florenorum et pro dispendijs iiij° fl. Summa omnium xv° floreni ponderis, petieruntque vt heredes sic disponerent quatenus pecunia promissa statuto termino solueretur, ne ipsi dampnum incurrerent. Tunc heredes post multos et longos tractatus singulis suam deputauerunt partem, Nam oppido asscripti sunt trecenti fl. domus autem commendatoris eo quod hostes inibi sua castra posuerant libera permansit. Monasteri-

um quoque nostrum eo quod a duce saluagardiam habuit liberum indicatum est Porro domui de Weemsel xv fl. addicti sunt Et domui grubben x fl. Cetera molendina posita sunt singula super viij fl. Domus iuxta ecclesiam in Tubbergen xxx fl. soluere iusse sunt et in Albergen Kemenade v fl. Quibus sic ordinatis numerauerunt singula predia, et casas parrochie, Deputataque est equalis summa tam predijs quam casis, videlicet vnicuique v fl. ponderis minus 1 ort, Et si qua marka habuit assessores multos quos vulgo Coueners nuncupant, illos secundum personarum qualitatem compellebant contribuere, quum res omnes tangere videbatur et pecuniam sic collectam, predia et chase illius marke cuius erant cohabitatores in subsidium summe sue capiebant, Vnde factum est vt rustici nostri de Albergen adiuti ab hijs quos koueners vocitant summam suam notabiliter alleviarint, et non nisi iiij floreni cuilibet rustico predium seu casam colenti in Albergen venerunt exponendi. Summa tamen marke de Albergen deputata fuit centum quinquaginta iij floreni, quos omnes burani soluerunt exceptis xx fl. quos Weemsel et Kemenade soluent. Scripsi autem hec ideo vt sciant posteri quomodo in simili casu, si quando emerserit, se gerere debeant etc.

Sciendum quoque est quod hij quibus negocij summa a duce gelrie fuerat commissa nostrum saluum conductum a duce (vti prelibatum est) tam auro quam prece multa impetratum infringere voluere, dicentes colonos nostros debere singulos cum suis conuicaneis contribuere etc. Quod vbi resciui porrexi ad Oitmersem et Magistro henrico salzburg, cuius interventu saluagardiam nostram obtinueramus hec insinuaui conquerens libertatem nobis a duce gratiose concessam iniuste infirmari At ille (vt est ad loquendum copiosus) respondit Commissum est nobis a principe nostro ab omnibus [117] tam religiosis quam secularibus exemptis siue non exemptis cuiuscunque eciam dignitatis, status vel gradus auctoritatisve sint, eciam qui se priuilegia spe-

cialia habere iactant, indifferenter exactionem requirere debentque coloni singulorum ad hanc contribuere, non obstantibus priuilegijs seu gracijs quibuscunque, Verumtamen monasterium vestrum et quicquid infra septa eius comprehensum fuerit liberum esse confitemur. Ceterum colonos vestros nequaquam priuilegijs vestris ab hac contributione tueri poteritis, sed contribuent singuli cum suis conuicaneis secundum exigentiam facultatum suarum Quod si princeps iudicare voluerit vos ab hac exactione cum colonis vestris exemptos et tantum cuilibet summe detrahere quantum coloni vestri vbique commanentes merito contribuere debuissent, optime mihi placebit Alioquin fieret iniuria hijs rusticis inter quos commorantur vestri cultores, perpetuumque odium contra vos rustici conciperent, Hec et hijs similia mihi respondit. Verum ego tutum ac integrum mihi minime fore iudicaui super hac re cum hoste infra limites posito disceptare, sed mox discessi cogitans aliam viam inuenire et modum quo possemus obtentam tueri libertatem, Misique postea venerabilem patrem Johannem traiecti ad zuollis sollicitare inter amicos quatenus nobis assistent vt concessam libertatem defendere firmiter possemus Reuersusque est bone spei referens nuncia, et quomodo iudicatum illic esset priuilegia nostra efficacia et valida esse, et quod partes colonis nostris deputande illic singulis parrochijs defalcarentur, nec poscerêntur iterato soluere pro quibus semel satisfecissemus Itaque vsque ad hanc diem coloni nostri nusquam aliquid contribuerunt quamquam a suis conuicaneis multum infestentur (sic namque iam status huius patrie exstat viciatus) vt invideat vnus alteri si quid fortune habuerit, et non sustinere potest miser felicem, sed cupit sibi similem fore non attendens, quod dum uterque infelix fuerit nullus alterum iuuare possit, Protectique sub vmbra alarum nostrarum coloni nostri latitant, certe quid futurum nobis sit ignorantes spem tamen bonam habentes libertatis tuende, nisi

odio diffauentium impediamur, Sane quid de hoc euenerit in sequentibus, si vita comes fuerit, explanabo Hec autem omnia ob noticiam posteris inculcandam prout memorie occurrerent conscripsi Vtile nimirum futuris erit preteritorum casus ac pericula lectitando nosse, necnon modum quo se vel eruerunt ab incursis periculis vel ingruentia precauerunt quatenus sic exemplo illorum in omnibus sese prudenter habeant. [118]

Quomodo tegularum formatoribus mercedem solui.

Expletis diebus omnibus euolutoque tempore illo quo tegularum formatores conduxeram, cum sue promissioni satisfecerant, nam fideliter numerum tegularum promissum compleuerant, tunc mercedem quoque illis pactam integre persoluens, dimisi eos cum pace. Porro Helmichus accepit xxv fl. phil. bernardus famulus eius quum toto tempore affuerat quinque eiusdem valoris fl. cum v st. recepit. Sed theoderico tantum vij fl. hornenses promissi erant Verum ego attento quod satis duro labore afflictus fuerat, auxi mercedem eius ex miseria, donauique ei valorem x fl. hornensium At liefardus quum sero ad nos venerat, tantum ij fl. phil. et vnum par calceorum recepit Has pecunias supradictas cum quibusdam bibalibus gratis donatis ego solui de pecunijs ad rationem prioris pertinentibus absque grauamine procuratoris. Nichilominus procurator eciam preter predicta aliquid expendit in quosdam famulos, qui huc venerant tentare an in opere illo perdurare possent, quorum tres vel quatuor fuere, qui mox gustato labore (erat enim labor satis durus argillam calcare aut manibus volutando aptare) resiliebant nec perseuerabant Hijs procurator aliquid muneris (nescio quantum) donauit. Preterea iuveni cuidam de tubbergen qui semper affuit iuxta fornacem et in quibus potuit iuuit tegularios procurator i florenum dedit. Cetera omnia vt prefatus sum ego

solui, quorum summa est xxxvij fl. phil. Ad hanc summam nichil subsidij habui de ijmbricibus quum nemini vendere volui. Procurator tamen quamquam id mihi displiceret tantum vendidit tegularum, vnde circa quinque libras vsuales accepit.

De Hilbrando laijco defuncto.

Iste hilbrandus laijcus vnus e sartoribus infirmarius fuit Hic intuitu dei vni satelliti hic infirmanti et morienti ministrauit. Vnde infectus peste cepit et ipse egrotare habens vlcus apertum in posteriore parte colli, ex quo vlcere multus et fedus humor saturiebat Verum cum nemo suspitionem mali haberet conuersatus est inter nos per dies aliquot, non reuelans alicui quod peste infectus esset sed alio se fingebat incommodo laborare Cumque in dies languor ingrauesceret deperirentque valde vires eius, et immutaretur color, cepimus omnes timere, deputatisque illi ministris in infirmaria iussi eum manere [119] donec cerneremus quem finem hec esset infirmitas habitura Confidenciam tamen grandem habuimus quod non esset pestilentia, cum non constaret alicui nec relatu quisquam audierat vmquam, aliquem e fratribus siue laijcis in isto conuentu pestilentia infectum obijsse sed firmiter credebamus hanc domum ab huiusmodi morbo meritis sancti Anthonij patroni nostri semper fuisse protectam et protegendam Nichilominus vacillare iam cepimus et ad infirmum ingredi metu contagionis dissimulauimus, immo prohibui ne quis exceptis ministris ingrederetur. Egrotus vero cotidie peius habere cepit. Vnde ingrediens ad illum, confessionem eius recepi, consuluique vt se permitteret sacramentis ecclesiasticis premuniri. Tunc respondit mihi Corpus quidem domini suscipere cupio, sed inungi necdum desidero quum cor meum adhuc satis est viuidum. At ego contra sensi et suasi, atque recedens proposui eum altera die que fuit presentationis marie communicare ac

simul inungere. Illucescente vero die supradicto commisi Jacobo arnhem infirmario vt egroto communicationem daret qui veniens cum corpore dominico ad ipsum, inuenit adeo debilem, vt corpus domini minime auderet dare illi, ita subita morte superuenire videbatur Quamobrem iussi vt reposito in pixidem corpore dominico, egrum inungeret, et vix completo huiusmodi officio sensum amisit, atque facto prandio inter secundam et 3^{am} horam defunctus est, nemine nisi infirmario presente. Intrare quippe metu pestis permisi neminem, sed fratres in refectorio suo, laijci vero in suo oratorio officium commendationis persoluebant more consueto, corpusque sepulture tradidimus eodem die, mox completorio finito, consulentibus id plurimis ob metum contagionis. At nos defuncto fratre illo laijco in timore magno atque dolore anxij permansimus, timentes quidem ne forte morbus contagiosus plures inficeret et extingueret, atque dolentes quum relicti a deo et patrono nostro sancto Anthonio ob nostra forte flagicia expositi iam videremus periculo pestis, a qua quondam nos quasi securos iactabamus Ego sane pre ceteris dolui, quod tempore mei prioratus hoc malum in nobis primitus inchoauit Vnde et oraui dominum cum Jona dicendo, Domine si propter me est hec tempestas accipe me et mitte in mare, absolutumque ab officio inter priuatos fac viuere, ne propter scelus meum tuus grex depereat. Sed et omnes misericordem dominum precibus denotis propositoque emendationis vite placare satagamus quis scit si forte mitigatus nostra humilitate auferat malum presens a nobis donetque nobis nedum ab hac peste verum eciam ab hijs bellis exicialibus nos prementibus respirare atque optata pace functos [120] sedulum sibi atque deuotum iugiter obsequium exhibere. Quod nobis concedat etc.

De Colloquio habito circa festum omnium Sanctorum.

Anno isto altera die brictij colloquium seruauimus nos

quibus hoc a statutis commissum est servare In quo pro communi vtilitate status ac pro pace disciplinaque in suo vigore retinenda, hec sequentia fuere mota et ordinata que postmodum fratribus capitulariter congregatis indicaui, non tamen vna vice simul omnia, ne multitudo aut tedium aut obliuionem pareret audientibus sed successive singula temporibusque diuersis.

Ordinatum vt fratres reuertentes de itinere mox ecclesiam intrent oraturi. Item vt disciplinam in proximo capitulo pro fractione silencij accipiant Item vt rumores seculi foris auditos non faciliter denuncient alijs etc. Item vt non extra chorum seu refectorium maneant vel ad cameram hospitum tunc pransuri cenaturive vadant nisi de licentia presidentis etc. Item Supprior cum fuerit necessarium ad chorum scriptores vocet et alios et disponat vt semper in quolibet latere ad minus sex fratres sint presentes.

In hijeme matutinas sub specie calefaciendi se non exient nisi se calefecerint. Alioquin remaneant in choro etc.

Item Motum vt cruces et casule quas mater Alberti zuollis dedit procurentur cum pecunijs adhoc receptis etc.

Ammonitum vt fratres vitent proprietatis notam que inolescit inter eos, quum quidam almutia et alia quedam tamquam propria retinent nec deferunt ea vt sub communi seruentur custodia etc. secundum regulam etc.

Ammonitum vt medius transitus reformetur, Vt infra claustrum domus priuata ordinetur, Vt septum pomerij reparetur ne possint extranei intrare in illud, Vt supprior sumpto adiutorio iuxta morem pomerium a folijs repurget.

Item vt posticium aliquod fiat ante cellas dormitorij veteris aforis, quod prohibere possit facilem in cellas inferiores prospectum.

Item vt ordinetur peciarum aliquod pro vino missarum etc.

Item vt Sacrista signa ante horas secundum statuta moderetur non secundum suum caput.

Vt vitetur in cantu nimia festinancia etc.

Vt latine inuicem loquantur fratres si possint etc.

Item vt sint inuicem caritatiui, nec diffament sed potius se mutuo honore preueniant semper tam foris quam intus etc. [121]

Vt seniores non dent exemplum malum iunioribus frangendi silencium, seu aliud quodcunque, quod contra regulam vel constitutiones fuerit faciendi, quum iuniores nonnumquam dum corripiuntur excusant se dicentes, Seniores dant nobis occasiones dissolutionum etc.

Sacerdotes qui summam missam cantant et ministri secundum ordinarium exeant et reuertantur etc.

Conquestum est multos esse communis pacis perturbatores et quod pax male inter fratres seruetur etc.

Conuenticula multa fratrum fiunt iuxta ianuam coquine et refectorii laijcorum. Vitent ea qui rei sunt.

Item sub spe vt fratres didiscant talia conuenticula in certis locis communis vie et transitus vitare propter vitandum malum exemplum placuit nobis vt fratres tempore illo quo loqui licet, licite inuicem conueniant et loquantur in loco illo primo nemoris retro pomerij septa, quem locum supprior ibi prouidit vbi ab olim loqui illicitum fuit sine speciali licentia.

Item laijci ammoneantur vt sint fideles et consuetudinum antiquarum bonarum zelatores, Vtque vitent feminis loqui per cancellos in ecclesia etc.

Nullus fratrum extra tempus minuendi licentiam petat nisi in necessitate.

Item iuuenes in choro seruent morem illum antiquum in accendendo lucernas, libros aperiendo vel folia revoluendo, quem antiquitus didicerint seruatum et quem admodum viderint seniores facere etc.

Item Arena singulis mensibus in choro mutetur a sacrista etc.

Item Fratres vitent nimios ad officinas discursus quantum commode possunt.

De pecunijs apud Arnoldum dauantrie depositis.

Mulier quedam in delden nomine Aleijdis ter molen commiserat fratri Arnoldi dauantrie quosdam nummos aureos vt sibi seruaret Hos ego de stralen veniens in arca communi repositos reperi. Contigit autem feminam illam mori non reuocata pecunia Tunc quidam dictus bernardus dehagen venit ad domum nostram cum mensone van der horn exigentes ab arnoldo pecuniam Ego autem quesiui an illi essent veri heredes, Responsum est mihi quod nisi redderemus, vi vellent auferre, Quo audito attentoque patrie statu qui tum in malo positus erat, nolui reluctari, sed permisi arnoldum illi viro pecuniam annumerare sub tali conditione quod nos seruaret indempnes, cuius rei eciam cijrographum dedit Accepit igitur xi fl. de quibus dedit nobis duos vt pro defuncta oraremus etc. [122]

De ij modijs siliginis annuis peremtis hoc anno.

Conuentus noster annue dedit cuidam ciui dauantriensi duos modios siliginis ad vitam vxoris sue, qui ciuis dictus est Johannes van dairle, Hij modij supradicti hoc anno expirauerunt per mortem femine istius, quum ipsa mortua est hoc anno ante martini, et nos ab istius onere pensionis liberati sumus. Adiutorio domini spero nos adhuc in breui ab alijs oneribus quoque magis deprimentibus eruendos etc.

De porcis extra patriam hoc anno pastis et mactatis.

Eodem siquidem anno compulsi fuimus porcos nostros extra patriam ad pastum pro pecunia mittere, quum nulle aut certe modice admodum glandes nobiscum creuerant, Et sane si multas arbores nostre glandes produxissent,

inutiles fuissent, quum quidem satellites nostri vi abstulissent porcos et consumpsissent cum non penderentur illis statuta stipendia, et paucissimi quidem suos porcos metu militum glandibus in hac terra credere ausi fuissent. Vnde prouida diuinitas munus illud glandium misere patrie in tempus aliud et magis aptum reseruavit Et quum nec in proximis locis multa fuit glandium vbertas, iccirco vltra monasterium ciuitatem, viro cuidam militari dicto Johanni turck (cui grandis eo tempore glandium habundantia fuit) nostros commisimus sub certa pecunia porcos saginandos Qui vir cum laijco nostro Gisberto (qui porcorum gregem in pastu custodiuit) conuenerat cum certo denario, quantum scilicet pro singulis porcis daret, Sed fidem minime seruauit, Nam pro singulis pactus fuerat xvi st. brabantie dum octo ebdomades eos glandibus sine dolo saturare posset, Verum euolutis diebus cum porcos ad domum reducere vellemus plus pecuniarum exegit quam illi promiseramus Et quidem iniuste hoc fecit, sed nos iniuriam nostram vlcisci vel ius defendere (rebus vbique in malum declinantibus) minime potuimus Quamobrem omne quod exigere ausus fuit, dare licet inuitus noster coactus est procurator qui tum pro hac causa ad oppidum in quo idem vir moratur perrexerat Habuimus autem tunc illic xcvij porcos sed multi erant inter eos [123] parui et tenues quippe qui nondum vnius anni compleuerant tempus, Exposuit autem procurator pro pastu illorum vltra LX fl. preter alia incommoda et dispendia, nec potuit de illis vendere aliquos vt pecunias inde reciperet quas pro pastu illorum exponeret, dum non possent alibi ad nundinas deduci metu inimicorum Igitur pene omnes mactati sunt Nam in schuttorp in domo sororum xxxviij mactari fecimus eo quod in patria hoc facere non presumpsimus propter timorem hostium Et quidem fuerunt sorores ille nobis in hoc valde fauorabiles et familiariter iuuerunt nos facientes farsumina, et omnia necessaria ac si propria fuissent com-

plentes, Ceteros vero scilicet LVIJ in domo nostro clam mactauimus et carnes abscondimus vt aptius potuimus Sic itaque ob inopiam pacis sepissime angustiati fuimus, necdum plane certi quid finaliter euenturum sit nobis etc.

De computatione procuratoris, et mea.

Anno isto in profesto Barbare computationem fecit conuentui procurator legalem iuxta statuta, nullusque inuentus est qui eius absolutionem determinate peteret, sed ammonitus est in aliquibus videlicet vt non omnino onus chori abjiceret, fratribus et laicis petentibus viaticum siue munimenta dum indiguerint donet et diligentiam circa sibi commissa adhibeat maiorem quam huc vsque fecit, Porro summa acceptorum illius anni fuit 826 fl. et expositorum summa similis pene fuit huic Verum credita multa satis tunc conuentui legit que si soluta essent et pro debitis exposita, illorum summam redderent paruam, Vbi vero suam procurator computationem compleuit ego quoque rationem reddidi eadem vice de hijs que acceperam et expenderam Preterea rationem reddidi de nongentis et vltra florenis, quos conuentus pro redditibus acceperat et quibus iterum redditus vel redemimus vel emimus prout clare in registro meo superius signaui.

De pecunijs alijs buronibus salario a me concessis. [124]

Sicut superius dixi, concessi ruricolis vicinis scilicet de Albergen certam pecunie summam quam in zuollis per fratrem nostrum Henricum puse delatam soluerent commissarijs ducis gelrie in defalcationem summe illis asscripte de generali illo tributo a parrochia de oitmersem iure belli per gelrenses exacto. Cumque adhuc restaret pars altera soluenda nec haberent burones Albergenses vnde redderent, sicut antea ita et modo requisierunt me humiliter deprecantes quatenus iuuarem illos vt residuam pecuniam vnde-

cunque recipere possent sub annua pensione ne dampnum ob non solutam pecuniam incurrerent. At ego miserans illorum sortem accepi de pecunijs Wilhelmi reijger apud nos depositis, cum illius consensu, XL fl. ponderis, quos presentibus puse et patre Johanne traiecti ex capsula in qua repositi erant accepi. Notanter que signaui et numerum florenorum et qualitatem nummorum quos recepi, vt sciamus qualiter soluere debeamus tempore suo viro supradicto qui eos vsque ad maium futurum pie concessit Hijs XL florenis additi sunt ex parte colonorum nostrorum in albergen viz Santhues, Dirickinck, Maetman, Hengeldinck, Lodewich, Geerdinck et Henrekinck xxx floreni. Pro hijs omnibus promiserunt supramemorati burani nostri soluere annuam pensionem donec redimant. Fideiussores ego accepi Henricum ter Heijne et Gerardum Haduwering, qui mihi presentibus ipsis rusticis et alijs promiserunt pro summa predicta omnia sua bona pignoris loco michi tradentes, quibus viceuersa rustici illi quibus predicte pecunie subueniunt spoponderunt in mea presentia cum coniunctione manuum vt moris est, quod pecuniam cito redimere volunt et ipsos tamquam viri fideles, seruare indempnes, Litteras sigillatas sigillo iudicis ac super huinsmodi contractu loquentes accipere idcirco distuli, quum iudicum auaritia pro huiusmodi negocio nimis est in explebilis Vnde parcens sumptibus nondum litteras recepi, simul et sperans eos cito summam reddituros Nichilominus in casu cum illos requisiero litteras mihi dare ad votum promisere. Porro quantitatem et qualitatem pecunie concesse a Wilhelmo reijger seorsum in scedula signaui quam inter huiusmodi carthas reposui. Insuper et nomina virorum pro quibus pecunia exposita est, diligenter conscripsi et penes me reposui ut sciatur a quibus exigi debeat tam pensio quam principale etc. [125]

De eo quod in aduentu domini allec habere non potuimus.

Hoc anno magna penuria fuit in allecibus que ideo chara valde fuerunt quum ob bella que inter imperatorem et regem francie per ipsam fere estatem durauerant impedita fuit captura illorum Et licet tempus quo capi solent satis aptum fuerit, potuit tamen rex francie partem illam maris qua communiter capi solent adeo reddere turbatam per milites suos vt non vacaret eis capture huiusmodi piscium insistere quibus consuetum est hoc modo victum suum querere. Hinc et dampna patrie illi vnde allec efferri solet ingentia haut dubium obuenere et nobis omnibus incommoda maxima; quippe qui in diebus ieiuniorum maxime allecibus et strinnulo alimur, quum desunt nobis pisces fluuiales atque recentes. Vnde in aduentu domini quando a carnibus abstinere nos omnes soliti sumus huiusmodi piscibus principalius uti. Sed in hoc aduentu nec vllum quidem allec habuimus, sed nec strunnuli copiam cum non posset acquiri ob imminentis belli necessitatem. Vescebamur autem quasi continue rapis elinatis ac liquenti butiro perfusis quas procurator in magna copia a colonis de, elsen comparauerat, et certe que quondam contingere noluit anima nostra, nunc pre rerum inopia cibi electi facti sunt nobis. Cumque cotidie ieiunantes super cibo raparum ventosissimo anima nostra nauseare cepisset tum demum cum non possemus ex locis solitis pisces aliquos marinos iuxta antiquam consuetudinem habere, procurator noster, misso ad Gronijngam laijco, voluit experiri si quomodo inde aliquid piscium habere posset, Vbi dum laijcus noster sollicite quereret quod pro conuentu compararet, casu inuenit illic virum a quo pisces marinos emere consueuerat, qui illic cum non posset ad Zuollis venire propter instans bellum, cum sua naue et mercibus applicauerat, A quo deo ordinante tria vasa plena marinis piscibus qui vulgo

witinge nuncupantur emit, et concedente prefecto couordie vna cum sex vasis butiri que illic aduexerat de snekis vir ille a quo annis singulis butirum pro siligine accipimus ad domum nostram deuexit et sic per huiusmodi pisces nostre aliqualiter [126] inopie subuentum est Verumptamen allecia nulla habuimus sed pene omni die piscibus istis marinis alebamur, Sed cum nil sit adeo delectabile, quin assiduitate vilescat, hinc teneriores quique eciam hos pisces ceperunt horrere et tantum butiro ac pane, necnon pulmentis communibus vtebantur Talem ac tam tenuem victum pacis nobis peperit inopia, in aduentus domini presencia anno isto. Sed gratias ei qui nobis eciam ipso pane indignis misertus est nec penitus dereliquit, sed panis butirique copiam in hac necessitate nobis graciose concessit quibus innumeros egere audiuimus tam in hac nostra patria quam in hostium terra etc.

Vt est hoc anno consuetudo illa donandi alleca buronibus nostris intermissa etc.

Veniens ego ad domum istam inueni hic consuetudinem talem ab olim seruatam videlicet quod singulis annis in vigilia natiuitatis domini distribuebantur a conuentu singulis domibus burschopij huius nostri de Alberghen, alleca secundum numerum cuiusque domus personarum, et eo vsque hec profecerat consuetudo, vt singuli viri et femine vici istius, statuto tempore huiusmodi alleca perinde ac si debitam pensionem a nobis exigerent. Equidem scire cupiens quid iuris rustici haberent in huiuscemodi exactionem, nihil vsquam de hoc exaratum vel memorie demandatum reperire potui. Item seniores quosque tam de laijcis quam de fratribus super hac re consului cupiens plenius informari, sed nichil certi percipere potui, tantum hanc consuetudinem referebant ab olim seruatam, nec poterant michi eius originem indicare, Postremo quidam laijcorum (quem cetenis in huiusmodi rerum cognitione curiosorem

sagatioremque cognoui) a me requisitus respondit mihi certam inquit huius diuisionis allecum causam non noui, hoc tantum mihi constat quod pater Henricus Wetter qui primus hunc locum incolere cepit, postquam aliqualiter hic prosperari cepit, tum ex miscricordia [127] qua ad suos afficiebatur conuicaneos (erat enim valde compatiens et super miseros pia gestans viscera) dum videret illos in tali die nil preter suam consuetam habere rusticam portionem, ob festi honorem cuilibet communicaturo iussit vnum allec distribui, tum eciam quum attendit forsitan vir ille iusti tenax, quod frequenter a vicinis opem in aduehendis lignis ac lapidibus seu ceteris ad constructionem noui monasterij necessarijs requirebant vel certe quum considerabat quod de communibus marcke prouenientibus plus alijs hec nouella congregatio participabat, ideo hanc illis vicissitudinem annuatim fieri volebat, non tamen iuris aliquid, quo id exigere iuste possent concesserat, Verum hec consuetudo vsque ad hoc tempus inviolabiliter noscitur obseruata, adeo vt nedum communicaturis et adultis, verum eciam singulis vniuscuiusque domus vel case burschopij huius personis singula distribuerentur alleca, que per laijcum deferebantur ad ipsos die statuto, Porro remotiores missis nuncijs tamquam annuam pensionem, suam quisque petebant et accipiebant portionem. Et plane cum sit marcka ista satis populosa et indigentium plena hominum, contigit nonnumquam vltra trecenta alleca in huiusmodi erogatione expendi. Itaque anno isto presenti euenit vt hec diuisio intermitteretur, quum nullum allec habuimus nec toto quidem aduentu habueramus, eo quod sicuti prefatum est, ob bellorum in singulis pene prouincijs tum estuantium tempestates, allec valde charum et rarum fuit, ita vt pro vase vno sex floreni ponderis exigerentur, et pro stuffero vsuali non nisi duo venerunt. Tali hic annus infaustus miseros homines afflixit incommodo, quum preter bella capitalia eciam cum peste inguinaria mortales rerum neces-

sariarum valde affligebat charitas et inopia, Et erat plane plurimis in locis videre miseriam propter huiusmodi plagas quibus tum misere mortalium genus atterebatur, sed non est adhuc auersus furor domini ad plenum, immo adhuc manus eius ad ferrendum crudelius extenta, quum non solum non auertuntur impij ab impietatibus suis verum eciam coguntur pij et innocui homines ob nimiam qua ab impijs impune affligi permittuntur iniusticiam et vexationem exactionemve continuam et omnimodam proh dolor exinanitionem, ad iniquitatem certatim extendere manus suas O miseram mortalium conditionem, Jam iusticia milicia aguntur in precipitia a presidente vbique auaricia, Corruit veritas in plateis, ingemiscit innocentia pietatis viscera exaruerunt, Ipsa misericordia consepulta iacit, virtus omnis elanguit, reuerentia nulla sacrorum, impietas sola regnat et vbique dominatur. [128]

Jncidentia quedam.

Eadem tempestate monasterium Wijndensemense, et montis diue Agnetis prope Zuollis inclitum cenobium non fuere vsque quaque a communi miseria immunia, immo plus ceteris fuere grauata et afflicta. Cum enim essent ob non admissam episcopi visitationem, venerabiles priores de wijndesem et monte episcopo suspecti, quasi ipsi principalius hanc extraordinariam visitationem impediuissent, idcirco iam temporis oportunitatem se accepisse ratus episcopus importabilem illis pecuniarum multam indixit sub specie quidem mutui, aiebat enim quod propter instantem belli necessitatem multo argento et auro indigeret, et tempore pacis patria illis pecuniam refunderet etc. Verum ijdem venerabiles patres superiore bello eciam magnam pecunie summam afferre sub specie mutui coacti fuerant quarum nondum receperant solutionem Itaque hac fallacia edocti distulerunt exactam afferre pecuniam, timentesque quod episcopus cum ob eam indignatus militum manum

suis locaret in claustris quorum vexatione cogerentur eius obedire iussioni, ilico omnem suam suppellectilem oppido suollensi vna cum pecoribus intulerunt, vacuas edes relinquentes depredatoribus. Vnde accidit vt episcopus et sui magistri irritati quasi iuste et licite iam conqueri de istis monasterijs ceperunt dicentes quod inimicos suis cibis confortassent. Offensi itaque grauiter episcopus et sui facinus commisere inuisum, erumpentes namque ex oppido Hasselt aliquot militum ale, domum coloniam in monte incenderunt et cum omnibus segetibus inclusis concremarunt dampnum irrogantes monasterio prefato vltra mille fl. Preterea minati sunt se omnia edificia monasterij cum ipso sacello incensuros nisi pecuniam exactam penderent. Tunc nimirum prior cum suis angustiatus quorundam amicorum adiutorio vsus est, et iram episcopi data (vt quidam asserunt) pecunia mitigarunt. Vere in arcto constituta erant tunc temporis plura dijocesis huius monasteria. Nam episcopus et sui in subsidium stipendiorum militum magnas pecuniarum summas exigebant, E regione dux missis litteris prohibebat huiusmodi erogationes pecuniarum fieri comminans pariter quod si episcopo pecuniam aliquam daremus ipse duplam extorquere vellet a nobis absque vllo misericordie respectu Cernis o lector quam misera tum fuit huius facies terre que quondam vt inclita vbique fuit nominata etc.

Eisdem diebus copie episcopi illam occidentalis frisie partem que duci gelrie subiecta seruiebat valde depopulabantur, ingentemque pecunie massam (vt fertur) illic ab incolis et monasterijs iure belli exactam conflarunt ac in episcopi erarium cum maximo triumpho intulerunt, minabantur similem se cladem ducatui gelrensi illaturos mox vt ibidem infidos frisones perdomuissent etc. [129]

Adhuc de quibusdam presentis anni malis.

Referebantur indies mala plurima hijs diebus que vbique

terrarum fiebant et maxime monasteriorum depredationes et iniuste exactiones que in pluribus fiebant locis a ptantibus(?) diuersis, et vere in exactione iam sicut populus ita et sacerdos impetebatur, immo pre populo religiosi plus grauabantur, nec fuit iam vllus de ecclesiastica libertate saltem quo ad religiosos respectus, Cotidie ab imperito vulgo clamabatur contra nos vt pecunias in militum stipendia cogeremur inferre, Cotidie impudens satelles turmatim in nostras dirigebatur edes, vt suos edaces ventres nostra pauperie replerent atque insumerent pauco tempore, quod nostre necessitati pluribus diebus suffecisset. Preterea ipsi qui nos iure defendere debuerant quasi alieni sic nostram attendere miseriam, et dissimulando, rusticam atque ignobilem gentem in nos impune debacchari pertulere, Nonne videtur tibi o lector pium dominum eciam quodammodo cum impia gente viscera miserie sue super nos constrinxisse? Et merito quidem, Coegit enim illum (vti timeo) nostra lugenda negligentia. Sed reuera iterum servis suis miserebitur, cum venerit tempus miserendi eius Jpse quidem dominus (vt mihi videtur) instar prudentis apiastri, qui dum viderit apum alveola melle ac fauis oppleta, caute aufert illis sui laboris partem ne otio torpeant sed magis ad prata virentia volitent ac cum diligentia e floribus mel exsugendo dampna resartiant sua, ita nimirum nobis religiosis superfluam per principes ac alios homines permittit temporalium rerum partem auferri, ne rerum habundantia noster mollescat animus atque a feruore deuotionis tepidus effectus carnis curam in desiderijs facere affectet, sed afflictionibus et penurijs laboribusque solidatus, discat hec temporalia despicere et ad celestia toto desiderio anhelare Sic sic quos a dei amore rerum temporalium copia et huius simili prospera abripiunt, hos ad deum aduersa ire compellunt vel inuitos, Itaque non omnino in nostra desolatione et afflictione seu rerum penuria pusillanimitate nimia resoluti deijciamur, verum magis in

domino spem omnem ponamus, eique cum fiducia dicamus Cum ignoremus quid agere debeamus hoc solum habemus residui, vt oculos nostros leuemus ad te Quod si cum fiducia egerimus non poterit non iuuare nos, cuius proprium est misereri semper et parcere Hec per excessum dixi, compellente me communi hominum miseria, quam sue pietatis oculo altissimus tandem respiciat et miseris omnibus auxilium ab alto demittat oportunum. [130]

De prodigio circa id tempus in aere audito.

Post paucum tempus dum adhuc bellum inter episcopum et ducem ferueret fierentque vtrimque depopulationes multe ac hominum strages, copie traiectensium in frisia occidentali miseros affligebant frisones et interim Dux cum suis iuxta dauantriam nonnichil dampni inferre molitus est Siquidem turrem vnam que vulgo dat Kuerhues irruptione facta cepit, presidiumque in illa locatum gladio enecauit Alteram quoque turrem vacuam presidio inuenientes immissa materia igni apta, sparsisque super eam pulueribus bombardarum ac simul incensis, violentia ignis eam ineptam reddiderunt. Post hec soluentes inde ceperunt castrum Arkensteijn ictibus tormentorum, ferire et attentare si quomodo illud in deditionem recipere possent. At hij qui in presidio turris illius constituti erant non nisi vi exinde abstracti deditionem facere voluerunt Quod ducis milites attendentes simulque considerantes quum tempus obsidioni minime aptum esset locusque aquosus et componendis aggeribus prorsus inutilis, dimissa obsidione recesserunt, Vnde factum est vt plerique affirmare presumerent ducem illic plumbea glande fuisse caput traiectum. Cui quidem opinioni id plurimum astipulari visum est, quod tanta festinatione ab illa nondum plene inchoata obsidione recesserunt. Hinc diuersi de ducis interitu per regionem sunt rumores diffusi, pleraque necis eius cotidie indicia valde verisimilia referebantur. Quibus et hoc quod modo narra-

turus sum prodigium addebatur. Plane tercia, ni fallor, die postquam ducis copie a castro Arkensteijn dimissa obsidione sese intra fines suos receperant clara adhuc die circa solis occasum contigit prodigiosum quendam sonitum in aere audiri, qui sonus similis tonitruo diu duranti incipere visus est circa Arkensteijn et versus orientem paulatim procedens in diuersis (vt ferebatur) terris locisque est a plerisque auditus, Qui dum fieret multi arbitrabantur sonum tympani esse, quidam tonitruum esse suspicabantur, alij vero sonum vi tormenti alicuius aiebant causatum, Verum quum nullum fulmen visum est in aere, nec tempestas aliqua, itemque quum diu durans eodem tempore diei in diuersis diuersarum prouinciarum locis est auditus hinc accidit vt plerique asseuerare auderent hunc sonum ob ducis interitum euenisse, eiusque animam huiusmodi monstruoso applausu inferorum loca petisse Quod an verum sit nec ne [131] ego affirmare non ausim. Ego hoc prodigium hic idcirco refero vt memorie artius impressum ac nonnumquam recogitatum nobis aliqualem ad habendum timorem dei incitat metum.

Ammonitiones quedam in capitulo facte.

Feria sexta ante purificationis marie, dum fratrum capitulo presiderem hec sequentia in commune precepta dedi. Videlicet imprimis. Fratres querimonie apud me delate sunt a quibusdam fratribus qui conqueruntur quod quando reuertuntur de via vel labore inueniunt nonnumquam res in cellis transpositas vel ablatas, Ad obuiandum igitur huic incommodo nolo vt de cetero quisquam fratrum officialium cellas fratrum ipsis absentibus ingrediatur, nisi de speciali licentia etc.

Item nullus ingrediatur cellam vbi libri colligantur et illic fabulationibus vacet, exceptis hijs qui huic presunt officio, sed si habet necessitatem, prius licentiam petat.

Item iuxta ignem in camera granorum fratres non debent

colloqui aut ibidem potationibus aut ineptis fabulis vacare quum prohibitum est eciam a statutis secus ignem tempore hijemali loqui etc.

Item siquis habuerit amicos qui ad tempus longum nobiscum morati fuerint, hic talis non nisi secundum statuta cum ipsis loquatur, aut renouet licentiam iuxta statuta, quum generalis licencia loquendi hospitibus non nisi per capitulum generale potest dari etc.

Item reuocaui eadem vice licentiam quam iuuenibus dederam loquendi cum cappenberch ob certas causas, et iniunxi infirmario vt curam illius haberet et lectum eius sterneret etc.

Item precepi ne fratres ad refectorium camisias madidas seu alia deferrent et ad stupham causa siccandi appenderent, ne forte huiusmodi occasione fetor illic grauaretur et nauseam prouocaret manducantibus etc.

Item precepi vt secundum nouum ordinarium singula fierent et superiori nemo preiudicaret in hijs que ad officium cantoris spectant.

Item Sacriste modum struendi ignem ante missam dedi et precepi seruare antiquum. [132]

De colloquio circa festum Natiuitatis domini.

Ammonitum fuit quod quidam fratres quasi in consuetudinem ducunt venire tarde ad benedictionem mense.

Item in cantu quidam nimis accelerant et quodammodo seculari modo cantant, non sunt ibidem alacres satis etc.

Eciam ad chorum nonnulli valde pigre conueniunt etc.

Colloquium istud servatum fuit dominica post Agnetis virginis et martiris.

Anno domini m.ccccc.xxij.

De dampnis ingentibus propter bella vbique factis.

Annus vicesimus secundus postquam aduenit, necdum tamen secum optatam diu pacem, etsi multis expetitam

precibus, nobis attulit, sed mirum in modum crudescentibus inter partes inimicicijs innumera tam in terra gelrensi quam in nostra hac terra perpetrata sunt mala. Ciuitas etenim dauantriensis a duce multum irritata atque exacerbata tum ob pontis destructionem, tum eciam propter turris ante pontem recenter constructe deiectionem, tum denique ob castelli illius eregione ciuitatis trans yslam positi (quod vulgo dat bolwerck nuncupatur) irruptionem, In quod gelrenses (vt ferebatur) traditorie irruperant, et forti vallo circumdederant, Vnde et ciuitati multa incommoda proueniebant. Nam ob insolencias eorum qui illud inuaserant prohibebantur ciues prodire portis ad yslam positis, prohibebantur piscatores et naute et uniuersi oppidani opera que ministerio fluuij exercere soliti erant ex more perficere, quum iaculis et telis et chatapultarum frequentibus ictibus abigebant quotquot visu comprehendere quiuerunt Igitur huiusmodi iniurijs lacessiti dauantrienses, magnam vndique militum gregariorum manum contraherunt, quos in suum accersientes oppidum cum equitum alis gelrensium temeritatem obtundere viriliter aggressi sunt Emittentes namque ex oppido militem ere conductum in hostes miserunt. At milites spe potiunde prede illecti frequentius irruptiones in veluam fecerunt, domos inundentes, rusticos capientes et pecorum infinitam multitudinem abigentes Venientesque nocte quadam in villam (Twello) quandam improuise, ruricole quidam vici illius in sue ecclesie turrim confugerunt, nec se in hostium manus tradere voluerunt Quare hostes immisso stramine multo ecclesiam cum rusticis combusserunt. [133] Sed et alia vice Dauantriensium satellites erumpentes ex oppido tamquam apes ex suo alueolo, preteritorum spoliorum cupidine tracti in alium pagum dictum *Wolde* hostiliter irruperunt et simili clade illum exterminauerunt Tum demum veluacenses gustu audacie dauantriensium militum accepto, turmatim cotidie venerunt fide illis data, et se suaque

omnia ad certum tempus iuxta morem bellicum redemerunt ingenti pecunia commissarijs episcopi pacta, Sicque dauantrienses ingentem auri molem a gelrensibus villanis iure belli extorserunt par pari referendo quantum quidem a miseris traiectensium partium ruricolis sic antea gelrenses pecunie summas non modicas extorserant Et plane miro modo ambe patrie attenuabantur depopulabantur et penitus atterebantur, dum non inueniretur aliquis qui ea que pacis sunt persuadere videretur, sed odio prorsus indelibili pars partem insequebatur, depredabatur, atterebat et penitus euellere funditusque annichilare satagebat, Quamobrem dum sic odio inuidia ac iracundia desperationeque ducibus impijs vtrique populi precipites in inuicem ferrentur, fiebat vt nec pietati nec honestati nec nature in aliquo deferretur, immo nec reuerentia vlla sacris haberetur, quin potius vt fere belue in inuicem grassabantur, nil nisi mortem et vltimam perditionem alter alteri et optantes et pro viribus inferentes Ecce de quam modica scintillula dissidij duarum ciuitatum quam ingens ignis conflatus et qui quidem ignis ne dum unam sed duas immo plures et quidem inclitas terras pariter inuoluit et demolitus est Hac igitur tempestate innumera in pluribus locis perpetrata sunt mala, depredationes, domorum combustiones, captiones hominum, abactiones pecorum, et homicidia multa et gemuit omnis populus, solus miles stipendiarius exultauit, quippe cui concessum tum fuit in miseros ruricolas pro suo libitu et hoc impune debachari, Reuera ipsi miseri ruricole vt aues deplumabantur, nam pecuniam principes auferebant, pecora et cetera esui apta satellites consumebant, vix panis sicci fragmen pro sua familia rusticus potuit retinere, Jnsuper lectos et vestimenta nudus propter frigus miles auferre conabatur, Vbique erat videre miseriam etc. [134]

Adhuc de eodem.

Sic itaque vti prefatum est affligebantur ruricole et vil-

lani, Porro ipsi ciues et oppidani etsi non pari cum rusticis miseria laborabant, minime tamen sua solita gaudebant felicitate, immo affligebantur et ipsi, quum suas negotiationes propter pericula itinerum exercere non valuerunt, Et quia diu durauit semel infeliciter inchoatum bellum, factum est vt non comparentibus solito more institoribus, ipsi quoque nundine ad nichilum redigerentur, dumque non aduertarentur vndique necessariarum rerum copie promiscuum vulgus et pauperiores quique non vsquequaquam euadere potuerunt incommoda inopie, sed in nonnullis oppidis satis chara fuere tam semina, quam cetera humano vsui necessaria. Ipse quoque ciuitates que quondam floruerunt et omnium rerum copia habundabant, dum ad suas nundinas ex omnibus prouincijs negociatores concurrere solebant, dum agricole de suis agris ad nundinas cum sua rustica gaza, et naute cum mercibus suis marinis properabant, iam ob intestini belli maliciam fere ad nichilum redigi videbantur. O infelicem ciuitatum quondam inclitarum sortem, Quarum platee quondam scaturire solebant diuersarum rerum merces inferentibus mercatoribus, nunc scatent militibus trunco et monstruoso habitu incedentibus et equis ferreos homines vectantibus Sed reuera multo felicior tunc fuit ciuitatum status et letior rerum facies, quando platee comprimentibus se diuersarum regionum hominibus ad nundinas singulas concurrentibus, nec non ruricolis, curribus atque carpentis diuersas mercimonias inferentibus calcabantur, quam cum a gregario milite et armato equite obambulabantur, Qui etsi nonnumquam predatum exeant ac reuersi spolia diuersa secum conferant, vilique precio huiusmodi spolia distrahant, minime tamen solent huiuscemodi mercancijs ciuitates ditescere sed magis deperire Hec vos inclite quondam ciuitates attendentes, vel sero resipiscite, malum illud quod vestram dissoluit concordiam et in tantam deduxit miserarum abissum vnanimi voto euellere curate et de preteritis inimicicijs peni-

tudinem agentes in mutuam redite concordiam, Quod si feceritis et communem populum calamitatibus presentibus eximetis, et gloriam vobis et felicitatem multam comparabitis, et tandem ad antiquam deducemini dignitatem. [138]

De aeris dispositione in inicio anni xxij.

Annus iste xxij dum ingrederetur satis placida quantum ad aeris dispositionem habuit inicia Nam temperatus iuxta temporis qualitatem fuit nec turbulentus nec humidus multum sed medio modo bene qualificatus Vnde recreationis causa hic quiddam de rusticorum industriosa prudentia referam quod anno isto me contigit in schola rusticana addiscere Ipsi nempe viri qui rura incolunt et quasi continue sub diuo operantur, multa nimirum per quandam praxin ac cotidianam experientiam de cursu celi et planetarum naturis discunt et quanto quisque fuerit naturali ingenio sagatior, tanto subtilius in huiusmodi scientia speculatus Euenit igitur nonnumquam vt rustica gens aliquotiens de aeris qualitate certi aliquid indicare possit, quod plebs vrbana minime novit et ipsi plane ruricole quandoque futura quasi augurando predicunt vtpote, quod pluuiam aut serenitatem seu tempestates imminere presagiunt, et contingunt plerumque ea que predixerunt, cotidiana quidem experientia huiusmodi illis industriam obstetricante Siquidem et ipse dominus in euangelio testatur quosdam homines pro ingenij sui subtilitate posse faciem celi indicare etc. Igitur anno isto presenti fuere apud nos viri quidem rustici sagaces satis iuxta conditionem suam, qui mihi persuadere volebant annum istum futurum apibus fore faustum Cumque vnum interrogarem per quid id angurarετur, respondit, Sunt certi dies anni in quibus dum aer temperatus et clemens fuerit, certum indicium est totum annum aut certe pro maiore sui parte futurum fertilem, ac florum, frondium fructuumque feracem Et dies isti obseruabiles hoc anno satis placidi et fausti fuerunt

Et addidit Scire preterea dicens ventum ex ea mundi parte, per maiorem anni futuri partem spiraturum unde in natalis dominici die illum flare contigerit. Hoc autem anno die supradicto meridionali angulo efflauit. Constat autem meridionalem ventum fecundum esse vbertatemque causare propter sui temperamentum etc. Dum igitur austro aspirante silue frondescunt, et campi diuersorum florum amenitate replentur, insuper quoque aeris bona temperies concordauerit, necesse est vt in tanta rerum abundancia et luxurie graminum ac frondium aerisque clemencia apes multiplicentur At crebrescentibus illis eciam mellis abundabit munus. Hec vt audiui statui firmiter animo huius rei facere periculum, emique aliquot apes tentare volens, si hec rustica effectum salutarem posset consequi prophecia seu potius estimatio. [136]

Quomodo hoc anno ex palude ligna combustabilia congregauimus.

In die sanctorum martirum fabiani et sebastiani, villani albergenses vnanimi consensu aggressi sunt ligna siluana in sua palude excidere singuli iuxta quantitatem iuris sibi competentis, quum in tribus annis proxime preteritis id efficere minime potuerant nulla vel certe tenui glacie tunc congelata. Hac autem hijeme circa Pontiani martiris, cepit aer immutari, cum antea ad id vsque temporis satis clemens exstiterat et pre frigore nimio in breui omnia flumina et stagna, ipsum quoque mare fuerit transmeabilia. Superficies quippe aquarum spissa glacie obducta et desuper tenui niue cooperta facilem nedum hominibus verumeciam ipsis iumentis prebebat viam, vnde et factum est vt huiusmodi ligna pauco labore e paludibus erui possent. Hac eciam oportunitate milites multas depredationes exercuere, dum non prohiberentur fluuiorum obstaculis, sed per yslam et mare tamquam per planam ambulabant terram Sicsic ipse quoque aer illorum videbatur obsequi

nequicijs et distruebatur pars ista dijocesis traiectensis circa campis et circum zuollis adeo miserabiliter vt nulla etas similem circa illa loca perniciem vmquam factam meminerit. Eadem quoque tempestate gelrenses huiusmodi oportunitate nacta dum possent adiutorio hijemis et frigoris cuncta loca prius inaccessibilia glacie crassa constringentis facilime permeare, facinus quoddam egregium perpetrare aggressi sunt Nam irruentes nocte quadam certa purificationis marie hostiler aggressi sunt suburbium campense quod situm est inter oppidum et bronopiam et igni illud pro magna parte conflagrarunt, episcopo in ciuitate tunc presente. Traiectenses autem viceuersa in veluam frequenter irruentes ipsam sibi tributariam reddiderunt. Porro tot ligna ex palude vice ista nostri euexerunt vt credamus ea ad tres annos sufficere posse pro pistore et pro fratribus in eorum calefactorio Nam super ix warangias ligna succidimus hoc anno etc.

Hac quoque tempestate dum frigus repente superveniret contigit multos tam de fratribus quam de laijcis subita infirmitate pregrauari, tussis enim cum raucedine quadam inuadebat eos et debiles reddebat, sed non diu hec infirmitas eos detinebat sed cito deserebat etc. [137]

Quomodo eciam Sorores in Almeloe affligebantur.

Dum sic vndique populi affligerentur, ipse quoque deuote sorores monasterij prope Almelo nequaquam se abscondere potuerunt a calore communis miserie, immo pre multis alijs affligebantur hac videlicet occasione *Relicta Adolfi quondam domicelli de Almeloe*, cum debuisset in tanta rerum mutatione eciam domum suam Almelo necessario militum presidio premuniuisse, femineo more sumptibus parcere volens non collocauit in ea custodiam sufficientem Quod attendentes hij quibus patrie salus credita erat ex aldenzael capitaneum vnum cum xxx satellitibus

euocarunt quos in presidio prefate domus posuerunt, ne forte gelrenses eam in suam deditionem susciperent, et dampna exinde patrie irremediabilia irrogarent Est quippe domus illa situ quidem fortissima, aptumque predonibus antrum, quod facili posset labore muniri, et pauco seruari milite, At milites illic ad custodiam domus deputati primo quidem mitius cum hominibus dominij illius agere, demum successu temporis turmatim per rusticorum casas diuagantes, anates, gallinas et anseres capere ac secum deferre. Nec hijs contenti, cum non frugali mensa vti vellent, verum magis iuxta ritum suum abundatissime et superflue omnia consumerent tum demum deficientibus sibi necessarijs, oues et boues et pecora esui apta abigere ceperunt, insuper et semina pro panibus et brasio vbicunque talia reperire potuerunt vi abstulerint, dicentes se pro hijs omnibus pecuniam condignam refusuros de suis stipendijs cum solueretur illis etc. Tali spe suspensi miseri populi mitius sua dampna ferebant Porro milites bono carentes regimine, in breui omnia consumebant, nam meretrices nec non alios lenones cotidie invitantes plurima expendebant, et sic semper ad rapiendum alia incitabantur Ipsi quoque leccatores et venales puellule qui cotidie conuiuabantur cum militibus, ditiores quosque illis prodebant et ad spoliandum miseros incitabant Quamobrem communis gemebat populus, quum auferebatur eis quod pro se suaque familia reseruare videbantur. Cumque tempus laberetur et multiplicarentur dies, creuit in immensum ipsorum stipendium nec aliquid ipsis aliquando persoluebatur, Et quum pecuniam miles non habuit cives ei necessaria vendere recusarunt, Vnde exacerbati milites, nedum in rusticam gentem deseuerunt, sed et sorores monasterij prope almelo supra modum afflixerunt, omni fere die ad eas venientes et de earum necessarijs suos insatiabiles ventres implentes, insuper et eorum pecora [138] violenter sibi vendicantes, Nam optimum bouem de hijs quos mactare

debuerant ipsi auferentes comederunt, et insuper vnum alium bouem iugalem sustulerunt et consumpserunt Qua de re sorores angustiate, ceteros furtim emiserunt et in aliena patria vel mactauerunt vel seruauerunt, non ause in propria domo illos retinere, quum comminati fuerant omnes boues se ablaturos et comesuros, Item porcos suos glandibus impinguatos eciam ad loca remotiora minantes mactarunt, quum ob metum istorum satellitum eos domi retinere non audebant, Super hec omnia cotidie minabundi veniebant nunc salem, nunc brasium, nunc autem alia ab ipsis sororibus exigentes, et ad amaritudinem animas earum deducentes Ad vltimum vero cum tardarent soluere illis merita stipendia ausi sunt adhuc peiora presumere; nam capientes aliquos de ditioribus rusticis eos in vincula coniecerunt comminantes se illos extra patriam deducturos ni pecuniam quam postulabant soluturos se promitterent Qua de re ceteri perterriti aufugerunt et apud amicos ad tempus se absconderunt Inter quos eciam ipse *sororum confessor pater Henricus traiecti* timens ab eis capi, caute aufugit et apud nos delituit. Ita timor militum illorum, omnes inuaserat vt nullus se eis credere auderet. Et mirum plane fuit quod tam parua militum manus ita omnes deterrere potuit, vt nedum se defendere, immo nec obloqui presumerent sed permittebantur pro suo libitu agere quicquid volebant Et quum neminem sibi resistere ausum cernebant, idcirco nedum dominij almelensis incolas vexabant, verumeciam circumhabitantes malis afficiebant intolerabilibus Ipsa quoque domicilla nequaquam ab illorum tuta fuit insolencijs, sed multas ab eis contumelias, iniurias et dispendia sustinuit Et cum cuncti mala innumera a militibus sustinerent, ciuibus tamen oppiduli parcebant milites, siue quod eos metuebant, seu quod miserabantur illos, quippe qui tenues satis erant, nec dispendia multa tolerare potentes. Igitur cum sic vti prefatum est affligerentur sorores et populus, sepiusque id amicis conquererentur

opem petentes, quamquam amicos plurimos habere se putarent vicem illarum dolentes, ipsasque ab hijs angustijs eripere valentes, non tamen adeo tempestiue liberate sunt vt sperauerant, sed aliquanto tempore in hijs erumpuis permanere permisse sunt, forsitan deo salubrius aliquid de ipsis prouidente, vt dum temporaliter tribulantur, ab eternis angustijs liberate, celestium mereantur participatione bonorum perfrui, Scriptum est enim per multas tribulationes oportet nos introire in reguum Dei etc. Et omnes sancti multa propter regnum celorum [139] tormenta passi sunt, vt securi peruenirent ad illud etc.

Quomodo coacti fuimus adhuc semel ccc fl. de pondere exponere in subsidium solutionis militum in Aldenzael.

Postquam semel (vt premissum est) minis terroribusque a nobis extorserant milites in Aldenzael constituti tricentos fl. ponderis, iam ecce secunda vice capitaneus stipendiariorum in oldenzael positorum cum litteris drossati twenthie ad nos venit exigens a nobis quatenus ad huc semel trecentos fl. in subsidium solutionis militum ibidem constitutorum proferremus, comminans et iureiurando affirmans quod nisi voluntarie in hoc consentiremus, totam militum cohortem in nos immitteret, qui tamdiu nos affligerent donec spontanei redderemur in consentiendo proposite exactioni, Attende diligenter o lector in quanta fragili spe tunc noster fuit status positus. Itaque in huiusmodi angustijs deprehensus, hec (vt debui) conuentui simul congregato proposui, sciscitans quid quisque consuleret Tandem in hoc maior et sanior pars conuenit, vt eciam hac vice eorum peticioni consentiremus, dum tamen promitterent se non amplius nos molestaturos etc. Tunc ego conuentus habito communi consensu dixi capitaneo, quod pecuniam exactam prope diem procurare vellemus et ad eos deferre Moxque ego cum fratre Henrico puse itineri me accingens

profectus sum ad dauantriam, cupiens loqui drossato, qui tum dauantrie morabatur, si forte ipsum benignum inuenire possemus vt ab hac necessitate expendendarum pecuniarum nos absolueret, attento quod semel ccc fl. attuleramus. Verum cum de hac re sermonem cum prefecto twenthie haberemus, nequaquam missionem obtinere potuimus, hoc tamen impetrauimus quod permisit omnem pecuniam nobis de communi patrie exactione reddendam Nos igitur attendentes patriam in ardua necessitate positam simulque reminiscentes qualiter annis superioribus militares twenthie semper nobis fidelitatem seruauerant, non ausi fuimus contradicere sed promisimus summam nobis indictam sub spe redditionis allaturos. Quo audito Drossatus e vicino spopondit se pro nobis intercedere apud reuerendissimum (qui nostro ordini valde ob non admissam visitationem infensus fuit) quatenus nobis propitiaretur nec grauaret nos exactione nimia aut alia quauis molestia, quemadmodum quedam nostri ordinis monasteria constabat esse grauata et nimis seuere afflicta [140] Reuersusque domum misi nuncium ad costfeldiam sperans ibi pecuniam sub annuo censu nancisci Nec fefellit me spes mea. Siquidem inuentus est illic quidam habens quadringentos fl. de pondere ad redditus annuos exponendos in subsidium vnius vicarij ibidem recenter creati. Hos fl. quorundam adiutorio amicorum datis illis astipulationibus et litteris sufficientibus recepimus sub conditione tali, quod singulis annis, donec iterum redimamus, soluemus illis in ciuitate sua circa festum Purificationis marie, viginti fl. de ij hornensibus, hoc precauto, quod dum summam deo annuente redemerimus florenos de pondere cccc. soluemus, quantum similes fl. recepimus, Nichilominus cum diuersarum monetarum florenis aut nummis aureis, tempore redemptionis equiualentibus soluere poterimus, quum nos talismodi monete mixte pecuniam ab ipsis leuauimus, Itaque dum tardaremus postulatam pecuniam ad Aldenzael deferre,

quippe qui non potuimus in termino nobis constituto apte singula maturiore fine terminare, interim *capitaneus Augustinus* nomine arbitratus nos nolle pecuniam indictam efferre, venit ad domum nostram milite stipatus impio et ad terrendum nos, multam profecto nequiciam cum suis exercuit complicibus ita ut vix recolam similia nos pertulisse a satellitibus sicvt tunc ab ipsis qui nos merito tueri debuissent sustinuimus Verum cum iurerando affirmassem me nuncios pro impetranda pecunia foras direxisse, tunc mitior factus abcessit signa sue nequicie euidentia in hospitum camera derelinquens Considera o lector quam aspera nos anno presenti disciplina fuimus correpti etc. Allata tandem pecunia supradicta, annumerauimus ex hijs capitaneo prememorato trecentos fl. presentibus iudicibus de oitmersem et delden qui ex commissione prefecti twenthie nobis proprijs promisere cijrographis, solutionem se nobis integram de communi exactione indicta aut certe proxime indicanda facturos. Qua cautione recepta recessimus, ipsi vero pecuniam in milites diuiserunt et contentatos nonnullos dimiserunt, quum iam ciuibus onerosi facti sordere ceperunt quos prius absque discretione debita in suum acciuerant oppidum, Fama quoque de ducis interitu in dies magis magisque hec crebrescens, ab omni eos absoluerat metu, ita vt iam suum oppidum proprio ciue seruare presumerent nec de milite conducticio curarent Sic igitur se res habet de secundaria pecuniarum contributione indicta. [141]

Vt conuentus in Almelo a nobis c. fl. accepit.

Superiore capitulo sufficienter satis expressi quemadmodum cum conuentus consensu quadringentos fl. aureos sub annuo censu accepimus et vbi trecentos iterum exposuimus, superest vt eciam signemus, vbi quartum centenarium expendimus Est igitur sciendum quod vir ille a quo suprascriptam pecuniam accepimus cum quadringentos fl.

haberet nec vellet illos diuisim sed simul alicui ad annuos redditus tradere, nos vero tantum trecentis protunc florenis indigebamus, attendentes tamen quod non facile possemus alicubi pecuniam tali modo recipere, quali hanc habere potuimus, nam et communis monete erat et ideo redemptionis tempore facilior acquisitu esset quam si fuissent floreni ponderis iusti et monete, et insuper annua pensio leuissima erat quum quidem singulos fl. cum ij hornensibus soluere nobis concedebatur. idcirco omnem illam summam videlicet cccc. fl. suscepimus, cautionemque illis reddidimus sufficientem provt iuris et moris erat. Detractisque de summa illa ccc. fl. et capitaneo in oldenzael annumeratis quartum centenarium conuentui in Almeloe, qui tum pecuniarum egens erat similem ob causam, sub conditione tali tradidimus sub quali nos eam acceperamus Atuero pater et mater prefati conuentus gratanter acceperunt a nobis hanc concessionem, statimque euestigio litteras conuentus sui sigillo munitas reddidere nobis, ne forte contingeret nos in aliquo fraudem pati, et insuper promiserunt (prout eciam codices desuper confecti clare insinuant) se annis singulis pensionem illis contingentem in termino prefixo absque nostro dispendio integre soluturos, necnon paratos semper fore ad redimendum, quumcunque contigerit nos ad redimendum summam nos contingentem forsitan valituros etc.

Quomodo conuentus sororum in oldenzael ad peticionem nostram concessit nobis vt propter certas causas nos vrgentes permitterent predictam pensionem ex predijs eorum vendere, etc.

Vt posteri sciant in quam misera conditione res nostre posite fuere hoc infelicissimo tempore, et quam charitatiue inuicem nos religiosi [142] astitimus, neve charitatis alumpnos ob exhibite obsequia pietatis contra phas, dispendia

aliqua futuro tempore sustinere contingat, historiam quandam hic inseram, quam posteriorum memorie necessario commendandam indicaui. Cum ob defectionem oppidi zuollensis quod se duci vltro subiecerat, inter partes aduersas adhuc inimicitie et lites feruerent, episcopus suam iniuriam vlcisci parans, validam tam peditum quam equitum manum in vnum coegit. Verum miles ere conductus non nisi rite persolutus potuit reddi voluntarius ad inuasionem hostium. Qua de re omni industria pecunie vndecunque sunt collecte. Et primum quidem agricole tam diu sunt ab exactoribus deplumati et detonsi donec penitus nudi, et ad amplius contribuendum redderentur inutiles. Porro ciues sua solita libertate potiri cupientes non nisi rogati contribuebant. Cumque non sufficerent ista sed multo pluria conductus requireret satelles, aggressi sunt monasteria contra ius phasque exactionare, Nam minis terroribusque inerme monachorum vulgus territantes, mulctas ipsis indicebant importabiles, ita vt a quibusdam monasterijs vltra xij^c fl. ponderis vi extorquerent etc. Quod gelrenses precipientes, litteris ad singula monasteria missis, prohibere ausi sunt (quasi ipsi domini essent huius terre) ne omnino aliquid pecunie episcopo daremus, alioquin ipsi vellent a nobis duplum sine alicuius respectu miserationis exigere et insuper concessa priuilegia inualidare. Quod vbi comperimus tristes alioqui effecti fuimus atque pusillanimes nimis. Siquidem non parere episcopo nobis minime tutum fore perspeximus sed periculosissimum. At uero gelrensium iussa contempnere eciam nobis despendiosum fore metuebamus In hijs sane constituti angustijs tale consilium excogitauimus. Adiuimus patrem sororum in oldenzael et ipsi presente matre hunc nostre necessitatis articulum enodauimus, petiuimusque humiliter vt duo ex predijs suis nobis accomodarent quatenus ex illis annuum censum (de quo superioribus capitulis expressum est) venderemus vt sic in casu, si forsitan pro hac causa fuerimus a gelrensibus im-

petiti possimus libere dicere, non nos pecuniam predictam episcopo concessisse, sed sorores de oldenzael etc. Annuit pie huic nostre peticioni pater et mater, et duo predia sua scilicet Northoff et Godschalck in dulre nobis concesserunt, et nos evicino illis literas conuentus nostri sigillo roboratas reddidimus in quibus promisimus nos illos semper in negocio presenti velle seruare indempnes. Conuentus nempe suprascriptus hanc concessionem libere facere potuit quum in oppido oldenzalensi constitutus erat, vnde nec gelrensium minas ita reuereri necesse habuit quemadmodum nos qui in rure constituti vndique hostium patemus insidijs A quibus seruet nos semper omnipotens deus. [143]

De fraternitate concessa cuidam.

Pastor in costfeldia dictus dominus Gerardus van Scheuen Hic frequenter hospitalem se nostris prebuit ad ipsum casu diuertentibus Insuper in acquisitione illorum cccc. fl. de quibus proximis capitulis prelocutum est, prebuit se nobis valde obsequiosum Quare conuentus cum non posset illi re temporali vicem gratitudinis apte refundere spirituali munere eius erga nos beneuolentiam studuit compensare. Nam vnanimi consensu fraternitatem nostram illi concessit et ego litteras desuper ex more confectas illi transmisi anno presenti circa Agnetis.

Quomodo pater Johannes traiecti pro defendenda saluagardia a duce pro nobis et colonis nostris impetrata diu in zuollis mansit et quid tandem finaliter obtinuit etc.

Sane superius tetigisse me memini quemadmodum ortis inter episcopum et ducem inimicicijs, nos pro tuendis tam nostris quam colonorum nostrorum facultatibus, domibus et pecoribus itemque et corporibus ab hostium inuasione atque lesione, sategimus tempestiue tam prece quam precio

saluagardiam a duce impetrare sufficientem, quam eciam tandem adiutorio dei et quorundam amicorum obtinuimus efficacem, non hac duntaxat belli tempestate, sed perpetuo duraturam. Quam tamen saltem quod colonos nostros quidam ducis commissarij infringere et infirmare volentes, multas nobis per hoc peperere difficultates, dum illi colonos nostros eque ac alios exactionare vellent, nos vero e contrario concessam libertatem ac multa prece ac precio comparatam tueri ac defendere totis viribus niteremur. Pro qua re multo tempore pater Johannes traiecti zuollis moratus est pluraque pro sui ingenij calliditate vsus est industria vt eorum animos mitigaret ac nobis inclinaret. Vnde, et xenia donaque plurima apta procul dubio ad capiendos auarorum animos rethia expandit in que precipuos illorum expendit quo insatiabilem illorum posset mitigare seu sedare sitim. Eo tandem res illius est perducta labore, vt in generali sessione determinarent omnes colonos nostros de prima exactione, quam vulgus *dingtall* aut *brantschatt* nominat liberos fore, Porro si contingeret altera vice illos ad [144] dandum gelrensibus tributum compelli, tunc coloni nostri contribuent singuli cum conuicaneis suis, hoc tamen precauto quod hij qui nobis seruiles fuerint, semper ab hac donatione, in vim littere a duce nobis donate liberi permanebunt et insuper pars illa quam iuxta ritum patrie in quibusdam locis colonis contribuere tenemur, nobis semper condonabitur ac defalcabitur illis, nec vmquam exigent a nobis facta huiusmodi declaratione, cum amplius impetrare non possemus, verbum vlterius super hoc negocio facere supersedimus, stetimusque contenti, hoc eorum promisso valentes experiri, an eciam huic vltime declarationi fidem facere velint nec ne, Et quum summam pecunie pro hac libertate obtinenda exposuimus et colonos ita vt prefatum est defendimus, iustum est vt eciam nobis pecuniam pro se expositam refundant singuli iuxta exigenciam sue facultatis Et certe mitior ab illis contributio

exigetur quam si cum suis contribuissent conuicaneis etc. Johannes vero traiecti postquam ad finem optatum presens perduxerat negocium ad domum reuersus est etc. Sed nec hanc suam definitionem seruauere diu immo frequentius infregere etc.

De propina facta sororibus in Schuttorpe.

Iste bone sorores multam nobis humanitatem ostenderunt in eo quod tempore guerrarum obsecute nobis sunt, dum porcos nostros apud eas metu militum mactaremus. Nam non secus ac propria nostra curare vise sunt, sed et promptas sese prebuerunt ad colligendos aliquos de nostris, si hoc nobis necessarium fuisset. Quamobrem pro aliquali gratiarum actione profectus est ad eas procurator noster cum fratre Johanne ten ham, deferens secum arietem saginatum et vnum vas pinguis cereuisie et quedam alia xenia sororibus illis propinanda, ad letificandum eas anno presenti circa agathe virginis et martiris.

De diuisionibus qualiter seruate sint.

In Assumptione marie a° xxi procurator diuisionem non seruauit eo quod propter instans bellum butirum commode habere non potuit. In aduentu sequenti tam hic quam in oitmersem seruauit, non tamen ita plene vt debuit, quum milites de Almelo butirum nobis rapuerant etc. [145] Porro in quadragesima seruauimus diuisionem feria tercia ante palmas in domo nostra et fuit numerus pauperum qui tum conuenerant septingentorum et modico amplius, quibus super panem anguillarum bullitarum frusta dedimus quum allec habere non potuimus, In oitmersem vero tantum panem dedimus.

De quibusdam causis in conuentu ventilatis atque decisis.

Quum proch dolor in congregationibus religiosorum in-

ueniuntur nonnumquam aliqui inquiete atque instabilis mentis homines qui ad id ad quod vocati sunt minime se dare possunt, ob indomabilem sue mentis inquietudinem verum presumptuose omnia judicare et ad libitum suum contorquere nituntur, idcirco euenit frequenter vt multam ceteris pariant perturbationum materiam. Nam sue interioris reformationis obliti, celle quoque solitudinem ferre non valentes, statutorum et regule votorumque suorum fraudulenti obseruatores et ad interna exercitia prorsus inabiles, ad externa sese effundunt omnia antequam sibi committuntur curare et gubernare volentes. Hij secundum beatum *bernardum* ad omnia temere ac presumptuose se ingerunt primi resident in conuentibus prius se ipsos intromittunt. Ordinata reordinant prius facta reformant et quicquam ipsi non fecerunt aut ordinauerunt, nec recte factum nec bene estimant ordinatum. Judicant iudicantes, preiudicant iudicaturis, Alios curiose obseruant. seipsos autem negligunt. Esuriunt et sitiunt semper auditores quibus iactent suas vanitates ac detractionis venena infundant. Tales nimirum plura in conuentibus mala sepe excitant, dum non contenti sua peruersitate insuper alios simplices peruertere elaborant, vt que iusta et recta putant eciam ipsi approbent, quatenus sic meliorum iudicio suam peruersam intentionem securius tueantur. Vnde et eos qui naturaliter quieti sunt commouent ac suadent sibi consentire, cupientes sic bonorum patrocinio fratrum obtinere quod ipsi (vtpote de sua malicia suspecti) minime ad optatum finem perducere valerent. Fitque nonnumquam vt boni, talium peruersorum fratrum suggestionibus verisimilibus misere seducti pertinacius sua sensa defendant, dum preterite vite confisi sinceritate, merito sibi obaudiendum presumant, Veraque illa sapientis efficitur sententia qua dicitur Facilius est mouere quietum quam quietare motum Vere etenim commoti tales simpliciani (licet alias sint conuictus satis dulcis necnon conuersationis competenter pro-

babilis) valde tamen difficulter a suis conceptibus quos sic talium peruersorum fratrum propinatione venenosa imbiberint auelluntur. Huiuscemodi autem fratrum peste, qui sic suis peruersis persuasionibus simplicium animos ad inquietudinem et causarum sibi non creditarum dijudicationem defensionem et approbationem vel reprobationem impellerent hec domus nostra nequaquam caruit. [146] Quin immo circa hec tempora reperti sunt inter nos quidam (quos non immerito nouitatum praesumtores appellaverim) qui non contenti sua habommabili inquietudine, etiam ceteros quietis ac interne pacis amatores, suis suggestionibus et simulationibus, quasi sub ijmagine zeli rectioris ad animi sui inquietudinem accendere nisi sunt, Nam iniquorum fratrum satione abortus est inter fratres et creuit murmur multus, dum dicerent quidam ingentes pecuriarum summas, nomine conventus mutuatas, nec tamen pro conventus utilitate sed pro communi patrie utilitate expositas, unde successu temporis conventui gravia dispendia imminere possent, Insuper quorundam procuratorum temporibus debita immodica referebant quidam esse contracta, que non ita plane fratribus fuissent enodata ut res exegit, sed magis esse occultata, et insuper pro hujusmodi debitis sine conventus approbatione siue conformatione quibusdam creditoribus annuum censum fuisse promissum. Ut autem ad aures meas rumor hujuscemodi pervenit, statim remedio oportuno, huic malo obviare proposui, occasionesque scandali omnes e medio tollere, ad lucem universa murmuris semina deducendo, Siquidem in die Scholastice virginis, fratribus in unum capitulariter congregatis, ita ad eos loqui exorsus sum. Dilectissimi fratres, ex quo varie inter vos opiniones sunt et querimonie quasi sint quidam qui pecuniam nomine conventus mutuo acceperint nec pro conventus utilitate expenderint, sed ad alios usus converterint, itemque quum controversia aliqualis est inter quosdam propter debita a procuratori-

bus contracta, dum dicit modernus procurator debita sui praedecessoris non esse sua, Ecce ob hec et similia vos modo convocaui, ut siquis quid habeat in quo dubitat vel quadam emendatione dignum sit, hic proponatur et communi omnium sententia vel approbetur vel reprobetur, ac deinceps murmuris et scandali occasio penitus a nostro consortio elimineiur. Igitur hec sequentia in eodem sunt colloquio proposita ac determinata, seu etiam a nouo instituta.

De pecuniis ab ancilla de Dulre receptis.

Femina quedam in dulre nomine Ghesa ten Bruggencate attulit mihi dum procurator essem nummos quosdam aureos ut servarem illi Preterea tenebor eidem pro lineo panno quasdam pecunias ita ut summa tam allatorum quam debitorum essent xxiv floreni Philippi. Hos dedit mihi sub conditione tali videlicet si obisset non repetita pecunia, tunc dimidiam partem parentibus si eidem supravixissent traderemus, Porro reliquam partem testamenti loco retineremus faciendo pro illius anima quemadmodum pro hujusmodi charis nostris fa[147]cere consuevimus. Sin vero parentes illius mortui fuissent ante eam, nec ipsa pecuniam predictam a nobis exegisset, sed etiam dimissa nobis pecunia illa, post parentes defuncta fuisset, tunc totam retinuissemus. Igitur cum ego ad Stralen pergerem, hanc pecuniam cum conditionibus suprascriptis venerabili patri Johanni de Trajecto tunc priori contradidi, prout in illius registro clare patet, Reversus vero de Stralen, inveni hanc feminam adhuc cum parentibus uiventem, depositumque apud priorem praefatum adhuc reservari, Cumque jussu femine ego illud exigerem ut servarem, non nisi modicum quid accepi, quia in usus necessarios reliquum expenderat etc. Et quamquam super hac re querele apud visitatores essent deposite, ego tamen communi consulens paci elegi potius pecuniarum quam pacis communis dispendia pati. Promisi

itaque puelle illi me semper quandocunque exigeret, ad reddendum quod deposuerat paratum fore, sic rebus illis stantibus venit una vice ad me ita inquiens, Pater, ex quo patrie status est ita infelix valde metuo ne forte aliquando ab hostibus spoliata cogar repetere quod apud vos deposui Idcirco si vobis placeret vellem quod mihi pro istis xxiv florenis depositis tantum ad vitam meam duos modios siliginis annue venderetis, ac litteras sigillatas desuper daretis, ego tamen non nisi ultima constricta necessitate siliginem annue suscipere vellem, et sic me defuncta pro testamento retineretur Quod conventui in hoc praesenti colloquio proponens unanimi fuit assensu admissum, fuere tamen nonnulli qui feminam hanc eo quod servilis conditionis fuit hujusmodi donationem licite facere non posse, dicerent, sine consensu dominorum, nichilominus tamen admiserunt. Ego autem cum illa postmodum loquens ad hoc illam induxi ut prioratus sigillo contenta staret, et donavit nobis donatione voluntaria pecuniam supradictam et nos vice versa hanc illi gratiam concessimus ut possit omni anno a nobis duos modios siliginis exigere. Quod litteris prioris sigillo munitis eidem concessit ratificauimus cet.

De xxiv florenis ponderis a metten ter maet acceptis.

Simili vere modo a metta ther maet dum procurator essem xxiv florenos ponderis mutuo accepi. Verum ipsa cum non posset diu pecunia absque usufructu carere conveni cum illa [148] ut pro hiis annue aliquid pensionis reciperet. Ipsa vero cum haberet binum pecus nec pabula sufficientia tempore hijemali pro pecude sua parvula, peciit ut de decimis Northoff vel alibi, tantum illi concederemus siliginis cum straminibus invehere in casulam suam quantum pro hujusmodi pecunia mereretur. Quod ad certos annos de consensu conventus concessum est illi, Verum

ego absolutus ab officio procurature. reddere volui illi pecuniam suam, quod promptam eam habebam Cumque non libenter recepisset illam. frater Henricus Puse qui mihi in officio successit illam retinuit atque pro utilitate conventus (ut postea patebit) exposuit, Sicque ipsa pensionem more solito usque ad hoc tempus integre percepit, cupiens autem documentum hujus conventionis habere adiit me dicens Pater vos scitis quemadmodum pecuniam leuaveritis pro qua licet annuus mihi praestetur census, nullum tamen habeo documentum, quo possim in casu docere, quam ob causam hujusmodi mihi pensio debeatur. Peto igitur humiliter ut in omnem eventum mihi aliquid indicii detur quo meam futuro tempore possim justiciam tueri, quo audito, rem hanc ad conventum detuli hac eadem vice, placuitque omnibus ut per omnem modum cum ea agerem, sicut cum femina (de qua proximo capitulo precedenti signaui) egeram, similis namque per omnia hic erat casus, quod et feci, contentatamque illam dimisi etc.

De LXXX florenis Philippi acceptis a cappellano de Wederden.

Frater noster Henricus Puse procurator hujus conventus existens accepit mutuo a domino Theodorico de Enschede oriundo. protunc capellano in Wederden, octoginta florenos Philippi, hac videlicet conditione ut uno anno licite pecuniis supradictis frui posset, quo euoluto pecuniam suam illi integram redderet, aut certe annuam pensionem, hoc est, quatuor florenos Philippi pro praedictis pecuniis justo emptionis titulo annue persolveret Contigit vero praefatum Henricum interim ab officio absolvi, nec pecuniam capellano restitui, Procurator autem illi succedens cum moneretur dissimulabat neque pensionem tanquam non capitulariter a conventu promissam neque summam principalem restituendo, Unde idem capellanus non immerito turbatus, frequenter veniens sollicitabat causam suam petens ut aut

pensionem annuam illi penderent, aut summam restituerent principalem, sic annis aliquot sollicitans parum aut nichil finaliter efficere potuit, dum multe interim alie cause tam illi, quam nobis supravenirent, quae hujus negotii determinationem praepedirent. Tandem me de Stralen reuerso cum inter alia negotia etiam istud proponeretur cupiens omnium dubiorum et negotiorum nostri conventus salubrem [149] ac claram facere decisionem, etiam istud in praesenti colloquio fratribus negotium proposui adiiciens oportere nos aut summam reddere principalem, aut certe annuam soluere pensionem, Cumque super hac re diversi diversa dicerent, causarentque quod haec pecunia non in annuos redditus conuersa esset, sed pro procuratoris usu exposita tandem tamen in hoc omnes convenimus ut praedictus sacerdos (ne se fraudatum forte conquereretur) pollicito sibi censu annuo datisque astipulationibus sufficientibus contentaretnr, Qua re convocans eum, conveni cum illo, ut annue donec redimeremus, illi iv florenos Philippi solueremus circa cathedram petri, Porro pro annis praeteritis quibus nullum censum susceperat, non ex necessitate et debito sed ex gratia pacti sumus dare illi semel iiii florenos ejusdem monete. Talique contractu legittime celebrato ab invicem pacificati discessimus, Acta sunt haec anno supra dicto et die cet.

De Johanne van Beruorden filio Arnoldi.

Hic Johannes jactauerat frequenter qualiter bonum testamentum nobis legare vellet, praecipue autem de decimis Geerdinck In Albergen, quas cum alijs bonis jure hereditario adse devolutas gaudebat, dicere consueverat quod nobis vendere vellet et de precio illius, jure legationis, quotam grandem remittere, sic ait, et metu hostium (cum civis esset Arnemensis oppidi) ad Schuttorp migrauit cum pelice sua et ibi toto tempore belli Zuollensis delituit, Ibique egrotans procuratorem et fratrem Johannem ten

Ham qui tum casu illic aderant alloquens de eodem negotio sermonem fecit ut reuersus domum frater Johannes ten Ham persuadere mihi cepit quatenus patrem Johannem Trajecti et ipsum ad eumdem Johannem van Beruordem mitterem, ajebat enim, valide egrotare eum, paratumque illum ad resignandum nobis juridice decimas supradictas atuero ego non ignarus morum ejusdem Johannis ten Ham, parum attendi verba ejus, quod friuola mihi et minus solida fuere, Preterea statum Johannis de Beruorden et boni quod pollicebatur naturam (erat quippe feudum gravissimum) considerans floccipendi quod mihi referebatur. Quamobrem idem Johannes ten Ham (cum sit nature inquietissime) non sustinens suum non reputari consilium, alios adiit, sollicitans illos quatenus me in ejus sententiam inducerent, Itaque ego (ne forte per negligenciam meam postmodum quererentur actum quo minus decimas acquisissemus) proposui etiam hoc negotium fratribus in eodem capitulo, scissitans quid in hac causa consulerent, Responsumque est fere ab omnibus, quod ex quo decime feodales essent, Johannesque praefatus homo dilapidator bonorum suorum maximeque quod episcopus prohibuisset religiosos redditus emere etc. ideo non esse tutum re illa, precipue hoc tempore agere, sed dimittere rem intentatam cet. [150]

De xxxvi florenis ponderis acceptis a prouisoribus capelle in Albergen.

Proposui eadem vice conventui etiam hanc causam infra scriptam. Cum essem procurator monasterii hujus accepi mutuo a provisoribus capelle In Albergen 36 florenos de pondere tali conditione, ut aut pecuniam tempestive illis restituerem quatenus eam ad usum capelle alibi ad annuos redditus exponerent, aut certe nos pro illis annuum censum penderemus ne contingeret defraudari ipsam capellam, Porro conditionem sine consensu fratrum facere aut inire

non quidem debuissem, sed mihi evenit quod pluribus economis solet evenire scilicet quod semper pecuniarum indigus eram, multis quippe cotidie hospitibus et mercenariis seu etiam satellitum gregatim per terram discurrentium turmis gravabamur, in quos maximam alimentorum nostrorum cogebamur expendere partem, Ideo quod cum non sufficerent redditus nostri annui ad onera talia portanda, cogebar per phas atque nefas pecuniam, qua necessaria comparentur acquirere, Non tamen probo hunc modum sed securius est pro tollendo conscientiarum scrupulo, ut semper hujusmodi contractus fiant publice licite ac honeste, Postquam igitur pecuniam modo quo supra dictum est acceperam, contigit me infra breue tempus ab officio absolui, non reddita provisoribus pecunia, verum tamen inter cetera debita ego hos quoque florenos signatos meo tradidi successori una cum Registro prout moris est, Itaque me absoluto provisores praememorati a meis successoribus pensionem annuam requirentes nil nisi repulsam meruere, Responsum nempe est illis non esse justum contractum, unde nec pensionem juste exigere possent, Petierunt ergo summam principalem sibi restitui ut alibi ad utilitatem poneretur, nec hoc impetrare voluerunt. affecti tandem tedio, cum non auderent molestare nos diu siluerunt nec redditus nec summam principalem postulantes, Sicque res ista per annos aliquot pendebat nosque illa pecunia gratis fruebamur in dispendium capelle praenominate. Reuersus autem de Stralen attendi negotium istud in dampnum notabile sacelli sepe dicti vergere, dum non leuarent illius editui annuum censum pro pecunia prosignata, quam ob causam scrupulo conscientie coarctatus rem ad conventum detuli suadens ne amplius capella defraudaretur, verum fratres multiplici reddituum elocatione deterriti pro praedicta summa redditus annuos promittere detrectarunt, suaserunt autem ut pecuniam solveremus, Tunc ego fratrum consilio audito tacui de re illa, cogitaui

autem pecuniam illam cum procuratoris adjutorio solvere sine conventus dampno, unde xvi florenos jure testamenti acceptos a bone memorie Johanne IJttersum deputaui adhoc, Reliquum procurator solvet, quod procuratoris debitum est uti antea protestatus sum. Acta sunt hec anno et die quibus supra. [151]

De fratre nostro Henrico Puse de Dauantria.

Iste Henricus frater noster, bis procurator et semel subprior, multas annis superioribus ex parte conventus pecunias a diuersis leuarat, Preterea ad instantiam militarium hujus patrie de licentia sui prioris, nec non pro reipublice nostre uberiori commodo, pecunias a diuersis judicibus, ruricolis et marchis twenthie copiosas leuarat, atque iterum expenderet ad eorumdem militarium dictamen et jussionem de quibus tamen nondum legitimam computationem fecerat patrie, quam quidem succedentibus sibi malis ac negociis diuersis in dies magis magisque patrie supervenientibus, tam ocii viri illi, quorum intererat, nancisci haud poterant, ut computum a fratre Henrico legalem reciperent, cum tamen promptum se ad hoc sepius praebuisset, igitur ob hec et hiis similia, quidam e fratribus quibus hoc est moris ut curent quae sibi commissa non fuerint, obliviscantur autem eorum quae merito curare deberent, hii inquam turbinum dissidii, improbi commotores, murmuris quandam in fratribus excitauere procellam, quasi idem Henricus pecunie summas immodicas sub nomine conventus mutuo acceptus in reipublice usum expendisset, cujus rei occasione possent nostro conventui dispendia gravia provenire tempore futuro, querebantur insuper, quod plurima sue essent fidei ardua commissa negocia, tam nostrum conventum, quam communis patrie statum concernentia, timerentque valde, eo quod negligentius signare consueverit signanda, toti conventui posse ob id dampna irreparabilia imminere cet. Quibus auditis jussi eidem

fratri Henrico, quatenus super singulis objectis responderet rationemque redderet fratribus super singulis articulis in eodem colloquio suprascripto. Quod et fecit per omnem modum ut postea patebit, factoque legaliter computo in omnium praesentia fratrum, cum non esset aliquis qui contradicere posset, jussi omnibus ut deinceps murmurare desinerent, vitarentque sine causa communem turbare pacem fratrum suis oblocutionibus minus justis cet.

Computatio ejusdem Henrici fratris nostri quam fecit coram toto conventu capitulariter congregato Anno et die, quibus supra.

Ut posteri sciant, pariterque obstruatur os loqui semper cupientium iniqua, hic ejus computationem interserui, quam tunc publice fecit, de omnibus acceptis et expositis rationem clare reddens, cui tunc nullus refragari potuit, sicque incipiens ait Accepi ego frater Henricus Dauantrie cet.

Imprimis a conventu sororum in Oldenzaal de xvij modiis siliginis redemptis cc florenos ponderis.

Item A lutgart reals In dauantria accepimus centum florenos ponderis pro quibus [152] damus ei pensionem annuam. Promissum autem fuit nobis cum pecuniam illam leuaveremus, tempore redemptionis nobis aliquid de summa manumittendum, Hos autem centum florenos frater Henricus sepe dictus annumeratos suscepit.

Item Ex parte episcopi accepit ij^{c} florenos ponderis, quos idem episcopus vel ejus officiarii antea a conventu nostro mutuo susceperant.

Item de quadam pecia terre pascualis supra Vresen Aa sita ac vendita quibusdam rusticis accepit Lviii florenos ponderis.

Item ab Hermanno van Ulsen ciue Suollense fratre Lamberti quondam opilionis nostri laijci familiaris, accepit xxiiii florenos ponderis.

Pro quibus dabimus illi ad vitam suam et uxoris sue annue ii modios siliginis. Et non ultra.

Item de hereditate fratris nostri Gosuini Zutphanie xvij florenos ponderis.

Item a Maria van Heeck pro ii modiis siliginis annue xxiiii florenos ponderis.

Item a Metten ter Maet pro ii modiis siliginis tantum ad vitam xxiiii.

Item ex parte hereditatis Antonii layci nostri xxxvi florenos ponderis.

Summa sexcenti triginta et semitres floreni ponderis..

Hanc summam supradictam idem frater Henricus ex parte conventus partim subprior existens, partim vero procuratoris nomine fungens leuarat, et fideliter iterum pro conventus utilitate seu necessitate diuersis temporibus ac personis, postea clare patebit, expendit.

Nam sororibus domus Bueskenshues dedit ii^c florenos ponderis quibus redemimus ab eisdem xvi modios siliginis annuos.

Item dedit Johanni Cloppenberch LIII florenos ponderis Quibus redemimus sex florenos annuos quos ad vitam uxoris sue tenebamur ei annue cet.

Item pro Warangia empta In Ghietele XL florenos ponderis.

Item pro redemptione duorum modiorum siliginis ab executoribus catharine Hagenbeeck pie memorie xx florenos ponderis.

Item pro redemptione ix modiorum siliginis a Wilhelmo Kistemaker In Dauantria solvit centum florenos ponderis et duos.

Item pro praediolo Watering juxta Hardenberch centum et decem florenos ponderis.

Item solvit Glasfort In Northorn LX florenos philippi quos procurator tunc existens mutuo acceperat et in usus varios expenderat. Nec sunt iterum ad conventus utilita-

tem expositi ut debuerunt hoc est, non sunt positi ad redditus annuos cet.

Item solvit Gorkaten xxiv florenos ponderis.

Item solvit Henrico Lansink ii florenos philippi.

Item isti floreni etiam pro debitis procuratoris expositi sunt nec pro redditibus elocati ut debuere.

Item solvit Episcopo Philippo pro precaria xxxvi florenos ponderis. [153]

Isti similiter perierunt quod non pro annuo fructu sunt locati et tamen de fructu annuo non sunt sumti sed de pecuniis conventus cet.

De quibusdam agellis sive pascuis emptis.

Ut capitulis superioribus pro parte declaratum esse reminiscor, patria haec Trajectensis tota superiori bello (quod cum Gelrensibus episcopus Trajectensis Fredericus secundus infaustisseme peregit) debita contraxerat, ut necessarum fuerit pro hiis redimendis, singulis quibusque parochiis ac merchis certas et quidem grandes indicere mulctas, Cumque non sufficerent agricole summas indictas de proprio persoluere, hujusmodi est illis subuentum remedio, ut scilicet permitterentur mediam partem taxe indicte de communitate sumere. Unde occasione hac in singulis merchis agelli novi siue pascue vendite sunt seu arbores excise, talique industria ingens est conflata pecunia. Itaque hac tempestate et prior domus hujus Johannes de Trajecto quasdam in nonnullis merchis pecias comparauit, de quibus hic in consequentibus ad rei perpetuam memoriam aliqua annotabo. Necessarium quippe mihi visum est et utile posteris scire ista ut error futuro tempore possit praecaueri.

Item pro una pecia terra arabilis In Elsen sita juxta praedium Assing exposuit Henricus supradictus xviii flor. pond.

Item pro una portione terre pascualis In Entheren xiii flor. pond.

Item ibidem adhuc pro alia parte xiiij flor. pond.

Item pro terra arabili juxta Vossehair vi flor. pond.

Item In Albergen pro illa terra palustri ubi fosse noue pro piscibus facte sunt retro Hilbinck maet XL flor. pond.

Item pro pecia terre arabilis achter den Esch xxv flor. pond.

Istas pecunias omnes frater Henricus ita vt signatum est protestatus est se pro conventu iterum exposuisse Que exposita si cum acceptis suprapositis conferantur, invenies eum centum et LX florenos ultra numerum acceptorum exposuisse, et illos accepit de patrie pecuniis, quarum tunc dispensatio sibi credita fuit ab hiis quorum intererat, Oportetque conventum hos refundere patrie.

De ducentis florenis ponderis a Willem Reijger acceptis.

Objectum fuit eidem fratri Henrico quod nomine conventus mutuo acceperat a Wilhelmo Reijger In Oldenzael ducentos [154] florenos ponderis et in patrie usus converterat. Respondit hoc se de consilio et certa scientia sui prioris fecisse, insuper tum sibi euicino a commissariis demonstratum unde hos florenos sufficientissime persolueret, Et nisi noua hec belli necessitas supervenisset jam diu debitum illud redemptum fuisset. Ac ne nostro conventui dampnum aliquod inde proueniret spoponderunt nobis Johannes de Twickloe, Adrianus de Rede et Johannes de Welvelde sese summam supra dictam absque aliqua tergiuasatione refusuros. Item fuit objectum eidem quod centum florenos ponderis quibus conventus noster redimere proposuerat octo modios siliginis annuos a sororibus domus Bueskenshues ad usus merche Noirt Doringen converterat, et litteram nostram de istis octo modiis supra scriptis nobis non esse redditum sed adhuc a sororibus illis in suo vigore seruatam, Supra quo negotio ita respondit. Verum est, pecuniam illam sororibus dandam, de earum

consensu ad tempus ruricolis quibusdam dedi, hoc tamen praecauto, quod annuam pensionem sororibus ipsi ruricole pendent absque nostro dispendio, donec iterum redemunt et litteram nostram nobis concellatam reddant cet. Sic ut proscriptum est frater Henricus Puse praenominatus se singulis sibi objectis rationes clare reddidit, decisaque sunt omnia haec supra dicta in eodem colloquio modo quo supra scriptum est Anno die et loco quibus ut supra.

Adhuc de quibus aliis nouis agris seu pascuis eadem tempestate comparatis in diversis merchis cet.

In Vleringhe emimus quamdam peciam terre pascualis sitam juxta fronterade pro xl florenis ponderis. Hanc peciam dono dederunt nobis militares patrie in defalcationem dispendiorum et sumtuum quae sustinuit conventus noster ab eis, dum frequenter convenirent huc de communibus patrie negotiis tractaturi, Hanc partem postmodum colono nostro Lemferding dedimus, et pro ea aliam pascuam ab eo recepimus junctam pascue nostre quae dicitur die Haginckmaet.

Item in Elsen quemdam ortum emimus qui dicitur Knoppersgarden pro quo dedimus xx florenos ponderis, Hunc ortum iterum elocauimus cuidam viro dicto Knoppert tali conditione quod annue dabit nobis unum florenum. Porro pecuniam istam solvit pater Johannes Trajecti. Item in Wederden pater Johannes Trajecti empturivit etiam quasdam terre pascualis pecias de quibus ipse in suo signavit registro. [155] Nam unam partem emit illic pro liii florenis ponderis et x st. brabantiae. Hanc partem concessit colono nostro Henrico Tijmans sub hac conditione. Ipse quippe colonus solvit de proprio xxx florenos ponderis Porro pro xxiii florenis restantibus dabit annue nobis vnum florenum scilicet et aliquot pisces, Et pro tali censu ipse colonus fruetur fructu terre illius. Quod si quando

partem illam carius elocare vel alteri cuilibet tradere voluerimus prius eidem pecuniam suam scilicet xxx florenos restituemus cet.

Item empta est et alia quedam pars, quam idem colonus etiam habet quae quanti constiterit, quantumve pro ea datum sit nescio, hoc scio quod pro illa prima pecia adhuc restant soluendi xxv floreni ponderis, Item in Entheren pater Johannes trajecti emit pascuam quamdam ab Adriano de rede pro ʟi florenis ponderis Hanc pecuniam solvit idem pater, Habuit tamen subsidium de aliis peciis divenditis et de ratione illius non existentibus acceptum, Nam a Johanne de Weluelde accepit xxvi florenos et ab Adriano de rede xiii florenos quos iidem viri conventus dederunt pro partibus nobis adscriptis ratione praedii nostri in Entheren cet.

De ammonitione procuratori facta in capitulo laetare.

Querelas apud me deponi tunc temporis contigit frequenter, a quibusdam extraneis et tum praecipue a ruricolis merche nostre Albergensis hac videlicet occasione, Pendere solet noster conuentus pensionem quamdam annuam praefecto hujus terre ex parte buronum nostrorum Albergensium ex prato quodam dicto Wermersmersch scilicet xxv stufferorum legalium, quas quidem pecunias quicunque drossatus fuerit, per suos ministros deputatos annue de pratis dictis die Ridderslagen alligere solet et in usus patrie necessarios iterum convertere cet. Porro pensio illa quae nos contingit persoluenda, annis superioribus, Henrico Puse procuratore existente, bis remanserat impersoluta, quapropter ministri praefectie twenthie buronibus minaciter imcumbebant, solutionem annui census bina vice intermissi exigentes. Hac necessitate compulsi rustici procuratorem commonuere debiti, si quidem illi incumbebat solutio illius pensionis ut supra signavi, At procurator

more suo repellebat eos dicens non esse debitum suum, sed fratris Henrici Puse, illius quippe tempore fuerat contractum. Hac permoti repulsa ruricole submurmurantes dicebant nescire se quod cuique debitum addictum esset, hoc se tantum petere, ut debitum illud absque illorum saltem dispendio majore solveretur. [156] Nec hoc contenti insuper michi idem conquesti sunt, nostri vicanei. Tunc ego procuratorem conveniens monui ut debitum illud solveret. Qui respondit mihi non esse debitum suum sed Puse. Qua responsione motus altera die quae fuit dies capituli (erat enim sexta feria ante judica cet) dixi eidem stanti supra mattam palam omnibus quod debitum illud solveret nonobstante quod tempore Puse contractum fuerat, qui ipse jam depositus non haberet unde restantia debita solveret, sua potius interesse omnia conventus debita persoluere, quod tamquam procuratori sibi hoc creditum erat cet. Quumque obniteretur suam allegando tenuitatem temporisque maliciam nec habere se unde omnia solvere posset cet jussi exire eum illoque absente singulos fratres super hoc consului negotio, quid mihi in hoc articulo faciendum esset scissitando. Qui fere omnes responderunt michi Procuratoris est conventus debita sub quocunque etiam procuratore contracta persolvere quod si hoc facere noluerit, conventus sibi de procuratore alio providere vult qui quod statutorum est faciat, nec expedit plures esse procuratores uno tempore, Reuocato autem ad capitulum procuratore, dixi illi Procuratorem hujus conventus te constitutum scito et debita omnia quantum possibile tibi fuerit diu impersoluta non dimittes, nec de cetero praesumas dicere debitum hoc vel hoc meum non est non volo illud soluere, solvant qui contraxerint cet scito omnia debita conventus sua ésse nec depositi procuratores, postquam legitimam conventui computationem fecerunt, amplius artandi sunt ad respondendum debitoribus, sed hii potius qui in illorum officio successerint cet Unde

posthac neminem ad fratrem Henricum Puse mittas quasi persoluere possit ille quod contraxit, cum sit depositus nec habeat unde reddat cet Tua potius id refert cui conventus omnia sunt credita bona. Quod si paupertatem causaris, mea intererit id conventui indicare ut communicato consilio quid tum facto opus fuerit maturius deliberemus. Proinde ammonui eumdem suadentibus fratribus ut ad noue erectionem domus necessaria successiue procuraret puta cementum lateres et alia. itemque quod choro suam presentiam non omnino subtraheret fratribusque necessaria quaelibet non gravatim sed pie dum peteretur administraret cet. Porro fratri Henrico puse jussi ut si quae haberet reseruata sibi vel credita vel debita occasione sue procurature contracta, omnia procuratori resignaret nec se de cetero occupare praesumeret hujusmodi negotiis quorum sibi erat adempta cura quod habere nolumus duos procuratores cum unus nobis sufficiat cet quatenus sic mutua pax (dum nemo alteri praejudicare cupit) melius servetur inconvulsa. Hiis rite perfectis, soluto abcessimus capitulo, tertiam legentes. [157]

Quedam externa circa id temporis evenientia.

Hoc anno in Arnheijm juxta domum sancte Agnetis ingens ortum fuit incendium ipso die Petri ad cathedram hora vesperarum, ventusque vim omnem incendii primum quidem in edificia domus sororum sancte Agnetis adegit. At sorores hoc consternate periculo ad divinum sese consulere praesidium dum humanum sibi auxilium cernerent deësse, Moxque mirum in modum ventus e regione obortus flammarum globos a sororum praedictarum domibus abegit et in medium dispersit oppidum, Correptisque multis ciuium edibus ac incineratis, multam illo die flamma vorax intulit isti oppidulo tam in edibus quam substantiis perniciem. Domui autem sororum ignis praefate nihil molestie intulit cet. Circa idem tempus etiam magnam edium

partem in fortalitio Hattem vorax flamma consumpsit in qua conflagratione conventus de Hulsbergen maxima dispendia senserunt, ipsi enim metu hostium vaccarum gregem aliamque suppellectilem suam tutele gratia isti suburbio intulerant quae omnia ab igne referebantur absumpta. O profunda judicia Dei. Quam non potuit hostis diripere substantiam utpote loci firmitate tutatam, hanc victrix flamma permittente domino brevi potuit temporis spatio in suum jus vendicatam incinerare.

Eadem tempestate oppidulum parvum ducatus Gelrie igni pro maxima sui parte referebatur conflagratum, cui nomen Wageningen quod situm est supra Renum. Et plane non sine mali praesagio tot locis in ducatu supradicto ignis deseuisse creditur, passim quippe referebatur imperatorem, eumdem ducatum ob inuasionem Zuollensis oppidi inuasurum et solotenus cuncta complanaturum, Verum quid eventurum sit nescitur adhuc, Altissimus omnia in melius commutare dignetur.

Quomodo in XL[a] hujus anni magna fuit ciborum penuria in plerisque locis propter bella.

Magna hac quoque tempestate exstitit ciborum quadragesimalium propter instantem belli necessitatem, tum raritas tum caritas, siquidem nil mertium marinarum nostro solito emporio (Davantriam nomino) nauibus inferebatur prohibentibus id aduersariis itinera media obsidentibus. Porro in Suollis si quid forte hujuscemodi rerum venale fuit multo argento comparabatur, quod non nauibus sed plaustris atque carpentis per ducatum gelrie illuc inferebatur, ideoque solito carius. [158] Hac videlicet occasione non nisi tria vasa allecibus oppleta habuimus, qui XV habere consuevimus, pro quibus singulis vasis VI florenos de pondere dedimus Hac etiam quadragesima nec unam quidem ficum vidimus, sed nec uvis passis in cibis nos-

tris more solito usi fuimus, quod nusquam id genus venale reperiebatur. Estate quoque praeterita nil fructuum ex nostro pomerio collegeramus unde nec confecta ex hujus modi fructibus habere posuimus prout consuetum fuit tali tempore, Nichilominus tam fratres quam laijci patienter satis harum rerum defectus ferebant nil submurmurantes ut est moris monachis super hujusmodi defectum faciliter querulare. Hoc tamen dicentes. O gratias domino satis abunde habuimus, utinam certi essemus non minus nos habituros. Utinam pacem haberemus, sic nobis nihil parum videretur, quin imo modicis contenti esse vellemus. Attende horum quemadmodum vexatio intellectum dare novit et nonnunquam patientiam docere et humilitatem cet Quisquis igitur in angustiis tribulationibusque constitutus est, sub medici manu se positum sciat, si igitur voluerit optatam adipisci sanitatem ferat necesse est medici manum siue dum secat, seu etiam dum emplastro vulnera confouet cet Bonus profecto medicus patientum suorum non potest non auere salutem Pariformiter dominus pietissimus nostre semper auidus salutis suos nonnunquam (quos longe securitate pacis rerumque omnium abundantia ad luxum noxiamque vide licentiam abuti considerat) bellorum inopieque seu certe alterius cujusvis incommodi sinit concuti obruique procellis. quatenus vel sic flagellis ad frugalitatem reducat, quos beneficia prosperitatesque continue indeuios male calles abduxerant.

De Ghesa sorore domini Johannis quondam in Tubbergen vicarii.

Hec Ghesa primum cum fratre suo domino Johanne in Tubbergen vicario habitavit et postea defuncto fratre, cum nepote suo domino Bernardo ibidem vicario diu morata est semper fratribus nostris ad ipsam declinantibus munificam et hospitalem se praebuit ex corde, Dum viveret dederat mutuo conventui xxiv florenos ponderis, quos conventus

sic fere annis xxv retinuit absque aliquo censu annuo, Hos moriens donauit nobis insuper xii florenos ejusdem valoris addens. Sepulta est in transitu nostro juxta fratrem suum secus introitum ecclesie inferioris, digna utique ut in perpetua a nobis cum fratre suo memoria habeatur. [159]

De fossione cespitum.

In hac quadragesima procurator mercenarios octo mercede conductos cespites fodere fecit, nec fuit inter eos aliquis e laijcis nostris praeter Hermannum Broeickhues, qui loca purgauit ubi fodere debuerant. Ab antiquo autem quatuor tantum mercenarios habere consueuimus ad hoc opus, et reliquos quatuor de laijcis deputare, sed quum magister culture multos agros jam colit, laijci autem fortiores certis erant deputati officiis, nec agriculture nisi pauci, et hii quidem pro senio jam ad opera minus abiles asscripti fuerant, idcirco tot mercenariis opus habebamus, quibus praeter victum quotidianum dabantur singulis diebus ij stuferi, Porro in opere supradicto tunc xvi diebus seruierunt nobis quia multis cespitibus indigebamus propter tegulas coquendas cet.

Hoc anno domina de Almeloe missis ad me litteris petiit sibi concedi licentiam fodiendi cespites in fundo albergensium, cui remandaui, hujusmodi licentiatorium penes me solum minime residere, quin potius Bernardum de Bervoirden judicem merche, qui tunc Dauantrie residebat, super hoc negotio conueniret, talique excusatione illam rejeci a me, Nichilominus cespites fodi fecit, sed an licententiam ad hoc impetraret nec ne nec dum plene potui indagare, Multam certe albergensium merka, ab istis de dominio Almelensi sustinet in fossione cespitum perniciem, breuique omnis locus ille inutilis reddetur.

De Gherardo ten Ham seniore in Oldenzeel.

Iste Gerardus ten Ham pater fratris nostri Johannis ten

Ham modios siliginis aliquot ad domum nostram metu (ut puto) hostium advehi fecerat, cui solarium domus feminarum pater Johannes trajecti concesserat ut in eo seruaretur. Johannes autem filius ejus concanonicus noster hanc siliginem in suam suscepit custodiam. Successu temporis idem Johannes siliginem distrahebat vendebat vel mutuo dabat aliis, ad libitum suum, dicens patrem suum sibi hoc ita concessisse. Ac sic tandem siligo illa pene tota distracta fuit, nullus quippe nostrum se de illa intromittere voluit, solus Johannes eam ita ut libuit distraxit. Postmodum dictum nobis fuit Gerardum ten Ham suspicari omnem siliginem adhuc penes nos reseruari, nihilque scire velle de ejus distractione cet.

Sic res illa de siligine pendens. indiscussa permansit donec ego de Stralen reuocatus sum, reuersus quoque inueni fratrem Johannem adhuc negotiationes contra meam voluntatem exercentem. Nam modo siliginem vendebat modo emebat, nunc hoc nunc illud aut emebat aut vendebat currum quoque fieri fecerat et iterum vendidit [160] Hec et hiis similia idem frater Johannes frequenter impune fecerat et adhuc facere non formidabat cumque super hiis argueretur, egregie se pro more suo excusabat, affirmans se omnia hec sub patris sui nomine fecisse. Motus tandem hiis ejus insolentiis, cum hujuscemodi licentiam in notabile ordinis et discipline detrimentum vergere sentirem, missis ad patrem illius litteris scire volui an omnia hec illius nomine ac consensu fierent. Qui personaliter ad domum nostram veniens in quadragesima deferensque vinum conventui propinandum, in mea et patris Johannis trajecti, Henrici Puse procuratorisque presentia astante simul fratre Johanne filio ejus, orationem habuit satis longam et latam, finaliter autem dixit, quod siligo sua ita distracta esset per filium suum, licet sibi non placuisset tamen quum filius suus id fecerat, culpam hanc in priorem aut conventum refundere nec velle nec juste posse se protestaba-

tur, At ne filius ejus ob id argueretur peciit. In ceteris quoque, licet caute, tamen pie filium excusare visus est. Unde et pro sua reverentia ne forte tristicia aliqua afficeretur super hiis loqui cessauimus Hic tamen signare placuit ut si futuro tempore de siligine ista quaestio aliquo per ipsum aut quempiam heredum ejus mota fuerat, quomodo se res habeat universi sciant cet.

De Kunera Sijmonis ten tije quondam ancilla.

Ista Kunera a Sijmone ten tije quondam domino suo certos ad vitam suam redditus acceperat, quos conventus noster annue illi persoluere tenebatur. Porro in destructione oppidi Oldenzalensis, cum omnibus suis bonis et domo privata esset, ad nos declinauit, et nos illam pie recollegimus ob gratiam Sijmonis pie memorie, et quod honesta persona erat et nobis bene inclinata tandem ad Oldenzael remeans aliquanto illic tempore moram traxit semper dum periculum aliquod illi oppido immineret siue ab hostibus seu a peste, ad nos tanquam ad peculiare confugit asilum, sed cum jam senio pregravata solatio alicujus indigeret ministrantis sibi maximeque quia oculi ejus valde caligabant ita ut necessaria videre non posset nec etiam propriam in Oldenzael habitationem haberet, relicta Aldenzael ad nos venit, diuque in domo feminarum fuit, donec tedio hospitum cotidie aduentantium peteret sibi alibi habitationem aptam prouideri, At ego quum aptiorem juxta monasterium illi locum invenire non potui in illa casula Egberti quondam rotificis eam residere feci, cui et sociam quae ei ministraret junxi, Swenam scilicet de Kemering in dulre dans eidem legem qualiter seruiret eidem Kunerae, et quae mercedem pro hujusmodi servicio reciperet itemque quae se omnibus honestam servaret Alioqui mox illam meliore electa loco propellerem. [161]

Quomodo Gelrenses altera vice expeditionem fecerunt.

Jam tempus prioris saluarguardie (quod vulgo dijngtall vocitant) expiraverat miserique twentenses frequentibus exactionibus ac depraedationibus jam penitus exinaniti differebant se iterato ab hostibus pacta pecunia redimere, maxime vero hii qui in ipsis intimis terre visceribus constituti erant. Hii enim non credebant hostem suos fines armata manu inuadere tentaturum aut certe ausurum, ob id praecipue quod trajectensium copie, quae frisones jam perdomuerant, adesse referebantur, quibus hostium copie nequaquam pares erant. Tali itaque spe tam drenthenses quam twentenses animati hostem sprevere suum nec se iterato redimere voluerunt, exceptis sane viculis paucis, quae hostium terre proxime facili poterant inuasione ab inimicis ledi ac destrui. Sic stantibus rebus subito (quo nescio consulente) trajectensium copie cum capitaneo suo Frederico de Twickloe contra spem omnium, desertis Suollensium finibus, quos utique suo adventu valde disturbare potuissent, relictis etiam in sua firmitate fortalitiis hostium que eque infirmare aut invalidare valuissent, praesertim tempore illos adjuvante, erat enim hijems et glacies aquis omnibus superinducta itinera alias immeabilia cunctis peruia reddiderat. Hiis inquam omnibus spretis groningensium finibus nil tale suspicantium sese ingesserunt igne ferro depraedationibusque hostiliter cuncta involuentes. Quare groningenses commoti qui prius quasi a gelrensibus deficere et se sancto martino iterum subdere (ut ferebatur) deliberauerant quod antea facere recusauerant, videlicet gelrensibus praesidium contra episcopum extra suos terminos ferre, jam ultro irritati fecerunt suppletiasque gelrensibus postmodum (ut dicebatur) miserunt cet. Praeterea hac occasione nobis adempta fuit spes omnis alimentorum, quae ex groninghen nostrates sibi aduehere antea

libere permittebantur. puta butiri caseorum piscium et ceterorum que mare emittere consueuit. qualia quondam Dauantrie et Suollis venum nauibus adferebantur. Verum nunc illic minime ob belli necessitatem reperiebantur, quin ijmmo contra omnem consuetudinem hujusmodi venalia ex dijocesi monasteriensi, illi nobili quondam et solemni oppido dauantriensi inferebantur. Sicsic quam ad summam dignitatis opulencieque culmen diuturna pax provexerat civitatem, hanc infelicia bella ad summam prope deduxerant necessarie rei inopiam, Ex hoc quisque prudens facillime divinarit quantum bellicis tumultibus praeponderet divinissima et semper inquirenda pax cet. Verum hiis per excessum insertis ad proposite rei historiam redeamus, Porro gronijngenses utpote animosi viri non diu hostem intra suos fines debacchari pertulerunt, sed sese mutuo cohortantes hunc e suis terminis profligare unanimi consensu decreuerunt. Gelrenses quoque gronijngensibus amicis praesidium ferre cupientes, quicquid usquam virium inuenire potuerunt in unum conflarunt, coadunatoque tam peditum quam equitum exercitu audacter hostem e vestigio sunt secuti, veneruntque per drenthiam ad menia civitatis groningensis, At peditibus [162] circum menia civitatis commorantibus, soli pedites sunt intra menia recepti, Nec mora ad aduentum Gelrensium ex universis pagis, ingens Frisonum multitudo concurrit, qui additi gelrensium copiis una cum civibus groningensis oppidi, exercitum magnum effecerunt. Sane gelrenses hujusmodi auxiliariis freti, non jam hostem formidare, sed ipsum inuadere statuerunt. Interim trajectensium copie cum duçe suo intra fortalitium dictam, die dam, sese receperant, nec latuit eos inimicorum consilium, quo illos subita inuasione inuadere atque penitus delere statuerant, quamobrem matura praehabita deliberatione cedere maluerant, quam incertam experiri fortunam. Constituti quippe procul a sociis civitatibus et undique inimicis circumfusi, haut sibi integrum fore

autumabant periculo se dare cum et inimici copie in dies augerentur, et ipsi multo labore et inedia fracti, atque equitum solatio carentes cotidie minus expediti redderentur. Proinde ferox frisonum ingenium hostium sanguine magis acui quam mitigari nouerant. Prudenter igitur tempori cedendum rati, nocte clam hoste aufugerunt et sub forta-litii Couordiae alis sese tutarunt, At vero hostes cernentes copias nostrorum praeter spem fuga rationili sue saluti consuluisse, dolentes extremos quosque et adfugiendum minus expeditos insectantes aut ceperunt aut trucidauerunt, Hiis ita gestis conuersi gelrenses in rusticam gentem totius drenthie, omnes sibi denuo tributarios fecerunt maximam pecunie vim ab illis extorquentes sine ullo misericordie respectu.

Adhuc de eodem.

Gelrenses una cum Suollensibus dum sic prospere res illis in hac expeditione successissent, voluerunt eadem vice etiam twenthiam inuasione cogere ad redimendum sese denuo ab illis, sed solutis glaciebus viisque luto eliquito oppletis et aquis inundantibus non potuerunt adire nos nisi una via scilicet per Couordiam, Verum Co-uordie tunc copie nostrorum residebant et viam illam arta observabant diligentia adeo ut non posset quispiam prae-sertim eques istac tute pertransire, quapropter compulsi sunt ad Suollam repedare, Porro copie trajectensium ali-quamdui in suburbio Couordie commanentes maxima vicinis dampna intulerunt, Cumque indies victualia illis deficerent (frugaliter quippe id hominum genus viuere non didicit sed magis prodigere et pessumdare res necessarias) merita quoque illis stipendia negarentur, tandem paulatim, loci illius ariditate sterilitateque superati dispersi sunt in om-nem ventum ut nec unus quidem de illis superesset. Quod attendentes viri parochie de Oitmarsum, metuentes-que ne forte ab hostibus denuo inuaderentur habito inter

se consilio deliberauerunt ad hostem pergere et iterum [163] salvum conductum, pacta pecunia impetrare, Idipsum et cetere quoque parochie spe sua (qua in copiis illis trajectensium eatenus confiderant) frustrate, facere non distulerunt, Ac mox missi sunt duo viri ex parte totius paroche Oitmarsensis suollis versus, qui inuenerint illic patrem Johannem trajecti, Is etenim ad petitionem uxoris Adriani de reede jam fere per septem ebdomadas cum eadem illic moram traxerat cotidie laborans pro redemtione supra dicti Adriani, ut virum ipsum a vinculis absolutum redderent sed nil efficere potuerunt. Hunc igitur patrem Johannem legati de Oitmarsen petentes, quatenus illic adjutorio esse vellet apud commissarios ducis, quorum ipse jam noticiam et aliqualem familiaritatem frequenti accessu sibi contraxerat ut pro modica pecunie summa saluargardiam posset impetrare. Annuit ille clementer piis precibus, iuitque cum illis, atque pro sua industria sat pro ipsis egit, Quorumdam siquidem amicorum fretus consilio et auxilio, responsum satis placitum ab hiis quorum intererat suscepit, Tali suspensi spe parochiani omnes de Oitmarsen nil sinistrum suspicabantur, verum tamen negligentiores reperti sunt in collectione pecuniarum, exhausti nempe totaliter miseri ruricole valde difficulter pecuniam venari valuerunt, nam ob diuturni belli incommodum desperatamque penitus pacem, nullus repertus est, qui a rusticis pecus aliquod aut certe aliam quamcunque rem, qualem rustici vendere consueuerant emere praesumeret quare de nulla re nummum conflare rusticus potuit. Instabat nicholominus improbus exactor, nec hujusmodi miseram rusticorum dignatus est miserari sortem, Proh dolor, At ne forte non undique miser agricola coangustaretur, praeter hos etiam ipsi episcopi nostri praefecti cotidie rusticis imminebant pecunias multas exigentes nunc in militum stipendia modo in alios patrie usus (ut dicebant) conuertendas, Hiis et similibus occasionibus cum maxima

difficultate pecunie acquiri poterat unde factum est ut irritati hostes, hanc rusticorum negligentiam sua inuasione corrigere disponerent. Nam coadunato in unum exercitu satis copioso tam equitum quam peditum egressi a Zuollis, secundario nostram inuaserunt twenthiam, in eisdem locis in quibus prius sua castra collocantes, plura alioquin dampna quam in prima expeditione patrie inferentes Cumque in Oitmarsen constituti essent non contenti conditionibus factis in Zuollis super impetratione saluagardie, minis ac terroribus à parochia de Oitmarsen xv^c florenos ponderis praeter donaria consueta extorserunt, sed ubi recesserunt mox duo viri de Oitmarsen emissi peruenerunt ad Zuollis conquerentes de infidelitate ac insolencia militum, Consules vero misericordia moti, bone spei illis munia dabant promittentes sese ita apud ducem pro ipsis acturos, ut non nisi primam summam promissam darent. [104] Reuersi de Zuollis viri indicauerunt plebi omnia hec suaseruntque ut summam octingentorum florenorum quantocius colligerent et hostibus mitterent Tali nempe summa se manumittendas et obsides reddendos sperarent et hoc praecipue consulum civitatis interventu, Igitur congregati heredes cum civibus et ceteris summam hanc in partes tot diuisam quot sunt marche, unicuique merche partem unam juxta illius exigentiam adscripserunt, oppido tamen centum sunt floreni adscripti, Porro merche de Albergen summa LXXXV florenorum addicta est, praeter x florenos quos domus de Weemselde pro se solvit, Quam summam in partes diuidentes singulis suam portionem juxta facultates singulorum adscripsimus nec ultra iii florenos ditiores quique dare sunt coacti.

Quomodo eadem vice et nos ab eis inuasi fuimus.

Dum gelrensium copie feria sexta post carnisprivium ad Oitmarsen aduenissent et non inuenissent ibi alimenta

tanto exercitui sufficientia multi cotidie satellitum gregatim vicina quaeque loca circumgirantes cibos querebant et quicquid esui aptum reperire potuerunt vi abstulerunt. Unde et sabbato ante Invocauit venerunt ad nos multi, qui postquam in camera hospitum cibos oblatos consumpserant, violenter penarium effregerunt et coquinam tantumque cerevisie et panum, aliorumve alementorum abstulerunt quantum voluerunt nihil in coquina esui aptum reliquentes Altera vero die sub summa missa in majori comparentes numero, reliquias quas priores nobis dimiserant ipsi penitus abstulerunt currus nostros sumentes et boues indomitos jungentes cum equi non adessent, et sic ad castra res nobis ablatas aduexerunt, nichilque nobis quo vesceremur relinquentes, nisi modicos panes per quorundam fratrum industriam absconditos quibus illo die, recedentibus satellitibus vescebamur, nam cibos pro fratribus et laijcis paratos ipsi effracta coquina consumpserant, Residentes quoque minabantur in numero majori se altera die reversuros, quod et fecissent, dampna quoque plura haut dubium intulissent maxime ideo quod jam omnis cerevisia et cibus ab illis consumptus fuerat et sic nihil invenientes utique in nos desevissent omniaque loca in quibus alimenta abscondita esse suspicari potuissent effringentes perlustrassent, sed annuente domino die illo illinc soluentes ad Goer perrexerunt sicque ab illorum minis insolenciisque liberati sumus. Per omnia benedictus Deus qui fecit cum tentationibus perventum ut possint sustineri, Reuera tales sese nobis exhibuerunt inimici, ut si reuersi fuissent vice tertia nequaquam illorum impetus sustinuissem, sed declinassem ab eis. Atvero misericors deus irripuit nos ab illis.

Quomodo sorores in Schuttorpe nobis panes miserunt ex fraterna compassione.

Iste bone sorores ex corde calamitatibus compatientes

postquam relatu multorum didicerant nos ab hostibus necessariis alimentis spoliatos, ex fraterna charitate miserunt nobis corbem unum plenum panibus triticeis atque siligineis quibus vescebamur donec iterum pistor noster nobis alios panes apte reformare potuisset, sed et nos pauperibus civibus in Oitmarsen condolentes, quos ab hostibus constabat penitus omnibus alimentis privatos, misimus illuc ultra centum panes pauperibus erogandos.

Quomodo plures Gelrensium militum capti sunt.

Solventes ex Goer gelrensium copie ausi sunt nonnulli ex illis grande aliquod facinus prope Dauantriam attentare, Nam convenientes quaedam militum ale, voluerunt per silencia noctis molendina igni conflagrare. Sed res innotuit hiis qui intus erant qui silenter egressi civitatem, locauerunt se juxta molendinorum illorum monticulos, habentes arma sua disposita penes se, hostiumque sustinebant fidenter insultus, Venere tandem hostes nihil de insidiis suspicantes. At milites Dauantriensium ubi hostes adesse senserunt correptis armis audaciter invaserunt illos partem aliquam trucidantes plurimos autem capientes, ceteros vero omnes fuga turpiter lapsos procul ab urbe dispulerunt, Talique apud Dauantriam accepto dedecore ad suum domicilium redierunt.

Quomodo ante Steenwijck multi sunt enecati.

Post hec circa medium XL^ae Zuollenses jam attediati ob bellorum diuturnitatem, multumque afflecti ob id quod nil seminum eorum quibus in necessarios usus fruebantur suo oppido inferretur, aut certe perraro, iti nera quippe intercludebantur ne quid tuto illuc inferri potuisset et insuper inferentes si forte deprehendi potuissent, plectebantur. Instabant igitur vocibus importunis ut rebus hiis finis tandem imponeretur. Gelrenses igitur ne forte tumultus inter

cives ori [166] retur, sed ut potius civium animos in sui fidelitatem et amorem egregio aliquo facinore pellicerent, sustollerentque in spem meliorem, tale aliquid perpetrare conati sunt, Oppidum erat quoddam, situm in confinio Frisie istius quae duci Gelri tum subjecta erat, nomine Steenwijck, cujus incole integram adhuc fidem episcopo servabant, civibusque oppidi Hasselt in multis utiles fuere siliginem ac alia necessaria illis frequenter aduectando, Hoc oppidum in suam vindicare potestatem communi voto decernentes Gelrenses, tam ipsum oppidum quam cives et insuper omnia quae in illo inuenire potuissent, in militum mercenariorum tradidere potestatem, si id vi capere et civibus ipsis eripere valuissent, Qua donatione illecti satellites, impetu facto, in illud sine debito ordine cet. audacter eruerunt, non considerantes miseri sese cum civibus, pro vita et rebus suis pugnantibus, certaturos, sed ac si jam victores victorum spolia partituri essent, adeo securi erumpere festinabant in illud, et quo quis plura se spolia nacturum sperabat, eo magis properabat cum primis inueniri. Ultimi quoque rem maturari cupientes primos impellebant, quo tandem et ipsi ingrediendi spoliaque diripiendi habere possent aptitudinem. Sic sane ab hostibus foris festinabatur. Porro hii qui intus erant cum summa maturitate cuncta agentes, hostem infractis animis sustinebant, nil praepropere agitantes, sed cum silentio tempus suum praestolantes cumque hostem jam per fossata et valla transisse et muro proximantem cernerent, nec posse faciliter huc illucque ob locorum angustias diuertere, tunc cives cum suis adjutoribus ferocibus animis hostem a muro propellere ceperunt trucidando vulnerando impellendo miseros, et vice teli quidquid manibus casu quisque comprehendisset in ipsos jaculando, adeoque fortiter inimicorum impetum represserunt ut cogerent eos relictis machinis quibus in illius expugnatione uti decreuerunt retro cedere et turpiter fugere. In qua concertatione multi referuntur occisi, plu-

rimi vero vulneribus debilitati, ipse quoque principalis ducis capitaneus michael de bombergh plumbea glande in eodem certamine trajectus ibidem occubuit. Ceteri omnes cum grandi ignominia relicto oppido intacto aufugerunt. Ut autem fama cladis istius ad aures civium Zuollensium pervenit, omnis pene congemuit populus, tum ob non prospere rem gestam, tum etiam propter casum suorum, tum denique ob interitum incliti ducis michaëlis, quem pro sua clementia singuli amabant. Et reuera hoc incommodo ita consternati erant singulorum animi in oppido Zuollensi, ut pene singulos sue jam penitere inceperet defectionis, quamquam hoc certas ob causas dissimularent. Post non multum temporis ipse dux Gelrie, qui tocies occubuisse et jam e vivis excessisse dictus fuerat, ita ut et ipsi cives Zuollenses de illius vita vacillarent, ob id praecipue quod pluries adventurus nuntiabatur [167] nec tamen venerat, unde non immerito quisque etiam constans in dubium vertebatur cum etiam praeter hoc communis fama eum ante Arkensteijn interfectum vulgaret iterum a mortuis resuscitatus, in Zuollis comparuit palamque omnibus se adhuc viuentem exhibuit, Cujus praesencia ciuium animi non modico exhilarati iterum in spem bonam sunt releuati. Interim episcopus de Campis (ubi fere per totam hijemem sederat) exiens ad imperatorem (ut dicebatur) profectus fuit promittens suis non se reversurum, nisi aut pax reformaretur, aut certe hostis, imperatoris adiutorio penitus superaretur, Hac igitur exspectatione suspensi heremus pacem nondum quidem in re sed in spe tamen habentes, si vita comes fuerit, in consequentibus relaturi fideliter quod fuerit postea in effectu subsecutum cet.

De praedio Assing in Agele juxta Oitmersen.

Predium assignatum fuit vicario altaris magistri curie pie

memorie, quod ab eodem in ecclesia Oitmarsensi fundatum erectum et dotatum fuit, cujus officii collatores nos esse voluit, Hujus autem praedii cultor anno etc. xxi° defunctus est relinquens uxorem cum octo liberis qui omnes eidem altario et officianti serviles fuerunt. Officians vero tunc temporis fuit dominus Johannes Brouwer qui viro supradicto viam uniuerse carnis jam ingresso, cum illius relicta substanciam derelictam satis auare diuisit. Etenim uti antea praefatus sum in capitulo superiore ubi de viri illius obitu signaui folio videlicet sexto, accepit idem officians tam in seminibus quam pecuniis seu aliis rebus ultra valorem xx florenorum ponderis ex parte servilitatis ejus, Porro colona praedii defuncto viro alteri postmodum nupsit viro, ex parochia de Vlsen oriundo, qui servilitatis jure comiti de Bentheim astrictus, et a comite (ut moris est) redemptus, deputato uno ex filiis colone praedicto comiti loco viri, qui eidem comiti deinceps servilis esset, praedium. Assing cum uxore coleret ad vitam ejus, nec non ea defuncta si tunc senior filius viri prioris colere vellet, vitrico suo jus illud, quod vulgo den negeden deel nuncupant, relinqueret ad fruendum donec superesset, Verum dominus Johannes officians consentire noluit ut hic vir praedium coleret nisi prius secundum ritum patrie aliqua pecunia contentaretur, quod tamen nobis displicuit attento quod satis ex parte defuncti receperat, femina quoque puerorum adhuc pusillorum grege valata, sepiusque ab hostibus despoliata, plura dare non sufficiebat, sed hiis omnibus non obstantibus tres florenos a viro loco conductionis praedii impudenter exegit et impudentius accepit, cum tamen ipsa potius indiguisset tale quid ab aliis emendicare, detestanda prorsus et non negligenda avaritia. [168]

De capitulo culparum in perasceve habito.

Seruato ex more die supradicto capitulo culparum dixi fratribus in communi, fratres contigit me aliquoties quo-

rundam insolenciis, ammonitiones quas pro communi bono feci contempnentium, et nichili pendentium, minus forte discrete aliqua in virtute sincere obedientie praecepisse. Verum quum hujusmodi praeceptum vergere in destructionem aliquorum intellexi, ideo si quid simile unquam imprudenter factum fuerit, totum jam reuoco et absolvo vos ab omni nexu, quo forsitan hujusmodi mea incipienti praeceptionę fueritis implicati, Nullo enim modo decet, ut quae in edificationem sunt ordinata in destructionem cedant. Tamen fratres curet summopere unusquisque praebere se posthac spontaneum in obseruatione bonarum ammonitionum, ut non in hujuscemodi necessitate cogar de cetero incidere et vos in aliquo periculo collocare.

Item eadem vice absolvi omnes auctoritate qua fungor ab omnibus negligenciis circa observationem silentii perpetratis, nulla alia imposita penitentia nisi firmo proposito recipiscentie cet.

De refectorario tunc mutato propter causas.

Refectorarius noster fuit Johannes Goer juvenis quidem et nondum sacerdos, qui anno superiore a me huic fuerat deputatus officio, verum ubi aduerti illum hujus occasione officii negligentiorem in statutorum obseruatione in dies fieri praecipue in regularis censura silentii multumque temporis inutiliter perdere, simulque considerans id sibi dispendiosum in multis fore si diutius in officio suprascripto sustineretur, matura cum subpriore et procuratore habita deliberatione absolui ipsum et in ejus locum Godfridum Zuollis subrogaui cui etiam concessi ut sub primis celebrare posset, quatenus sic aptius ante summam missam necessaria in refectorio disponere et prouidere valeret.

De communi colloquio feria sexta pasche servato.

Feria sexta post pascha convocatis campanule sono ad

domum capituli fratribus capitularibus seruavimus ex more colloquium prout statuta docent circa festa principalia servandum, In quo colloquio pro communi utilitate quaedam fuerunt mota et declarata et ut deinceps seruarentur consulta. Imprimis ut fratres in celebrando bonum medium semper servent ne nimis festine seu nimis morose celebrent. Item ut nullus casulam vel calicem exponat et post sacristiam confessurus [169] vel ministrum quaesiturus exeat sed tunc tantum modo exponat cum se mox ad altare processurus induere voluerit vestibus sacris.

Nullus alium vocet a foris stans et clamans sed ad cellam vadat et vocet. Fratres ecclesiam vel ambitum seu dormitorium purgaturi non habent licentiam in sacrario alia vana loquendi quam de re tunc necessaria sic nec in aliis locis silentio deputatis verba leuia et inutilia vocibus clamosis proferant, sed tantum de necessariis loquantur, et hoc silenter, ut decet, nec levitates aliquas in ecclesia coram venerabili sacramento ostendant, sed agant tantum ea que ad opus sunt necessaria et loquantur, quatenus sic non inquietentur fratres vel in ecclesia orantes vel in cellis studentes.

Vitentur nimii ex choro excursus.

Nemo facile aliquem ex choro vocet sine evidenti necessitate.

Ammonitum fuit ut colonus de Vossehair manumittatur a comite de Bentheim cui servus est, et predio magis adijciatur cet.

Sunt et alia quaedam ammonita quae hic inserire pro nihilo duxi.

Tali tamen fine cuncta conclusimus quod quisque laudabiles consuetudines quae hic semper servata sunt nec statutis contrarie sunt, pro posse servare, et posteris boni exempli vestigia in omnibus derelinquere.

De resignatione quorundam laijcorum.

Rediens ego de Stralen inueni hic laijcos duos recenter admissos scilicet Gerardum ter Molen et Hesselum Everloe oriundos ambos de Vaelte parochie Aldenzalensis, qui nondum resignationem fecerunt, Preter hos etiam me praesidente acceptati sunt laijci tres videlicet Wilhelmus faberferrarius Wesselus de Almeloe, et Helmichus de Dauantria, Hii quinque ubi ultra annum apud nos manserant, volui ut secundum statuta resignationem facerent, Convocatis igitur illis ad cellam nostram proposui eis praesente subpriore modum sue resignationis, legens illis capitulum de resignatione laijcorum in lingua materna, interrogatisque singulis an juxta hunc modum se resignare deliberassent, responderunt se ad hoc paratos esse. Tunc praebui eis liberam facultatem donandi sua ante resignationem quibuscunque vellent, Petierunt ergo humiliter Gerardus, Hesselus, Wilhelmus et Wesselus, ut parum hoc quod illis hereditario jure competere posset pauperibus suis amicis relinqueretur, quod libenti animo concessimus Helmichus vero quum unicus erat voluit ut post parentum obitum sua omnia ad monasterium nostrum deuolverentur, Verum ego a nullo eorum unquam valorem unius Stufferi recepi Hiis ita gestis, admissisque eis pro conventu in colloquio, de quo supra, capitulo proximo dixi. [170]

Feci venire de Oldenzael dominum dietmarum Zutphanie notarium In cujus presentia iidem laijci resignationem fecerunt altari Vitalis martijris presentibus testibus, domino Bernardo Vicario in Tubbergen, Nijcolao ter Kemenade et Bertoldo Goirkaten, ad interessendum hujusmodi resignationi vocatis atque rogatis, presentibus insuper omnibus fratribus professis in domo capituli capitulariter sono campanule conuocatis cet ut moris fuit.

De generali capitulo prope Nucijam hoc anno servato.

Capitulum generale quidem per octoginta ferme annos continuos in Wijndesheim servatum fuerat pace optata per principum industriam semper in hac nostra dijocesi salua perdurante hoc praesenti anno in monasterio ordinis nostri prope Nucijam servari contigit cum id minime in Wijndeshem ob instantis necessitatem belli seruari potuit. Cui tamen capitulo venerabilis prior Wijndesemensis more solito praefuit in omnibus Ad hoc capitulum non multi priores convenerunt eo quod in pluribus mundi partibus praeliis et afflictionibus cunctis inuolutis, tute locum adire non poterant, plerisque etiam locus quo capitulum servaretur intimatus non fuerat, De partibus tamen superioribus et de brabancia hollandia aliisque terris vicinioribus convenere priores numero circiter quadraginta septem, Hii invocato ut moris est, spiritu sancto capitulum rite inchoarunt et terminarunt atque pro contributione singule domus tres florenos ponderis dare compulse sunt. In isto capitulo lecte sunt ad refectorium littere fratris Henrici de insula, quas de Roma ubi ex parte capituli residebat, causam capituli contra reuerendissimum nos insolita visitatione gravare volentem defendens, miserat, in quibus se contra episcopum triumphasse significauit, Misit et alias quasdam copias litterarum pontificis summi Adriani scilicet sexti tunc noviter electi, quas idem pontifex diversis personis destinauerat, quae integritatem animi ejus dare insinuabant, Has exempli gratia diffinitores etiam ad refectorium omnibus praesentibus legi fecerunt, misit autem dux Gelrie prioribus in eodem capitulo congregatis cervum insignem et amam vini petens more suo orationum suffragia pro se et sibi subjectis. Preterea consules civitatis Nuciensis capitulum egregie honorarunt duabus vicibus vina prioribus propinando, quae vina praecedente bedello civitatis, septem

ministri civitatis attulerunt et in refectorio omnibus cernentibus praesentarunt sed et in die dominico ante venerabile sacramentum tibicines et cijtharedos musicum melos suis instrumentis sonantes ordinarunt, et ipsi consules bini et bini gredientes, processionem solemniter secuti sunt. Juvenes quoque e civitate cum cereis et cijmbalis angelico amictos stemate ante venerabile sacramentum preire fecerunt, innumerabilisque populus sexus utriusque hanc processionem et solempnitatem visurus convenit, tandem capitulo soluto quique ad propria reuersi sunt, ego autem et prior de Northorn navigio ad [171] Embricam et Arnhem delati sumus, dedimusque pro naulo singuli unum florenum philippi praeter victum naucleri et remigum ejus. Porro si contingeret in eodem loco idem capitulum amplius celebrari futuro tempore, non posset rectius a nobis locus adiri quam tunc fecimus. Nam ego et prior de Northorn, curru nostro, primum ad Grollis perreximus Ibidem remisso curru, currum conduximus qui nos ad nazareth devexit, de nazareth venimus in bocoldiam de bocholdia ad Wesaliam perreximus. Illic conducto vehiculo perducti sumus unius spacio diei ad Nucijam, consumpsi autem in ista reijsa circa decem. florenos cet. Collationes in capitulo fecit prior de Rensdorp, homo satis literatus et discretus. Prior vero de Northorn fuit unus diffinitorum. Ordinatum est in eodum capitulo inter cetera quod in singulis domibus deuota fieret processio cum deportatione venerabilis sacramenti pro felici introductione summi ponteficis in urbem et pro communi utilitate ac pace christiane rei publice et pro ceteris causis necessariis cet.

De processione a generali capitulo indicta cet.

Processionem istam sic a generali capitulo (ut praemittitur) indictam jussi seruari feria tertia penthecostes, quam antea apte ea seruare non potui propter reditus mei de

capitulo tarditatem, sic autem seruavimus eam. Primo quidem finitis tertiis aspersio aquae benedicte facta est choro, *Vidi aquam*, cantante. Deinde induta cappa attuli de retro altare venerabile sacramentum stanteque me cum venerabili sacramento ante medium altaris, fratres in genibus cantaverunt *O salutaris hostia* cet. Quo terminato cantor incepit responsarium *Homo quidam* et terminavimus in angulo ambitus septemtrionali, postea *Subvenite sancti Dei* cet. deinde *saluator mundi*. Reversi ad ecclesiam fratres cantaverunt in genibus *Media vita* cet versis vultibus ad venerabile sacramentum. Demum surgentes cantaverunt antiphonam *O sacrum* et sic chorum ingressi sunt facientes sicut in die sacramenti consuetudinis est, post hec missa de summa trinitate cantata est et ea terminata iterum ad suum locum relatum cantato prius versu illo *O salutaris hostia* sicque cuncta rite et ut spero devote perfecimus ad laudem et gloriam Dei et nostram omnium salutem.

De satellitibus ab imperatore missis in auxilium nobis.

Dum ad capitulum pergerem una cum priore de Northorn venissemusque in Eijberch obvium habuimus gregem maximum militum gregariorum qui venientes de partibus superioribus missi referebantur ab imperatore in auxilium trajectensibus contra gelrenses. Hii Dauantriam venientes valde suo adventu afflictos populos letificarunt creditumque est eos suo impetu hostis audaciam obtundere absque dubio debere Unde [172] mox Dauantrienses adjunctis eis ceteris copiis auxiliariis tam equitum quam peditum deputatoque illis vicedomino Georgio Schenck qui totum hunc exercitum regeret atque disponeret, miserunt illos ad obsidendam et capiendam munitionem illam quam Gelrenses in Gelemuden fecerant. Tamque potenti et arta obsidione vallata est munitio illa a copiis trajectensium ut nil obsessis inferri potuisset. Cumque jam necessariis rebus

indigere inciperent hii qui obsessi erant timerentque Zuollenses munitionem hosti dedendam salegerunt ducem inducere ut obsidionem si quo modo potuisset solveret hoste depulso, sed reuera id impossibile videbatur eo quod trajectensium castra fortia erant et in loco tuto collocata unde non facile expelli possent aditusque stricti et difficiles ita ut non nisi cum maxima difficultate et industria adiri possent. Nichilominus dux ipse, invicti vir animi nihil hac difficultate territus, omnia sibi cedere arbitratus in unum coëgit maximam vim populi ex oppidis et vicis ducatus sui misitque eos versus Suollis ut suis obsessis praesidia ferrent. Et factum est ut arte quadam efficerent quod viribus minime valuissent. Nam cumulum unum ex audacioribus facientes miserunt hostem incessere, reliquis se in insidiis callide locantibus. Cumque trajectenses hostem adesse sensissent audacter e castris prorumpentes hostem retrocedere compulerunt incautiusque secuti sunt. Mox hii qui in munitione erant efferatis animis egressi, eos qui ad sarcinos relicti fuerant violenter abegerunt et castra igni succenderunt. Quod videntes gelrenses cum ceteris suis copiis se verterunt et trajectenses fugare et cedere ceperunt. At trajectenses fugere conantes cum cernerent sua castra igni tradita fuge sibi etiam ademptam spem, nam qui in munitione erant etiam fortiter instabant, sicque ab hostibus circum uēnti et quodam modo a suis obsessis obsessi ultro in manus hostium sese dederunt captique sunt eo die de nostris multi pedites et equites sicque soluta est obsidio illa et satellites ab imperatore missi ad imperatorem post hanc ruinam remearunt cet.

Quomodo gelrenses tertia vice twentham invaserunt.

Post mortem Michaelis de bombergh principalis commissarii ducis, qui omnes illius copias gubernabat, injuncta est hujusmodi cura praefecto de Kessel magistro Henrico Zals-

burg Hic inexplebilis vir cupidinis sine alicujus respectu miserationis ita miseros rusticos et incolas patrie hujus expilabat et attenuabat, mulctas importabiles tributi loco indicendo ut tandem quo se verterent pro pecuniis nanciscendis penitus ignorarent. Cumque pecunias solvere tarda[173]rent terminique solutionis praeteriissent obsides durius habebantur minabanturque se venturos ac vi omnia directuros Et quidem facile illis erat quod minabantur malum inferre cum non esset qui eos a nostra prohiberet infestatione. Factum est autem ut pecunie pro parochis oitmarsem promisse negligentius solverentur nisique sunt nonnulli omnem hujusmodi negligentiam in nos ac rusticos albergenses refundere, delatique sumus apud praefatum ducis commissarum Zalsburg, quasi nos principaliter impediremus ne tempestive fieret promissarum persolutio pecuniarum. Cum tamen id nobis falsissime imponeretur, testimonium prohibentibus nobis vicinis nostris quod frequenter illos admonuerimus quatenus diligentes essent solvere promissam pecuniam ne forte graviora dispendia incurrerent. Sed proh dolor adeo degenerauerat patrie hujus quondam inclite status ut nedum externi hostis frequentibus deperiremus incursibus verum etiam mutuis invicem odiis persequeremur. Nam multi nobis invidentes gratiam ducis et privilegia gratiosa tam pro colonis nostris quam pro nobis impetrata, satis laboraverunt per phas atque nephas graciam hanc reddere inefficacem nobis, principisque animum excitare in odium nostri. Hinc et maliciosi quidam duci persuaserunt quatenus a nobis summam quamdam pecunie exigeret, eo quod a colonis nostris (quos liberos ab exactionibus suis privilegiis concessis declararat) multam pecunie (ut falso calumniabantur) summam indies conflaremus, Itemque ajebant nos episcopo sexcentos florenos dedisse, requirebant ergo similiter summam aliquam a nobis Nam litteris missis cccc florenos exigebant. At nos privilegiis nostris multum fidentes, nequaquam consensimus.

Tum demum moti animo, solventes e Zuollis et auxiliares copias undique adscissentes, twentham nostram hostiliter invaserunt et prima quidem nocte in Rijsen permanserunt, homines capientes, pecora abigentes et omnia rapientes non attendentes quod fidem hiis parochiis fecerunt pecunia pacta, sed violata fide indifferenter rapuerunt quicquid usquam reperire valuerunt, non ecclesie non aliis locis quacumque libertate donatis parcentes. Altera die de Rijsen exeuntes per wederden et Almeloe transeuntes ubique sue perfidie feda vestigia deliquerunt. Nam domos combusserunt, ecclesias effregerunt et spoliarunt et sic tandem inopinati supervenererusticis albergensibus, quorum multos ceperunt pecora et omnem eorum suppellectilem abstulerunt non parcentes colonis nostris sed sine differentia omnes capientes atque spoliantes. Tandem monasterium nostrum ingressi ibidem per duos fere dies resederunt multa profecto nobis dampna inferentes qualia fieri solent in locis quibus hujuscemodi castra collocari consueverunt. Cumque nobiscum residerent denuo pecuniam a nobis extorquere adjunctis maximis minis conati sunt. Verum fratribus sua dampna item suam tenuitatem nec non concessam libertatem allegantibus res invecta permansit. Porro de domo nostra egredientes et pervagantes per [174] parochiam de Oldenzael plurima illic edificia igne conflagarunt praecipue autem domos colonorum capituli Aldenzalensis combusserunt eo quod proditum illis fuerat capitulum noluisse fidejubere pro rusticis ut pecunias quibus hostem contentare potuissent aliunde acquirere valuissent. Attende lector quanta mala parturiat invidiae livor. Post hec in Enschede venerunt ubi et una nocte quieverunt Altera die ubi omnem terram iterum tributariam effecerant, cum maximis spoliis egressi ad terram gelrensem remearunt, pars autem populi Suollam tocius huius turbinis nutricem adierunt singulique sua spolia adducentes exultaverunt. Nostri vero miseri twenticole (ita ut praefertur) deplumati ingemiscentes ululaverunt. O vere miseram

mortalium sortem laetantur quidem peccatores et exultant in rebus pessimis cum scilicet adversus justum et inopem perualuerint et illos re etiam valde necessaria privaverint. Pauper autem gemit et contabescit quod non hoc unum sue necessitati succurrat cum id inimicus sine misericordia abstulerit. Hic pie lector pedem parumper siste et abissum judiciorum dei mirare, commiserans crudelissimam patrie hujus plagam ingemisce ac populo huic quondam inclito et a ceteris gentibus in reverentia habito nunc autem penitus abjecto et desolato condole, quod reuera non est qui consoletur nunc eum ex omnibus charis ejus. Immo ipsi quoque amici et proximi aduersus eum approximant ut eum pariter dispolient et exossent. Ve diei huic pessimo, quo mali istius maximi primum nata est occasio.

Quomodo dux gelrie privilegia semel concessa revocauit.

Postquam Gelrenses adjunctis Suollensibus nostris ac nostrorum twenticolarum spoliis onusti ad sedes proprias regressi fuerant resque illis ubique prospere cessissent. Etenim sine periculo terram ingressi et egressi sunt et preter spem munitionem in Gelmuden obsidione soluerant multosque e nostris militibus captos secum abduxerant, extunc animis efferati, egreque valde accipientes quod pecuniam exactam illis dare recusabamus, mittunt nobis litteras ducis signatas manu, quibus non indicata causa privilegia nobis semel gratiose donata cassare et reuocare voluerunt. Quibus in conuentu recitatis super federe tam facile violato valde mirati sumus spemque totam in deum jactantes duos fratres emisimus qui personaliter ducem adiërent misericordiam postulaturi. Nos interim pretiosiora quaeque extra deiocesim efferre voluimus sed continuis ijmbribus praepediti fuimus. Dum sic in timore et afflictione positi essemus venit quidam de laijcis nostris de Suollis indicans quod etiam a priore de windeshem et monte

pecunias nultas exigissent minis ac terroribus. Sed cum praefati priores propter [175] praecedentia dampni pusillanimes effecti plura se dare non posse affirmarent pecora illis, missis militibus, auferri praeceperunt insuper et ipsa monasteria funditus evertere minabantur. Tum fratres quietissimo animo ajebant si sic fieri necesse est potestatem habetis ejicere nos et locum hunc evertere. Ut autem impii talem in fratribus constantiam adverterent reuersi ad duces suos nil secum afferentes hoc tamen priori dicentes quod infra sex dies compareret apud eos et componeret cum illis. Tandem prior a quo xv^c florenos exegerant ij^c contentauit eos. Quod ut audiui modicum spei concepi. Preterea per eundem laijcum mandavit mihi prior venerabilis de Wijndeshem quod nusquam res nostras exportarem quod speraret eos in propriis rebus nostris non nocituros nobis. Tali itaque suscepto nuntio res nostras domi continuimus quod nusquam eis tute et sine periculi suspicione efferre potuimus, sic undique periculis cuncta plena erant, imo ipsi satellites nostre terre non permisissent nos tute exportare quocunque res maxime sibi complacentes quod data fuit terra in direptionem et praedam omnibus nec amicus amicum reuerabatur sed frater fratrem venabatur cet, imo (ut clarius dicam) vicinus vicinum destruere et deuorare conabatur.

Quomodo in Arnheijm sorores solus visitavi cet.

Veniens de capitulo nucie tunc celebrato, ad Arnheijm properaui ubi tunc domum sororum visitare decreueram siquidem jam annus cum dimidio fere a visitatione ultima domus illius effluxerat et novus illic rector anno uno jam resederat. Verum consulebant nonnulli non tutum esse visitationem longius differre maxime quod sub nouo rectore solent nonnunquam noua aliqua emergere quibus oporteat remedio congruo obviari cet. Igitur priusquam actum vi-

sitationis inchoarem, prius secrete singulas sorores ad me venire feci, eo ordine quo confessionem facture venire solent, Cumque super statu domus deque communi pace et disciplina singulas requisissem inueni (gratias deo) domus illius statum talem qualem eum semper invenire optarem optimeque cum suo rectore se contentas profitebantur. Quapropter superfluum ratus plus illic temporis expendere aut certe priorem aliquem ad mecum visitandum convocare, solus quod inchoaveram terminavi, saltem hoc in communi admonens illas quatenus in tali simplicitate et sinceritate perpetuo perseverare vellent cet. Sicque negotio visitationis juxta antiquam domus illius consuetudinem simpliciter executo salutatisque illis ad domum redi ubi interim gelrenses fuerant dampnaque (uti praefatum est) ingencia intulerant. Per omnia benedictus deus qui dat omnibus affluenter et non impereatur cet. [176]

De erectione nove domus pistorie.

Domum pistoriam ante meum de Stralen reditum construi ceptam ac postea consummatam certas ob causas erigere distulimus, nam neque tegulas quibus tegeretur habuimus neque lateres cementumve quibus clibani ceterave necessaria perficerentur parata fuerunt. Quamobrem unanimi consentu ligna seorsum reposuimus donec requisita omnia apte procurare possemus. Sequenti vero anno dum argillam pro formandis ijmbricibus aptam e nostro fundo reperissemus agressi sumus tegulas coquere in quo opere annus ferme unus consumtus est. Porro dum tegule perfecte essent cogitauimus etiam laterum aliquot milia simili diligentia congregare. Verum ortum interim est bellum durissimum et tribulatio in terra ista talis qualem nulla meminit etas, de qua tribulatione in superioribus aliqua tetigimus, sobrie tamen, cujus inquam belli occasione ita exinaniti fuimus atque grauati ut de formandis coquendisque lateribus minima nobis cura foret. Cumque bellum ultra omnem spem

diutius protraheretur malaque in dies crebrescerent fiebat ut ligna pro domo parata nunc ijmbribus profunderentur nunc radiis solaribus contraherentur, et sic tandem corruptioni exponerentur. Qua necessitate compulsi domum illam anno praesenti infra pascha et ascensionem domini me foris propter generale capitulum constituto subprior et procurator erigi fecerat Et reuera res plena insipientie videri potuisset in tanto bellorum turbine nouas erigere structuras, maxime ubi timebatur ab hoste erectas solotenus prosternendas nisi talis nos necessitas notabiliter instigasset. Sic igitur domus illa erecta fuit quae utique ornatior congruiorque euasisset nisi nos bellorum malorumque omnium (quibus annus iste refertissimus fuit) incommoda dispendiaque prorsum irrepabilia prohibuissent. Et ideo de lapidibus veteribus clibani facti sunt pro cemento argillum accipiendo. Parietes quos lateritios facere decreveram vix luteos efficere valuimus et ita inviti quidem humilitatem priscam primum in edificando ijmitari coacti fuimus. Per omnia benedictus deus qui omnino non deseruit nos.

Quomodo de consensu fratrum duo ad ducem flectendum emissi sunt cet.

Post receptas a commissariis ducis litteras quibus privilegia semel concessa reuocari fecerant, valde nimirum contristati sumus, timendo res omnes monasterii satellitibus impiis exponendas quos alioqui frequentibus incursationibus et depraedationibus miserorum imprudentiores effectos constabat, neque homines neque deos reuereri. Verum consensu omnium misi sunt ad ducem pater Johannes trajecti et Gosuinus tentaturi, si forte vel prece vel munere seu amicorum interventione illius animum delinire et ad misericordiam [177] flectere quirerent Et ut hoc maturius perficerent, commissum est eis a conuentu ut possent duci dare pro tuenda libertate nobis ab ipso concessa, dum tamen alia via id fieri convenienter haut posset, centum florenos

16

praeter hoc quod antea a nobis acceperat. Insuper cum profecturi essent, dedi eis xv florenos ponderis quos conciperent ut haberent unde in itinere victitarent et animos eorum qui principi jugiter assistunt, sibi conciliarent, quo facilius illis via principem adeundi patesceret, quod proh dolor in principum curiis hoc tempore nihil effici potest sine auro. Porro pecunias istas de consensu fratrum ad annuos redditus suscepi, quemadmodum et ceteras hujus rei gratia adhuc expendendas procurare oportebit, cum non sufficiat procurator eas dare. Egressi itaque praedicti fratres perrexerunt Zutphaniam feria iv[a] pentecostes ubi vix ingrediendi in oppidum licentiam obtinere valuerunt. De Zutphania ad Arnhem (ubi tum ducem morari fama erat) profecti sunt. Admissi tamen tandem sunt in oppidum verum tamen quoquam divertendi aut per plateos oppidi divagandi penitus est illis interdicta licentia. Verum dum illic essent nuntiatum est illis ducem in Arnhem advenisse moraturum ibidem ob festum sacramenti per dies aliquot quamobrem conducto vehiculo illuc properare contendunt. Quo cum pervenissent quorundam amicorum adjutorio ipsum flexerunt ducem ita ut scriberet suis commissariis Suollis ne de cetero molestiam nobis sive colonis nostris inferrent, sed juxta tenorem litterarum quas semel nobis tradidit scirent nos liberos fore atque securos et addidit quod si quando sua privilegia quae illis gratiose tradidimus aliquo modo inualidauerint, correctio seu punitio delicti istius penes nos solum residebit. Hujuscemodi litteras consulatui Suollensi ostendimus qui omnem nobis promiserunt assistentiam ad defendendum jus nostrum necessariam quod et fecerunt.

De dispositione veris hujus anni et aliis.

Sciendum quod Marcius anno isto et Aprilis quantum ad majorem sui partem satis temperati fuerunt. Atvero in fine Aprilis aër alterari cepit et ad humiditatem aliqualiter inclinare. Porro majus fere per totum frigida fuit et prae-

cipue in fine sui et in principio Iunii idem frigus cum humiditate adeo perseverauit ut cuncta aquis redundarent. Asserebant quippe valde senes fieri nunquam se tam fugidum ac humidum ver sensisse. Nichilominus tamen siligo ubique bene se rexit quamquam in tempore quo maxime florere debuit multum per imbres impedita fuit, sed ordeum et cetera semina serotina a pluvia plurimum lesa fuere. Ipse quoque arbores fructifere inicio estatis plurimam de se mortalibus spem fertilitatis praebuerunt. Fuit autem ubique fere ante messem magna panis inopia eo quod siligo care venumdaretur plurimique apud nos inedia miserabiliter laborabant, ita ut quidam [178] fame interisse proderentur. Eratque anterior pars anni istius ob continuum frigus et pluvias pecoribus cunctis letifera valde. Nam plurima pars pecorum pre sterilitate, cunctis fere pascuis aquis obletis, passim interibant aut debilia reddebantur. Ipsi quoque agri apte coli non potuerunt praesertim hii qui decliviores fuere. Verum contigit quod magister agriculture nostre agros quosdam vix ante festum sancti Johannis Baptiste aptare potuit ad seminandum in illis ordeum, adeo ijmbribus madebant. Tandem vero miserante domino circa festum Viti aer clementior redditus et letior aura homines quoque jam pene dejectos reddidit animequiores ac letiores cet.

De certis missis per nos integro anno seruatis.

Ad petitionem strenui militis iherosolimitani Rodolphi de ittersum per annum integrum in conventu servavimus ebdomadis singulis tres missis sc dominica die de sancta trinitate feria tertia de sancta Anna et sexta feria pro defunctis. Hic nempe Rodolphus. defuncto fratre suo Johanne. venit ad nos una cum sorore sua Maria vidua indicans nobis quod frater eorum Johannes testamentum condens inter cetera etiam nostri benigne memor fuerat

legando nobis L florenos ponderis. Peciitque deuota ut ad tempus missas supradictas seruare vellemus, quod cappellanus qui eas servare consueuerat discesserat, ipse redditus assignatos nobis pro labore nostro adscribere vellet. Quid plura? Consensimus. missas per annum seruavimus ut petitum fuit a nobis, sed interim rodolphus ictu cathapulte capite traiectus juxta Hasselt misere interiit, qui si supervixisset utique sponsioni sue satisfecisset. At nunc Maria soror ejus quid factura sit ignoramus, confidimus tamen de ea quod promissa seruabit quum in fratrum hereditatem ipsa sola successit unde et facile omne debitum illorum solvere poterit utpote ditata plurimum per mortem amborum fratrum uno anno hinc sine liberis decedentium. Quidquid autem hinc nostro monasterio pervenerit tempore futuro seorsum in registro benefactorum fideliter adsignabo cet.

Ut aliquae monasteria personas emittere coacta sunt.

Prorsum infelicissimum bellum quod tantorum malorum seminarium fuit. O quanti anno isto violentia mali istius et intestini belli in rebus et corpore, utinam non etiam in anima, perierunt aut certe mire sunt periclitati. Nescio si graviora ipse turcus is affuisset infligere debuisset. quum nec ecclesiis nec xenodochiis parcitum est ab impiis militibus. Porro in religiosos utriusque sexus [179] plusquam in ipsos vulgares sevitum est, dum bona illorum in praedam omnibus exponerentur, edes eorum aut comburerentur aut incastrarentur aut certe ab ipsis prophanerentur inque publica prope prostibula verterentur. Talis tunc temporis rerum facies in terris nostris. Itaque monasteria illa quae circum Suollis collocata sunt cum in dies ab impudente milite inuaderentur nec possent sibi necessaria retinere compulsa sunt personas aliquot emittere ad certa loca siue ad amicos ut sic ab alienis alerentur qui in propriis domibus alimonie stipem sufficientem habere vix potuissent.

Hac necessitate emissi sunt monachi emissae sunt et moniales et prodibant e suis monasteriis in quibus diu pacifice latuerant pervagaturi mundum, ubi nimirum scandalorum multorum hausure sunt occasiones quae forsitan nunquam debite sunt piature. Ubi universis (ni caute prospexerint) pericula patebunt, ubi inquam si quid spiritus si quid zeli boni si quid denique bone voluntatis aut divini amoris secum attulerint procul dubio sunt neglecture penitusque amissure, et sic ad nidulos suos demum vel invite reversae, omnia deformata reperirent. Eritque tunc labor maximus collapsa erigere, deformata reformare et earum rerum ijmagines quas mundi istius vanitas immittere solet deponere, regularibus quoque discipline observantiis assuescere, vere mentibus vanis erit hoc labor et dolor. Consideret ergo quisque prudens quanta mala odio ac invidia civitatum dissidentium emerserent et quam necessarium fuerit ei qui huic malo occasionem dedit digne penitere, ne finaliter pereat.

De mala rerum necessariarum provisione in domo nostra.

Temporibus tempora succedebant et dies dilabebantur et menses ac nos vana spe auxilii ab imperatore (ut ferebatur) mittendi suspensi haerebamus. Dicebaturque nobis cotidie pax pax et non erat pax. Itaque dum cotidie speraremus finem rebus optatum imponi, hereremusque vanis suspensi spebus: fiebat ut nullum alibi ad pascua bovem poneremus. Et in dies res trajectensium in pejus vergebant, cum de pace componenda nemo sollicitaret nec ut hostis audacia obtunderetur laborabatur, sed quasi navis fracto gubernaculo ventis exposita maris pericula dubiamqne fortune sortem experiri cogitur ita patria ista rectore vero viduata omnem fortune eventum sustinere urgebatur. Instabat tum tempus quo nundine Davantrie celebrari consueverunt et procurator noster eo proficisci (ut butirum,

caseos, sal, pectines et cetera usui humano necessaria compararet) solitus erat. Verum jam per annum hee nundine Davantrie evanuerant dum non possent illuc institores merces suas tute inferre neque nauibus neque quadrigis aliisve vehiculorum generibus ob infectissimam satellitum itinera obsidentium improbitatem. [180] Quam ob rem penuria rerum earum, que Davantrie in nundinis sancti Johannis de antiqua consuetudine per procuratorem comparari consueverunt, laboravimus nec nisi ex frisia orientali hujusmodi haberi potuerunt et non sine timore propter pericula viarum. Sedimus itaque diu usque ad festum S. Johannis et ultra, nil piscium habentes nisi, tantummodo pisces marinos solis ardoribus exiccatos quos vulgus stokvisschen nuncupat. Et jam anima fratrum super isto cibo continuo utique nauseasset, si non bellorum necessitas eos patientiam docuisset. Stabant igitur contenti hoc tamen orantes Utinam certi essemus hujusmodi cibos non nobis defuturos. Sicsic continua et diuturna bellorum calamitas sanctorum animos attonitos et metu quodam exitiali dejectos reddiderat ut universa exterminio ultimo obnoxia fore trepidarent. Talis ea tempestate nostre patrie status erat. Ipsi quoque cives Dauantrienses butirum aut similia empturi venerunt ad Northorn ubi ex groningen et aliis frisie partibus tales merces advecte venumdabantur O miseram mortalium sortem. Nobilis istius emporii cives et accolae ad ignobilem pagum pergere cogebantur comparaturi ea necessaria quibus ipsi quondam florente pace abundare solebant. Considerari ergo potest quam fuerit nostre domus provisio circa hec tempora modica et tenuis, dum nec boves in pascuis media jam estate fere dilapsa habuimus, nec butirum aut cetera nobis providimus impediti ex necessitate quam ante recitavimus, sed divine providentie nos (licet minus forte prudenter) committere cogitavimus dubios fortune casus toleraturi. Et quidem res necessarios ea tempestate providere nec tutum integrumque fuit maxime nobis

qui extra oppida collocati cotidie hostium seu etiam amicorum incursiones patiebantur qui nimirum quanto plus inveniebant tanto plus prodigebant et certe nullam providentiam talium rerum (quibus carere non potest domus hujuscemodi) facere prorsus etiam dispendiosum erit. Vacillantes igitur sic perseverauimus usque post festum Johannis quid fortune eventurum sit ignorantes, spem tamen omnem jactantes in ipsum cui est cura de omnibus.

Quomodo subprior noster ad Arnheijm perrexit.

Multo diu desiderio estuauerat subprior reuisere sorores quas dereliquerat in Arnheijm quibus eciam longo tempore rector praefuerat. Sed ego illi restiti dissuadens omnino tam citum ad eas reditum illius propter certas quasdam causas. Sustinuit igitur patienter anno uno, quo finito iterum ardor ille visitandi eas incaluit adeoque invaluit ut diutius ei resistere non praesumerem. Consensi ergo illi ut illuc pergeret [181] et estus sui flammam temperaret alloqueturque illas quarum praesentiam ardebat. Verum assumpto socio martino delden in die sacramenti finita cena egressus versus suollis profectus est, eo quod illic facilius carpentum conduci potuit quo ad Arnheijm deveheretur. Sane quid illic commodi sua sit presentia allaturus aut quid utilitatis illinc secum asportaturus rei postmodum probabit euentus cet. Non tamen persuaserim facile rectorem mutare nisi id euidens cogat necessitas, quum experimento didici multa per hoc incommoda obiriri cet. Eadem vice subprior suum accepit laijcum nostrum Wesselum de almeloe qui ad tempus in Arnheijm staret. Siquidem rogauerant me plurimum Rector et priorissa pro laijco uno illis concedendo qui vicem Johannis costers (qui jam senio pergrauatus erat) suppleret in ministrando ad mensam et missam cet. Annui itaque illis et hunc illis misi ut probarent se mutuo, dicens ei quod quamcunque

ad nos rediret gratus nobis semper ejus foret adventus, dum tamen non propter excessum aliquem enormem merito refutandus repudiandusque existeret. Sicque dimissus recessit a nobis postquam apud nos duos jam fere annos manserat juvenis plane satis intelligens ac discretus ac meo judicio (nisi fallar) huic officio cui destinatus est satis aptus. Det ei gratiam dominus ut injunctum rite exequatur officium quatenus nos inde honorem sorores commodum et ipse eternam salutem consequatur.

De notabili quadam negligentia circa sacramentum altaris facta.

Circa idem tempus cuidam ex fratribus nostris celebranti missam notabilis contigit negligentia. Dum enim missam celebraturus corporale explicuisset ac calicem juxta ritum praepararet evenit ut per errorem ministri vinum in ampulla aquae fusum esset. Arripiens igitur sacerdos ampullam vino deputatam fudit in calicem aquam pro vino non attendens ad odorem sive colorem sed quum ampullam vino deputatam accepit putauit se non errare ignoravit quippe in ampullam vini aquae liquorem infusum. Sic itaque calice parato missam incepit consecrauit et ad eum locum pervenit ubi calicem sumere debuit. Gustato calice ut sensit non vini sed aquae liquorem expauit expalluit quid facere hesitauit cumque ignoraret quid in tali casu potissimum fieri debuisset timeretque se ab astantibus notari, siquid praeter consuetudinem attentasset, nil iterans sed scandalum populi incaute declinans missam finiuit, imperfecto proh dolor ob suam insipienciam sacrificio, finita missa venit ad me cum gemitu et lachrimis hunc mihi casum enarrans. Displicuit vero mihi valde tam improvida actio et [182] sumpto ordinario indicaui ei locum ubi de simili casu scriptum habebatur remedium. Proinde acriter fratrem illum corripui super sua negligencia quod non diligenter ea quae illic de periculis in missa contingentibus scripta

sunt perlegisset quod si hoc fecisset utique cautius se habuisset. De hinc in proximo capitulo dixi fratribus in commune Fratres, unusquisque diligenter perlegat ea quae in fine ordinarii sub titulo de periculis in missa contingentibus annotata sunt ut si forte cuiquam casus aut periculum (quod absit) evenerit sciat quali remedio sit vnicuique periculo obuiandum. Nuper casus aliquis contigit quod non contigisset si frater ille cui contigit diligentius ordinarium consuluisset. Et ne forte malum hoc mali alicujus grauioris in monasterio latentis sit commonitio idcirco omnes simul peniteamus et domini misericordiam invocemus. Verum unusquisque legat vii psalmos cum litaniis et disciplinam accipiat. Insuper laijcis etiam penitentiam indixi pro hac negligencia viz ut legeret unusquisque rosarium unum ad honorem divine virginis.

In eodem capitulo praecepi omnibus fratribus non frequentantibus chorum sed propter scripturam aut alia opera remanentibus ut ad tempus sua organa suspenderent ac cum ceteris cotidie chorum frequentarent, quum propter varias causas in dies magis magisque emergentes multi sepe cogebantur aut emitti foras aut operibus certis deputari aut certe alias a frequentando chorum impediri. Qua de re paucitas fratrum chorum visitantium hanc legem statuere me fecit.

Idcidentia.

Anno superiore concambium feceramus cum cive quodam de Snekis qui annis singulis nobis certam quotam vasorum butiri penderet nos vice versa certam illi quotannis modiorum siliginis mensuram rependeremus. Nempe anno isto nondum inchoato bello vir ille butirum pro parte tradidit et quod defuit groningen advexit unde et nos illud attulimus. Verum nos illi siliginem remittere nulla industria valuimus immo si attentassemus dampnum maximum incurrissemus quod pro inimico nostre patrie

habitus fuit civis ille sicque inviti siliginem retinuimus in magnum dispendium tam viri supradicti quam conventus nostri quum jam adhuc illi tenemur cet.

Anno isto prior domus domini florencii Zutphanie obiit ubi sub medico opem salutis expectans diu jacuerat ibidemque sepultus requiescit.

Anno isto molestias gravissimas cotidie a ruricolis passi sumus venientibus cotidie ad nos et rogantibus quatenus pro illis fidejubere vellemus ut pecunias pro soluendo tributo gelrensibus acciperent et reuera grauati sumus ab eis supra modum.

Multi quoque carentes siligine insteterunt importune petentes sibi siliginem usque ad messem concedi quod inedia panis laborabant Et fuit hic annus piorum animorum valde afflictivus cet. [183]

Hiis diebus tantas etiam cotidie molestias tantaque dispendia ab hospitibus et hostibus supervenientibus sustinuimus, ut mirum fuerit unde nobis prouenerint alimenta quae in dies in monasterio nostro expendebantur Nam preter mercenarios quorum multos tum propter structuram tum etiam propter agriculturam ceterasque necessitates habuimus, cotidie plurimi ad nos declinabant amici, coloni, pauperes et angustiati, alimonie stipem petentes, quum ubique fere rei necessarie inopia laborabatur. Super omnia vero infestissimum nobis fuit illud invisum gregariorum militum genus, qui sine metu ac reverentia continue imminebant cervicibus nostris nunc turmatim nunc autem in numero minore comparentes non quidem petentes sed imperantes et omnia ad suum libitum actitantes Hii plane non modica in rebus necessariis dispendia nobis inferebant, verumtamen benigna manus dei qui nouit percutere et sanare dampna ab hiis illata imperceptibiliter resarcivit et quae ipsi delapidaverant miro modo nobis refudit, adeo ut usque ad hanc horam licet frequenter dispendia grandia pertulerimus non tamen necessarium habuimus ab invicem separari. Verum

quid adhuc futurum sit nobis, ignoramus. Item dum gelrensium copie in nostro monasterio circa Ascensionem domini castra sua locassent dampna pertulimus grandia. Nam pecora quae rapuerant in nostris pascuis collocaverunt quae cum virentia cuncta totaliter carpserant ita ut nil graminum in iis pareret, nihilominus post illorum discessum benedixit deus vaccis nostris adeo ita ut sufficientiam lacticiniorum de illis haberemus ad usum nostrum. Per omnia benedictus deus qui non derelinquit sperantes in se.

In hiis quoque diebus deficiente nobis oleo oportuit me aliquoties dispensare cum fratribus et laicis ut permitterem eos vice olei butiro vesci, videlicet in vigiliis apostolorum et quatuor temporibus penthecostes quia commode habere non potuimus alia fercula talibus congruentia diebus Et hec omnia impium bellum inconuenientia causauit cet.

Hoc anno omnis siligo nostra vetus ante Assumtionem marie virginis penitus consumpta fuit propter causas supra scriptas oportuitque nos noua deinceps siligine uti, quod tamen nunquam antea ego hic expertus fueram. Eadem estate apud nos seges non adeo fertilis fuit ut sperabatur futura. Siquidem siligo tempore sartionis sue immo usque ad maium optime se habebat verum in maio ob continuam pluviam nimiam luxurians a ventis et ijmbribus prostrata est nec se pre sua teneretudine ab imbrium abundantia erigere valuit sicque prostrata permanens et continuis subfluentibus ijmbribus maxime in sua floritione impedita parum in ipsis spicis seminum produxit, straminum tamen ubique copia fuit. Similiter ordeum nimiis pluviis destructum adeo ut vilius ordeum non meminerim apud nos unquam vidisse cet. [184] Verum tamen tempus messis hoc anno fuit aptissimum segetesque ac semina cuncta sicca sunt horreis illata, fena quoque plurima ubique collecta quod graminum ferax fuit hic annus. Serotina tamen cuncta fuere terre nascentia quod contigisse vicio veris plurimi asseverabant cet.

De Apibus

In superiobus signavi videlicet in initio anni praesentis persuasum mihi fuit a quibusdam ruricolis sciolis quod hic annus pro apibus foret satis aptus. Unde spe lucri electus apes cum alueolis quibusdam ante estatem emere maturaui sperans inde mihi emolumentum non contempnandum perventurum. Sed fefellit me spes mea nec habuit successum prosperum auaritia mea quum, etsi flores diuersi et multi apparuerint in terra nostra, non tamen profuere apibus sed emercuere citius vel tempestatibus pluviisve et frigore sic sunt impedite apes ut fere nulla vel certe paucissima examina produxerint. Ego vero de meis apibus nec unum quidem vidi examen nec commodum aliquod recepi, sed cum omni suo fenore quod de floribus acquesierint stare permisi, futuri anni fortunam cum ipsis exspectaturus. Item hoc anno siligo ante messem empta fuit in aliquibus locis carius quam unquam audiui. Nam in frisia (ut ferebatur) pro vase pleno siligine vas plenum butiro commutabatur. Procurator noster circa XL st. br. leuavit de siligine quam ultimo vendidit. Verum messe finita siliginem emebat xvi str. brabanc Hec mutatio dextere excelsi.

De quadam sorore in Almeloe apostatante cet.

Contigit tempestate hac ut soror quaedam de conventu sororum prope Almeloe apostataret hujuscemodi vid. occasione. Cum esset deputata pistrine haberetque sub sua custodia siliginem unde panes conficeret ac brasium pro cerevisia braxanda nec non alia quaedam quae sue fidei commissa erant per multum tempus (ut ferebatur) callide plurima subtraxerat de hiis quae sibi credita fuerant vid. de siligine, brasio et aliis ac vendiderat, clam suis superioribus, qui nil sinistri de ea suspicantes eam fidelem et integram reputabant, pecuniam quoque inde collectam (ut post patuit) suo recessui longe ante tali arte procuravit.

Verum ubi furtum illius (qua nescio occasione) deprehenditur dure a praelatis arguitur, servato tamen moderamine prior et mater conventus, ovem errantem deperire nolentes sed revocare cupientes, hortati sunt illam clementer ut sponte suum reatum confiteretur et sic modica imposita penitentia vellent illam in gratiam recipere, dum tamen [185] pecuniam omnem tali arte quaesitam refunderet ac deinceps similia attentare non praesumeret. Verum ipsa cum fletu multo conquerebatur injuste se impeti nec posse probari ea quae sibi imponebantur. Cumque per dies aliquot illa in luctu perseveraret nec ad poenitentiam cor illius emoliri posset, nocte quadam clanculo recessit de monasterio, recessit nemine id sentiente dimissoque habitu religioso vestes induit seculares quas sibi antea fieri fecerat de pecuniis furti sui et sic ad seculum rediit et huc usque nescitur quo devenerit. Et certe eadem soror oriunda de schuttorpe anna nomine diu in eodem conventu habitauerat proba et honesta semper habita, fameque tam integre ut plurimam in illa fiduciam sui praelati haberent sed cum juvenis erat frequenterque causa officii sui ad oppidum ibat, idcirco per alios decepta esse referebatur et in hunc errorem inducta.

Quomodo procurator noster conduxit duos mercenarios ad annum cet.

Duos mercenarios de prope Alten vocatos hoc tempore ad annum conduximus tali sc. conditione quod nobis servirent per integrum annum parati ad omne opus quod illis a nobis injungeretur. Nam aut ligna secuerunt aut messuerunt aut certe magistrum agriculture iuverunt vel alia quaelibet opera dum praeciperetur illis impleuerunt sic que per annum nobiscum manserunt, quibus pro mercede dedimus juxta conventionem cum eis factum singulis xi florenos hornenses duo paria calceorum et duas camisias et victum abundanter juxta morem nostrum.

De uno modio siliginis annuo vendito Wulfer In Ghiesteren cet.

Iste vir bonus dictus wulfer habitans in Ghiesteren dives satis juxta modum suum erat, tempore quoque quo patria hec florebat ac pace et quiete opulenter fruebatur plurimi in twenthia tam cives quam ruricole erant diuites et abundantes ere atque pecoribus, quippe qui principum industria ab oppressione malorum tutabantur nec nisi certam ob necessitatem exactionabantur et hoc rarissimum. Tunc temporis facile erat pecuniam a rusticis vel ratione mutui vel pro annuis redditibus nancisci. Itaque hic supra dictus vir quibusdam procuratoribus hujus conventus certam quamdam pecunie summam longo tempore gratis concesserat nihil inde sperans. Verum cum tempus istud infelicissimum turbinis et bellorum atque [186] malorum omnium huic misere patrie supervenisset, ita tam violentia hostium quam improbitate exactorum jugiter cervicibus miserorum civium ac rusticorum incumbentium, exinanita sunt eraria et annichelate opes, ut hujus patrie incole qui quondam florentissimi erant et rebus omnibus abundabant coacti fuerint post consumptam pecuniam promptam, ad exteras ire nationes et pecuniam multam cum maximis dispendiis procurare qua inexplebilem avaram exactorum cupiditatem sedare possent quatenus vel sic mitius haberentur et non omnino dispraedarentur. Revera sic seditionum infelicissima tempestas atque praeliorum diurna calamitas patrie istius statum olim quidem florentissimum perverterat ut ne in minimo quidem sibi ipsi similis videretur. Hujuscemodi igitur communis calamitatis necessitate constrictus vir memoratus supra adiit nos suam pecuniam reposcens, cui etiam procurator successive postulatam pecuniam refudit, prout melius in tanta rerum angustia potuit. Cumque adhuc xii. floreni restarent solvendi, ille quidem frequenter instetit suum repentendo, procurator vero diu distulit non

solvendo. Tandem more pertesus me adiit ita perorans Pater non te latet quemadmodum pecuniam meam conventui tuo longo tempore gratis concesserim, verum nunc communi constrictus necessitate hanc repeto nec impetro. Aut igitur mutuum mihi jubeas reddi aut certe si non habeas unde reddas annuum mihi censum pro illo divendas. Respondi ei, Justam rem bone amice postulas fiet tibi juxta verbum tuum. Igitur feria sexta post nativitatem sancti Johannis baptiste capitulo capitularum (?) peracto hanc causam fratribus proposui consenseruntque unanimiter ut illi annuus modius siliginis pro istis xii florenis penderetur sub redemptione tamen cet.

De xv florenis acceptis a Johanne ten Lasschenhaue.

Colonus noster Johannes ter lodewich, ex quo contra omnem justiciam ab hostibus captus fuit et omnibus suis bonis spoliatus, peciit humiliter a conventu ut permitterent illum aliquas sub annuo censu pecunias accipere, quibus iterum posset equos et alia necessaria pecora comparare, cum non posset apte praedium colere sine hujusmodi animalibus. Ipse per se vellet pensionem absque nostro dampno annue solvere et iterum quam primum valeret redimere. Tandem hoc illi concederemus ut ex nostro praedio hujusmodi pensionem sigillo nostro approbaremus emptam, cum non haberet ipse quod apte impignoraret pro tali censu annuo. Conventus vero attenta ejus justa peticione et [187] necessitate consensit ut suscipere possit xv flor. ponderis super praedium nostrum lodewich prô annuo censu, hoc praecauto quod ipse pensionem illam de suis bonis semper per solveret ac quam primum redimeret. Et ne forte aliquando conventui inde generaretur aliquod dampnum siue gravamen si negligencia aliqua in annue pensionis persolutione contingeret siue in omissione redemptionis cum redimere apte posset et non faceret, consensit idem Johannes, ut tunc

de suis bonis omnia nostra dampna absque ejus contradictione resartire licite valeamus. Insuper ut in hac parte noster possit conventus semper indempnis servari fidejusserunt pro eodem Johanne pater ejus Nijhuis convicaneus quoque ejus Vossehair in Ghiesteren, et lentferding in Vlederinge, qui omnia sua bona nobis inpignoraverunt concedentes ut de illis nostra dampna si qua forte propter hanc causam perpessi fuerimus licite recuperare valeamus. Hiis conditionibus debite promissis suscepi a Johanne ten lasschenhaue, famulo pro tunc Gerardi ten ham senioris, quondam Judicis in Oldensael xv florenos ponderis juste monete et ponderis, promittens illi pro eis annue iij ort talis floreni, aut certe equivalentem pecuniam, sc tempore redemptionis talem, qualem exposuit confectisque desuper litteris et nostro sigillo munitis Johanni praefato eas tradidi. Pecuniam vero Johanni ergo annumeravi praesentibus fratre Henrico puse et Nijhues pater ejus atque Eskino lemferdinck genero ejus in domo illa ubi laijci nostri raduntur ut illam in usus sibi necessarios converteret. Terminus vero solutionis hujus pensionis est festum nativitatis sancte Johannis baptiste.

De ccc florenis quos pro rusticis de Albergen expendimus.

Vicini nostri ruricole vid. marke istius de Albergen cum urgerentur ad solvendas grandes pecuniarum summas hostibus pro suo tributo sive redemptione tam corporum quam bonorum suorum, nec haberent unde redderent cumque a nullo heredum suorum solacium aliquod seu adiutorium susciperent, adierunt nos quatenus pro eis pecuniam acquireremus ne penitus desolationi et perditioni exponerentur. Misertus illorum conventus consensit unanimiter subuenire illis dummodo tales fidejussores nobis legittime constituerent qui pro tali negotio fidejubere sufficientes essent. Constitutis igitur nobis Nijcolao ter Kemenade Bartoldo goir-

katen henrico ter heijnen et Gerardo hadulberinck tanquam fidejussoribus qui etiam juridice coram judice de Oitmarsum et testibus promiserunt nobis, quod nos semper indempnes servare vellent omnia sua bona nobis impignorantes prout littere desuper confecte clare denuntiant, tunc consensimus quod pro illis in Zuollis trecentos florenos ponderis solvere vellemus, quod et fecimus. Et sic consuluimus futuris eorum dispendiis quae utique passi fuissent [188] ab hostibus, nisi periculis istis, hujuscemodi remedio oportuno a nobis obuiatum fuisset. Nam cum omnes desererent illos nos semper pro viribus illis astitimus et in omnibus quantum in nobis fuit semper eis et consilium et opem suppeditauimus.

De centum florenis buronibus nostris concessis.

Primo namque antequam de stralen redii conventus noster concessit buronibus nostris centum florenos de pondere quos conventus sub annua pensione susceperat a femina quadam dicta Truda brungers. Hos burones susceptos expenderent pro sua necessitate et annuam pro hiis pensionem soluere pacti sunt scilicet quinque ejusdem valoris florenos donec redimant. Terminus solutionis predicte pensionis annue est festum nativitatis marie Pro hiis fidejusserunt juridice Nicolaus ter Kemenade et bartholdus goirkaten omnia sua bona pignoris loco nobis tradentes in recompensam. Postea dedi buronibus supradictis (uti superius clarius signaui) xxxvi florenos ponderis pro quibus dabunt annue tres modios siliginis donec redimant. Pro hiis omnimodo et jure fidejusserunt quo modo supra scriptum est iidem suprasignati viri Nijcolaus et Bertholdus. Terminus solutionis pensionis est circa festum martini in hijeme. Iterum acceperunt a nobis certi burones istius merke de Albergen circa LVI florenos ponderis quos etiam pro suo tributo exposuerunt pro quibus annuam pensionem siliginis

nobis dabunt circa Cathedram Petri pro hiis fidejusserunt Henricus ter Heijne et Gert. Hadulbering omni modo et jure quibus supradicti viri promiserunt nobis cet. Ultimo pro buronibus omnibus trecentos florenos ponderis in Zuollis expendimus sicut in latere praecedenti signatum est, Pro quibus dabunt nobis annue xv florenos ponderis circa festum sancti Johannis baptiste in media estate donec redimant, fidejusserunt pro hoc simul hii quatuor Nicolaus ter Kemenade Bertholdus goirkaten Henricus ter heijnen et Gert hadulbering ac juridice secundum morem patrie coram judice de oitmarsen praesentibus testibus cautionem fecere sufficientem nobis, omnia sua bona nobis impignorando prout littere desuper confecte ac judicis sigillo firmate clare pronuntiant. Et insuper ipsi burones coram eodem Judice praesentibus heredibus tunc legittime convocatis et consentientibus hoc sponte addiderunt supradictis cautionibus quod nos in casu quo non fieret nobis solutio promissa, poterimus illas quatuor pecias merke supradicte scilicet dat grote korte, den vliermarsch, Item dat loe juxta majorem portam monasterii nostri et unam petiam juxta Hergelding ad nos accipere et illus sepibus et fossis munire et illarum proventibus omnibus licite uti donec omnia dampna hujusmodi occasione passa [189] plene nobis refundantur cet. Hec omnia sic (uti promissum est) acta sunt legitime in loco ubi burones circa capellam conuenire solent praesentibus heredibus quibusdam tunc convocatis et Judice de Oitmarsen cum testibus assessoribus suis Anno scilicet xxii sabbato post margarete virginis et martiris.

Quomodo accepimus centum florenos a domino Johanne Hauercamp Vicario In borchorst juxta Sthenvordiam.

Postquam conventus noster consensit quod trecentos florenos ponderis pro buronibus nostris ut jam premissum

est solveremus commiserunt mihi ut sub sigillo conventus pretactam pecuniam undecunque acciperem Adii itaque sacerdotem quemdam vicarium in borchorst nomine Johannem hauerkamp de quo mihi relatum fuerat quod haberet pecuniam quam ad annuum censum exponere vellet egique cum eo ut mihi daret centum florenos ponderis pro quibus pactus sum illi dare annue circa festum visitationis marie quinque florenos hoc precauto quod florenum solvere poterimus cum duobus hornensibus sed tempore redemptionis dabimus ei talem pecuniam qualem ab eo accepimus Porro qualitas pecunie cetereque conditiones super hujusmodi contractu facte sunt plenissime contente in tabulis desuper confectis nostro sigillo munitis et prefato domino Johanni traditis quarum copiam in registro copiarum quod ego collegi conscripsi ut sciatur semper. Pecuniam vero supradictam in Zuollis pro tributo buronum vicinorum integre expendimus, Et est advertendum quod inter pecunias domini Johannis suprascripti positi erant xl floreni hornensis quibus addiderat xx Schrickenbergers et posuerat pro xx florenis de pondere sed nos in Zuollis non potuimus talimodo persoluere quum pro uno floreno ponderis tunc leuabant xxix str. br. Hoc idcirco hic signaui ut sciatur qualiter redemptionis tempore redimi debeat predicta pecunia sed et littere desuper confecte id clare indicabunt. Nobis vero vicini nostri promiserunt dare v florenos ponderis annue, Et spero quod id juste fieri possit maxime cum non buronibus sed nobis hanc gratiam idem dominus Johannes concesserit ut pensionem talibus florenis scilicet de duobus hornensibus solvere quotannis possimus.

De cc florenis ponderis acceptis a domo domini Florencii.

Alios quoque ducentos florenos ponderis restantes quos conventus consensit pro buronibus nostris sub conditioni-

bus suprascriptis persoluere suscepi a fratribus domus domini florentii in Dauantria pro quibus illis annue dabimus circa Martini xvi modios siliginis mensure dauantriensis quam siliginem singulis annis in edibus illorum advectam nostris impensis fideliter ipsis pendemus. [190] Porro pecuniam supradictam exposuerunt sorores domus Adamanshues quae sita est in Zulphania et fuere omnes aurei nummi scilicet floreni de pondere tam monete quam ponderis justissimi ita ut quilibet egregie pondus debitum signarent videlicet ii engelschen ende eijn troijken certa tamen de causa actum est ut littere loquerentur non de sororibus illis sed de fratribus domus domini florentii cet. Porro siquidem facultas prestita fuerit redimendi predicemus hoc eis per dimidium annum ante et tunc oportebit nos pecuniam refundere in pondere et moneta equivalente quia sic illis promisimus quod littere manifeste insinuare invenientur.

De Vitreis fenestris donatis quibusdam amicis.

Anno isto et precedenti prior venerabilis in Nazaret juxta bredervoirden structuram egregiam sua industria in proprio erexit conventu in qua structura nouum ac pulcherrimum pro fratribus refectorium ordinauit. Cumque perfectum esset refectorium nomine cujuslibet prioris sibi noti fieri fecit fenestram vitream deputauitque eas in refectorio singulas juxta suam exigentiam, Inter quas etiam unam nomini deputauit nostro posuitque eam juxta vitrum prioris de Northorn eo quod vicini sumus et domus illius visitatores, Anno autem presenti cum ibidem actu visitaremus utrique pecuniam pro vitris suprascriptis priori dedimus. Prior de northorn circa tres hornenses ego vero duos florenos philippi. Eodem anno domino Egberto capellano in tubbergen petenti ut in ejus domo quam construxerat juxta sacellum pagi illius etiam vitrum nomine conventus nostri poni

facerem duorum valorem hornensium dedi quibus emeret quod volebat ac reponeret in loco nobis deputato.

De porcis pinguibus certis propinatis amicis.

Cum multe nobis difficultates quorundam improbitatibus ac invidenciis gravarentur in defensione privilegii nobis a duce Gelrie collati tunc cogitavimus munere decenti quorundam animos in isto negotio nos juvare valentium inclinare nobis, Hinc porcos pingues promptis coemptos pecuniis Zuollam misimus quorum duos Jacobo de Wijtman alteros duos Gerardo Secretario Zuollensi dono dedimus Qui gratanter responderunt se nobis semper affuturos, suaserunt nihilominus ut et Zalsburg et Jacobo Stert ducis commissariis simile xenium propinaremus quod ipsi possent nobis in eo negotio multum et prodesse et obesse. Nos vero illorum informationem libenter acceptantes fecimus quod monuerunt. [191]

Quanta calliditate diepenhem deuenerit in hostium scilicet Gelrensium potestatem hoc anno circa medium estatis.

Initio belli quod occasione defectionis oppidi Zuollensis inter ducem gelrie et traiectenses maxime cisyselanos satis durum et exiciale ortum est .prefectus twenthie jussu episcopi et consilio civitatum presidia militum posuit in diepenhem qui hostem ab ingressu illius fortalicii prohiberent ac twenthicolas ab invasione inimicorum defensarent. Cumque dies plurimi preterirent nec propter episcopi absentiam res nostre prosperarentur fiebat ut hii milites multa stipendia et quidem gratis promererentur quippe qui nil egregium pro patrie profectu agerent sed tantum fortalicium istud custodiebant ebrietatibus scortationibus ludis inhonestis nec non similibus exercitiis impudicis vacantes qualibus id hominum genus negotiis pre-

cipue deditum esse solet. Tandem cum exhaustis jam pene omnium marsupiis tardius promissa illis stipendia solverentur indignati ob id in miseros ruricolas ac cives pro suo libitu licite debachati sunt omnia illis que ad victum convenientia erant rapientes ac flentibus miseris et bonorum suorum pecorumque rapinam egre ferentibus responderunt Cum fuerint nobis merita stipendia soluta solvemus et nos vobis ea que abstulimus cet. Post hec episcopo nimis diu foras patriam moram trahente multiplicata sunt mala supra terram nullus quoque inventus est qui rusticorum miseram sortem misereretur sed nedum a milite externo verum etiam a proprio milite miseri rustici penitus pessundabantur nam nedum victus necessarius domesticusque illis auferebatur non solum pecora abigebantur immo ingruente hijeme lectos et ea quibus frigus arcebant impudentes milites sine misericordia auferebant et in diepenhem inferebant ad usum suum illa reponentes oportuitque miseros ruricolas cum familia sua hanc jacturam tolerare, Eoque res deuenta est ut viri quique valentiores et rebus necessariis competenter ditati circum istud fortalicium habitantes non auderent se credere illis. Timebant ne forte captos vi ac tormentis compellerent ad solvendum illis merita stipendia quemadmodum eadem tempestate quibusdam contigisse nouimus. Ob hanc causam ditiores quique abscondebant se ab eis et tanquam fugitivi hinc inde oberrabant in locis tutioribus latitantes et vicini quique illorum frequentibus invasionibus depauperati ac multum infestati amariorem morte vitam ducebant. Quod attendentes viri quidam patrie salutem affectantes moti misericordia consilium excogitaverunt opportunum quo posset hiis angustiis obviari. Tentabatur etenim si forte dux gelrie partem quamdam terre sue equivalentem huic fortalicio de diepenhem opponere vellet quatenus sic ambe partes libere cederent. [192] Eo tandem res perducta est ut quedam portio parochie de lochem fortalicio cum cunctis

conditionibus coequaretur et facta est utrimque que vulgo dicitur eijn stilsate Confestimque super hac concordia littere facte sunt ex utraque parte et militum presidium ex diepenhem sumptum est positumque partim in Arkelsteijn partim vero soluto stipendio dimissum. Ubi vero militibus vacuum fuit hac occasione fortalicium supradictum ciues quoque omnia jam tuta putarent confestim illuc dux gelrie quamdam suorum militum partem nocte media transmisit improuise civibus nil tale suspicantibus sed in illa confederacione facta et litteris ratificatis confidentibus et castrum cum suo suburbio in suam redegit potestatem civibus partim captis partim vero fuga lapsis omniaque illic reperta rapientes asportaverunt. Quod ubi dauantrie innotuit valde hujuscemodi execrati sunt perfidiam passimque ab omnibus clamabatur nullam gelrenses fidem seruare hostibus. At hii qui pro hujusmodi concordia facienda laborauerant turpiter sunt confusi pro gratia contumeliam nacti In diepenhem autem militibus prefectus est *bernt van hacfort* qui etiam satis afflixit omnes vicinos cogens eos afferre illi cibos et pecunias non curando quod jam singuli sese a suollensibus redemerant. Insuper nos coegit lectum cum omnibus suis requisitis illi aferre et de ouibus nostris in elsen optimos quosque arietes ultra viginti tulit et comedit unum preterea de colonis capiens nostris a quo sine aliqua misericordia ultra XL florenos torserunt. Plura quoque alia dampna ex hoc nidulo patrie prouenerunt que ego scribere supersedeo. Que nimirum res ubi ad aures externarum gentium devenit detestati sunt singuli hoc factum Quamobrem dux pro coloranda fama sua jussit quosdam e suis capi imponens eis quod hujusmodi contractum sine suo consensu fecerant sed et unum civem de goer qui dictus est duesken ceperunt dicentes quod litteras fallaciter acquisierat cet. perductusque est ad grollem et in vincula innocenter conjectus Mansit autem idem fortalicium in manu gelrensium longo tempore in notabile detrimentum

patrie et suburbium complanantes tum castrum tutarunt putatque hacfort se illud jugiter retenturum.

Quomodo dauantrienses idem recipere tentaverunt.

Circa festum magdalene condixerant equites et pedites singularum urbium et fortaliciorum nostre twenthie quod diepenhem vellent [193] pariter convenientes in suum dominium reposcere. Itaque ex dauantria et oldensaell milites multi convenerunt ac cives quibus *prefectus couordie fredericus de twickeloe* etiam auxiliares copias obviam misit. Hii omnes pariter convenientes circa auroram diei apparuerunt sibi mutuo ut juxta condictum oppidulum diepenhem aggrederentur et e manibus hostium eruerent. Sed ubi res innotuit hiis qui intus erant continuo curritur ad arma itineraque omnia per que nostri milites intrare debuerant fortiter obstruuntur sicque nil glorie consecuti ad sua quique redierunt Porro hii qui de castello couordie conuenerant per nos transeuntes apud nos per noctem manserunt Erant autem pene ducenti viri quibus dum victum satis abunde administravimus nil dampni nobis preter alimenta intulerunt. Altera vero die postquam pransi fuissent recesserunt a nobis.

De coctione lapidum quadratorum pavimentalium.

Coximus hoc anno in fornace tegularum lapides quadratos pavimentales quibus in domo pistoria solarium stravimus. Siquidem virum quemdam conduxeramus qui lapides tales formabat de argilla extra monasterium nostrum juxta portam ovium effossa et allata quam per omnem modum aptabat uti formator ijmbricum anno preterito glebam suam pro tegulis formandis coaptarat. Verum quum forma lapidum satis ampla erat evenit ut tempore siccationis contraherentur et a sua rectitudine in quandam distortitu-

dinem tenderent sicque in fornace distorti perseverabant alioquin apti satis, solo hoc defectu dempto. Fecimus autem tam magnos eos formari quum propositi nostri fuerat solis lapidibus solarium sternere absque plancis sed dissuadentibus nonnullis prius asseribus solarium compositum est postmodum lapidibus constratum quamquam id mihi displicuerit.

Quomodo hoc anno butirum in Northorn emimus.

Propter bellum pessimum cum non pateret nobis tutus accessus ad loca in quibus butirum venumdabatur essetque jam omne butirum nostrum consumptum egit procurator noster cum quodam cive de Northorn qui attulit ei butirum de Groninghen et vendidit. Item sal hoc anno valde carum erat nec faciliter haberi potuit eo quod naves non applicarent solito more ad portus consuetos. Compulsus itaque est procurator noster emere sal de lunenborgh quali antea nunquam usi fueramus deditque pro uno vase salis iiij florenos hornenses et est illud sal fere pro media parte vilius sale quod navibus advehi solet dauantriam. [194]

Quomodo fija necken in Zutphania legationem nobis fecit.

Eadem femina, soror fratris nostri goswini necke de Zutphania vidua sedit longo tempore educando liberos suos fuitque dives satis Cumque omnes liberi ejus uno dempto defuncti essent ipsa adhuc superstite contigit ut ille filius ejus adhuc superstes ingrederetur ordinem fratrum minorum de observantia fieretque frater minor in galilea prope Zutphaniam Quod videns illa cogitavit adhuc de bonis suis aliquam portionem fratri legare quum filius eius utpote frater minor hereditatem suam propter deum spreverat et ob id jure patrie tota possessio ejus ad filios filii sui hermanni defuncti respiciebat possibile quoque erat ut sic successu temporis

per mortem nepotum suorum omnia bona ad matrem illorum devoluta prorsus in potestatem et jus extraneorum devenirent. Hec secum mente revolvens futuraque prudenter providens proposuit fratri suo gosuino adhuc legationem quamdam facere verum misso nuncio petiit instanter fratrem suum ad se mitti Quod ad tempus certum propter belli tumultus dilatum est Tandem occasione defensionis prediorum ac colonorum nostrorum missus est ad ducem pater Johannes trajecti cum quo gosuinus profectus est Qui cum Zutphanie essent et sollicitarent negotium predictum scilicet ut donationem ei faceret soror sua uti promiserat voluit eadem sophia donare fratri suo donationem per vivos quatuor florenos ponderis annuos quos conventus noster ipsa defuncta quotannis subleuaret non antea. Sed dum hoc apud se facere voluissent consuluere quidam amici ut hec donatio legittime fieret et presentibus duobus de consulatu nam aliter irrita esset. Itaque persuasa a fratre fecit hanc donationem publice coram duobus scabinis et in tabellis civitatis prout moris est signatum est. Hos quatuor florenos annue conventus noster ipsa defuncta levabit de bonis suis et e regione conventus illi condonabit omnem fallaciam si quam forte aliquando fieri fecit in divisione hereditatis que illi tam ex morte parentum quam obitu sororis sue Aleidis contingere potuisset que dum moreretur satis amplam possessionem dereliquerat cet.

Quomodo hoc anno procurator decimas quasdam vendidit quas ad domum misso curru afferre soliti eramus per annos multos cet.

Procurator noster considerans quod singulis annis omnia pabula pro animalibus collecta tam fena quam stramina consumebantur nec quicquam vnquam superfuit quum tamdiu semper pecora domi servabantur quam diu aliquid pabuli eis superfuit etiam si annus satis in principio sui temperans esset attendens quoque quod magister colonie nostre

cum omnibus suis satis ac decimis illatis vix nos in pane ad medium annum alere potuisset ita hijemis tempore in anima[195]lium et pecorum nostrorum commeatum atque equorum pabulum siligo expendebatur Pertesus hujusmodi inutilium ac multiplicium expensarum cogitavit callide quod vellet decimas solitas illis subtrahere ut dum non haberent pabulorum et seminum abundantiam solitam saltem inopia talium rerum frugalius discerent concessa pecoribus pabula dispertiri Aggressus itaque decimas certas vendidit et pro decimis certam modiorum siliginis quantitatem adeptus est. At layci propter hoc factum murmurantes cum me procuratori in hac parte faveri didicissent a murmure conquieverunt. Et ut certum sit domui nostre hac arte provisum fuisse quoad siliginis meliorem custodiam sciendum est quod procurator a predio ten haue pro parte decimarum nostrarum acquisivit octo modios siliginis simili modo etiam a ceteris prediis pro decimis redemptis bonam siliginis quantitatem acquisivimus que si cum straminibus ad domum allata fuisset forte media pars seminum cum straminibus a pecoribus consumta fuisset. Habent enim hoc vitii layci pecorum pastores sive custodes ut semper hyeme plus in communia pecora pabuli ac seminis quam necesse sit expendant dum cupit vnusquisque forte ac validum esse pecus sue cure commissum et communiter validiora ac corpulentiora sunt pecora nostra hyeme quam estate sed quod in pecudes preter necessitatem inutiliter expenditur nostre necessitati ac procuratoris utilitati dispendiose subtrahitur. Verum in omnibus semper modus servetur necesse est.

De procuratore.

Procurator hoc anno modicos proventus habuit propter guerras Nam coloni fere omnes ob frequentes exactiones jam penitus exhausti male debitam pensionem soluebant lana ceteraqué unde pecuniam conflare debuit vilia erant nec

erat qui pro hujusmodi rebus condignam pecuniam dare dignaretur ita diuturna bellorum calamitate institorum animi confracti erant et quidem graues continue hospitum incursiones ferre cogebantur modicaque victualium prouisio modico tempore durabat. Sedimusque diu carentes piscibus nihil profecto piscium cujuscunque generis habentes eo quod strumuli valde cari erant nec etiam facile acquiri poterant et alecibus omnino longo tempore caruimus. Verum hac necessitate constricti carnibus in feriis secundis per tempus certum vescebamur et in feriis sextis quasi continue lacticiniis utebamur sicque ea quae quondam quasi fastiditi respuere solebamus videlicet strumulum et similia tunc pre inopia habere cupuimus nec impetrare potuimus. Insuper et cerevisia quam semper competenter bonam habere consuevimus tunc pre tenuitate tisina modico potior fuit. Quin etiam solite fratribus pitantie subtracte fuerunt vini sc. et panis triticei patienterque satis tulere fratres hujusmodi defectus dicentes Utinam pacem haberemus libenter vellemus hujusmodi penuriam pati si possemus milite infesto exonerari cet. [196]

De fratre nostro Henrico Suggerade.

Iste frater tempore quo fena colligebantur in prato una cum aliis quibusdam illic affuit colloborans illis Accidit autem ut labore si bene memini finito cum vellet domum remeare casu quamdam fossam transilire vellet in quo saltu dum tepidius quam fosse latitudo requirebat saltaret cecidit atque ad oram fosse illius brachium suum tam valide impegit ut a sua compage dissolutum minime levare seu opera necessaria cum illo perficere posset Quamobrem hoc incommodo pulsatus petiit sibi donari licenciam pergendi ad Almeloe si forte ibidem adjutorio sororis infirmarie pristine sanitati restitui posset Concessi ei profectus est et aliquanto illic tempore hujuscemodi occasione moratus est At ubi conualuit reversus est Ego vero arietem unum

pecunia a quodam villico comparatum illuc pro aliquali remuneratione missum sororibus propinavi cet.

Quomodo hoc anno visitaui in Westphalia quatuor monasteria.

Ex commissione generalis capituli visitaui hoc anno una cum venerabili priore de Northorn hec sequentia monasteria videlicet bodick, daelhem, volkerdinchusen et merxhusen, Egressus sum autem in die decollationis Johannis baptiste et in Vrenswegen profectus ubi conduximus virum quemdam de nijhues qui suis equis nostro currui junctis nos veheret ad loca supradicta tali conditione quod singulis hebdomadis daremus ei unum florenum ponderis preter victum suum et pabula equorum Conventione facta egressi sumus et primo quidem in schuttorpe mansimus, Altera die perreximus ad bentlagen de hinc per oppidum renis ad Beckem A beckem solventes usque ad lippiam devenimus, De lippia vero in bodick, Ubi una tantummodo nocte demorati In Volkerdinchusen profecti sumus illicque primo visitationem inchoavimus. Perfecta vero visitatione et pro viatico tribus tantum florenis ponderis sumtis merxhuesen duce priore de Volkerdinchusen adivimus et ibi duabus tantum noctibus morati complevimus actum visitationis. Sumtis quoque pro viatico florenis duobus ad daelhein per grangiam quandam dictam bellinchusen transivimus Ubi dum visitationem complevimus accepimus pro viatico florenos iiii^or^ et duce priore monasterii illius in bodick profecti sumus Constituti in bodick visitavimus domum illam et pre ceteris valde humane tractavit nos venerabilis prior monasterii illius. Peractaque visitatione et pro viatico florenis quinque susceptis profecti sumus per paderbornis ad dietmolde duce ac comite prior de bodick Porro in dietmolda postquam prior de northorn fratrem lambertum oldensaell conventualem suum visitaverat facta illic una nocte ac mutuo valedicentes ab invicem

discessimus Nos quoque per bilveldiam transeuntes [197] venimus ad civitatem monasteriensem jn qua per dies duos demorati tandem postquam ultra quatuor hebdomadas in ista visitatione expendimus ad domum incolumes per gratiam dei reversi sumus.

De morte subprioris nostri Gerardi Stockem.

Iste frater Gerardus Stockem longo tempore prefuerat sororibus nostris in arnhem ac postmodum sua propria sponte elegit ad domum sue professionis redire ut ibidem posset deo in amaritudine anime sue annos preteritos in variis deliciis expensos salubriter recogitare. Quilicet feruido quodam strictioris vite zelo hoc quod apud sorores residens commodum habuit sponte deseruerit atque in hac domo ad peragendam adhuc modico tempore penitentiam iterum habitare preëlegerit factus obediens suo priori ac statutis instar paruuli difficulter tamen oblivisci potuit honoris nec non suavium dierum ceterorumque oblectamentorum quae in arnhem habuerat habuitque continue necesse cum sua natura atque inolita consuetudine luctari Adeo enim arduúm est homini ab hiis in quibus diu assueuerit subito in aliam contrariam consuetudinem transformari, Et quamquam infirme carnis fragilitate nonnumquam devictus penitere cepisset sue (ut ajebat) insipientie, qua impellente hanc vitam minus prouide iterum aggredi elegerat sororum regimine derelicto sperans tamen ardore quantum potuit hujuscemodi carnis appetitum reprimere nitebatur Jn qua quidem lucta continua dum alterum alteri difficillime sedere vellet ita naturalibus corporis sui viribus subito destitutus fuit ut immatura illum mors ex hoc exilio inopinate subtraheret atque vite (ut speramus) quietiori redderet perpetuo exultantem. Factus subprior in domo ista per annum et dimidium nobiscum in multa deguit patientia, expertus nimirum contrarietates plurimas, cum enim esset zelosus multum voluit cuncta secundum pristine de-

votionis tempora ad rectitudinem dirigere sed in hoc contradictiones habuit plurimas. Tandem cum cerneret non omnia ad sui feruoris regulam posse dirigi pertesus vite istius incidit subito in languorem et preter spem omnium subito vita excessit. Qui certe si se nostre consuetudini in victu ceterisque necessitatibus nature conformare potuisset utique utilis subprior fuisset quum zelum bonum semper habuit et discipline promotor tam in se quam in aliis semper fervidus fuit. Et cum moreretur non affui ego, quum in actu visitandi monasteria in Westfalia cum priore de northorn occupatus eram. Unde non antea mihi innotuit ejus obitus quam de Westualia rediissem ad civitatem monasterii. [198]

De expugnatione castelli covordie cet.

Fredericus de twickel hac tempestate ***praefuit drenthie*** in sua ditione habens castellum covordie quod etiam notabiliter sua firmauit ac decorauit industria Jpse dum militares hujus patrie caperentur non affuit sed in suo secastro prudenter detinuit quare factum est ut hostium insidias devitando minime in illorum deueniret manus Audiens autem defectionem oppidi suollensis ac suorum insuspicatam captionem in iram non immerito exarsit principisque sui cui fidelitatem promiserat nec non amicorum injurias ulcisci cupiens mox militum collegit manum quos partim in suburbio partim vero secum in municipio residere fecit. Qui milites otii impatientes frequentes fecere irruptiones in hostes maxime autem in cives principis sui desertores omnia illorum bona diripientes ubicunque ea reperire potuerunt adeoque ferociter hostem persecuti sunt ut nonnunquam de prope muros oppidi suollensis et viros captos abducerent et pecora abigerent. Jnsuper vetuit ne quis aliquid necessarie rei oppido illi inimico inferre presumeret inferentes vero graui mulcta plectebat Affligebat itaque valde Suollenses ac illis adherentes prefectus covordie.

itidem ut nullum equum ac ipsum reuererentur. Post hec etiam groningenses ut pote culpa suollensibus pares pari adorsus est pena mulctare prohibendo videlicet ne quid rei frumentarie seu alias necessarie illis adveheretur redditusque ac bona civium extra muros constituta sibi vendicare perrexit, similia quoque multa illis cotidie incommoda dampnaque intulit. Quibus omnibus irritati tam groningenses quam suollenses una cum gelrensium adjutorio municipium illud conordie obsidere conati sunt Nec defuit illorum conatibus fortune prosperitas quippe qui ipsum quodammodo aërem ceptis suis famulantem invenerunt. Cum enim soleat locus iste quo uno predictum fortalitium adiri solet semper aquis abundare ita ut non facile illuc grauia queque advehi seu certe castra metari possint tum plane adeo aptus inventus est pre nimia siccitate ut et tormenta grandia siue magna difficultate illic applicari et castra tute locari potuerint. Unde factum est ut castrum illud faciliore modo quam quisquam suspicari potuisset in hostium deveniret manus Traditum est castrum tali conditione ut satellites illesi discederent at vero bona illic reperta ac ipsum prefectum hostis victor secum abduxit. Posito autem illic presidio gelrenses ad suollam reuersi sunt cum grandi tripudio prefectum ducentes secum quem (ut fama fuit) plebs ignobilis multis affectum injuriis valde ignominiose tractasset nisi [199] equites et nobiles quique viri id prohibuissent conjectus tamen est in vincula ac postmodum ad ducatum gelrie abductus et ipsi duci presentatus, quid sibi illic acciderit incompertum habeo.

De electione novi supprioris apud nos.

Supprior noster me absente defunctus est anno cet. xxii dominica die post Augustini seditque conventus toto tempore absentie mee sine suppriore me omnino nihil de illius morte sciente, Reuersus ergo circa festum dedicationis ecclesie nostre dixi fratribus tempore capituli quod in die dedica-

tionis finitis nonis novum suppriorem eligere vellemus et injunxi orationes illis quatenus dominus inspiraret fratrum cordibus ut talem eligerent qui illi officio magis utilis foret Adveniente vero tempore supradicto ac fratribus ad domum capituli convocatis dixi in commune omnibus. Per mortem dilecti supprioris nostri vacat jam supprioratus volumus ergo secundum morem nostrum novum eligere Hortor ergo vos fratres ut non odio aut fauore aut certe alia quavis occasione ducamini ad eligendum sed rectum iudicium rationis ymitantes ac deum pre oculis habentes talem eligatis quem quantum humana fragilitas permittit ad istud officium utiliorem iudicaveritis Et quum suppriori incumbit cura et institutio iuvenum profecto maxime necessarium est ut talis sit qui illos rite instituere prevaleat quum quidem maximam parit discipline iacturam negligens iuvenum institutio Hiis ac aliis quibusdam prelibatis jussi exire illos retentisque apud me duobus senioribus qui tamquam testes vota fratrum mecum reciperent, feci secundum ordinem singulos redire ac sua singillatim vota edicere Itaque fratrum maior pars in fratrem henricum puse consensit elegeruntque illum in suppriorem qui jam semel supprior et bis procurator fuerat Revocatis ergo fratribus omnibus dixi eis, fratres maior pars unanimiter elegit fratrem henricum puse quod mihi optime placet cet. verum tamen scitis quemadmodum ab annis superioribus occupatus fuerit multis negotiis tam nostre domus quam patrie statum concernentibus a quibus nondum plene est exoneratus Necesse erit igitur dum sic negotia requirunt illum frequentius emittere ac rebus decidendis illum concedere. Quodsi tunc super hoc murmurare volueritis et dicere non decet suppriorem tam sepe conventui deësse sane male fecistis illum rebus adhuc talibus innodatum officio huic (quod utique hominem requirit exterioribus nexibus absolutum) implicando Unde siquando contigerit murmuratio [200] quasi non deceat suppriorem rerum ex-

teriorum nimia occupatio sive frequens evagatio tunc non immerito sua quemque arguet conscientia cur illum (quem a primariis viris quondam nouit expostulatum a suo priore publicis utilitatibus accommodatum et nondum hiisce negotiis omnimodis explicatum preterea domestice cure plus ceteris distentum negotiis utpote rebus talibus assuetum et expertum magis) ad id officium elegerit quod utique officium magis virum rebus externis nudatum quam implicatum prerequirit quamquam hic frater Henricus per omnia vir bonus sit et spiritualis conversationisque ab initio probate fuerit rebus tamen temporalibus adhuc plusquam suo officio deseruiat distentus. Tandem confirmato eo in suo officio et choro secundum morem mutato injunxi fratri Johanni ten bam ut deinceps subcantor esset in latere dextro sicque completis rite omnibus abinvicem discessimus.

Quomodo milites de gramsberch nobis butirum abstulerunt.

Fredericus de twickel domum in gramsbergh vi zuollensibus qui eam invaserant abstulit captis omnibus quos illic repperit munitamque illam militum presidio tutauit. Verum cum idem captus esset ab hostibus ac fortalitium covordie in hostium manus devenisset ignorantes hoc hii qui gramsberghen custodiebant putantesque quod munitionem illam contra hostium impetus servare possent cum non haberent alimonie necessaria nocte quadam dum adhuc covordia obsideretur miserunt ad nos satellites quosdam bardocuculatos instar alaudarum agrestium qui cibos nobis per vim ablatos illuc inferrent. Venerunt itaque et medium vas butiri et vasa aliquot cerevisie cum ceteris quibusdam alimentis rapuerunt raptaque currui imposuerunt et ad Gramsberghen redierunt Vix autem ad eum locum venerant et ecce hostes covordia expugnata etiam domum illam sibi aperiri jubebant. Cumque nullum a quoquam

adjutorium sperarent cernerentque illum qui eos ibidem locaverat captum atque covordiam expugnatam in hostium sese manus sponte cum salutis sue pacto ac domum dediderunt. Contigit itaque quod ea quae nobis abstulerunt minime gustarent sed hostis devoravit ea insuspectus Tunc gelrenses capta domo illa incenderunt eam ac desolaverunt ne quis de cetero ex illo loco posset patrie dampna inferre Cernis o lector quanta mala pepererit civitatum infausta discordia. [201]

Ut pater Johannes trajecti coloniam adiit pro captive cujusdam virginis redemptione cet.

Virgo quedam exstitit in ducatu clivensi Ulandis nomine filia cujusdam civis embricensis satis secundum seculum divitis. Ista ut post patuit puellari quadam levitate ducta magis quam religionis amore, peciit monasterium, cui nomem Marienboem ubi dum modico tempore in habitu sancto conversata fuisset cepissetque reminisci pristine sue libertatis quam in paterna domo habuit ac cogitare arepti propositi arduitatem nec non districtionem quam si ibidem perseverasset tolerare necesse habuisset a sancto proposito eadem facilitate resiliit qua assumpserat affectaque tedio ad vomitum redire statuit Verum cum metu amicorum non mox habitum rejicere presumeret egit feminea calliditate (ut suspicio est) infirmitates seu alias quasdam peregrinas prestigiationes dissimulando ut de monasterio egredi urgeretur si bene memini Postmodum in eodem loco quo nescio occulto dei judicio virgines quedam a spiritu maligno (ut ferebatur) obsesse seu potius dementate sunt que adeo mirabiles ac inusitatos mores sive gestus ostentabant ut tota patria illarum confunderetur ac turbaretur prestigiis Volat confestim fama mali istius ad aures eorum qui illic vel filias vel consanguineas habebant et certatim accurritur ab hiis ad monasterium dum cupit unusquisque cernere an

sint sani sui nec ne Hii vero quorum hac peste filie vel neptes infecte fuerunt omnem adhibere diligentiam (quo cicius eriperentur) conati sunt undique exorcistas ac religiosos virôs convocando quos in hoc opere magis efficaces credidere factumque est ut multi acciti hac occasione convenirent puellasque patientes diris incantationibus gravarent immo quo quis religiosior eo majores preculas et exorcismos super patientum capita immurmurabat. Sed quid dicam. Non solum non per hujusmodi mansueszebant sed magis magisque insolescebant eoque pervenit illarum insania ut agere inciperent que minime talem sexum et etatem decebant Fit ingens in monasterio turbatio ac timor intolerabilis quod hec plaga omnibus visa fuit ita ut et ipse princeps patrie istius virginibus compatiens undique consilium et auxilium contra hanc invisam pestem nullis parcens sumtibus [202] exposceret. Interea qua nescio occasione idem princeps audiit patrem Johannem de trajecto protunc priorem in Alberghen hujus artis videlicet ejiciendi demones de obsessis peritum confestimque missis litteris obsecrat ut veniat et afflictis medeatur At ille principis obsecundans votis illico cum curru et equis propriis locum adiit patientibusque puellis mox aliquid suo adventu alleviationis contulit factoque ibidem aliquo tempore ad suum rediit conventum Non multo post iterum principis littere una cum litteris episcopi coloniensis ad eumdem patrem Johannem remisse sunt postulantes eum redire ac finem huic tempestati optatum imponere. Factum est iterato illo propriis suis expensis profectus est et eo rem perduxit ut sine magno grauamine possent jam a sororibus compesci quum prius exorcistarum et egregiorum virorum operam omnem deludentes a nemine quibant tranquillari Tum repente tumultus quidam et murmur exoritur passimque a nonnullis clamatur ulandem supra memoratam maleficam esse ac totius hujus turbidinis occasionem et quod virgines illas suis maleficiis ita dementasset ausi sunt plerique

asseverare Hinc principes quorumdam persuasionibus in hujüscemodi suspicionem inducti miseram ulandem tamquam maleficam a parentis sui latere violenter abstractam secum cum grandi ignominia ducunt ac in clivis carceri sceleratorum mancipant. Interim a quibusdam munere (ut dicitur) corruptis multum in illius exitium laborabatur. At contra pater Johannes trajecti virginem captivam constanter defendit contestatus eam hujus criminis quod sibi impingebatur penitus innoxiam tamque valuit illius testimonium ut semel et iterum ad mortem eductam non tamen auderent igni tradere concremandam. Post hoc iterum pater Johannes ad coloniam pergere hac necessitate compellitur ubi in cetu doctorum omnem historiam hujus rei diserte retexens egit ut sibi cuncti consentirent captiuamque unanimi consensu innocentem judicarent Nichilominus pertinaciter principes restiterunt nec eam absolutam a vinculis dimittere voluerunt Jmmo et patrem Johannem quem antea ut angelum coluerunt postqnam captivam exigente justitia liberare voluit principum et aliorum hominum indignationem incurrisse ferunt ita in ejus interitum quodammodo moliti dicantur. Sicque misera illa multis annis in carcere detinetur interim tamen ab amicis ejus pro illius liberatione laborabatur expensis nimirum non immodicis.

De altera ejus ad coloniam profectione.

Anno presenti de eodem negocio amicis captive apud imperatorem [203] sollicitantibus eo res deducitur ut cesarea majestas uni de ordine minorum de observantia injungeret quatenus causam hanc rite ventilando veritatem rei indagaret et captivam si nocens esset puniri permitteret sin autem innocens eriperet eam. Porro ad hanc veritatem pervestigandam citati sunt hii qui huic negotio a principio affuerant quorum precipuus pater Johannes prememoratus erat Hunc igitur commissarius cesaris sibi mitti postulat ad hamonem ubi generale capitulum fratrum mi-

norum servabatur. Sed cum ibidem causam hanc rite decidere non valerent de hamone coloniam conducto vehiculo perrexit. Ubi sicut antea de illius innocentia testimonium perhibuit Longum vero esset enarrare omnem rei geste seriem quomodo hic pater Johannes primum ad notitiam hujus artis (si tamen ars et non potius industria quedam dici debeat) peruenerit quanta sibi in negocio hoc sanandarum puellarum pericula occurrerint quam callida esse puellarum quarundam ingenia expertus fuerit quomodo demum facile remedio hiis furiis lascivarum adolescentularum morbo explorato remediatus fuerit sufficit hec tantum tetigisse ut si quando alicui inter puellares turmas similes furie emerserint non sint nimis perplexi hii quorum interest illas regere sed consulant benedictum lignum per quod facta est justitia (virgam loquor) non parcant ei sciantque stultitiam colligatam in lascivientium sinibus puellarum non posse melius effugari quam si non desistant sine misericordia assiduare flagella in dorso servorum ad studia pietatis pigritantium Tandem pater Johannes confecto negocio suo cepit de colonia ad suum nidulum parare profectionem postquam scilicet undecim fere hebdomadas in hoc negocio expenderat nec aliquid muneris pro suo labore nisi tantum expensas et eas quidem satis exiles recepit Pollicitus tamen est ei pater puelle captive quod suo tempore conventui gratum se exhibere vellet et omnia abunde refundere.

Quomodo dux gelrie ad groningen equitatur.

Falsus rumor qui de ducis interitu inter populum exierat adeo fixe quorundam rudium animo inhesit ut credere non valerent ipsum adhuc superstitem esse Forsitan hac occasione se ipsum dux gelrie hoc anno circa festum martini ad [204] oppidum groningense contulit ut sic sua presentia mortis suspicationem de cordibus civium tolleret quo posset eos strictius in sua fide detinere siquidem anno presenti circa martini natalem dux ipse valida manu tam

equitum quam peditum stipatus oppidum prefatum (cujus jam per aliquot annos dominus fierat) inuisit et multa dampna pertulerunt hii per quos transiit a satellitibus, nam in Zijbekeloe peditum maxima multitudo per duos dies omnia esui apta devorans permansit nos quoque in magno timore positi eramus sed protexit nos deus ne vice eadem nos invaderent Jn vrenswegen tamen ab illorum incursione tuti nequaquam fuere sed effractis violenter coquina et penario cerevisiam panes et cetera comestibilia abstulerunt.

De concordia inter ducem et civitates facta.

Postquam inflatissima superbie atque arrogantie civitatum transysalanarum vesica acu puncta multiplicium calamitatum intestini occasione belli toleratarum detumuit postquam etiam flagratissimus dissidii mutuique odii ardor aliquantulum defervuit inter cives post devastatos agros ac ruricolas depopulatos post inquam omnia destructa cum viderent civitates a suo se principe derelictos et patriam funditus conculcari nemine opem ferente tunc tandem cum duce concordiam quamdam fecerunt cui quidem concordie cetera quoque oppidula ville et municipia licet invite assenserunt tamen Quam nempe concordiam plerique prudentes viri minime stabilem fore presagiebant quippe que sine principis consensu facta foret et quum dux ipse fortalitia omnia que expugnaverat sive a novo erexerat in sua ditione servavit que nimirum res non pacem sed magis inimicitias paritura ac discordias alitura providebatur Non nihil tamen hee treuge nostre misere patrie emolumenti commodique peperere quam quidem opportunitas per has inducias nobis prestita est res humanis necessarias usibus quarum alioqui inopia ubique laborabatur comparandi inferendique urbibus et villis At qui videres e civitatibus villulis et agris apum instar prodire certatim populos atque ad proximas quasque nundinas hujus rei gratia conuo-

lare. Etenim quasi noua quedam lux post colliginosas bellici tumultus tempestates miseris visa est exoriri ad cujus adspectum parumper respirantes exhilarati sunt preparabatque unusquisque domui sue necessaria providere dum sperat hanc pacem concessam diu duraturam. [205] Hinc quisque quod manus sua primum invenire potuit unde se pecuniam quoquo modo conflare posse credidit secum ad proxima emporia contulit Nam agricola ligna carbones ac cetera ignium pabula quarum rerum jactura civibus nil fere perniciosius abunde afferebat. Femine vero linum et cetera qualia solet feminea nundinis inferre industria certatim adducebant Nostri quoque twenticole porcos glandium impinguatos pastu ad oppida in magna copia minabant Sic igitur quisque res quaslibet quarum commutatione se pecuniam ceterave necessaria comparaturum credidit secum ad proxima loca contulit Naves quippe que merces ex marinis oppidis advectarent etiam data pace copioso numero conveniebant Et certe cum ad hanc nouitatem quique adgauderent solus tamen agricola adhuc mereri visus est quam quidem improbus exactor ejus dire cervicibus imminens quicquid undecunque pecuniarum conflare potuit ei eripuit et in improbos milites profudit ita ut ne tenuissimus quidem earum rerum usus ei concederetur quo vita hec minime carere potest Itaque et si hujuscemodi pacis exhilarati gaudio paululum respirare visi sumus nequaquam tamen usquequaque metu ac suspicione mali liberati sumus maxime cum cordati quique atque prudentes viri hanc pacem minime stabilem fore presagiant futurumque nobis pronunciant idem quod apibus contingere solet judicium que postquam fertilis fenore anni sua fanis melle oppletis alveola distenderint credantque future hyemis incommodo hujusmodi remedio obviare venit subito apum custos et periculo facto quas graviores et abundantiores invenit illis partem detrahit ac sue reservat avaritie. Pariformiter divinant quidam tunc pacem rumpendam cum

presenserit hostis vasa vacuata iterum repleta et rusticam gentem iterum parum quid sua industria collegisse. Restat igitur ut toto ad dominum corde convertentes illius misericordie et clementie nos committamus quum revera ubi humanum dormitat consilium et auxilium ibi necessario divinum est beneplacitum sollicite querendum nec deërit suis deus cujus natura est bonitas tamen si vero illum corde et non ficto spiritu illum querere studeamus.

De mactacione bovum atque porcorum cet.

Boves nostri hoc anno future necessitati destinati tenues fuere quippe qui non graminibus solitis sed tenuibus twenticorum pratorum stipulis fuere depasti seu aliti Unde contigit ut nec [206] decimam quidem ejus pinguedinis ex qua candele confici solent partem inde colligere possemus Verumtamen pius dominus qui cum vulnerat etiam sanare consuevit glandium aliquantam copiam huic patrie misericorditer indulsit quo factum est ut porcorum sufficientem copiam hac alimonia impinguatam in coquine subsidium jugularemus Que sane glandium pastio si non hoc anno arrisisset nullos vel certe modicos porcos ad usum coquine habere potuissemus quum quidem de messe preterita modica semina porcorum apta saginationi collecta fuerant. Non ejus seminis quod vulgus fagitticum nuncupat tam modica pars collecta fuit hoc anno ut nos qui aliquoties de prediolis nostris ejus seminis ultra centum modios quantitatem colligere consuevimus vix tum quod future seminationi sufficiat ex universis curtibus nostris congerere valebimus. Simili quoque sterelitate ordeum hoc anno emercuit. At havenam pluribus in locis frequens ymber in vere descendens ita destruxit ut nequaquam solito more istius modi seminibus solaria gravarentur.

Quomodo hoc anno emimus prediolum dictum Coldemoeloe.

Johannes de bevervoirden filius Arnoldi cum haberet

uxorem legittimam in arnhem habitantem non tamen ei cohabitare voluit sed in oldensael aut alibi commorans et res suas prodige dilapidans ad citam utique egestatem devenisset nisi inopinata fratris sui morte sine legittimo herede decedentis ei subventum fuisset Siquidem potitus bonis fratris defuncti illa non minus quam sua propria subito dispersit ac partim divendidit Impossibile est enim hominem malo regimine utentem sua non prodigere Ipse cum jam fere universa vendidisset remansit ei casa una dicta Koldemole sita in tnbbergen quam pluries nobis emendam prebuit At vero nos boni illius conditionem, erat enim feodale, simulque qualitates singulas considerantes attendentes quoque temporum presentium malitiam atque pecunie inopiam emere recusavimus et pariter conclusimus (ut in superioribus signatum est) nihil nos de illius bonis ob certas causas emturos. Verum hiis non obstantibus pater Johannes de trajecto et procurator conuentionem super hoc contractu fecerunt me absente. Cumque plures Johannes de bervorden nuncios mitteret peteretque sibi pecuniam pactam pro caasa reddi et mitti ego in causa ista nil agere volui. Tandem vero attediatus multiplici illius exactione negotium ad conventum detuli interrogavique an irritato pristino proposito quo proposuerant nil emere ab eo predictam emere vellent casam. Tum hii spe lucri allecti (persuasum quippe illis fuerat quod posset facili hec casa pretio emi) consenserunt ut emeretur. Mox ego convocato judice competente fecimus quod juris est nam Johannes supradictus vendidit nobis omne jus suum confecteque sunt desuper littere quas judex et Johannes suis munire sigillis pecuniamque illi pactam scilicet xLviii florenos ponderis solvimus et i modium quod habet in tubbergen vicarius etiam xii florenos ponderis redimere poterimus cet.

[207] De decimis Gheerlinck in Albergen.

Eadem vice procurator noster conventionem fecit super

decimis Geerlinck in Albergen videlicet quod nos de cetero illas levabimus et Johanni de bervorden quotannis inde dabimus viii modios siliginis Insuper iidem Johannes consensit ut si decimas illas jam ad dominium domini feudi per negligentiam pro parte devolutas liberas efficere valuerimus quod tunc eas post illius obitum in vim testamenti perpetuo retinebimus super quo contractu exstant littere ipsius Johannis anulo munite cet.

De quatuor ancillis ab eodem Johanne emptis.

Quam fuerit idem Johannes suarum prodigus rerum vendendarum sequens prolat capitulum Eodem namqeu tempore illius cepit procurator noster irritare cupidinem Ostenderat namque ei pannum quemdam laneum quo se indigere Johannes testabatur. Preterea butirum se in schuttorpe habere procurator ajebat et Johannes sepe dictus etiam se butiri indignum referebat Confricata itaque hiis duabus rebus necessariis illius concupiscentia cogitavit quidnam potissimum procuratori emendum offerret quo posset hec duo pannum scilicet et butirum comparare et secum domum deferre Tum subito sibi in mentem venit quod de predio suo dicto grotenhuis in tubbergen vendere vellet quatuor personas femineas serviles et illas procuratori obtulit pro rebus supradictis quid plura? Placuit utrisque hec conventio nos enim personas istas justo emtionis titulo coemimus quarum nomina sunt Gebba, Swene, Fenne et Alijt que de cetero nobis servitutis jugo constricte erant nec tenebimur pro illis mutationem ut moris est facere quum non concambium aliquod sed meram emtionem fecimus Johannes vero pannum et butirum gaudens secum asportavit non tam jacturam personarum taxans quam exhilarationem sue pelicis quam residentem habuit domi reputans quod utique illius aduentui non nisi cum pecunia conportaret congratulari didicerat. Itaque facto hoc contractu continuo

litteras desuper confecimus quas anulo suo idem Johannes roborauit.

De colloquio circa omnium sanctorum juxta morem servato.

Quum ex precepto constitutionum nostrarum jubetur semel in anno scilicet circa festum omnium sanctorum servare colloquium igitur servavimus illud nos quibus hoc servare incumbit paucaque tunc proposita ad rei memoriam hic signare curavi ut sciant posteri qualia preteritis temporibus sint hujusmodi colloquio mala precauta et bona promota in regularis [208] profectum discipline quam ob rem nequaquam preteriri per negligentiam debent sed in suo potuis vigore serventur necesse est. Hec igitur pauca hic signavi ne multitudo fastidium pariat et tante rei intercidat utilitatem.

Item sint fratres solliciti pro communi laborare et non tantum privale rei omne suum impendant studium memoresque sint pie pii patris nostri admonitionum in regula quod tanto amplius proficimus quanto rem communem plus quam propriam curaverimus

Item fratres vitent frequentes ad cameras hospitum excursus precipue juvenes.

Sint frugales in omni usu rerum necessariarum ex quo jam propter mala cotidie imminentia omnium pene rerum necessariarum penuria ubique laboratur.

Item fratres presertim juniores diligentius discant servare silentium et alia cet.

Item vitentur excursus nimii ex choro.

Item post completam nemo ad librariam vadat que extra dormitorium est.

Item sint invicem charitatiui non se mutuo provocent ant diffament sed se mutuo potius preveniant honore cet.

Item nemo seminet inter fratres discordiam nec non sectas seu scismata faciat sed in omni pietate mansuetudine pace patientia et honestate conversentur.

Item layci in sua antiqua simplicitate detineantur quantum est possibile.

Item vadant cito ad ecclesiam festis diebus refectione peracta.

Ordinata sunt etiam tunc per nos hec sequentia pro majore utilitate.

De ministro feminarum mutato.

Hospitarius feminarum longo tempore fuerat Petrus de Oldensael sartor noster. Is cum jam prae nimia corpulentia inutilis huic ministerio redderetur absolvimus eum, et in ejus locum bernardum borcken suffecimus. Cui etiam id injunximus oneris ut fratres ante primas suscitet aquam et vinum pro missis apportet. Jnsuper ut mensas in fratrum refectorio sternat panem et cerevisiam et cetera necessaria componat factoque prandio singula reponat. Item ut aquam ad locum ut fratres manus lavant afferat et hijeme ligna ad ignem necessaria fratribus provideat. De fratribus vero unus ordinetur refectorarius qui huic praesit bernardo qui etiam ad mensam ministret. Hic bernardum habebit adjutorem et cum in ministerio feminarum occupatus injuncta nequiverit officia adimplere tunc refectorario hoc indicet ut sit praevisus cet.

Item injunximus Johanni clouer ut pro equis gelimas scindat siligineas ut sic aurige possint ceteros aptius juvare in excutiendo grana a straminibus aut in ceteris exercitiis rusticanis cet.

De obitu Johannis Lambertinck praebendarii.

Fuit vir quidam dictus Johannes Lambertinck de prope Oitmarsum oriundus qui celibem vitam ducens sedit annis pluribus in praediolo, sue scilicet nativitatis loco, cum hiis qui illud colebant, adjuvans illos, nonnunquam vero sue proprie utilitati inserviens. Negotiationesque licitas exercens nec non de suo labore industriaque lucra faciens colligit

peculium, redditus coemit annuos, pecunieque aliquam quantitatem in future sibi coadservavit subsidium necessitatis Hic cum nubere nollet processissetque jam in dies suos, persuasus est a quibusdam ut in aliquo monasterio sibi locum prece ac pretio compararet ubi necessarie rei providentiam toto vite sue tempore habere posset. Quid plura? Annuit huic persuasioni, nos adiit, bona sua secum monasterio conferre promisit et insuper lobarare cum laicis pollicitus est, si eum in praebendarium perpetuum acceptare vellemus. Et quum pecunie omnia obediunt, egere prudenter superiores et persuasis fratribus acceptarunt illum et curam illius agere toto vite sue tempore repromiserunt ut sic ejus pecuniam nancisci potuissent. Que ubi ad manus devenit superiorum, cito quidem evanuit, nec in annuos redditus elocata est, sed in aliis necessitatibus profusa, minor quippe erat, quam sperabatur, redditusque (si quos secum monasterio contulit) redempti sunt et pecunia inde conflata simili celeritate disparuit, Porro idem Johannes sic acceptatus multo tempore apud nos deguit, primumque non sine multo murmure vixit dum quereretur non sibi satis fieri secundum pollicitationes sibi factas, deputatusque quoque labori. pro suo id libitu aut exequebatur aut refugiebat. Laici illum in suo refectorio habere nolebant quamobrem longo tempore cum hospitibus in eorum camera edere solebat. Tandem cum senio praegravatus convenienter cum hospitibus esse non posset seorsum illi hospitarius victus necessaria administrabat, donec jam omnino viribus destitutus jussi ut in infirmaria colligeretur. Ubi modico tempore constitutus cepit paullatim ad exitum properare. Fuit tamen in sua infirmitate valde patiens et quietus ita ut ministrantes cum jucunditate illi deservirent, quum nulli molestiam aliquam grauabat. Defunctus est autem anno praesenti scilicet xxii feria quinta post Katarine inque laijcorum sepultus cijmiterio. Non tamen facile consuluerim hujusmodi ad cohabitandum nobis assumendos, cum nec laici illos utpote seculari ste-

mate vestitos, suo dignantur consortio, nec satis sibi unquam fieri suspicantur pluris insuper se dignos quam par est opinantur, multasque hec res sepe molestias parit. [210]

De computatione procuratoris et prioris.

Computationem hoc anno procurator fecit feria secunda post martini, coram conventu legittime prout moris est nobis singulis annis fieri, et certe non extenderat se tunc summa omnium acceptorum nisi ad septingentos florenos quae quidem annis superioribus nonnumquam ultrà nongentos florenos se extendere consueverat. Quod utique malicia diutini belli euenisse constat, quo ita attenuati et depauperati fuere coloni ut pensionem suam minime solvere sufficerent. Quamobrem oportuit nos cum maximo dispendio cotidie pecunias mutuare vel ad annuos redditus accipere quibus necessaria quotidiana comparabamus. Et certe licet non augerentur lucra continue tamen invalescebant dispendia dum continue a militibus passim per terram divagantibus invaderemur nec non a mendicis quorum tum maxima multitudo erat moletaremur, ita ut miraculo mihi foret nonnumquam unde nobis quotidiana peruenirent alimenta quae in hujuscemodi homines tam frequenter et abunde profundebantur. Contigit tum sepius ut nec siligo pro panibus nec brasium pro cerevisia, in solariis solito more, reperiretur, sed mox ut casu aliquid seminis venit a pistore sumtum est et ad necessarios usus deputatum. Sicque inviti evangelii implevimus doctrinam, quod docet de crastino non debere cura superflua sollicitari. Facta autem computatione procurator conquestus est se non posse omnia necessaria domui providere nisi ei conventus in aliquo subveniret tum quum annui census male penderentur et debitores extenuati sua debita solvere non valerent, tum quum cotidie in hospites et satellites, aliosque usus varios plura quam nostre domus facultates suppeterent, erogare oporteret, tum denique quod nil mercium necessariarum

ab institoribus consueto olim more sub nostra fide dilata ad certum tempus solutione, comparare possemus, sed promptam pecuniam mercator quilibet pro suis mercibus reposcebat, ita plane patrie hujus vicio belli status erat immutatus. At conventus diligenter temporum qualitate considerata pie annuit illius peticioni, consensitque ut summam centum florenorum sub annuo censu acciperet ac pecuniam in usus monasterii magis necessarios converteret. Hiis rite peractis reddidi et ego rationem super hiis quae vel acceperam vel exposueram et illos centum florenos duci gelrie donatos pro soluagardia. De hiis quae rationis mee sunt persolutos conventui indicavi absque amminiculo cujusquam.

[211] Quomodo de pecuniis variis acceptis rationem reddidi.

Sane eadem vice reddidi rationem conventui super certis quibusdam pecuniis a diversis pro annuis redditibus acceptis et clare demonstraui quid et quantum et a quibus sive pr qualibus redditibus annuis percepimus. Itemque ubi pecunias supradictas iterum exposuimus quum partim patrie concessimus partim vero pro nostris buronibus expendimus. Plurimas vero tempore belli in diversis necessitatibus consumsimus sicut in uno quaterno in hujus libri exordio posito luce clarius expressi. Illic enim longe singula declaravi.

De ij florenis ponderis venditis pastori in Wersloe.

Pastor in Wersloe dictus dominus *Gerardus de Eerde* noster spetialis amicus mutuo dederat patri Johanni Trajecti tempore sui prioratus circa xxx florenos ponderis. Deposito igitur illo non statim suam repetivit pecuniam, sed longanimiter ferens, eo quod illum tenere semper dilexerat, distulit diu suam pecuniam reposcere, parcens ut reor illius verecundie, quam profecto verecundum illi fuisset

si mox post suam depositionem a diversis creditoribus impetitus fuissem, ac debita per ipsum contracta refundere expostulatus, maxime cum pecunia mihi cum officio tradita satis modica reperta fuerit. Itaque ad tempus pastor idem tacuit, At vero elapsis annis duobus, venit ad me pastor supradictus ac dubiam humane conditionis causans sortem indicauit mihi quod pater Johannes talem pecunie summam sibi teneretur petiitque ex quo nemini plane constabat hujus debiti quantitas qualitasve, possetque per negligentiam seu alium quemcunque casum idem debitum negligi ut suam sibi pecuniam refunderemus aut certe si mallemus eam sub annuo censu retineremus, donec redimere possemus, Spopondit autem mihi quod si ei annuum censum pro summa praedicta vendere vellemus ipsi litteras sigillatas prout moris est tradendo non vellet in primis tribus continuis annis quicquam a nobis exigere si tantum post tertium annum elapsum censum penderemus. Addidit praeterea possibile fore ut totam pecunie summam nobis in vim testamenti delegaret. Itaque detuli ad conventum negotium istud placuitque omnibus ut pastori supradicto pro summa praefata annuus census sc ij florenorum ponderis deputaretur. Acta sunt autem haec eadem vice post factam computationem procuratoris anno quo supra, littereque desuper confecte sunt sigillo conventus firmate ac tradite eidem. [212]

De devastatione plurimorum lococum per satellites cet.

Circa kalendas novembris duce gelrie ad civitatem groningensem proficiscente, collectio quaedam militum gregariorum e frisia emergentium in nostra twenthia apparuit quae nimirum multorum hominum mentes sua inopinata praesentia consternarunt, siquidem locustarum seu erucarum more cuncta devastabant ad esum pertinentia. Primum quidem in ulsen applicuerunt devoratisque illic eduliis universis tum demum inde solventes cenobium dictum Zijbe-

keloe invaserunt, et pariformiter illud escis omnibus dispoliaverunt Iterum a monasterio illo egressi ad ulsen redierunt illincque digredientes venerunt in oppidum Northorn onnesque per quos transierunt absque misericordia cibis necessariis priuarunt. Ubi vero in Northorn cuncta esui apta deuorarunt simili audacia villam dictam Ghildehuesen invaserunt simili illam incommodo afficientes Post hec quasi licenter quasdam villas sive oppidula in dijocesi monasteriensi pervagari ceperunt, simili homines clade afficere gestientes. Sed non sustinuere rectores patrie illius diu debachari in miseros ruricolas improbos hos milites, quin potius congregata hominum multitudine voluerunt illorum audaciam reprimere ne vlterius progredi praesumerent. Quod ubique egregie perfecissent nisi milites hoc percepto fuga sue saluti consuluissent. Non enim se sic ab improbo milite vexari passus est animosus westualus quemadmodum nos patimur impune a quolibet etiam vilissimo lenone tribulari cet. Itaque gustu audacie westualorum improbi satellites accepto, declamantes ab illis quorum impetum sustinere formidabant commigrarunt ad Wensterwijck villam sitam in dominio domini de gemen. Inde recedentes ad ducatum gelrie certum utique talium improborum asilum seu confugium convolarunt Quod postquam percepimus valde gavisi sumus speravimus quippe nos tunc ab illorum invasione fore securos, verum non diu hujusmodi gaudium duravit nempe in majore numero adjunctis etiam sibi equitibus statim ad oram nostre remearunt twenthie, castraque sua in Enschede posuerunt Ex quo oppidulo solventes iterum dijocesim monasteriensem Westualos provocaturi ingressi sunt, ibique obvios habuerunt multos equites de ducatu brunsvicensi venientes qui adjuncti illis magnum effecere cumulum, famaque fuit ducem simili audacia dijocesim monasteriensem velle incessere ac sue subjicere ditioni, quemadmodum hanc nostram patriam jam subdiderat. Sed fefellit eum opinio [213] sua, nec

voluit jugo gelrensium sua durus westualus colla subjicere. Excesserat e vita tunc illorum episcopus ideoque rectore suo orbatos callidus subdere se suo imperio credidit sijcamber. At non invenit ibidem divisam seu certe timidam gentem sed unitam sed constantem sed robustam pro patrie libertate tuenda mori paratam. Quam ob causam cito deseruere patriam milites supradicti qui tum palam ducis stipendiarii dicebantur et nostram twenthiam rectore vero viduatam invaserunt impudenter villas pagos atque oppidula omnemque rusticam gentem necessariis eduliis privantes. Nam primum quidem in Enschede reversi sunt, ubi adhuc recentia sue devastationis vestigia reppererunt, deinde in delden resederunt et missis ad nos litteris de delden jusserunt nobis advehere illis panes cerevisiam et havenam. Similiter et sororibus in almeloe praeceperunt. At nos contraire non audentes jussum illorum obtemperavimus fuimusque tunc in maximo timore constituti eo quod singulis horis ab ipsis inuadi metuimus Et certe maximo nos incommodo affecissent si ad nos declinassent quum plurimi erant et erat tunc tempus hijbernum. quando homines ea quae humano usui per hijemem necessaria sunt, procurauerunt. In tali igitur providentia si dispendia intolerabilia pertulissemus certe incommodo grandi ea res nos affecisset. Sed avertit pius dominus impetum illorum a nobis nam egressi de Delden goer et circumjacentes pagos obleverunt. Postquam vero omnia ubique consumpserant disparuerunt et ad suum (ut dicebatur) dominum remeabant qui illos patrie opulente immittere promiserat, ubi spoliis plurimis ditescerent. Attende hic lector candide et si piam habes mentem statui hujus quondam florentis patrie condole quum quae quondam inclita fuit, et ita superiorum industria defensata ut nec principes eam molestare praesumerent jam impune a quolibet perdito homine depraedatur deripitur et demolitur immo ad nichilum pene redigitur. Nec semel et iterum hujuscemodi hec patria exterminio

subjacet, sed continue ab istis satellitibus depascitur conteritur atque penitus exinanitur ac deglutitur quemadmodum si oves herbam ad radicem decerpant. Mirumque valde est quod non prae nimia desolatione atque afflictione continua miseri in amenciam vertantur. Heu talis tum fuit hujus dispositio terre quondam inclite. Nos autem pauperibus civibus in delden aliquid alimonie misimus ceterisque misissemus si non inopia obstitisset quum et nos inopes rei fuimus necessarie. [214]

De quibusdam prodigiis circa haec tempore ostensis.

Anno praesenti circa partes hollandie mire magnitudinis piscis captus referebatur de quo hii qui viderant affirmabant quod illius longitudo ter vicenos pedes equiparabat. Captum eum tali referebant occasione. Tres ejusdem generis pisces immo monstra marina erant quorum duo masculi tertia femella erat Mares feminam coeundi appetitu insequebantur tamdiuque se mutuo impellebant donec unus marium littori maris nimis approximaret. Dilabentibus namque undis et in sinum maris refluentibus quas impetu suo piscis contulerat super arenas herens permansit. quod socii pisces considerantes natali quodammodo instinctu periclitantem juvare cupientes venere simul magnam secum aquarum vim e mari suo impetu deducunt, quatenus sic aquis rigatus posset erui arenis et in mare redire. sed immane corpus piscis paucis aquis e terra sublevari non potuit, immo in ipsis arenis jacens permansit ibique seipsum volutando vertendo erigendo et laborando sic defatigavit donec tandem expiraret. Vereor dicere quot vasa ejus carnibus fuerint repleta, quante pinguedines de illius capite et intestinis provenerint, quante demum capacitatis os illius trabe distentum apparuerit ita ut equitem in os illius apertum apte intrare affirmare ausi fuerint. Plura alia de illo passim fabulabantur de quibus scribere supersedeo Hoc tamen

insinuo quod istiusmodi monstri captione aliquid mali patrie imminere a plerisque auguribus praesagiebatur. Nomen piscis ut ferunt hilla dicitur, nonnulli cetum fuisse suspicabantur.

Aliud. Jn colonia agrippina eodem anno ortum est monstrum. Nam femina quaedam ibidem parturiens tale peperit monstrum in dominica palmarum, videlicet filium habentem capita duo brachia duo quatuor crura et ut figura illius monstri ostendere videtur erant due femelle concrete invicem amplexantes unde et tantum duo brachia parebant et corpus unum grossius tamen quam si unius puelle fuisset corpusculum. Sexus autem discretio in uno tantum loco discerni potuit cet. Mox ut fonte baptismatis infantes hii rivati fuere, unus statim obiit, alter modico temporis spatio supervixit unde apparet duas ibi animas verosimiliter exstitisse. Mater vero quae genuit hoc monstrum femina fuit stature gracilis et in effusione multum ob partus grossitiem periclitata. At vero monstrum istud egressis animabus super lintheum locatum omnibus est intueri permissum. Unde inter ceteros illud aspicientes etiam pictor affuit qui accepto papiro et monstrum illud prout ibidem exanime jacuit contrafecit. Quam figuram impressam mercatores per mundum venum exponentes deportarunt. Verum quid praesagiant hec prodigia nec dum constat nobis, timemus tamen ea futurorum malorum indicia. [215]

De novo papa creato hoc anno cet.

Eodem anno mortuo leone decimo electus est in summum pontificem Adrianus quidam ex trajecto inferiori oriundus. Iste Adrianus non de divitibus nobilibusve parentibus sed mediocribus natus in trajecto inferiori cum jam evasisset in virum essetque plurimum litteratus imperatoris tum imperantis longo tempore pedagogus fuit. A quo dum tenerrime diligeretur multis est honoratus tum beneficiis tum

dignitatibus. Tandem ab eodem cesare in hispanias directus gentem illam diu gubernavit adeo prudenter et sagaciter ut ejus fama probitatis ubique diffunderetur. Factum est igitur ut mortuo leone in hunc universi cardinales sua conferrent vota ipsum in summum pontificem concordi (ut fertur) consensu eligendo. Quod profecto plerisque mirabile visum fuit cum semper itali almannos abhorreant ac detestentur Electus itaque diu suam praesentiam ob varias causas ipsum distrahentes urbi subtraxit plurimaque interim in urbe absente rectore flagicia perpetrata sunt innumera mala commissa. Explicitis demum cunctis (quibus distentus fuerat) negociis ad urbem cum suis properauit ubi a cardinalibus atque universo populo cum maximo est tripudio susceptus. Adeoque sese gratum et acceptabilem populo praebuit inicio sue intronisationis ut dignum illum summi ponteficatus honore passim cuncti referant. Verum quid ecclesie dei utilitatis illius praesidentia proventurum sit nescitur. bone tam spei de se inicia praebuit plurima ut a romipetis audivimus. Et revera ita facies ecclesie hodierne deformata existit ut bono reformatore plurimum indigeat. Donet dominus ut hoc praesule universalis status ecclesie in suum pristinum reparetur decorem.

Aliud. Eadem tempestate circa Victoris defunctus est episcopus monasteriensis dictus Ericus cujus mors aliquantis diebus populum latuit et non sine causa Quum interim domini de capitulo clam omnibus unanimi consensu ecclesie viduate de alio pastore providerunt. Et quidem valde prudenter experimento quippe didicerant vicine ecclesie trajectensi quanta acciderant mala eo quod illis dux gelrie episcopum secundum voluntatem suam constituere voluit. Igitur ne simile quid illis contingeret tempestive satis providerunt et ut dicitur fratrem episcopi coloniensis in suum elegerunt pontificem. Prudenti itaque consilio malorum occasionem caute devitarunt. [216]

De porcis propinatis drossato de Kessel et aliis cet.

Quantos nobis et labores et molestias ea pepererit res quum colonos nostros defensare conati sumus a contributione tributorum singulis parochiis a gelrensibus pluribus vicibus indictorum, non facile plane edixerim. Siquidem durante ultra omnem spem bello infaustissimo cum pluries misera terra mulcta pecuniaria gravaretur nos colonos nostros ab hujusmodi gravamine tutare voluimus occasione libertatis a duce nobis praestite. Verum hii qui pecuniam sic exactam levare consueverunt attendentes colonorum multitudinem, simulque pecunie summam quam coloni nostri solvere debuerant immensam esse omnino hanc amplius defalcare recusarunt. Hinc igitur et nos coloni vexarunt juvamen postulantes, et nos amicos molestavimus assistentiam ab illis quo concessam libertatem tueri possemus precibus ac muneribus requirentes. Postquam enim porcos aliquot certis quibusdam amicis donavimus nec sic quidem quod voluimus obtinere potuimus. Denique ipsi principali commissario *praefecto* videlicet *de Kessel Salsburg* tres et *Jacobo Stert* quinque porcos pecuniis emptos donavimus rati quod illorum adjutorio facile nostris prospere succederet rebus. Sed fefellit nos opinio nostra quum cum nollent partem nobis indictam parochiis illis in quibus coloni nostri residebant relaxare, rustici efferata mente in ipsos ferebantur colonos clamantes Aut pecuniam vobis indictam pendite aut ut nobis defalcetur satagite alioquin ipsi vobis violenter auferre volumus. Et prope erat ut ipsi rustici nonnunquam nos hostiliter invaderent tali occasione nec non colonos nostros. Igitur affligebamur continue et fere nulla praeteriit hebdomada in qua non bini ternive de colonis ad nos declinarent conquerentes se cogi ad contribuendum. At nos sepissime eam ob causam suollam adivimus conquerentes hec eadem amicis. Qui bone spei verba

dantes vacuos nos pluries remiserunt et contigit interim colonos quosdam dampna graviora perpeti quamsi a nobis minime defensati fuissent. Etenim cum non solverent factum est aliquoties ut vel caperentur ob id aut certe pecora illorum eis tollerentur [217] Cumque talem injuriam nobis aut colonis nostris irrogatam conquereremur parum certe profuit nobis. Tantumque incommodi dispendiorumque experiri nos contigit ut non facile consuluerim sic colonorum curam in tali bellorum discrimine iterato acceptare sed si articulus necessitatis se similis obtulerit, suadeo ut cum suis quisque convicaneis in summa se redimat cet. Hoc tamen effecimus omni nostro labore et muneribus datis ut semel aut certe bis aliqui de colonis manumitterentur.

Incidentia

Etiam hoc anno pisces marini quos vulgo strumulos vocant valde cari erant adeo ut pro centenario id est pro centum libris, tali enim pondere hii pisces venumdantur, oporteret rependere quatuor florenos ponderis. Porro allec simili aut certe majore pretio venumvenit siquidem pro quolibet vase quinque floreni ponderis reposcebantur. Unde factum est ut et hac quoque vice allec buronibus nostre merke in vigilia nativitatis domini non distribueremus more consueto.

Multa quoque circa hec tempora patrie huic et aliis quoque terris inflicta sunt dampna a satellitibus qui duci jam diu servierant. Postremo circa nativitatem domini per twentham divagantes ad regem Dacie commigraverunt. Defendit nos autem dominus quum cum prope valde transierent ad nos tamen declinarent. Itaque a fece militum istorum purgata terra paululum respirare permissa est. Treuge tamen inter ducem et dijocesanos facte solido nec dum fundamento innixe videbantur. Servabantur autem utrimque plurime diete et a prudentibus viris sollicite pro

conservatione pacis laborabatur. Atvero a plebibus quotidie vociferabatur Imperator venit, Episcopus cum innumera equitum et peditum multitudine veniet et omnia duci eruet et nobis restituet cet. Sicsic a diversis diverso modo vociferabatur sed miseris qui opem ferret sive ablata restitueret usque ad hanc horam neque cesar neque episcopus comparuit. Omitto hic inserere qua industria dux gelrie arcem lage in suam deditionem accipere molitus sit. Nam in nocte sancte barbare milites quidam a duce destinati cum peditibus quibusdam venerunt ad domum nostram qui ubi parum corpora cibo ac sompno refecerant circa crepusculum ad lage profecti sunt sed admissi non sunt quin immo infecto negotio vacui redierunt. [218]

De tribus modiis siliginis et dimidio annue venditis.

Quum tempestate ista multas cotidie pecunias tum in reysis quam aliis causis cotidie emergentibus expendere necessarie habuimus, idcirco etiam praeter solitum annuos redditus vendere compulsi fuimus. Hinc anno isto accepimus a domino *Therico de enschede quondam capello* xxiv florenos ponderis pro quibus ei annue dabimus duos modios siliginis in wederden. Eadem vice ab ancilla ejusdem domini suscepimus xviii florenos pro quibus dabimus illi annis singulis ij modios siliginis eodem modo. Et notandum quod tempore redemptionis horum iiij modiorum pro singulis florenis tantum xxviii str. brabantie solvemus quum nos plus non accepimus. Istam vero pecuniam quando et ubi iterum exposui in uno quaterno anteposito plene signavi ut posteri sciant cet.

De ij modio siliginis vendito hadewich ten lippinchaue.

Ab ista hadewiche amica conventus nostri hoc anno suscepi xviii florenos pro quibus ei dabimus annue ad

vitam illius tantum et non ultra etiam ij modium siliginis quam davantrie nostris expensis advectam eidem in ediculis ejus singulis praesentabimus. Hos etiam florenos ubi et qualiter expenderim in principio hujus libelli assignaui sed et hoc notandum quod pro singulis florenis non nisi xxviii stuffEros brabantie levavi. Porro terminus solutionis pensionis istius est festum Cathedre Petri. Et anno xxiv tunc prima ei pensio pro pecunia supradicta solvenda venit, anno enim xxiii circa domini epiphania pecuniam leuaui cet.

Anno domini millesimo quingentesimo vicesimo tertio et deinceps que me praesidente contigere.

Quomodo parochia de Oitmarsen interdicto supposita sit.

Circa annum domini millesimum quingentesimum decimum octavum prefuit ecclesie de Oitmarsen vir quidam sagax et subdolus nomine *bernardus bulsinck* ex dijocesis monasteriensis parvulo oppidulo oriundus cui nomen [219] Stadtloen. Hic diffamatus est apud Episcopum tunc noviter electum Philippum videl. de burgondia quasi ipse occasio fuisset quod mijndenses eruptionem in istam patriam circa id tempus facientes oppidum Aldensalense in deditionem receperant, sed et de aliis quibusdam facinoribus graviter notatus jussu ejusdem episcopi. dum in oldenzael homagium sibi juxta morem fieret, captus et cathenatus est ac carceri longo tempore mancipatus. Suffectusque est in locum ejus alius quidam dictus *Dominus Egbertus rutenberch* qui ecclesie praefuit et populo vice pastoris inservivit. Certe post annos aliquos carcere eripitur ille bulsing et adjutorio quorumdam canonicorum trajectensium sibi faventium nisus est repetere ecclesiam suam. Verum pastor ejus loco substitutus restitit illi sicque lis inter illos aliquamdiu ambigua oritur. Eo denique rem ille bul-

sing deduxit ut tota parochia de Oitmarsen interdicto supponeretur. Igitur anno cet xxii in die natalis domini et ceteris diebus usque post Epiphaniam domini in ecclesia de Oitmarsen et tubbergen nulla divina sunt celebrata, sed suspendit illa ecclesia organa sua. Tantum in secreto alique misse celebrate sunt. Nos autem vigore privilegiorum nostrorum omnia more consueto peregimus tanquam interdictis exclusis. Populus porro omnis ob id multum amaricatus exstitit quod in tam praecipuis festis cogebantur more pecudum ab ecclesie ingressu arceri. Bulsing vero adjutorio ducis gelrie suffultus voluit a parochianis exigere omnem censum pastori dari solitum de annis illis quibus absens fuerat non attento quod suo pastori illis posito hunc persolverant. At parochiani se opposuerunt, dicentes injustum esse ut bis solverent. Sic igitur res confusa et indecisa pendet, in quam sit tandem sententiam deflectenda ignoratur. Attende itaque candide lector quam multiplicibus sit tunc temporis afflictionibus, piorum probata patientia et impiorum quanta sit dignis castigata flagellis improbitas. Verum tunc foris continue calamitates perstrepebant intus vero terrores, dissentiones emulationes, odia atque id cetera id genus mala homines adeo stupidos atque marcedos reddebant ut vita ista praesens magis ipsis foret hominibus horrori quam amori.

De praedio Beernijnck in daerle, notabile.

Anno isto praesenti sc xxiii venerunt ad domum nostram tres satellites qui omnes uterini fratres fuerunt et ostenderunt nobis scedulam quamdam papiream nullo tamen sigillo firmatam. In qua scriptum erat quemadmodum conventus noster in emptione praedii praescripti [220] ipsis (utpote tum pueris grandiusculis ac de illo praedio per lineam sc matris exortis) muneris aliquid promisisset et si bene memini ajebant singulis vestem de non ignobili panno pollicitam et aureum nummum. At nos litteras de praedio illo diligenter perscrutantes, registra quoqueprae-

decessorum evolventes nil super isto negotio usquam exaratum reperimus. Quin potius litteram unam invenimus judicis firmatam signeto clare protestantem quod illorum parens dictus Johan Schroder una cum conjuge sua matre videlicet illorum, omne jus quod illis de praedio illo competere posset sponte nobis pro se ac suis heredibus coram judice et testibus resignassent, simul quoque quid pro hujusmodi resignatione muneris recepissent. Hanc ipsis depromptam e capsula legi, sed frivole respondentes hujuscemodi conditionibus se minime staturos minabantur. Tum ego Compromittatur hec causa ac viris prudentibus discretisque decidenda committatur. Impudentius hii contra ebuccinabant Nos tenues sumus ac omnis inopes aeris adversus vos nummosos non jure sed injuria certare volumus Causam hanc vicario in Oitmarsen cui praedium illud adsignatum indicavimus ejus super hac re consilium expostulantes, qui impatiens omnis stipendii egre dabat consilia opis; quocirca nos caute pericula quae exinde suboriri forte potuissent si praefati viri vacui rediissent caute prospicientes, praeterea attendentes temporis qualitatem quo ferme quisque quod libuit impune agere potuit, ita quippe tum patrie hujus status deformatus absente capite elanguit. Hec inquam considerantes, data pecunia contentauimus illos utilius fore rati graviora dispendia minoribus redimere ac prohibere. Itaque dedimus illis xiii florenos hornenses quibus susceptis illi vice versa coram judice de Almeloe omni suo juri quod se habere jactabant renuntiabant promittentes insuper se super hac re nunquam aliquid adversus nos seu quemcunque alium in contrarium molituros, sed se amicos nostros futuros atque nostra dampna ubique pro viribus cauturos. Sicque cum pace dimissi sunt a nobis. Nos vero solliciti pro successorum salute ac pace litteras super isto contractu confecimus ac judicis suprascripti sigillo roborari curavimus seorsumque ob pepetuam rei memoriam ac in iudicium certum (si quondo necessarium

fuerit) seposuimus copiam quoque littere registro meo copiarum inseri feci. Pecuniam vero hac expositam necessitate ego mutuo suscepi. [221]

De hereditate fratris nostri Andree diepenheijm cet.

Defunctis parentibus fratris Andree, duo illius germani Wernerus et Johannes hereditatem dividere cupientes proposuerunt Andree ad se accito ut omnem parentum substantiam estimarent ac licerentur, quo facto detraherent substantie sic estimate tantum quod ad solvenda parentum debita sufficeret, tum demum portionem restantem equaliter inter se dispartirentur. Placuit res ista Andree. Estimatione facta judicaverunt valorem totius substantie derelicte ad quingentos florenos se extendere. Tum Johannes se parentibus multis annis servisse referebat mercedem vero repromissam minime fore solutam Preterea litteras se a parentibus recepisse fatebatur in quibus testarentur se Johanni debere centum florenos. Porro Wernerus dicebat se patrem annis ferme tribus in sua propria domo habuisse ac multa propter hoc incommoda sustinuisse eo quod prae senio se ipsum regere nequisset, velle igitur se pro tali servicio et sumptibus patri impensis mercedem habere condignam. Exigebat autem pro singulis mensibus florenos binos. Hiis gestis debita alia recensuerunt inveneruntque patrem adhuc alieno ere quod tempore sue captivitatis mutuo susceperat oneratum. Unde singulis hiis detractis, permansit summa satis modica. Tunc hii fratres proposuere Andree in hunc modum Certe vides jam frater quod summa substantie parentum cum hec supradicta detracta fuerint satis parua existit. Igitur si sic placet conventui vestro, accipiant ad se omnia bona derelicta ac onera eorum, dentque unicuique nostrum ij centum florenos hornenses quod si hoc facere noluerint nos bona illa cum oneribus acceptabimus et vestro conventui semel ij^{c} hornenses pendemus Detuli hanc con-

ditionem ad conventum fratribusque in unum capitulariter congregatis proposui hec eadem, quaerens quid illis in hoc negocio magis placeret. Tum fratres attendentes temporum iniquitatem et quod bona ista sita essent maxime juxta diepenhem quod dominium tunc in hostium manus devenerat et quod futuro tempore nostro conventui molestie inde oriri possent, noluerunt onera ilta acceptare, sed consenserunt in summam illam promissam sc ij centum hornenses. Et licet multos agros tam pascuales quam arabiles parentes ejus circum diepenhem haberent, multique mirarentur quod pro tam modica quantitate nostrum jus venderemus nos tamen inquietudinem inde forte emergere valentem devitantes suscepimus cum pace modicum id quod praebuerunt, multo utilius rati parum cum pace quam multum cum jurgio et inquietudinibus possidere cet. [222]

Quomodo aggeres IJssele inter campis et suollis pre nimia aquarum inundantia hoc anno confracti sunt cet.

Terra illa palustris et graminum feracissima, quam mastenbroick vocant, undique aggeribus firmis clausa, multam singulis annis prae sui ubertate praestat incolis et possessoribus suis in pastu pecorum inque butiri lactis ac caseorum ceterorumque commodorum abundantia utilitatem. Hanc (quum undique aquis cingitur) firmi tutant aggeres qui multo quidem labore ac sumptis primum jacti nec non singulis annis diligenter custoditi terram illam ab aquis protegunt. Nempe suum proprium jus et quidem strictissimum habet horum aggerum custoditio et reformatio tantaque cura ac diligentia annis singulis invisuntur et si quid reformatione indiguerit reparatur, ita ut nonnumquam hii quorum interest reformare si negligenter forte reperti fuerint, graui ob id pena mulctentur. Et revera necessaria est hujusmodi diligens cura circa valla illa praedicta, quae si neglecta deperirent, tota illa terra aquis irruentibus pau-

latim a mari absorberetur et inutilis redderetur. Hec itaque terra anno isto maxima dispendia ab aquarum inundatione passa est. Siquidem agger ijselanus, qui propter bellum civile anno praeterito neglectus minime reparatus est, facta circa nativitatem domini nimia aquarum inundatione deruptus est inter campis et suollis tamque enormis ibidem scissura facta est ut vix cum multo labore et dispendio valeat resarciri. Ecce hujuscemodi fructus pessimos impia hec et civilia pepererunt bella quum nisi bellum obstitisset agger utique ubi infirmior erat reformatus tempestive fuisset et malum hoc praecautum. Porro aquarum hec inundatio subita fuit et insuspicata grandia quoque dampna illius occasione secuta sunt in plerisque locis et in mastebroick pecora multa exstincta sunt et nos quoque pulchrum pullum equinum illic perdidimus, qui tum tertium agebat annum et circa xx florenos valebat. In hac aquarum inundatione quae etiam praeter solitum excesserat, impediti fuere homines propter glaciem quo minus subsidium ferre possent hominibus aquis hiis praeventis. Non tamen audivi hominum stragem notabilem propter hanc aquarum necessitatem subsecutam, sed fractis glaciebus cum maxima difficultate tandem subventum est hominibus et cibus illis advectus est navibus. Cito quoque vento ad orientem verso dilapse sunt aque, et apparuit arida multa glacie tamen operta cet. [223]

De mea Arnhem profectione circa id temporis.

Postquam aquae (de quibus superiori capitulo locutus sum) decreverant essetque superficies terre, gelu superveniente, indurata, accinxi meitineri ad arnhem (quo advenire jam pluries a rectore sororum expostulatus fueram) proficiscendo, sumpta mecum sorore mea gertrude quae jam diu desiderarat sorores in lochem invisere et parentum defunctorum monumenta visitare Cumque non sine periculis

ad lochem devenissem reliqui illic sororem et ego et socius meus goswinus per zutphaniam transeuntes ad arnhem carpento conducticio evecti devenimus prospera satis expeditione. Porro ibidem constitutus peregi id propter quod veneram peractoque negocio diucius quam proposueram (sororum instantia demoratus) ibi permansi. Tandem cum jam frigore parumper remisso remeare disponerem perrexit mecum rector sororum, solacii causa, volens mecum in daventria parumper commorari, unicoque carpento et nos et res nostre vectabamur, unici equi solacio suffulti. Sicque per veluam prospere satis transeuntes viam plane montosam ac arenosam ideoque profectioni accommodam satis devenimus tandem ad loca palustria et aquis irrigua. Tum pericula nobis in Arnhem praedicta nos invenere. Siquidem cives quidam e Zutphania arnhem appliciti indicauerant nobis omnia circa zutphaniam itinera aquis inundantibus oppleta esseque periculosum viam in tanto discrimine arripere Consuluere ergo profectionem modico tempore differre donec aquae solutis glaciebus (quarum nimirum oppilatione intumuerant) iterum dilaberentur et vie aptiores redderentur. Id ipsum et sorores nonnulle nostro periculo metuentes persuadere conate sunt At nos more longioris impatientes periculaque parvipendentes ceptum iter perficere maluimus quam sanius consulentibus obaudire. Quapropter et juste in discrimina multa incidimus a quibus tamen finaliter per dei misericordiam et devotarum sororum orationes quibus nos dum ab eis recederemus attente commisimus eruti sumus uti in sequentibus liquebit. Uti enim praefatus sum, gelu remisso, vie mollescebant, glacies quoque aquam opperuerant at equus noster nimio praegravatus onere glaciem ubique (licet ferris peracutis subferratus esset) declinabat. At glacies in locis maxime profundioribus infirmior effecta equum cum carpento sustentare recusans crebris crepitationibus periculum minatabatur. Angustiati itaque cum nec nos in aliquibus locis glacies ferre voluisset nec siccis pertransire

plantis vadaque [224] transvadare possemus, vix tandem multo labore pervenimus eo loci ubi pedites ire tuti valuimus. Itaque vehiculo descendentes, jussimus vectorem per publicam stratam, quum aliunde progredi nequebat pro cedere, Nos per viam compendii transivimus, At ubi vector cum carpento in vicum qeumdam devenit repperit eum aquis plenum. Porro superficies aquarum quae gelu stricto in glacialem induruerat duriciem, jam ad clementioris odorem aeris tepuerat, ac liquentibus solis radiis aliquantulum glaciebus, viam prae sui fragilitate reddiderant impermeabilem, Sed quid ageret? Nusquam aptior via comparuit, at redire unde venerat intolerabile judicavit. Commisit igitur se periculo vicumque transire perrexit, Ubi vero ad eum locum devenit, ubi aqua profundior erat, glacie confracta equoque fere ad ventrem undis immerso, eversum est carpentum, totaque supellex nostra vehiculo imposita ruit in profundum. Hoc incommodo suscepto, cum multis tum dispendiis tum laboribus vix tandem vehiculum cum equo et rebus aquis irruere valuimus, Composito iterum rite carpento, rebusque tametsi pro magna parte destructis impositis, ulterius progredi properavimus, perque vias undique aquis cinctas, luto et glacie oppletas, cum difficultate ivimus nunc per glaciem, modo per lutosos lacus amfractusque transeuntes, venimus ad islam. At IJsla alveum suum egressa (constipatis siquidem nimia glacie undis, aquae cursum impedierant) oras suas ita aquis repleuerat ut jam quo pergeremus discernere non possemus, Accessit ad hoc malum quod jam dies inclinaverat et tenebris supervenientibus timuimus ne forte porte nobis precluderentur, sicque inter undas remanere cogeremur, Igitur clamare et ululare cepimus quatenus ad clamorem custos porte, sortem nostram miseratus claudere differret. Itaque inter medias undas discrimini nos dantes perreximus, nunc equo cespitante modo vehiculo casum minante, ad ultimum in lacum quemdam incidimus aquaque

in vehiculum ascendit. Protinus conterriti e carpento desiliuimus, vixque, vestibus madefactis, ad terram applicuimus. Equus vero cum carpento versus ijslam cum impetu properavit tamque profunde aquis immergebatur ut nisi caput ejus nobis pareret. Sporta autem cum rebus nostris natabat in gurgite. Tunc consternatis nobis, equum inter undas defecturum jamjamque submersum iri timebamus, sed casu particula magna glaciei prohibitus stetit equus, vector quoque hoc cernens, misit se in aquam et equum reduxit ad aridam post se nudum carpentum trahentem. Post hec et sportam cum clenodiis jam denuo baptisatis iterum piscantes ad terram traximus, aptatoque iterum vehiculo, civitatem intravimus, vestibus distillantibus, et ad *domum domini henrici* dictam, [225] hospitaturi acceleravimus. Susceperunt autem nos sorores domus istius charitative., omnemque nobis humanitatem exhibuerunt. Enimvero vestimenta sicca afferunt, et exuvias nostras igne grandi accenso abluunt atque detergunt, res singulas exponunt et quantum possunt diligentissime quaeque accurant, Sic refocillati urbe illa egressi dauantriam contendimus. Mox oppido illo egressis nobis noua pericula occurrunt. Erat prope Zutphaniam pons quidam per quem nos transire oportuit, et juxta pontem locus profundus. Ad hunc pontem cum devenissemus. sociis carpento descendentibus pro vitando periculo ego solus periculum parvi pendens remansi in biga sedens. Cumque pontem illesi pertransissemus. in lacum illum improvidi incedimus et rursum res omnes aquis irrigantur, Ego autem vestium amminiculo desuper aquis, ne in profundum demergerer sustentatus, denique vectoris manu ad terram attractus totus madidus evasi, Hiis igitur frequentibus periculis attediati, carpentum remisimus, clenodia quoque nostra sororibus supradictis denuo detergenda commisimus, quod et diligenter perficientes, naviculo nobis eas davantriam advectarunt, nos vero pedestri itinere davantriam adivimus, exsiccatis tamen prius

in domo rusticana indumentis aqua madentibus. Ecce tot et tanto in isto itinere pericula incurrimus, que idcirco hic diffusius enarrare volui, ut futuro tempore caveatur occasione brumali tempore ad id loci pergere necessarium sit.

De obitu hermanni smeding laijci nostri.

Dum ego in Arnhem essem moram trahens, contigit interim hermannum smeding laijcum nostrum viam ingredi universe carnis, videlicet in octaua sancte Agnetis, Hic diu in officio fuit reddituum monasterii levandorum et exponendorum, amptmannus scilicet conventus nostri quod officium satis strenue aliquot annis exercuerat. Vir plane corpore incompositus et deformis, at animo subtilis ac industrius satis, cui eciam gratiam dederat dominus ut inter hujus patrie primores et populares satis charus acceptusque foret, epykeisandi quoque non caruit industria. Hic tempore quo procurator fui, absolutus est ab officio, Haud tamen potuit mercancie negotia quamvis absolutus, ex toto derelinquere, adeo enim ei rei se assuefecerat, et cum misericors et compassivus esset, nunc hunc nunc illum juvabat, ab illo pecuniam mutuans, isti vero mutuo donans, gaudebat cum proximum juvare valeret, Prohibitus quoque hujusmodi negotiis vix explicari potuit, Unde et post illius obitum nonnulli venere conquaerentes quod illis aliquid teneretur. Verum qui se ei debere fateretur comparuit nullus. [226]

Quomodo duo de fratribus missi sunt suollis propter colonos nostros defendendos ab iniqua exactione gelrensium.

Mirum quantum fuimus propter colonos nostros (quorum causam defendandam ex pietate suscepimus) afflicti persecuti ac supra modum grauati, Quia enim aliquoties ducis commissarii mutati sunt atque alii pro aliis suffecti, evenit ut recentiores quique priuelegia nostra a duce obtenta vel

parvipendentes, vel sinistra interpretatione ad sua contorquentes vota, a colonis nostris tributa etiam ab aliis manumissa exigerent, ac quosdam ob id caperent, quorumdam vero pecora abigerent. Tum ad nos ab ipsis colonis concursum est, Hii sua pecora abacta conquerebantur. Illi vero hostium metu sese domi continere non ausos querulabantur. Femine quoque viros suos captos lugubri voce prodebant. Quamobrem tedio affecti diuturno, pariter deliberantes conclusimus e fratribus duos adhuc semel ob id negocii suollam mittendos, quibus eciam hoc a conventu commissum est quatenus cum amicis illic seriosius rem tractantes diligenter ab eis quorum intererat inquirerent, an privilegiis nostris stare vellent nec ne. Quod si se privilegia nostra rata habituros dicerent, requirerent ab eis testimonium quo viso exactores colonos nostros affligere desinerent, sin vero saluagardiam nostram minime se curare effutirent, velle quoque se nostros colonos equae ac non privilegiatos emungere, tunc mox data pecunia pro ruricolis nostris vexationem redimerent, Missi sunt itaque subprior et pater Johannes trajecti, utpote in hoc negotio expertiores, Hii egressi feria sexta ante dominicam XL° in quarta usque hebdomada illic remorati sunt priusquam rem terminare valuerunt. Demum adjuti ab amicis eo res deducta est, ut principalis ducis commissarius una cum consulibus oppidi suollis decernerent nos et colonos nostros de cetero fore liberos ab omni eo tributo quod praeteritum erat, Porro siquid per violenciam extortum fuerat ab aliquo colonorum tempore intermedio deperditum maneret nec cuiquam refunderetur. Insuper litteras nobis dedit nomine suo insignitas magister *henricus salzburg* in quibus commisit omnibus ducis commissariis ne quid a nostris exigerent colonis, sed portionem illos contingentem singulis illis markis defalcarent de summis suis, in quibus commanebant. Itaque hii fratres perfecto negotio et litteris hujusmodi dotati ad domum sunt reversi bone spei nuncia conferentes, Verum

quid secuturum sit nescimus utrum scilicet fidem verbis suis facturi an more suo prisco sint usuri cet.

Quomodo gelrenses sacele obtinuerunt cet.

Interea cum tuta omnia crederemus atque de treugis factis gauderemus [227] subito nobis tempestas valida supervenit, quae gaudium de pace utcunque conceptum dissipauit, Nam qua nescio occasione dux gelrie quosdam de suis misit qui domum in sacele invaderent ac pro se communirent Missus est autem illuc quidam dictus *Joachim van Wijhe* qui domum illam invadens firmare mox instituit, In die cathedre sancti Petri illuc venerunt quidam equites ac pedites, et statim altera die missis ad wersloe peditibus lectos nobis abstulit et alia necessaria. Profectusque ad ipsum in Zacele cum super hujusmodi invasionem et rerum ablationem querularer nil nostris movebatur querelis, sed summam nobis modiorum siliginis et havene indicens, ajebat, Hec nobis quam totius afferatis alioquin pro inimicis vos habituri sumus. Angustiati itaque consensimus in summam nobis indictam timuimus enim ne forte si ei resistere voluissemus pejora intullisset, itaque dedimus ei panes sex modiorum siliginis xxv modios avene et xxv vasa cerevisie cet. Preter hec cotidie gravabat nos nunc hoc nunc illud exigendo instrumenta diversa et obsequia impudenter requirendo, nec nos solos ausus emungere, etiam ceteros religiosos hujus terre compulit sibi lectos ac semina diversa advehere, Proque drossato twenthie sese gerens, obsequia a rusticis ac xenia, tributa quoque ac redditus episcopo pendi solitos violenter extorsit. Unde rustici quidam compulsi fuere unicam pensionem bis soluere quum et episcopi exactores extorserant, et hic superveniens iterato extorquebat, Vere misera hujus patrie tum facies erat, Hec ille agens prosperabatur mirumque in modum domum illam, dum nemo prohiberet perficere ac firmare properabat. Adrianus vero de Reede mox a sua solutus

captivitate rediit. Unde et quidam asserere volebant hanc domus illius invasionem cum consensu ejus factam quod si verum sit ignoro, Hoc pro certo scio, nec nostre domui, nec oppido oldensali id profuturum. si domus ista fortificata fuerit, Cumque praefectus hic novus twenthie in Zacelle resideret, mirum dictu, quam insolenter se rustici quidam tum se exhibere ceperint. Nam siquis adversus aliquem querelam habebat, mox hunc praefectum adibat postulans sibi ab eo justiciam fieri contra proximum suum. Nec vacuus veniebat rusticus, sed aut ova, aut pullos, aut pisces aut cetera id genus munera deferebat, quo posset ejus benevolentiam captare, Immo plus ausi rustici, ipsum invocabant adjutorem adversus judices suos ac officiales, a quibus exactionabantur, Quamobrem illorum frequentibus donis delinitus praecepit singulis judicibus ne solito more sua officia exercerent, sed abstinerent se alioquin tanquam inimicos illos persequeretur, Factum est igitur ut judices [228] hujus novi praefecti impetum formidantes sua solita in rusticos exercere judicia nimime praesumerent, sed ad episcopi adventum (qui tum venire ferebatur cum grandi militum multitudine) singulorum vota pendebant, Nam suas ulcisci venire injurias episcopus passim ab omnibus ferebatur, attonitis quoque animis finem rei singuli praestolabantur.

De ii modiis siliginis annue venditis matri Johannis brouwer fratris nostri et concanonici.

Hac eadem tempestate cum durante diutius bello, mala multiplicarentur in terra fiebat ut cotidie pecuniis plurimis opus haberemus, Quod matrem fratris Johannis supradicti minime latuit, sed miserta nostri xxiv florenos de xxviii stufferis brab nobis praebuit tali cum conditione, quod singulis annis daremus ei ad vitam illius et filie sue Jacobe duos modios siliginis, Pecuniam vero hanc ubi et

in quos expenderim seorsum in uno quaterno assignavi cet.

De campo raterding prope oitmarsen distracto.

Circa idem tempus procurator noster henricus suollis suam conventui pandens necessitatem, peciit ut sibi in aliquo a conventu subveniretur, quum continue multa in victualibus aliisque necessariis rebus dispendia tolerabat, nec poterat reddituum annuorum debitam solutionem cunctis ubique depauperatis, acquirere, Quocirca fratres rem diligenter trutinantes et temporum qualitatem pensantes, consenserunt, ut illi summa aliqua pecuniarum in necessarie rei coemptionem traderetur. Campus autem quidam situs erat prope oitmarsen dictus, die raterdinckcamp, conventui pertinens, Hic elocatus quotannis quinque florenorum philippi valorem in usus monasterii conferebat. Hunc fratres vendere statuerunt et precium inde susceptum procuratori in subsidium assignare, Quod ubi innotuit *dominus Johannes rietlagen* hunc emit in usum sue vicarie, deditque nobis in promptis pecuniis ultra centum florenos philippi, et insuper xii florenos ponderis quos patri Johanni trajecti mutuo dederat, quos eciam in nove piscarie utilitatem expenderat, nobis condonavit, promittens eciam se semper amicum conventui futurum ac benefacturum. Igitur fratres suo juri resignantes agrum domini Johannis praefati dominio asscripserunt, Pecuniam vero omnem ad procuratoris voluntatem in rerum necessariarum emptionem expenderunt, sed et alia quoque amminicula procurator a conventu suscepit pro ut in sequentibus patebit. [229]

De differencia magna quae tunc fuit in pecuniis.

Magna circa id tempus fuit in pecuniis differentia aut potius fraus et dolus. Que res perniciem multam simplicioribus, astutis autem plurimam peperit utilitatem, Ete-

nim aureos quosque nummos pro suo quisque voto care quidem exposuit, at levare recusavit. Hinc factum est quod si quis florenum ponderis cuiquam tenebatur. si florenum talem non habuit, oportuit eum xxx stuf. br. dare pro floreno. Quod si pro simili floreno, argenteam pecuniam quis permutare voluit, nemo illi tot st. pro floreno annumerare voluit. Similiter in aliis quoque nummis aureis fiebat, Et nos circa hoc tempus pecunias levantes significauimus quot st. pro uno quoque floreno recepimus, ut sciant posteri. Haec autem pecuniarum varietas nummulariorum et monetariorum avaricia (ut fertur) inoleuit, quam impietatem principum censura coerceret.

De obitu Brunonis de heercke cet.

Iste Bruno, pater fratris nostri Johannis goer, longo tempore apud nos hospitatus est metu hostium, cui etiam coci nostri in coquina satis benigne servierunt eo quod prae caligine occulorum suorum per se cibum sumere nequiret, Tandem cum non cerneret finem bello imponi partim tedio victus, partim erubescens, quamquam procuratori pro suo victu pecuniam sufficientem refudisset, recessit a nobis, atque cum sua conjuge in Goer residere maluit. Ubi cum modico tempore fuisset et hostium incursionibus plurima incommoda sustinere cogeretur (si quidem in ecclesia nonnunquam ne caperetur noctibus dilituit) demum apoplexia tactus subitanea morte hinc sublatus est sepultusque in goer, Ejus exequiis filius ejus Johannes una cum brunone juniore interfuit. Reliquit heredes filios suos scilicet Johannem nostrum conventualem et brunonem Juniorem qui civis est suollensis Isti igitur duo hereditatis paterne successores ita bona patris partiti sunt. [230]

De obitu Johannis clouer de Aelten laici.

Anno cet xxiii pridie profesti Anuntiatimis beate marie virginis defunctus est apud nos laicus quidam ex Alten

oriundus dictus Johannes clouer, qui pluribus annis inter nos degens satis semper bone conversationis fuit, in opere sibi commisso fidelissimus, In domo quippe colonia positus aliquot annis vaccas et porcos, lac quoque et butirum, sub sua habuit custodia et diligentissime accurauit. Postmodum viribus suis destitui incipiens, bubuleus est ordinatus et vaccas cum sociis mulgere jussus est. Quod officium humiliter adimplens tam diu est executus, quousque dissolutis paralisi et continuis operibus membris ejus, vaccas sequi nequiret. Nichilominus quicquam operis exercere potuit posthac fideliter semper exercuit, nec passus est ociose tempus praeterire. Denique cum dominus illum pro suis laboribus praemiare decrevisset subito in pleurisin incidit, et quamquam venam ejus incidi fecissemus, non tamen profuit ei, sed invalescente febre exiciali ex hac luce subtractus est, rite omnibus ecclesiasticis praemunitus sacris et tanquam vere catholicus obiit. Et fuit iste primus omnium qui a me extreme unctionis sacramentum suscepere. Cujus anima requiescat in sancta pace, Amen.

De hijemis praeterite dispositione cet.

Hijems anni istius praeteriti sc xxii talis fuit Primo quidem ante festum sancti martini aere ad serenitatem verso ac vento e regione orientis flante, subito aridam et undas gelu constrinxit et induravit ita ut palustria quaeque loca et ampnes tuta ambulantibus itinera praeberent. Nec fuit intolerabile multum frigus sed medie temperatum, Post hec aëre mutato circa conceptionem marie totum quod frigus constrinxerat aer dementior resolvit et eliquavit iterum, necdum tamen glaciebus omnibus resolutis denuo frigus inhorruit, non tamen usquequaque intolerabile sed temperatum, ac invia quoque parvia reddidit, Vixque ampnibus et torrentibus glacie obductis iterum resoluuntur et eliquantur quae frigus constrixerat. Talisque vicissitudo frigoris et remissionis aeris per totam hijemem dura-

vit, et usque ad aprilem frigidi dies paucis remissionibus intercurrentibus perdurarunt, et viride nil apparuit usquam. [231] Quin eciam propter hujusmodi varietatem hijemis, dum scilicet nunc gelaret modo degelaret, factum est ut et sata quaedam non modicum in ipsis herbis sustinerent detrimentum, Nam rape in plerisque locis isto incommodo exstincte, penitus evanuerunt secutaque est ejus seminis magna caritas, quia raritas. Et quum frigus tam diu perseveravit (toto quippe marcio invaluit) idcirco pulicum greges qui illo potissimum tempore hominibus infestissimi esse solent, adeo torquerunt ut nullum nocumentum inferre possent sed omnis eorum vis elanguit cet.

Ut pretiosiora quaeque, metu hostium extulimus.

Cum ultra omnem spem ac opinionem malum huic patrie dei permissione superinductum protelaretur, nec mali istius finis vel alonge speraretur, quippe rebus in dies magis magisque in pejus tendentibus, habita deliberatione res nostras pretiosiores (quas usque ad hanc horam deo fidentes domi reservatas tenueramus) nunc rebus diffidentes extulimus, Siquidem meliores casulas, calices ac litteras nec non alia quaedam scriniis aptis includentes, ad dauantriam adduximus, inque domo sororum, que Bueskens cognominatur, abscondimus. Rumor quippe venerat, imperatoris nec non aliorum principum copias venturas ac episcopi injurias de suollensibus et gelrensibus vindicaturas, Itaque timuimus non solum hostium, verum eciam amicorum incursionibus res omnes disperdendas, Optimis igitur consulere rebus, hujusmodi exportatione statuimus, nos autem insimul permanere in loco isto quamdiu permissum hoc nobis fuerit, necessaria quoque vel tenuia nobis superfuerint, proposuimus. Circa idem tempus, videlicet in ebdomada ante palmas domicelli quidam ex westualia, qui davantrie tempore belli hujus cum equis servierant, cum

non solverentur illis merita stipendia, indignati venerunt huc nocte et quosdam rusticos nil tale suspicantes dolose circumvenientes ceperunt secumque asportaverunt Et cum plurimi erant quibus stipendia negata fuerunt, metuimus valde ne forte in majori numero redientes eciam nos despoliarent, Itaque solliciti, undique pericula ingruere nobis cernentes, necessariora quaeque ad tutiora loca contulimus.

De incendio in zijbekeloe facto.

Circa festum annuntiationis beate marie virginis combuste sunt in monasterio sijbekeloe plurime domus, dampnumque passi sunt fratres illius monasterii maximum in edibus, pecoribus seminibus ac ceteris utensilibus quae omnia [232] brevissimi spacio temporis vorax flamma consumpsit. Euro siquidem jam tunc diebus plurimis flante ita tecta siccaverat, ut mox ad ignis odorem sine aliqua spe suppressionis conflagarent, Causatum est autem istud incendium proprio illorum igne, quem dum hii qui pistrine praefuerunt incautius custodierunt, factum est ut succensa domo brakatoria vis ignis erumperet et vicinas edes succenderet. At laici dum pistrinum defendere properarent, interim edificia stramine tecta ab igne contra spem omnium tacta subito casu corruerunt et quidquid intra ea repertum est suo casu ac fervore nimio et oppresserunt et exstinxerunt.

Quam tenuiter in hac XL^a victitavimus.

Factum est autem ut in quadragesima anni istius valde tenuiter provisi essemus in victualibus. Impediente etenim tum bello tum aeris inclementia parum piscium marinorum eorum qui tali tempore hiis nostris oris advehi solent allatum est, Pauci quoque pisces fluviis erui potuerunt, Hinc evenit ut magnam hujusmodi piscium caritatem pareret raritas. Hac occasione et noster conventus tenuiter victitare coactus est. Nam per totam XL^m noster cotidianus

cibus praeter obsonia consueta fuit strumulus alec et lardum marinum, Eorum copiam habuimus et etiam oleo olivarum non caruimus. Aliud piscium genus tunc non gustavimus, nisi anguillas paucas salitas et parva quantitate ruscoporum usi fuimus et ter vel quater pisciculis recentibus oleo frixis, Porro salmonem vel labocas. aut sturionem in hac XL^a in monasterio non vidimus, Et licet super cibo isto cotidiano teneriorum quorumque anime jam nausearent valde attenuarentur, a murmure tamen nimio se temperabant, temporum iniquitati deferentes. et rerum consuetarum penuriam levius ferebant dum attenderent quod multi de plebeis eciam pane et cerevisia, taceo, piscibus carebant.

De variis anni praesentis eventibus cet.

Anno isto praesenti adeo multa ubique locorum praelia crudescebant ut finis mundi hiis prodigiis adesse a plerisque suspicaretur. Nam insulam Rodis turca in deditionem suscepit in maximum tocius christianitatis dedecus et dispendium. Ajunt tamen quod soldanus neminem ad suum ritum per vim compulit sed sub tributo vivere concessit, hoc tamen praecauto quod verbum dei nemo illic praedicare praesumat. Quod tandem in notabile fidei christiane detrimentum vergere nullus sapiens ignorat. [233] Regem quoque francie, ad id usque temporis semper christianissimum nuncupatum fama fuit cum turca federatum, ideoque ipsum turcam (rege francie connivente) adeo in christianos debacchari, ita ut ipsa quoque Ytalia metu illius non modicum trepidare videretur, At mala hec causabantur ob dissidium quod inter imperatorem et regem francie erat, cujus eciam occasione multa usibus hominum necessaria ultra modum chara raraque fuere quum ab hostibus maria infectantibus intercepta non sinebantur nostris advehi oris, videlicet alec, sal, resina, axungia, quod vulgus *teer*, nuncupat et pleraque alia.

Hac tempestate rex Dacie cum sua conjuge (quae fuit

soror imperatoris) cumque liberis e regno ob suam tijrannidem expulsus, applicuit insule quae dicitur Zelandia, atque sub alas confugit soceri sui.

Majus hoc anno valde placidus fuit, fertilissimi spem praeferens anni, sed Junius et Julius menses sequentes hanc spem elusere ob suam excessivam humiditatem et tempestates, Nam seges quae satis copiose excreverat, per pluvia foris computruit in plerisque locis vixque tandem cum multo labore, corrupta tamen, horreis est illata, Aque insuper inundantes in nonnullis locis et fena et segetes multas invadentes destruxerunt, ipsa quoque pecora in pascuis propter undas excrescentes passa sunt penuriam. Nos quoque quum frui non potuimus pascuis nostris in mastebroick valde tenues per estatem boves coedimus et oves cet.

Glandes pauce hoc anno creverunt quamquam in vere bene oriri videbantur, sed evanuerunt forte propter nimiam pluviam cum magno impetu et frequenter descendentem tempore illo quo adhuc teneres erant, Poma paucissima de arboribus hac estate collecta sunt, Verum pira atque nuces abundanter satis creverunt ac cerusa cet.

Ordeum, Havena, Cicer, abundanter satis hoc anno creverant sed tamen propter frequentes ijmbres, aliqualiter deperierant in certis locis. Verum siligo ac triticum in quibusdam partibus tenuiter creverat. Apes quoque, cum florum omnium copia satis arrideret, ijmbribus tamen et tempestatibus impedite sunt, ne ad votum plurificarent et fructificarent, Tandem tranquillato celo circa medium augusti, est aer in siccitatem versus, quae serenitas multis profuit, quo fena relicta segetemque plurimam foris computrescentem colligere potuissent. [234] Vinum in partibus nostris anno praeterito et praesenti adeo charum fuit ut non nisi octo quarte floreno comparari possent At anno praesenti circa decembrem remissius venit, Aiunt in partibus superioribus vinum in maxima copia crevisse hinc

evenit ut remissius venumdetur apud nos. Eadem tempestate circa bartholomei episcopus monasteriensis cum maxima pompa in suam cathedram introductus esse refertur, Nam episcopus coloniensis ejus frater carnalis, nec non dux clivensis personaliter hujus intronisationi interfuere, qui quidem principes magnam equitum vim in unum coegerant quibus monasterienses adjuncti cum maxima tocius populi ammiratione suum novum episcopum in urbem sui episcopatus introduxerunt. Aiunt qui viderunt, ultra duo milia quingentos equites illic congregatos affuisse Fama quoque fuit hos milites post episcopi intronisationem, gelrensium fines invasuros ad petitionem imperatoris, sed divisi ab invicem nil novi tentarunt. Hac quoque estate burgundionum copie omnia fortalicia occidentalis frisie expugnarunt, ac expulsis gelrensibus (quibus frisones per tempus aliquod servierant) jugum burgundionum subire per vim coacti sunt, Ipsa quoque civitas Groninga, cum jam nullum a duce subsidium acciperet essetque a militibus burgundie circumquaque coangustata, nutare cepit fereque desiit ultra esse sub ducis ditione. Itaque quod dux Gelrie, fortuna paululum arridente, temere attentare praesumsit, eadem nunc adversa totum amisit Dux gelrie praefectum quemdam habuit *oriundum de Hamburga* nomine *Henricum Zalsburg*. Hic annis pluribus ipsi duci servierat, et adeo charus ei fuerat ut secreta consilii ei communicaret, hunc dux valde extulit divitiis quoque ac honoribus cumulauit, Siquidem dux ipse, ab ipso dominii sui initio, semper inclinatior fuit exteris, quam sue gentis hominibus, illos in suos consiliarios ac officiales sustollendo. Hic igitur henricus tempore belli hujus suollensis commissionem habuit sublevandi omnem pecuniam, quam ab hujus dijocesis oppidulis, vicis, monasteriis, rusticisque metu belli gelrenses cotidie extorquebant, Unde maxima pecunie vis ad illius manus deferebatur, Cumque vir esset sagacis ingenii prospexit sue saluti, congregataque ingenti summa,

fugam meditatus est. Etenim prudenter intellexit principes nonnunquam gratiam mutare, ac eos quos prius promoverunt postmodum fortuna mutata dejicere, hinc cogitata causa, praemissisque prius cum cautela rebus suis, ducem deseruit, suumque patrium solum astutus repetivit. [235]

De capitulo generali.

Non fuit hoc anno seruatum capitulum in Wijndeshem quum metu hostium nullus priorum illic convenire ausus est. Verumtamen quidam de vicinioribus prioribus in bethleem suollis, quasi ad colloquium convenere, et nulle ceremonie in generali capitulo fieri solite, facte sunt, tantum defunctorum recitata sunt nomina, singulisque domibus taxa trium florenorum indicta pro resartiendis debitis, in urbe, ratione litis inter episcopum trajectensem et capitulum pendentis, contractis.

De Sorore mea theodorica.

Ista soror mea cum jam diu cum parentibus sine viro sedisset, defunctis parentibus, sine consilio alicujus amici, nupsit viro qui diu servierat diversis domicellis et ex ducatu clivensi ortum duxit. Iste juvenis adhuc sed tenuis suspicatus forsitan cum sorore multa se nacturum, duxit illam clam omnibus cum jam fere XL esset annorum. Ego, ut rem intellexi profectus sum ad lochem et concordaui cum sororibus tali conditione, quod theodorica et hilla omnem paternam hereditatem inter se dividerent, ego vero et bernardus et gertrudis retineremus pro nostra portione trecentos florenos horneuses quos a matre defuncta in depositis servabam, Verum hec concordia minime placuit genero nostro, unde iratus respondit mihi Vos monachi satis abundatis, pecuniam illam promptam sororibus dividendam tradatis. Atvero stulto juxta suam stultitiam respondi ita dicens An putas tu, nostra parvula hereditate privare nos tanquam spurios? Pecuniam hanc antequam te noscerem

habui et sorores consenserunt ut pro nostra parte eam retineremus, videbo an tu poteris exheredare nos. Sic dixi et indignabundi ab invicem discessimus. Moxque ubi ad domum redii priori et matri in Almelo ex parte sororis mee illic habitantis, centum florenos hornenses pro parte hereditatis sue annumeravi, pactus praeterea pannum ei pro nova tunica superiore, et pitanciam suo tempore sororibus daturum me. Sumpsi autem quitanciam a priore super solutione centum illorum florenorum.

Circa festum sacramenti visitatores nostri cum jam per annos duos impediti propter bella minime nos visitassent, comparuerunt et domum nostram ex more visitaverunt. Nichil in illa visitatione preter morem actum institutumve fuit. Tres autem florenos quos contribuere jussi fuimus tunc solvi cet. Circa idem tempus febrem sustinui per dies aliquot quae me si diutius perseverasset utique multum attenuasset. Incidi in eam partim ex vitio humorum malorum, partim vero ob continuam tristiciam malicia temporum accidentem. [236]

Quomodo in Arnhem vestivi moniales.

Anno praesenti circa festum apostolorum Petri et Pauli profectus sum ad Arnhem et recepi ex more confessiones sororum, deinde cum priore fontis marie eamdem domum visitavi, Quo facto in dominica post visitationis marie tres sorores investivi sc Agnetam Tengenagel, Annam scherpenzeell et lebuinam micheels, Porro sorores tunc unam amam olei raparum mihi pro mercede dederunt et ideo aliud ab eis non requisivi. Rector tamen mihi unam coronam francie tribuit mee consulens inopie, Sorores nostre tunc temporis vi boves de nostris bobus in suis pascuis pascebant eo quod nos apta pascua pro illis nullibi habere potuimus, sed quum non tempestiue ad pascua venerant idcirco parum impinguati sunt, Sorores nihilominus quum fecerunt quod potuerunt. Digne sunt ut remunerentur.

Quomodo gelrenses zacele firmare perrexerunt.

Dux gelrie dum omni spiritu facile credit ad quorumdam instinctum domum zacelle quam invaserat, vane firmare pararat, Itaque edicto communi precipit ut tam sui ducatus incole quam nostre hujus twenthie miseri ruricole cogantur in opus hujus munitionis, Conueniunt cotidie tam ex terra gelrensi quam ex diversis twenthie pagis populi innumeri, ut fossas faciant et vallum circum illam domum componant, Ob id miseri twenthicole plurima incommoda sustinent, dum gelrenses rustici ad fodiendum evocati, victualibus quae secum contulerant comsumptis, vicinos quosque invadunt et cuncta esui apta violenter auferunt, Ab istis nos quoque incommoda passi sumus, Nam in die penthecostes plusquam ducenti ad nos venerunt et proteruius se gesserunt quam si satellites fuissent, et vix tandem eos contentare valuimus. Demum in die sacramenti *praefectus* illorum *Hacfordt* praecepit nobis ut mitteremus illis iv latera lardi, panes duorum modiorum et vi vasa cereuisie, quae omnia in tali die curru proprio illis adueximus ne forte prouocati pejora inferrent, Nempe poterant, nemine illos prohibente, diu itaque durauit hujusmodi vexatio rusticorum propter opus quo sacelle firmabatur, nam et ligna singuli rustici illuc afferre jussi sunt, et seruire cotidie Itaque multum eris et laboris in firmamentum praedicte domus gratis expendebatur [237] Nec ista sufficiunt, sed noue insuper exactiones rusticis imponuntur, ipse siquidem dux contra tractatus conventionem twenthicolis miseris indici praecipit tributa soluenda ac si jam dominus terre foret, Prorsus igitur misera gens quae se pacem perpetuam a duce nummo praesentario comparasse gaudebat, noua adinuentione impetabatur, dum juberentur tributum tanquam suo proprio domino pendere Tributum hoc subleuare jussus est, *praefectus in Zacele Joachim van*

Wijhe, Oritur inter miseros ruricolas hac occasione turbatio et querele dum se injuste impeti praeter spem querulantur, Instat nihilominus praefectus indictum expetens tributum Minatur dampna hiis qui soluere detrectant, et ne quid forte deësset mali, immittet equites et pedites rusticis soluere differentibus, qui caperent miseros et incompedes agerent eos donec omnia soluissent, Sicsic gelrenses miseros tractabant twenthicolas, Hac necessitate ab omnibus curritur, undique pecunie conflantur, et pro nanciscendo ere (quo hostis auaricia expleatur) distrahit rusticus ea, quibus difficillime potuit carere, At hec temporis praesentis malitia requirebat, Cumque sic ab hoste tribularetur rustica gens, minime compatientes fuere amici, quin potius afflictionem afflictis addidere, Illi siquidem qui lage castrum incolebant simili modo rusticos tribulabant, cogentes illos continue aut fodere apud eos in compositione valli quod eidem municipio circumponere studebant, aut certe pecuniam afferre in satellites castri illius custodes distribuendam, Etsi qui forte reperirentur in hiis inuoluntarii aut difficiles, hos facta irruptione per vim adducebant vinculis includentes donec omnia que poscebantur expleuissent.

Candide lector ne terreare hiis malis neve putes gentem nostram dum ista et quidem grauiora conscribo patitur. omnino a deo projectam, Ad modicum et in momento dereliquit nos dominus, peccatis nostris id exigentibus, sed iterum cum fuerit ad purum decocta scoria peccatorum nostrorum, assumet nos, et in miserationibus suis multis pristine restituet paci et conditioni, Taliter circa id temporis twenthica plebs tractabatur.

De impia exactione praefecti in sacele qui nos ac praedia nostra gravare tentabat.

Dum sic rustici (ut praefatum est) tam ad coöperandum, quam ad contribuendum nummos quibus opus illud in

Zacele vane inchoatum perficeretur aut certe satellites domum illam custodientes soluerentur, continue compellerentur nequaquam nos inundantis mali flagellum praeteriit, sed ne quis forte non nocitus praeteriret, eciam nos egregie [238] castigavit, Erat tum sacerdos quidam nomine *Bernardus Bulsinck Hic vice-curatus in Oitmarsen* autem illud tempus exstitit, et ab episcopo depositus in vincula est propter quedam forefacta invectus, Ex quibus tandem erutus ad suum pristinum rediit locum, multa incommoda toti parochie de Oitmarsen intulit, Et cum tribularet multos fiebat ut et ipse quoque a pluribus molestaretur, nec sinebatur debite sua exequi molimina pluribus illi resistentibus, Ratus denique ducis patrocinio (qui tunc huic terre pro magna parte dominabatur) suis effectum rebus posse consequi, astute egit ducisque ipsius gratiam quo nescio obstetricante obtinuit. Qui eciam missis litteris praecepit parochianis de Oitmarsen quatenus pastorem suum super impetitis contentarent, Adhesit itaque primo praefecto couordie, qui ad illius favorem tam cives quam rusticos minis ac terroribus compulit eidem super injuriis illi (ut ajebat) illatis respondere, Unde quidam hujusmodi minis perterriti illum contentare curarunt, Alii sue innitentes innocencie (quippe qui illum in nullo se lesisse referebant) adhuc muneribus illum placare differebant, Longum nimis foret, si processum omnem ad plenum referrem de grauamine istius hominis quo parochiam de Oitmarsen ipse prius tribulatus tribulaverit, Igitur pastor praedictus cum jam aliquanto tempore apud praefectum couordie resedisset, tandem propius accessit, atque in sacele cum Joachim praeside est moratus, Ubi dum eciam multa contra parochianos suos attentare praesumeret, semper tamen ejus iniquis ausibus per certos quosque obviatum fuit, locumque in eo habuit ea auctoritas Stultus confundit et confundetur, Iste pastor in sacelle moram trahens, quo facilius praefecti animum sibi conciliaret ac in odium sibi

adversantium inflammaret, egit industrie, secretaque terre sibi satis nota eidem patefecit, videlicet quot praedia, quot case in qualibet merka parochie de Oitmarsen forent, Item qui divites, qui vero pauperes, praeterea alia ministeria (quae sibi praefectus scitu digna jactabat) hic publicabat, gladiumque sic adversario, quo nos jugularet, praebebat; Eam ob rem praefectus illum (quem licet per omnia integrum virum fore dubitabat) aluit, coluit, fouit, protexit, atque ad votum in multis illi paruit, persuasusque ab eo plurima (quae forte alias non praesumsisset) attentauit, Hujus quoque persuasionibus (nisi fallor) idem praefectus plene informatus fuit, ita ut liquido sciret que et quanta praedia nos haberemus, nomina quoque praediorum et casarum quas sub nostro aratro habuimus plene cognovit, Tunc idem praefectus scripsit nobis litteras sub nomine ducis requirens ut cum quatuor equis atque carpentis totidemque famulis ei ad tres menses serviremus, in perficiendo vallum sacele, Preterea exegit a nobis tributum pro praediis Kemenade, Nijenhues, smeding, Hilbinck et Dan, nullum nobis praedium liberum esse dicens nisi illud tantummodo, in quo monasterium fundatum esse constat. [239] Quod ubi cognovimus, prosternati nimirúm animo fuimus quippe qui experti fuimus ducem jam plus solito ad inclementiam vergere, et nusquam nobis spem aliquam evadendi superesse, cunctis ad malum proclivis, Igitur de necessitate virtutem faciens ipsum praesidem in Sacele personaliter adii, et quicquid potui excusationis causa praetexui, Sed cum non possem illum ad misericordiam flectere, composui cum eo ut usque ad festum michaelis a servicio liberi essemus nec non pro exacta (ea vice) pro praediis supradictis pecunia spopondi me ei duos equos daturum, qui equi valorem xx florenorum equiparabant, atque sic vexationem nobis impositam dato precio redemi cet.

De castro lage quomodo expugnatum fuit.

Sedimus igitur, tuti ab infestatione eorum qui zacele incolebant non tamen usque adeo tuti, ut nullas ab eis molestias pateremur, quin potius omni die nos molestabant, nunc illud modo aliud a nobis exigendo, nec ausi fuimus resistere illis, Itaque multa concessimus illis, multa quoque vi abstulerant a nobis, quae licet reddere promisissent, nil tamen secutum fuit Contigit interim quosdam e satellitibus de lage capi per praefectum de zacele qui cum ad praesentiam ducis deducti fuissent, timerentque interfici, promiserunt si vitam reseruare possent, lage castrum in ducis deditionem posse deuenire Itaque dux hoc audito, vitam illis donauit, si verbis facta compensarent, Eo igitur deducta res est, ut castrum lage improuise obsideretur, obsessumque breui tempore ultra spem omnium in deditionem deuenit ducis gelrie anno xxiii circa visitationis marie, Quo facto copie gelrensium quae ad castrum lage obsidendum conuenerant, uno impetu illinc solventes, oldenzeel obsidere parabant, Cumque illic portas difficulter aperiendas sentirent, dimissa obsidione, in sua quisque rediit, Inde exasperati oldensalenses tam pedites quam equites in suum accersunt fortalitium injuriamque suam ulcisci, non immerito parabant, Igitur post hec aldensalenses gelrensium verbis minime fidentes, nec tractatui facto parere voluerunt, nec ulli parcere, sed cotidie erumpentes modo ex ducatu gelrie, modo de prope suollis quicquid potuere diripiunt, omnemque pacem nuper factam irritant atque omnia praedationibus ac depopulationibus involvunt, similiter et qui in Hasselt et Steenwijck erant, cuncta turbationibus involvunt Secutumque est ex incommodo uno, malum maximum cet. [240]

Quomodo domus in zacele combustum est cet.

Gelrenses postquam castrum lage in deditionem susce-

perunt domum in Sacele derelinquentes igni conflagrarunt, Sicque breui tempore omnis ille labor et sumptus ob eam domum factus deperiit, In lage vero secuti antea in zacele fecerunt rusticos fodere et vallum jacere fecerunt, et pecunias indixerunt, Inobedientes quosque more suo antiquo per violenciam ad obediendum compulerunt, Hacfordt quoque qui eidem castro praefuit ad omnia monasteria litteras ducis manu signatas misit imperans ut cum equis et carrucis venientes servirent illic, Nos autem cum tribus equis tribus mensibus seruire jussi fuimus, Unde profectus ad lage volui muneribus et precibus placare eum sed non potui, Hoc tamen dato aureo nobello obtinui ut saltem messis tempore parceret nobis At messe finita iterum litteras misit jubens ut cum equis illuc veniremus, Cumque venire differemus, misit suos satellites ex Diepenhem ad elsen qui optimos quosque arietes ex nostris sustulerunt ouilibus, insuper effracta domo in elsen quicquid illic reppererunt abstulerunt, quo audito, misimus in lage duos equos cum duobus seruis mercenariis.

Quomodo episcopus a nobis pecuniam extorsit.

Episcopus post hec euigilans cum satis ab hoste irritatus esset, misit in oldensael quamdum equitum manum qui illud oppidum tutarent Isti vero a cesarea majestate se missos jactitantes, per tempus in oldenseel resederunt, Tunc misse sunt littere ab episcopo singulis monasteriis ut pecunias contribuerent quibus satellites in oldenseel Hasselt et steenwijck positi contentarentur, Nobis quidem indicta fuit summa quadragintorum florenorum, Quam summam milites in oldenseel a nobis exigentes, jubebant soluere, alioquin vi omnia nobis auferre minabantur, Hac necessitate constricti, cum difficillime posset pecunia acquiri, tandem quorumdam auxilio ij c florenos in oldensael attuli, sed cum non plus afferrem, nemo eam pecuniam

leuare voluit, denique cum multa prece et necessitatis nostre commemoratione vix drossatum flectere potui ut pecuniam allatam leuaret, reduxique ei in memoriam quanta annis praeteritis pro patria fecissemus, et quanta etiam attulissemus. Spopondit tandem ipse drossatus se scripturum pro nobis ad episcopum si forte nos, attentis omnibus quae fecimus et passi fuimus, ab isto grauamine supportatos esse velit necne. Itaque quid euenire debeat ignoramus. [241]

De ii^c florenis acceptis a Woltero Blawen dauantrie.

Dum (ut supra dictum est) iv$_c$ florenos ponderis jussu episcopi adferre cogeremur, in oldensael in stipendiariorum mercedem, profectus sum ad dauantriam pro pecunia obtinenda Et vix tandem sub annuo censu ducentos florenos minus iiii florenis potui adipisci, Et quum pacis tempore mille florenos sub annuo censu facile impetrare valuissem si indiguissem, jam cum difficultate maxime vix ii^c obtinere potui, Euenit nimirum hec difficultas ob id quod viderent passim monasteria funditus desolari nedum ab inimicis, verum etiam ab ipso principe terre, qui merito ea tutare debuerat, Ideo homines pecuniam religiosis ad annuos redditus dare recusabant formidantes ne forte depopulatis monasteriis ipsi suo deposito quoque privarentur, O miseram sortem nostram. Ciuis autem quidam dauantriensis dictus Wolterus blawe, ut audiuit nos anxie pecuniam inuestigare compassus nostre necessitudini, dedit nobis centum florenos minus quatuor pro quibus illi annue sub redemptione dabimus octo modios siliginis, et centum florenos alios, pro quibus ei annue pendemus quinque florenos ponderis. Est autem sciendum quod cum diuerse monete pecuniis soluere poterimus et redimere, dum tantum dederimus valorem floreni ponderis, Nos enim pro floreno quolibet, valorem xxx stufferorum brabantie accepimus, quum tantum tunc temporis valuit florenus cet.

De maximis rusticorum tribulationibus.

Si singulas afflictiones enarrarem quibus istis temporibus miseri twenthicole opprimebantur, puto quod minime fidem verbis meis lector adhiberet, Narrabo tamen aliqua quae ipse vidi, partimque expertus sum, ud sciant posteri, quanta mala ex dissidio ciuitatum nobis prouenerint, Episcopus noster ad cujus nutum omnium spes pendebat, aut prouocatus aut certe destitutus sperato auxilio, opem ferre miseris diu nimis differebat, Aiebant quidam, imperatoris non episcopi istud negocium fore, Cotidie deventuro nobis auxilio praeconabatur, sed minime venit, Interim vero hostes sua infra patriam nostram fortalicia firmabant, et ex illis mala quae voluerunt incolis inferebant, Modo pecuniam rusticis indicere, modo ad opera sua vocare, nunc hoc nunc illud imperare, Quod si jugum impositum ferre recusassent, tunc mox immisso milite aut capere miseros aut pecora abigere aut patria pellere. Sic tractabatur ab hoste gens rustica, cuncta quoque communitas terre, [242] sub talibus tum exactoribus constituta gemebat At vero hii qui hanc adimere necessitatem merito debuerant et calamitatem potenter auferre, auxerunt potius. Equites nempe ac pedites qui tunc oldensaell incolebant non secus gentem miseram atque hostes tractarunt in multis, Nam modo pro equis pabula adferre jubebant, modo pecuniam in militum stipendia distrahendam, Nunc ad servicia compellebant, nunc ad alia quoque negotia periculaque subeunda pro libitu suo coartabant, Preterea communi edicto sanxerunt neminem debere gelrensibus siue suollensibus ceterisve, qui hostes censendi essent, seruire aut aliquid aduehere siue in aliquo communicare, Alioquin contrafacientes tanquam publicos hostes persequi vellent, Et certe cum non possent defendere eos de aduersariis, noluerunt tamen permittere ut sese prece vel praemio tutare valerent, Imo si quem e ciuibus vel rusticis hostibus seruire siue aliquid appor-

tare deprehenderent hunc non secus atque hostem publicum tractabant, quamobrem frequenter ex oldensael clanculo elabentes per agros villasque passim diuagabantur explorantes si quem obnoxium reperirent. Et certe plurimi hoc modo deprehensi, suis sunt facultatibus spoliati afflicti et depauperati, Hii quoque qui cotidie erumpebant, cum esurierent, licite domos obuias inuadentes auferebant quicquid escarum usquam reperire potuerunt, nonnunquam eciam viatoribus sua marsupia euacuantes, Et quidem in hujusmodi scelera perpetrantes nulla censura seuiebat sed licita cuncta ferebantur, Hic patrie tum status fuit plane lamentabilis. Hii hostium mores hee sociorum suppetie, Attende lector si non opulentissimum quodque regnum hiisce artibus subito exinaniri, demoliri atque in nihilum redigi potuerit, Sustinuit tamen diu hec et pejora, inclita quondam hec patria, et vere grandi miraculo mihi fuit nedum vulgi tolerantia, quin potius unde in tantis rerum perturbationibus ac depopulationibus continuis, alitum sit non potui non mirari. Vere fidelis est deus, qui non patitur nos ultra grauari quam ferre valeamus, nisi enim ex occultis sue pietatis thesauris emolumenta vite hominum imperceptibiliter suppeditasset, nimirum diu jam derelictis conjugibus atque liberis, Spretis aruis ac rebus universa plebs praesertim rustica prae nimia afflictione aufugisset.

Ut gelrenses enschede firmare perrexerunt.

Provocati Oldensalenses praepropera sui obsidione, jam tum nec tractatui facto nec ulle concordie assentire voluerunt, Gustata siquidem sic ambrorum fallacia amplius fidere eis vacillabant. Quin potius in vindictam injuriarum suarum affligere hostem ac dampnificare omnibus modis enixi sunt, Unde frequentes in hostium agros eruptiones facientes, nil intentatum, quo hostem capere, depraedari et affligere possent, relinquunt, ob id nec corporibus nec rebus [243] parcentes, Itaque reddidere nedum hostium agros,

verum etiam omnem pene terram suis depraedationibus et excursionibus insolentiisque infestam, unde irritatus dux gelrie, illorum audaciam obtundere cogitauit, nam missis in enschede tam equitibus quam peditibus jussit istud oppidulum obfirmari, quatenus sic aldenzalenses illorum metu intra sua menia se continerent, nec tam frequenter excurrerent, ac populum depraedarentur; Verum fefellit eos spes sua, quippe non minus quam antea audacissimi quique in dies magis magis impetu suo in agros hostiles ferebantur dampnaque ingentia inferebant, Insuper molendinam prope enschede oldenzalenses impetu facto exusserunt, ut sic dum hostis farinam habere commode nequiret enschede desererent, Sed et molam nobis equinariam abstulerunt, neforte gelrenses necessitate coacti id facerent. Gelrenses vero in enschede munitionem quamdam erigere tentarunt, que res noua rusticis incommoda peperit, dum ad muniendam illam et laborare et ligna comportare ac nummos contribuere cogerentur. Sed nequaquam res ista animos militum in oldenzael constitutorum confregit, quin potius hostium conatus eludentes cotidie erumpentes quicquid foris quoquomodo occurrebat, oppidi audacter inferebant, dicentes hostium sunt ista, Sicque factum est ut necessarie rei copiam intus haberent nec aliquo indigerent.

Quomodo in Wijndesem domus quedam combuste sunt.

Taliter res in twenthia gerebantur, In Hasselt vero satellites nequam ociosi residebant sed oppidanos zuollenses cum suis adhaerentibus etiam supra modum vexabant, Nam pecora de prope muros abigebant ita ut vix aliquod pecus civibus remaneret, Nullusque ausus fuit sua noctibus pecora in pascui dimittere, sed intra menia recipiebantur. Adeoque civium cervicibus imminebant ut vix ipsi extra oppidum se dare ad jactum unius arcus auderent, Invisique tum omnibus zuollenses ob suam defectionem esse

ceperunt. seroque jam tunc sue temeritatis illos penituit, cum in deterius cuncta vergere cernerent, nec aptus eis ab hiis malis emergendi locus appareret, Verum tamen juxta exigentiam rei. prudenter satis cavere studuerunt ne intus intestini alicujus belli malum oriretur, sed suam communem miseriam patienti constantique animo tolerarunt. Porro episcopus etiam monasteria in zallandia sita, pecuniam in satellites Hasselanos expendendam condonare jusserat, quam cum monasterium de Wijndeshem ob suam desolationem pendere nequiret, nocte quadam quidam ex hasselt erumpentes, domum coloniam et pleraque alia edificia juxta posita in Windeshem tratribus dormientibus incenderunt hujuscemodi dampno illos ad reddendam pecuniam indictam compellere arbitrantes At vero prior et fratres cum jam praeter dampna illis inflicta ultra tria millia florenorum pro patria expendissent, commiserunt se suaque domino potius eligentes [244] edificia in periculo ponere, quam se majore censu annuo praegravare, quippe cum nec tum annuam pensionem soluere sufficerent, adeo praeteritis dispendiis et hostium incursionibus frequentibus attenuati erant, Contigit autem ut quidam ex iis qui huic incendio interfuerant a zuollensium stipendiariis comprehenderentur, Miserunt ergo ad hasselt petentes ut copiam sue commissionis ab episcopo illis destinarent, ut scire possent an ex commissione episcopi monasterium incendissent, an ex propria malicia egissent. Quod si docere possent episcopum hujusmodi commissionem illis dedisse, vellent eos more suo, tamquam legittimos sui principes clientes pro unius mensis mercede dimittere, Sin autem hoc probare nequirent intenderent de ipsis tamquam de publicis incendiariis supplicium sumere, Cumque milites zuollensium hec capitaneo militum hasselentium scripsissent, nec testimonum sufficiens remitterent Hasselenses tunc denique postquam eos ad tempus detenuerant sufficiens excusationis illorum testimonium postulantes nec impetrantes,

(valde quippe libenter illos dimissisent liberos, si quo modo excusabiles ostendere valuissent) judicantes illos tanquam malefactores in rotas egerunt, ponentes eos non longe a loco quem suo temerauerant incendio, Ob id itaque hasselenses animo efferati in fratres et laijcos monasterii wijndesemensis, minati tunt totum illud monasterium funditus destruere, bona diripere et ipsos fratres laicosque ubicunque eos deprehendere valuerint trucidare, Impie siquidem jactabant eos occasionem neci eorum qui rotati erant, dedisse, Sic in periculis auxietatibusque continuis positi fratres cum laijcis, cotidie superuenturos metuebant aduersarios et se perdituros Prior venerabilis hoc metu percitus nequaquam ausus est in suo pernoctare monasterio sed more exulantis vagabatur hincinde incertus, fratres quoque tanquam desolati in suo obambulantes nidulo cotidie superuenturum accipitrem ac eos deuoraturum timidi exspectabant, Sicsic monasterium illud egregium multorum quondam patrum religiosorumque refugium, in quo jam per multos annos generale capitulum seruatum fuerat annis singulis, ex cujus etiam gremio multi viri virtutum prodierant, quodque multorum cenobiorum et bonarum congregationum fundatores rectoresque genuerat, et semper toti huic terre longeque positisque prouinciis charum ac venerabile fuerat, jam deo irato prope desolatum ac jamjamque funditus eruendum nutabat, Conspiraueruntque adversus illud qui id merito vacillans sustentare debuerant, Sed sperandum est quod ille qui contritos corde sanare et elisos erigere, nec non dispersiones israhelis congregare dicitur, tandem euigilabit ac imperabit mari et ventis, ut tandem tranquillitas fiat, ne penitus desoletur mater illa multorum monasteriorum, inclita videlicet domus de Wijndeshem, Constantes igitur estote fratres videbitur in brevi auxilium domini super vos, sublatum exactorem, et dispersos eos [245] qui vos disperdere comminabantur. Amen. fiat fiat.

De fraternitate nostra concessa comiti de Benthem.

Comitem illum cum in quibusdam negociis necessarium nobis perspiceremus, nec non nostre domui satis inclinatum per indicia certa experti essemus, sategimus etiam ipsi in quibus potuimus gerere morem, Unde etiam aliquoties ab ipso requisiti cum fuissemus aliquod pecus donare illi de nostris gregibus libenter assensimus, Et insuper ut ipsum nobis firmius adstringeremus unanimi consensu, nostre illi fraternitatis, nostro more donavimus communionem maxime cum ipsum tali donatione plurimum affici et gratulari certa relatione comperissemus cet.

De procuratorio in dauantriam misso.

Circa illud tempus, elegimus in dauantria certos procuratores sc. magistrum Jacobum Leugel, Wilhelmum Lippinck et quosdam alios qui ibidem in judicio nostrarum causarum emergentium procuratores existerent factoque legitime procuratorio et electis legitime ipsis, idem procuratorium illis davantriam transmisi anno videlicet xxiii.

De praedio larinck in hammone.

In praedio supradicto diu steterat valde vilis domus, quae jamjam casum minabatur, periculosumque erat inhabitare eam, Negligentia procuratoris atque colonorum adeo ruinosa effecta fuerat domus ista, Anno autem praesenti, cum jam prae bellis continuis nouas erigere structuras, quodammodo res plena fatuitatis videretur, nihilominus necessitate compulsi, aggressi sumus nouam in praedio supradicto domum erigere, et ne forte procurator nimium grauaretur, vendidimus arbores quercinas in confinibus agrorum praedii istius stantes, et sic procuratori subuentum est pecuniis, nam xxii florenos philippi de lignis istis recepit, agri quoque per hoc quod arbores excise sunt fertiliores reddentur cet.

De divisionibus ad tempus ob bella intermissis.

Vix est credibile quanta dispendia occasione belli ultra spem durantis sustinuimus, Et cum sint redditus nostri tenues satis, non potuimus nostris bonis omnia necessaria comparare, sed plus pecuniarum nostra cotidiana dispendia requirebant quam annui redditus suppeditare valebant. Accessit ad hoc id mali quod annue pensiones nequaquam nobis persoluebantur, dum quilibet exaninitus debita solvere nequiret. [246] Itaque res nobiscum in arto posita erat, locum hunc deserere atque ab invicem separari et si quibusdam hoc persuasum videretur, e diverso hiis quibus mens sanior et qui prudenti auspicio rerum exitus metiri noverant, omnino id displicebat. Siquidem ex tali dispersione pericula multa, vix unquam iterum expianda posse evenire diuinabant, prout expertum est in quibusdam monasteriis. Ex omni igitur parte imminebat periculum, separari siquidem (uti praelibatum est) paucissimi consulebant, Atuero si remanere satius duceretur, necessarium tum foret vel tenuem victum potumque ac cetera humanis usibus per necessaria habere, Et quum personas multas habuimus, plurimis eciam rebus opus habuimus. Preterea cotidie a satellitum turmis hospitum quoque et pauperum quorum non minima tum pars oberrabat quaerendi victus gratia quasi continue gravabamur, qui nos rebus necessariis abundare credentes, eo quod non dispersi propter inopiam fuimus, molestias vix credibiles intulerunt. Unanimi igitur consensu conclusimus diuisiones a Rodolpho de beueruoirde ordinatas ad tempus hiis necessitatibus deputare, cum non sufficerent res nostre omnia ista dispendia praescripta, cum nostre salutis intuitu et victu cotidiano tenui et necessario tolerare, In oitmarsen tamen statutam divisionem propter scandalum populi vitandum, more antiquo seruare deliberauimus cet.

Quomodo gelrenses ex lage castro dampna intulere nobis.

Dies dilabebantur et anni, nec rediit diu expetita, gemitibus quoque ac suspiriis opperessorum sepius efflagitata pax, immo in dies magis magisque super hanc miseram terram, excitata nostris proh dolor peccatis, plaga domini deseuiebat, mala quoque nimis multiplicabantur in terra, Reuera quam grandia piacula grandia requirant crimina, hiisce nostris plane didicimus peccatis. Tractatus quidam concordie et instabilis pacis, studio partium factus erat inter ducem gelrie, ejusque adhaerentes, et praecipuas ciuitates dijocesis transijselanas, quo cautum erat inter cetera, ne dux vel sui complices aliqua grauamina seu exactiones extraordinarias plebibus dijocesanis imponeret aut infligi permitteret, Item quod nulla interim fortalicia aut oppida invaderet, permitteretque gentem universam tranquille sua opera exercere Aliaque prae plura hocce tractatu comprehensa sunt, que ut inuiolabiliter seruarentur certis firmisque sunt adstipulationibus roborata, Verum quum parum fidebant duci oppida minora vid. Hasselt, Oldenzael, et Steenwijck, cum suis complicibus etsi praedicto tractatui non multum contradicebant retinebant tamen suis in locis certos satellites sub stipendiis certis, quatenus haberent firmamentum quo se contra ducis insultus improvisos tutare valerent, si forte tale quid juxta morem suum praeter tractatus conventionem attentare praesumsissent, Et cum possint difficulter hujusmodi milites [247] ab hujusmodi invasionibus compesci. fiebat ut nonnunquam contra tractatum leuiter peccarent, At vero gelrenses frequenter et quasi licite (contra ea quae tractatu supradicto ne fierent praecauta fuere) agitabant, ita ut nec reprehendi de non seruato pacto paterentur, immo tractata omnia ad suum libitum interpretabantur, Oriuntur ita utrimque querele dum partibus dampna hinc inde inferun-

tur, Ipse quoque dux hiis efferatus querelis praeter compositionem factam, Lage castrum expuguat, tentatque oldensael obsidione facta in suum jus assiscere, Sed minine illi cessit ad uotum, Preter spem quippe omnium obsidio soluitur, et quo nescio metu dissoluti inimici, incensis ex more casulis suis, tormentis quoque ac machinis, quibus oppidum oppugnare venerant clanculo sublatis, noctu diffugerunt, equitatus pars cum suo duce (qui personaliter affuit et lage castrum contemplatus est) ad terram gelrensem, altera equitatus pars cum peditibus et sarcinis atque tormentis versus zuollis festinabundi remearunt, murmurantibus (ut fama fuit) satellitibus quod cum dedecore ac sine stipendiis meritis sic cogerentur obsidionem ceptam deserere, Hac igitur (ut ipsi aiebant) perfidia commoti sunt ciues oppidorum illorum sc oldensael hasselt et steenwijck et a nouo militibus accersitis tum gelrensibus quam suollensibus, nullo tractatus habito respectu, quicquid mali infligere potuerunt, perficere studuerunt. Adeoque ceruicibus nostrum imminebant ut ne unus quidem e ciuibus zuolla prodire auderet. Ipsi quoque rustici metu oldenzalensium satellitum, de terra gelrensi ad dauantriam res suas (uti jam ceperant) aduehere minime audebant, Considerans hec dauantria ciuitas libenter hujusmodi pacis detrimenta eluere voluisset, Unde missis ad Oldenzaell litteris hortabatur ut tractatui consentirent, sed nil hujusmodi conatu obtentum est, Siquidem hii penes quos tocius summa negotii constituta fuit in oldenzael, jactabant sese a cesarea majestate missos, nec posse aliquem cum hostibus tractatum inire Sicque infestum negotium, bellumque iterum inter partes revixit Dauantrienses nihilominus suorum ciuium saluti caute prouidere cupientes adheserunt pro viribus tractatui facto, attendentes quod episcopus opem terre dissimularet, nec burgundionum multum fidebant promissionibus sepius decepti ab eis, Itemque cum dux impedire posset nequid illis navibus quadri-

gisue apportaretur, ne forte hujusmodi necessitate constringerentur, assenserunt hiis quae a duce proponebantur, Prudenter nimirum pro temporis malicia dissimulantes, donec deo placeret auxilium mittere Nempe annis superioribus quanta ciuitati sue incommoda bella peperissent [248] non ignorabant, Ideoque ne pejus malum inciderent, prouide injuriam dissimulabant, prudenterque conditionibus a duce oblatis quamvis frivolis assentiebant, temporum malicie defferentes, Et hanc illorum prudentiam plerique laudabant Et merito, Nam dissimulare tempore et loco tristiciam quamcunque, summa prudentia est.

De consulum dauantriensium prudentibus consiliis.

Ex quo de inclita dauantriensium civitate dicere cepi, ejusque consulibus, quae vel experientia, vel certa relatione verorum virorum didici, narrare persequar, Hec igitur ciuitas semper ciuium praestantium, locupletum institorum et prudentum virorum alumpna fuit, Ejus consules justicie tenaces sontes euellere, insontes tueri et praecipue bonorum ac piorum promotores ac defensores esse consueuerunt, adeo ut religiosi quique tutum ad eos refugium haberent, quibus quasi propugnaculum et asilum fuere semper. Hanc quidem ciuitatem, etsi quidam incessere ausi fuerunt, nunquam tamen ulli cedere nouerunt sed fortiter adversariis resistere, et rebelles quoscunque domare praeualuerunt semper, Hec quoque ciuitas inicio belli hujus infaustissimi strenue satis suo assistere principi cepit viriliterque hosti resistere Verum ubi se a suo principe quasi derelictos animadvertunt, mitius cum hoste agere ceperunt, et prudenter quidem, Nam callide dolos eorum considerantes, quorum viribus vane innitebantur, sero tandem suorum ciuium saluti, nec non communi patrie totius commodo consultum .cupiebant. Unde tractatum quemdam cum adversa parte inire consenserunt ad tempus, ne penitus vi-

ribus exhaustis ac foris rure depopulato, intus autem rebus necessariis consumptis, tandem cogerentur necessitate compulsi in hostium jura deuenire, Et quamquam a prudentibus hujuscemodi laudaretur contractus, ab hominibus tamen minus prouidis vituperabatur, passimque ab imperito vulgo vociferabatur, consules gelrensium parti fauere, Hinc etiam in ciuitate sedicio semel pessima exoritur, dum repente, casu quodam amicorum audito, simul omnes iniqui concurrunt et ciuium animis concitatis, domos consulum effringere moliuntur, trucidare volentes consules omnes, Sed protegente illos deo nullum inuenerunt praeter unum quem letaliter vulnerantes tanquam mortuum reliquerunt, Altera die conueniens hec insana ciuium multitudo, consules sine discretione e sua dignitate ejiciunt, alios subordinantes, Que tamen mutatio diu durare non potuit, quum cum neminem alicujus criminis accusare potuerunt tandem a bonis ciuibus omnes in suas pristinas dignitates sunt reuocati, quamquam plerique eorum iunitissime in hoc consenserint cet. [249]

Hanc iidem consules suam injuriam callide dissimulantes, nequid mali deterioris suboriretur, nichilominus omnem pro communi utilitate industriam adhibuere, consulentes obsecrantes socias civitates, quo tractatui pacisque ejus ad breve tempus conditionibus acquiescerent donec auxilium oportunum illis adueniret, ne penitus plebs universa una cum agris exterminaretur, Sed non acquieuere illis oppida minora quamquidem miles in illis praesidiis constitutus cives numero vincebat et sibi consentire persuadebat immo compellebat, Hinc utrimque belli renouatur tumultus, sola dauantria tractatui (quoad potuit) etiam cum sui detrimento adhesit, nempe in futurum prospicere jam didicerat quae prius feruentiore zelo belli onus incauta susceperat, Dampna hinc inde crebrescunt dum non vult alter alteri cedere, Gelrenses hac occasione certa loca muniunt, videlicet Lage et Enschede firmissimis ea loca vallis et arci-

bus sepiendo, quo possent sic oldenzalenses coartare et ne oppido prodire praesumerent, Unde rustici ad ea loca munienda cotidie compelluntur fodere, ligna apportare, ita ut non daretur illis spacium agros colendi, Multas ob id rustici molestias multa dispendia pertulerunt, quum nec agri suo more culti sunt, nec rustica opera impleta, Et si quid de injunctis illis oneribus rustici neglexerint, mox missis satellitibus eorum inobservantiam grauissima mulcta plectere studuerunt, vel pecunie summam indicendo, seu res et pecora auferendo, aut certe miseros captos in ergastula mittendo, undē non nisi maxima pecunia redimi potuerunt. Factum est igitur ut rustici hoc metu perculsi saepe noctibus foris diuagarentur, paucissimis in suo stratu quiescere ausis, Hiis malis pejora succedunt, quum Gelrenses aldensalensium irruptionibus et insolenciis prouocati omnem illis nequiciam retaliare conati sunt, Nam de praediis ciuium et omnium inhabitantium annuam pensionem ipsi leuarunt, pecora abegerunt, colonos captiuarunt, et domos nonnullas incenderunt una cum inuectis segetibus, Canonici et sorores hujusmodi dispendiis conterriti, siquidem illis hujusmodi dampna illata fuerant vix tandem multa pecunia hanc vexationem redimere valuerunt Et certe fuerunt sorores in aldenzael in tempore belli hujus dampna vix resarcibilia experte. Nam intus et foris grauate fuerunt, intus ab amicis, foris ab hostium infestatione, Addidere hiis malis gelrenses id incommodum quod praeter omnium spem nimiis gentem miseram exactionibus grauarent, At nostri trajectenses spem in burgundionum auxilio vane reponentes, diu hiisce malis urgebantur, Et mirum in modum in illis confidebant a quibus se tocies illusos cernebant, Copie tamen burgundionum frisie occidentalis certas munitiones expugnabant et ad nos quoque defensandos venture nunciabantur, sed nimie differebantur. Interea tota fere patria hujusmodi vexationibus supradictis exterminabatur. [250]

De miserabili excidio oppidi Steenwijck.

Oppidum illud cum alias viriliter hostium insultui restitisset, hoc anno, quo nescio occulto dei judicio, in hostium deuenit manus Siquidem oppugnantibus burgundionibus arcem quamdam in frisia dictam Sloten, steenvicenses plus forte quam debuerant in burgundionum victoria confidentes, suorum hostium insidias paruipendentes minus praecaverunt, Et quamquam diligenter ab amicis, (ut sibi praevidèrent) praemoniti fuerant, non tamen profuit hec illis auisatio, sed obfuit magis, quippe qui eo sunt magis culpandi, quo sua pericula etsi praemonitis praeuidere renuerunt, Sed sua quemque fata manent, nec potest euitari quod diuina voluntas cuique euenire praeuiderit, Itaque milites quidam ab isto oppido, qua nescio occasione ejecti, junxerunt se quibusdam aliis oppido praefato ciuibusque illius infensis, Hii conjuratione facta, promiserunt se oppidum illud in vindictam suarum injuriarum tradituros, Unde nocte quadam diem sue dedicationis sequente, tacite ad muros per fossam ubi eam permeabilem nouerant accesserunt, explorantes si vigiles quique in suis persisterent custodiis, sive vigilarent an alto sompno depressi essent. Suspicabantur etenim quod post nimiam ingurgitationem (qua se in dedicatione, more suo ingurgitauerant) vigilias noctis incautius (sicut euenit) obseruarent, Itaque deprehenso, hii qui muram audacter inuaserant, quod vigiles omnes graui sompno depressi, statuarum adinstar, immobiles perdurarent, signo certo socios ciebant, qui silenter per obstacula quaecunque transeuntes in medium oppidum, nemine id sentiente, peruenerunt, Ubi aliquantisper subsistentes quid agerent deliberabant, Nempe vix tam fortes erant ut se prodere auderent, equitesque suos foris rei euentum praestolantes non valentes introducere. pene redire cogitabant, Tum equites de foris ignem in oppidum jacere ceperunt et subito domus una incensa est. Quo viso, hii

qui irruperant succlamabant more suo Gelre Gelre cet. Excitati hiis clamoribus ciues subitoque incendio conterriti, nudi profugerunt, Pars autem ciuium capta est, trucidati pauci Atuero ubi gelrenses ciues superatos et pro majore parte fuga elapsos cernerent, soluti et ipsi ciuium et satellitum metu, equites in oppidum admiserunt, conatique sunt incendium sedare, sed minime praeualuerunt Adeo enim horribiliter illud incendium incanduit, ut non posset extingui, nisi edibus et ecclesia totaliter consumptis, Maximam tunc in illo oppido vorax flamma perniciem rerum diuersarum fecit, et nisi ignibus substancie ciuium deperissent. praedones illi omnes diuites effecti fuissent. Sic igitur dispersis ciuibus et destructis edificiis gelrenses vacuum oppidum incolere reperunt et in frisonibus qui jam a duce defecerant dampna intentare et inferre minabantur. [251]

De centum et LX florenis adhuc in oldensael allatis militibus.

Ut supra retulimus episcopus nobis indixerat mulctam iiii^c florenorum, quos in oldensael militibus erogandos afferre coacti fuimus. Restitimus quantum potuimus nostram paupertatem allegando et fidelitatem a nobis semper patrie praestitam. Insuper illa dampna quae occasione belli perpessi fuimus recensuimus ut ad misericordiam illos flecteremus, sed nil profuit nobis, Quin eciam supplicationem episcopo missam super hoc negocio, idem episcopus respuit, nec in aliquo nobis mitior esse voluit, immo praecepit summam indictam etiam cum certis minis extorqueri a nobis, Missis itaque semel et iterum capitaneus litteris exegit restantem pecuniam a nobis, Nam tantum ij^c florenos solveramus Cumque ergo diutius differrem semperque litteris tantum et non nummis responderem, irati. res nostras omnes auferre comminati sunt, Quod praecauere cupientes, quatuor illis calices (cum pecuniam promptam

non haberemus) misimus, sed ipsi non contenti hujusmodi calicum et praediorum oblatione, promptam poscebant pecuniam, Conuentus igitur hiis minis percitus, consensit summam exactam pendere, missisque mihi litteris in Suollis, ubi tum eram, peciit ut pecuniam siquam ad annuum censum habere possem, transmitterem Itaque centum florenos a Woltero blawe susceptos misi, quos subprior in oldensael detulit Et insuper LX florenos capitaneo promisimus breui daturos Sicque iii° et x florenos soluimus de summa nobis indicta, et quitanciam a drossato twenthie recepi. Restant autem nonaginta adhuc soluendi de summa supradicta floreni. Porro non potui percipere quod sic etiam alia monasteria grauarent quo modo nos grauauerunt, quum nos plus ceteris timidi quicquid exigunt a nobis pendimus et bona nostra supra modum grauari patimur, et tandem quomodo inde emergamus non inueniemus, Et notandum quod litteras conuentus mihi in suollis missas priori de bethleem et aliis ostendi, protestans quod non possem conuentui persuadere quin pecuniam omnem exactam metu perculsi soluere vellent, et quod bona nostra jam sine capituli licentia ultra modum grauaremus, ita ut nisi dominus specialiter prouideret, alioquin per rerum necessariarum penuriam cogeremur ab inuicem separari, Et certe episcopus nulla ergo nos miseratione unquam posse flecti scitur. Insuper exactionum pecuniarum, quam diu in oldensael milites in stipendiis sunt constituti nullus erit modus, terminus nullus, Et quidem verendum est, si gelrenses perceperint de pecuniis quas militibus in oldensael tulimus, ipsi nos plus ceteris molestabunt, Ecce talis fuit noster status anno illi praesenti scilicet xxiii circa Michaelis Et non solum hostis dampna intulit, sed et in mastebroick ob derelictum aggerem dampna nobis imminebant vix nostro eluenda tempore. [252]

De junioribus nostris ad ordines missis.

Fratres nostri Johannes goer, Albertus Suollis, Bernar-

dus delden et Gerardus goer, cum jam tempus aduenisset, ut ordinari debuissent, hii in presbiteros et isti in dijaconos, de communi fratrum consensu, misi eos anno isto circa Exaltationem sancte crucis ad ciuitatem monasteriensem, ut ibidem sacris initiarentur quum versus trajectum ob hostium importunitatem commode pergere non poterant, Dedi autem eis socium subpriorem, qui eos, utpote juvenes, deducere ac reducere tute posset Porro reuersi quinque florenos philippi in itinere expenderant, quum chare illic omnia venibant, ita ut singuli pro singulis prandiis duos stufferos brabantie pendere cogerentur, Et certe si ad trajectum profecti fuissent, minori iter illud viatico transegissent, quamquam duplo longius distet a nobis trajectum quam monasteriensis ciuitas.

De elocatione praedii nostri Santhues.

Coloni nostri Arnoldus ten Zanthues et Bertha uxor ejus cum jam annis plurimis praedium suprascriptum coluissent, fuissentque in suo genere satis semper locupletes. attendentes temporum iniquitatem, quum propter bella praesentia et varias rerum mutationes, itemque propter frequentes exactiones et grauamina importabilia quae cotidie ruricolis sine misericordia imponebantur, praedium diutius colere non possent nec seruitia quae poscebantur a diversis (utpote jam senio affecti) commode exequi, ultro ad nos venientes precabantur, quatenus uni filiorum suorum praedium illud locaremus Et cum non esset alius aptior, egbertum filium suum nobis praesentarunt, Nos vero ad tempus rem distulimus, quum idem egbertus impetebatur a gesa geerdink, quia eam desponsare promisisset, nec consentire illi voluimus quousque ab illius impetitione absolutus esset Demum cum certis indiciis se liberum ab hujusmodi impetitione demonstrasset extunc in illum consensimus ut praedium illud cum certis conditionibus a nobis reciperet locatum. Itaque statuto die conuenientes

sub hiis conditionibus praedium eidem locauimus Primum quod secundum omnes conuentiones priores praedium colet, hoc praecauto quod de omni gravamine, occasione bellorum praedio imposito tempore patris sui, ipse rationem reddet, Pro conductione xxx florenos ponderis procuratori soluet et uxor ejus filia nibboldinc sine omni nostro dampno, ab ea qua detinebatur servitute liberata, nobis seruilis erit cum filiis, excepto primogenito, qui ante conductionem praedii natus fuit. Praeterea unum ex liberis suis habebit liberum quem eliget juxta tenorem litterae quam ei super hujusmodi contractu ex more tradidimus. Acta sunt hec anno xxiii circa festum michaelis cet. [253]

De libertatione Lamberti ten Santhues.

Ea tempestate Lambertus filius Arnoldi ten Santhues cupiens esse liber ab ea servitutis nota qua nostro conuentui adstrictus fuit quatenus sic se quorsum luberet, absque ullius contradictione vertere posset, humiliter nos adiit petens ut pro pecunia portabili eum manumittere vellemus, detuli rem ad conventum ubi dum (ut fieri solet) diuersi diuersa consulerent, in hoc tandem conuenimus ut ipsum accepta rationabili pecunie quantitate a libertatis nota absolueremus, Itaque ad instanciam patris et matris de almelo, quos idem lambertus ut pro illo intercederent aduexerat, manumissus est a nobis pro undecim florenis de pondere, quos tribus vicibus (ne gravatum se quereretur) soluere promissus est, videlicet terminis a se plus duobus mensibus distantibus.

De quadam piscaria et prato in entheren venditis.

In Entheren porcio quaedam terre pascualis, praedio nostro Olthoff sorte obtigerat eo tempore quo per totam twenthiam terre diuidebantur, quatenus sic pecunie exinde conflari possent, quibus dampna illata propter bellum gel-

rense, tempore frederici de Baden resarciri possent. debitaque contracta persolui, Huic nostre portioni Adrianus de rede vicinam suscepit et ipse portionem, Porro pater Johannes trajecti tunc prior cum Adriano conuenit et suam portionem comparans, nostre conjunxit, factaque est exinde pascua, Verum cum non possemus eam ita sepire, quin pecora aliena ingrederentur et gramina depascerent, proposuimus eam alicui diuendere, Diu perscrutato emtore, tandem obtulit se unus qui eam emere velle dicebat, sed non tanti, quantum nos exigebamus, Siquidem centum florenos exigebamus quum pro porcione Adriani de rede pater Johannes quinquaginta dederat et nostra pars parti Adriani equiualebat, Cumque diutius rem protraheremus, qui eam tanti emeret repertus est nullus, Interim amici consulebant ut venderemus, cum non possemus utiliter ea frui terra: Tum subito unus comparuit qui eam potiam emere velle diceret ac centum florenos ponderis pro ea reddere nobis, dummodo piscinam paruam ad praedium olthoff respicientem et pertinentem eidem contradere vellemus. At nos diligenter re inquisita, cum ab amicis didiscemus parui quidem eam piscinam referre, praedio maneret nec ne, pascuam illam una cum supradicta piscaria viro illo vendidimus unanimi omnium fratrum consensu pro centum florenis ponderis vel illorum annuo censu donec redimat Acta sunt hec anno praesenti feria sexta ante Victoris et sociorum ejus. [254]

Incidentia.

Anno praesenti circa exaltationem sancte crucis mortuus est Adrianus papa, qui de trajecto interiori oriundus fuit, Hic etsi cum omnium alemannorum, in summum pontificem votis et exultatione promotus esset, innumera quoque teutonibus suis bona facturus crederetur, nil tamen egit toto tempore papatus sui, quo clarior inter suos redderetur, forte infelicium temporum malicia, quum adeo, ubique

terrarum, res humane in pejus erant inclinate et cuncta deuastabantur et confundebantur sub sole, ut a plerisque hominibus antichristus natus putaretur et finis mundi instare.

Eadem tempestate quidam Lutheriani in Brabantia cum compellerentur articulos quosdam Lutheriane (ut ferunt) hereseos, ad quorumdam magistrorum theologie inquisitionem, abnegare, et nollent, audacter ignem sibi paratum tolerarunt. Comsumptique ab igne, a quibusdam ferebantur injuste enecati, protestantibus illorum fidem mere catholicam exstitisse, Nonnulli e diuerso pessimos eos, pessimi sui magistri, martini lutheri heretici discipulos ignibus dignissimos proclamarunt Et certe id temporis ecclesie status valde ubique nutabat, dum idem martinus in summum pontificem et illius membra totumque clerum, et praecipue religiosos, lingua armata bicipiti, doctaque manu et ingenio vix humano, universum cetum ecclesiasticum reddidit plebibus exosum, Nam in plerisque locis monasteria funditus eruebantur, monachi monachas in legittimas ducebant uxores, sacerdotes a sorte domini transeuntes laijcali se vite dedebant, ritus ecclesiastici comtempnebantur, et multa alia quae usque id temporis prorsus illicita fuerant, licita fiebant, Que omnia an praedicti lutheri voluntate ac suasione facta sint, an quorundam peruersorum, doctrinas sanas pervertentium et ad sua mala desideria trahentium malitia, ignoro, maxime cum idem Lutherus (multorum proborum virorum judicio) plurima sane fidei documenta dederit et scripserit, Unde ego de tali viro sinistrum aliquid judicare minime praesumo. sed examini ipsum divine equitatis reseruo, hoc tamen lectorem precor, ut pro tanto viro preces fundat altissimo quatenus illum, si quidem in errore constitutus est, revocet, sin autem vera docet et scribit, seruet illum a lingua injusta et dolosa ad multorum utilitatem.

Quidam alius, hoc tempore, claruit vir in brabantia,

dictus erasmus roteradamus, vir certe eruditus et facundie tulliane, Hic novum testamentum transtulit, et paraphrases quasdam fecit, per quas multo intelligibiliorem sacram scripturam reddidit, simplicioribus sane per hunc suum laborem utiliter consulens. Rediitque jam tum nouus inter universos fervor legendi noui testamenti, ita ut et juuenes quique in manibus gestarent codices hanc nouam editionem continentes ac certatim legerent. [255]

Hoc anno cum nullas glandes creuisse in quercubus autumaremus, miraculose quodammodo factum est ut in plerisque locis twenthie contra spem omnium, multi porcorum greges hujuscemodi fructibus impinguarentur. Nam nos ultra quinquaginta porcos glandium pabulo tam in nostro orto quam in communi marka, saginatos, mactauimus, In lutta quoque copia glandium fuit, quibus tamen heredes non fuere participes ob belli necessitatem, Preter supradictos porcos nos circa xxx alios seminibus saginauimus, quum propter hospitum cotidie aduentantium importunitatem et proprie familie magnitudinem plurima consumpsimus. Et cum anno praeterito etiam porcos numerosos nostro usui destinassemus, nihilominus tamen diu anno isto sine lardo fuimus, quum satellites turmatim irrumpentes non patiebantur cibos apud nos diu durare. O tempora pristinis valde inequalia, quod enim praedecessores nostri cum labore congregauerant, totum jam cogebamur in hujusmodi necessitates profundere cet.

Boues hoc anno etsi plures mactauimus, quum tamen apud nos in pascuis sterilibus per estatem pascuati fuerunt, tenues et macilenti permanserunt, Unde nec multam coquine nostre opem reddiderunt Et qui soliti fuimus de bobus nostris annue aruinam sufficientem pro candelis colligere, vix jam quartam partem colligere valuimus. Nec memini me unquam in ista domo similis maciei boues mactatos vidisse At hec nobis dispendia, peperit istius temporis condicio misera, vel verius nostra id causauerunt peccamina cet.

Anno isto sex boues nobis in suis pascuis gratis seruauere sorores de Arnhem, nostre miserie condolentes qui tamen etiam valde tenues permanserunt. Hos davantrie in domo sororum bueskenshues propter hostium timorem mactauimus, quorum intestina sorores ille diligentissime apparata nobis cum reliquis carnibus remiserunt cet.

De ovibus nostris.

Vere justus dominus, et omnes vie ejus juste Cum in multis dampnificaremur annis istis, propter bellum diuturnum eciam addidit dominus nostris miseriis id mali, ut oues nostras, quas domi seruabamus, quae nimirum satis valide tum erant fetoseque, plaga percuteret exiciali Morbus siquidem (quem vulgo pocken nominant) inuasit eas tam insperate, ut gregem illum modico ante pulchrum et validum, redderet debilem confractum et pene nobis inutilem, Nam plurimas ea vis morbi exstinxit, partem plurimam debilem reddidit, et quas multo labore sepius ab hostium oculis [256] abigentes abscondimus ne raperent eas nobis, has quo nescio occulto dei judicio, ea vis incommodi abstulit nobis, At nos domini misericordia firmatos hec res nequaquam confregit, sed cum Job cecirinus Si bona suscede manu domini cet. Sit nomen domini benedictum.

De jugeribus in mastebroick deperditis.

Non contentus hiis malis dominus addidit probare nos dampnis multo majoribus, tentaturus forte nostram paciencian, quam si probabilem invenerit absque dubio, dupla restituet quae simpla nobis auferri passus est. Campum in mastebroick egregium possidebamus, jam annis plus octoginta duobus. In hoc annis singulis, optimos quosque boum pascebamus et cum esset illius campi gleba pinguissima, gramina generabat feracissima quorum pastu boues crassi et pinguibus repleti adipibus euadebant, Icunc

campum quinque continentem jugera, quasi pro optimis bonis totius nostri conuentus habuimus, ejus nos possessione beatos censentes, Et vere sic erat, In sterili quippe fundo habitantes, nisi alibi pro ouibus bobusque saginandis feratiores campos haberemus, certe miseri essemus, At nunc anno isto occasione cujusdam aggeris derelicti est campus iste nobis sublatus et aggeri derelicto adjudicatus juxta consuetudinem juris facti de hujusmodi aggeribus derelictis, Ego autem tribus vicibus in Zuollis fui propter hanc causam, sollicitans apud certos amicos si quo modo spes aliqua retinendi campum nobis arrideret sed nil obtinere valui. Etiam illud infortunium occasione bellorum euenit quum si bella non obstitissent, aggeres vel non fuissent confracti vel tempestiue reformati. Sed nihil fit sine causa certa cet.

De primiciis Johannis Goer et Alberti Zuollis.

Anno isto in die Crispini celebrauit Johannes Goer primicias suas Nullusque amicorum ejus interfuit festiuitati huic, nisi pater et mater de Almelo, qui ei circa i florenum obtulerunt ob gratiam amite sue defuncte, Ipse autem Johannes ex commissione matris sue obtulit conuentui j amam boni vini, j modium tritici et pullos assos xx, unde tam fratres quam laijci sufficienter sunt epulati cet. Valor pecuniarum oblatarum in hiis primiciis, ij floreni. [257]

Albertus vero in die Sijmonis et Jude Apostolorum suas primicias celebrauit, tantumdemque vini, tritici ac pullorum fratribus ad prandium propinauit sicut fecerat socius ejus, Preterea et pisces aliquot in prandio fratribus providit quum feria quarta erat dum primicias celebraret et unam tonnam cereuisiae crassioris, Porro altera die pullos assatos habuerunt, quem diem ob gratiam ejus bina refectione insignivi Ejus quoque primiciis interfuit pater *de Almelo* cum matre, pastor de *Wersloe* et dominus *Bernardus de tubbergen* qui ei obtulerunt ei singuli unum hornensem,

De amicis vero ejus nemo affuit, cum non foret tutum zuollensibus huc venire propter bellum. Verum pater ejus humiliter peciit sibi mitti filium suum zuollis, quum illic cum amicis intenderet abunde perficere quod hic omissum esset. Itaque missus illuc cum procuratore rediit secum deferens valorem decem florenorum philippi quos amici illius ibidem ei obtulerant missam cantanti.

De colloquio circa Omnium Sanctorum habito.

In die sancti Willebrordi colloquium ex more seruauimus nos quibus hoc a statutis injungitur, In quo discusso diligenter domus nostre statu, pro communi bono ac discipline conservatione, hec sequentia sunt ventilata atque ab universis observanda, ordinata ac declarata.

Fratres pergamenum tempore estivo apparantes nulli pelles aliquas praeparent quas tanquam proprias retineant, sine certa praesidentis licentia Nullus de cetero alcui extraneo aliquid scribat, pingat aut faciat sine licentia speciali praesidentis, nec librarius tale quid alicui concedat ut gratis aliquid operis alicui operetur nisi tantum praesidens.

Singuli fratres mensibus singulis ostendere debent librario, quid operis in cella perfecerint, aut cur non sint operati humiliter se excusabunt.

Subprior singulis mensibus fratrum maxime juniorum cellas perlustret vestigando qualia habeant studia et quid illic boni agant.

Vitentur nimii excursus ex choro tempore horarum. Item cito redeant qui egrediuntur, Item sub horis nullus librariam aliquid lecturus ingrediatur.

Item post completorium similiter vitent illuc intrare cet. Item in cantu et lectione horarum serventur pause et debita mensura.

Item silicentium seruetur destrictius locis et temporibus deputatis.

Ut fratres sint uniformes in ritu celebrandi injungitur omnibus ut ordinarium diligenter inspiciant et secundum eum se habeant cet.

Item qui non celebrant sub primis in choro remaneant sub matutinis, ad tertiam tempestiue veniant cum ceteris cet. [258]

Item ex quo aliqui, licet frequenter ammoniti, nolunt tempestiue candelas extinguere tempore vespertino, idcirco injungitur omnibus sub pena inobedientiae ut ante septimam candelam extinguant, nisi certa necessitas aliud facere coëgerit, quam eciam necessitatem humiliter priori intimabunt postea.

Item cum non habeamus jam sufficientem pro faciendis candelis pinguedinem idcirco quilibet lampade utatur in cella, aut frugaliter utatur candelis, ac ceteris quoque necessariis rebus quum ubique jam dispendia patimur.

Item Nullus candelas ex aliquo loco accipiat ullo modo pro suo usu sed petat eas a fratre cui id operis injungetur ut singulis candelas despiciat ad necessitatem.

Item fratres qui sub primis celebrant, non egrediantur cum ceteris ex matutinis cum non sunt celebraturi.

Item fratres in habitu chorali non diu remaneant finitis horis, nec sic vestiti diu locutiones protrahant sed exuant et vestes custodiant.

Item fratres moderentur ne nimis petant licencias diuagandi per ortum.

Item Non sint molesti laijcis petendo ab eis aliquid quod est illis prohibitum.

Item sint honesti et exemplares ad laijcos atque charitatiui semper.

Item sint invicem benigni et misericordes, compatientes fraternitatis amatores modesti, humiles, non mordentes inuicem neque inuidentes cet.

Item revoco omnes licentias datas super conservatione rerum et clenodicorum extraneorum cet et deferantur

omnia ad certum locum cum inscriptionibus singulorum, ut sciatur quid cuique pertineat.

Item Revoco eciam si quam alicui licenciam dederim emendi vel vendendi aliquid pro amicis suis, siue emonendi alicujus debita cet quum hoc nulli fratrum licitum esse probatur cet.

Item Revoco licencias si quas dedi alicui ingrediendi cellas fratrum quod si quis indigeat, licenciam renouet causam sufficientem allegando.

Item Nullus laijcus diebus festis foras emittatur a quoquam nisi tantum a priore aut procuratore.

Item conclusimus insuper laijcum illum Gerardum de prope Alten natum acceptare eo quod talibus personis maxime opus habuimus cet.

Item fratres cum acceperint licenciam eundi ad officinas ante studium semper ad cellas redeant, alias tanquam inobedientes habebuntur.

Similiter cum fuerint in domo feminarum sive in camera hospitum apud hospites quum nunquam diutius licenciam in communi dono cet. [259]

Ut cenobium in wersloe proprio deperiit igne.

Ipsa divinitas quodammodo rebus trajectensium inimica videbatur, tempestate ista atque in omnium nostrum exicium ipsa quodammodo elementa universa visa sunt conspirasse, Siquidem ut nemo non exterminaretur in terra illa, siqui forte vel hostium pietate vel alio quolibet fortune casu indempnes relinquerentur, in hos ipsa elementa (ne non destruerentur) deseuiebant Hinc factum est ut dum moniales de Wersloe fauore hostium quasi tute sederent ceteris ubique molestias intolerabiles ac dampna perpetientibus, ab inimicis, qui ipsis et earum colonis fauorabiles erant ac clementes, atque a satellitum inuasionibus frequenter defensabant, ipsi rustici et vicini quique immo multi

ex remotioribus oppidulis vicis et locis, res suas certatim illuc inferebant tanquam ad tutissimum locum, ut eas illic servarent intactas ab hostibus, quas nequaquam penes se retinere praesumebant propter crebras hostium irruptiones, Multa itaque diuersarum rerum supellex monasterio illi clam illata tanquam in asilo quodam illic servabatur, dum nullas ab hostibus irruptiones paterentur sed quodammodo secure residerent, Sed qui hominum potuere vitare incursus nequaquam dei judicium euadere valuerunt, Etenim cum esset domus illa diviciis hominum metu hostium illatis differta, casu accidit ut in die martini in hijeme dum virgo quaedam ignem incautius observaret, domus illius incenderetur, Cumque tardius cetere id virgines percepissent adeo incendium inualuit ut non posset deprimi sed totum edificium una cum ecclesia forax flamma consumpsit, paucis quidem casulis ab igne defensis, Substancie igitur illuc illate et ab hostium importunitatibus subtracte, ibidem ab igne sunt deuorate. Ipse quoque pastor qui improbam satellitum inuasionem declinans illic inter moniales demoratus erat ad tempus, jam latibulo suo conflagrato cogebatur inuitus domum suam repetere hostiumque inuasionibus exponi cet. Nos vero altera die illis cereuisiam, panes aliaque necessaria prout potuimus adueximus illorum inopie consulentes.

De variis illius temporis eventibus.

Copie burgundionum circa id temporis omnem frisiam orientalem, expugnatis gelrensium fortaliciis, in suam receperunt ditionem, Nihilque illic duci reliquum remansit sed ejus jugum frisones suis excussere ceruicibus grauius toleraturi, Ipsi quoque qui steenwijck inuaserant solo metu burgundensium territi, diffugere oppido desolato derelicto, Quod ex tunc ciues paulatim restaurare ceperunt. Itaque amissis dux gelrie singulis frisie municipiis, solam groningam languide tamen retinebat.

[260] At vero oldensalenses tale facinus perpetrare perrexerunt Cognito enim quod de enschede pedites uniuersi recesserant. conglobati in unum parochiam de lochem inuaserunt et infinitam pecorum illinc abegerunt multitudinem rusticos insuper multos captivos deducentes, a quibus circa septingentos florenos extorserunt. Improuisi quippe superuenientes illis, omnes fere in suis comprehenderunt tuguriis.

Cumque prospero satis successu partem parochie lochemensis expugnassent nec resistenciam aliquam sensissent iterum alia vice alteram ejus parochie plagam inuaserunt, ubi eciam magnam pecorum vim rapnerunt, nec non pauperes quosdam viros ceperunt, quos eciam sic captos in nostram ecclesiam duxerunt sub missa et iterum ea finita ejecerunt nullam emunitati loci reuerentiam habentes. Repletisque suis ventribus nostro cibo, ad oldensael cum praeda triumphando remearunt, Porro in hiis duabus expeditionibus tres aut quatuor domus exusserunt. quo territos compellerent pecunia se ab hoste (ut moris est) redimere, Porro dum oldensalenses secunda vice ad parochiam lochemensem depraedaturi miseros perrexerant, contigit interim aliquot pedites gelrensium ex enschede prodire, qui putantes oppidum oldensalense vacuum relictum tentabant si illic facinus aliquod egregium perpetrare fortuna prosperante, quiuissent, Occulentes siquidem se in fossis ac frutectis operiebantur clam portarum apertionem ciuiumque egressus ut sic vel ciuitatem subita irruptione inuaderent aut certe egredientes caperent Verum fefellit eos vana spes, nam a speculatore ac custodibus deprehensi, illinc fugere sunt compulsi, Quin eciam tam equites et pedites, quam cives animose simul egressi, fugientes persecuti sunt quousque illos intra sese concluserunt At gelrenses videntes se ab hostibus circumseptos, facta acie ceperunt se viriliter defendere, Sed oldensales numero et animo praepollentes. omnes illos ceperunt nonnullis inter-

fectis, atque nexibus constrictos in suum cum gaudio oppidum introduxerunt. Porro de aldensalensibus nemo interfectus est, sed pauci equi destructi fuerunt, Numerus captivorum nonagenta quinque aut circa, Itaque hiis victoriis nostrorum animi aliquantisper respirare coeperunt sperabaturque tum iram dei (quae adversus nos et patriam istam crebris hostium victoriis succensa visa fuerat) sensim ad clementiam counertendam nostramque partem parti inimicorum de cetero fore potiorem Amen.

Circa idem tempus eciam maxime burgondionum copie praeter eas qui frisiam expugnabant, circa trajectum collecte residebant putabanturque ducatum gelrie jamjam inuadere ac fortalicia a duce occupata vel facta in dijocesi vi hostibus eripere, sed impediebantur dissipabantur et ab inuicem separabantur quo nescio id efficiente. [261]

Interea quoque dum frisiam subigerent burgundiones quedam gelrensium copie irrumpentes eam oram hollandie, quae ducatui gelrie proxima est, expugnarunt. infinitam pecorum multitudinem secum abducentes nec non captiuos aliquos inter quos et duos regulares de prope neerdis ac unum secularem sacerdotem una secum capientes vice obsidum, eos in honesta custodia longo tempore detinuerunt, Quod tamen multis displicuit, quod religiosi captiuorum more detinerentur, sed gelrenses factum suum honestare volentes, affirmabant eos non tanquam captivos sed ut obsides, et aliene fidei sponsores in hattem remorari, Et quum prohibiti fuerunt hollandini pactam pendere pecuniam, ideo eciam diutius reservati sunt, verumtamen bene admodum habiti, et in omnibus necessariis abunde prouisi et a domina castri de hattem, ubi servabantur, benigne tractati. Enim vero has in terras burgondie irruptiones ciuitates gelrensis ducatus egre admodum tulerunt, communique edicto vetuerunt ne quid de rapina allata ciuitatibus introferretur, Pacem nempe non bella auebant et ob id pene a suo duce undique vicinos irritante et jurgia

amante cet quidam desciscere cogitabant, Maxime omnium ciuitas nouimagensis quae alias duci fidelissima esse consueuerat, jam tum ab ipso duce offensa nutare et ad alterius domini jussionem spectare ferebatur.

Item inter Ruremundam et Venloe ea quoque tempestate simultas erat eo que nonnunquam res devenit, ut mutuis de cedibus socie civitates conspurcarent cet.

In ducatu cliuensi, embrice ciuitatis incole eciam hoc anno deditione mutua se insignes exhibuere, Facto namque impetu, etiam contra principis sui prohibitionem, consules suos e sua dignitate cum dedecore (quo nescio instigante) ejecerunt, ac contra morem sue gentis alios e plebe elegerunt.

Sed et suollenses qui huc usque prudenter dissidiorum seminaria pro posse vitare studuerant. hisce diebus studio quorundam factiosorum (cum nusquam desint pacis perturbatores) paululum ad dissidia inclinare videbantur, Concitato namque tumultu, quosdam de ciuibus quorum interest consules eligere, qui et ceteris aliquo gradu praesunt ciuibus, suspitionis nota non carentes, ejecerunt, et in locum eorum alios quos noluerunt, praefecerunt. Deinde mutatis portarum omnium seris, ipsi quoque eque atque consules claues de singulis portis seruauerunt discretas ab aliorum clauibus, ita vafre fabricatas (si bene memini) ut non possent soli consules aperire portas, nisi praesentibus clauibus a communitate seruatis. Sane displicuisse duci hanc ciuium seditionem ferunt, callide tamen nequid mali pejoris oriretur dissimulasse fertur, convocatisque ad se quibusdam tum consulibus tum eciam ciuibus suasit, ne deinceps simile quid attentare praesumerent, sed potius concordie operam darent.

Hasselenses quoque dum non lateret eos, suollenses milite externo carere [262] supra modum illos incessebant singulis fere diebus eorum portis incumbentes et suburbana omnia suis frequentibus incursibus reddebant penitus

inhabitabilia ac desolata, Nec ausus fuit quisquam e ciuibus maxime locupletibus longe ab oppido se dare, timore militum Hasselensium vias omnes caute obseruantium si forte aliquem subito cum prehendere potuissent et asportare cet. Sicsic cives quondam incliti sua improvida defectione facti sunt omnibus exosi.

De dissidio inter cives Zwollanos exorto.

Eo tandem res deuenit suollensium ut praecipuos quosdam e ciuibus oppido propellerent, Siquidem cum se cernerent ubique ob suam defectionem haberi contemptui, nec auderent gratia exercende mercancie, seu negociorum necessariorum decidendorum, tum etiam domestice cure sollicitande, oppido prodire suo, itemque attendentes se in arcto positos, dum hinc gelrensium vires (quorum hactenus auxilio heserant) cotidie attenuarentur, Inde burgundionum res prosperarent, volitaretque fama ipsum episcopum cum suis auxiliariis copiis jamjam affuturum et vim illis illaturum, tum sero diutini belli pertesi, pacem affectare ceperunt, Unde audatiores quique ciuium et hii quibus gelrensium nomen semper inuisum fuerat, tale quid perpetrare ausi sunt, Imprimis quidem nonnullos sua dignitate privarunt, ac mox grandiora ausi, ciuium plurium gregibus stipati, minaciter extorserunt portarum claues diligenterque obseruare portas, ne milites gregarii introducerentur, quorum vi sua posset audacice coherceri, studuerunt Deinde si quem forte deprehendissent, hujusmodi suos actus quasi temerarios judicantem, vel reprehendere praesumentem, hunc mox de ciuitate deturbabant fiebatque ut nonnulli consulum et primariorum virorum ejusdem urbis, quibus semper summa tocius negocii ciuitatis credita fuerat, metu hujus factionis perculsi, sponte emigrarent ac cederent furori incondite plebis, At hii qui expulsi fuerant vel sponte exierant, ad hattem declinabant, illud oppidulum sui exilii sedem eligentes, ibique prout talium

mos est modum excogitabant quo possent cum honore ad sua reuocari. Ciues autem hujus dissidii principes non quiescebant, sed tocius mali causam in consules et alios quosdam intorquentes, neminem ex hiis qui foras emissi erant iterum intra sua menia (licet ab ipso duce requisiti et jussi) recipere patiebantur, Qua pertinacia tam dux quam exules perciti, timebantur a prudentioribus eidem oppido et ciuibus mala molituri, Sicsic in ambiguo res suollensium stetit ad tempus quum neque cum suo patrio principe plene confederati erant, nec pacem cum circumjacentibus oppidulis et pagis reformare satagebant, et insuper ducem sua audaci praesumtione lacessere non formidabant Crescebatque vehementer malum dissidii intus et formidabiles jam ipsis consulibus effecti ciues, summam tocius regiminis sibi vindicabant [263] proque suo libitu plebiscita variabant, leges dictabant, et nemini deferentes, etiam in clerum debacchari ausi sunt, ipsos contempta emunitate ecclesiastica ad ea seruicia compellentes, quae nunquam ab ea urbe condita fecerant, Nam fratres nostros in belheem, preter innumera quae illis indies inferebantur, occasione hujus belli tam intus quam foris dispendia, coartare voluerunt ut singulis noctibus certas vigilias obseruarent in ambitu murorum, Ecce quantum mali bella pariunt.

De centum florenis datis testamenti vice conventui.

Virgo quedam in zutphania dicta Dorothea Iserens donauit conventui nostro centum florenos ponderis ad instanciam venerabilis *patris Johannis vos confessoris sororum domus dicte Adamenshues* in zutphania ea videlicet conditione ut sibi ad vitam inde daremus annue v florenos Et ipsa defuncta converterentur praedicti floreni quinque annue in usum panis et vini pro celebrantibus, Porro istos c florenos conuentus deputauit procuratori Henrico

Zuggerode tunc rerenter creato, in subsidium rei necessarie comparande quum tum occasione belli reddibus nostri nostre codiane necessitati minime sufficiebant.

De mutatione procuratoris.

Frater Henricus Suollis cum jam annis ferme quinque officio procurature praefuisset supportatus est ab onere illo, eo quod vir tardioris corporis erat Negotia autem domus tum agilem actiuum et laboris non impatientem maxime requirebant ob varia in dies onera et grauamina tam occasione praesentis belli quam iniquitate temporis irruentia, Et unanimiter electus est in procuratorem frater Henricus Zuggerode, qui inuitissime onus subiit impositum, eo quod vasa cuncta exinanita reperiret, essentque uniuersa in pejus declinantia, maxime cum religiosis, quos quasi licenter quisque audaculus deplumare deglubere et exterminare nitebatur, Tam principes quam plebei tam diuites quam pauperes detestari nos per id temporis ceperunt, soliti nobis negabantur honores, consueta adjutoria tepuerunt, res necessarie per fas atque nefas a nonnullis nobis eripiebantur et res omnes nostre totaliter ad nichilum vergere vise sunt, Unde non fuit tum jucundum procuratoris officio detineri, quum plurimis indigebamus et modica emolumenta habebamus Accessit ad hoc ingens summa pecuniarum quam episcopus et sui a nobis extorserant pro quibus grauem pensionem annue expendebamus Preterea omnia plus solito cariora erant scilicet allec, strumulus, brasium et cetera quorum usu indigebamus. Haec mutatio procuratoris facta est anno xxiii mox post computationem in aduentu domini. [264]

De colloquio seruato in die Innocentium.

Colloquium seruauimus secundum statuta ipso die Innocentium in quo plurima pro communi utilitate ammonita fuere et decreta seruari ab omnibus Item In eodem collo-

quio deposui fratribus necessitatem novi procuratoris quemadmodum indigeret ut ei a conuentu subueniretur eo quod vasa vacua reperisset et continue dispendia plurima pateremur etc. Consensitque benigne conuentus ut ei subueniretur Imprimis centum florenos a Dorothea iseren donatos acciperet in subsidium, Preterea argentum illud quod pro reliquiis sancti Anthonii adornandis collectum fuit dederunt ei Et insuper si foret necesse, ulteriora auxilia pollicebantur. Siquidem sic una conclusimus ex quo sic in nostram depopulationem universus quodammodo mundus conspirasse videbatur, quod prius quam separaremus ab inuicem vellemus omnia vendere et necessaria emere, neminem acceptare et pro futuro domus statu curam omnem in deum jactare, Item in eodem colloquio injunxi Johanni brouwer ut ammonitiones illic factas exciperet et litteris mandaret ad memoriam et noticiam futurorum cet.

De diversis circa id tempus emergentibus casibus.

Anno isto xxiv in mense februario, praedictum ante multos annos aquarum diluuium pauidi exspectabamus, siquidem astrologi praedixerant tunc maximam europe cladem violentia inundantium aquarum imminere adeo ut plerique populi metu hujusmodi perculsi, communes obsecrationes facerent, processiones ordinarent, ut hujusmodi piis officiis dei ira in misericordiam conuerteretur, Quid multa. Licet aquae nimium intumuerint dampnaque in certis locis ingentia intulerint, non tamen diluuium effecerunt, sed mitius, quam sperare ausi fuimus praedicte clades nobis euenere, Hac tempestate agger ijselanus circa mastebroick impetu aquae enormiter scissus fuit, Item durante bello inter imperatorem et regem francie itemque inter ducem gelrie et episcopum trajectensem .impedita fuere nauigia, nec potuerunt haberi ex quae in xl^a^ hu-

manis usibus sunt necessaria scilicet ficus, uva passa, oleum oliurum et similia. In hac XL^a^ propter nimiam olei caritatem, procurator noster oleum oliuarum viride emit, Item nullum piscem vidimus in hac XL^a^ qui dicuntur bulleken, Item communis populus lactiioniis vescebatur ubique, ob defectum ciborum quadragesimalium cet. Eciam hac hijeme pluribus vicibus milites gregarii a duce acciti, debachati sunt in hac twenthia, in oppidulis et pagis omnia esui apta deuorantes, Nos tamen aquarum praesidio tutati fuimus [265] Hijemps anni praesentis non multum frigida fuit sed nimis pluuiosa, Ventique fortes cotidie fuerunt, Siligo in campis infirmis per totam hijemem aquis fuit cooperta, Item Non fuit adeo fortis glacies per totam hijemem ut ligna in palude succidere et euehere valeremus.

Hoc anno soror mea theodorica peperit filium suum primogenitum circa petri ad cathedram, cui nomen patris defuncti imposuit. Soror quoque mea hilla viro nupsit Ambrosio, de prope Nouimagum oriundo, non suasa ab amicis, sed suo proprio ducta sensu, Si bene ei cum viro successerit, nulli amicorum regratiari habebit necesse, sin autem male, nemini poterit imputare nisi sibi. Hac quoque tempestate impii quidam ex lochem prodeuntes, viatores quosque depraedabantur, et ipsis eciam ruricolis nostre diocesis licenter dampna inferebant, nomen autem suo cuneo imposuerant (ut dicerentur) lonnemensroth, Erant ei VI fratres hujus perdite societatis capita, qui filii erant unius mulieris in lochem dicte Fenne Lonnemans, Isti cum suis complicibus, postquam facinora multa gratis perpetrauerant, eo usque occasione sue inpunitatis prosiliebant, ut eciam flagitia vix toleranda perpetrarent, Unde quadam vice conuenientes in dijocesin ut populos ad dauantriam mercatus causa transeuntes despoliarent, praeuenti sunt ab hiis qui in Arkensteijn positi erant, et duo ab eis occisi sunt juxta Bathmen, aliqui capti, inter quos nepotis mei filius bertoldus Smijt etiam captus est, qui contra

voluntatem patris sui hiis impiis se miscuerat Reliqui vero fuga lapsi sunt.

Eadem tempestate burgondionum copie postquam omnem frisiam occidentalem in suum jus, expulsis gelrensium praesidiis receperant, iterum sese circa trajectum receperant, factaque in ducatum gelrie irruptione, nijkarcken inuasere, et villas quasdam exussere At gelrensium dux suas copias omnemque populum in unum congregans, hostes, ne ulterius procederent, concludere statuit, Interim contigit ut quidam e burgundionibus audaciter per veluam palantes pagos quosdam expugnare niterentur, Quibus improuise superuenere milites gelrensium, equites videlicet ducenti aut circa, hii rusticorum parua admodum manu suffulti, ferocibus animis sese in satellites immiserunt, et satellitum multitudinem fuderunt, trucidauerunt et ad nichilum redegerunt, feruntur ultra iiii^c^ tunc occisi, quidam autem capti, plures etiam aquis se immiserunt euadere cupientes et ab ipsis aquis perfocati extincti sunt cet. [266]

Hoc gustu audacie equitum Gelrensium, hostes accepto, cessere ducatui territoriumque invasum succenderunt igni, et circum trajectum se locarunt, ubi juxta morem suum pauperes ruricolas pauperiores effecerunt.

In hac XL^a^ homines ubique oleribus solitis caruere quum in hijeme, nimia aeris inclementia, penitus computruerant, nec noua, frigore impediente, oriebantur, ita ut nos nec semel oleribus in XL^a^ vesceremur.

Circa id temporis eciam suollana ciuitas misera rotabatur sorte, dum tumultuantibus inter se ciuibus, quidam a duce deficere, et ad burgundiones transire suaderent, alii aliud consulerent, Occulteque laborabatur ab hiis, quibus jam gelrensium nomen sordere ceperat, ut episcopi praesidia intra menia reciperentur, Quod ubi innotuit ducis fautoribus, timentes paulatim sese, occulte tamen, ab oppido subtraxere, ne forte praeuenti ab episcopi clientibus, sue defectionis penam luerent, Et ita factum est ut prae-

cipui quique viri foris exularent, Horum tamen dux sortem miseratus, missis legatis praecepit ut exules reciperent et pristine dignitati restituerent, Jussit item ut de suis praesidia intra urbem contra hostium insultus reciperent, nec paruerunt, Tandem ipse dux personaliter eos adiit, sperans sua praesentia eos posse in suum pellicere consensum. Verum postquam dux ipse cum aliquibus de suis jam intra unam portarum receptus fuerat, rumor venit ad aures ciuium, quemadmodum dux niteretur magnam militum manum secum inducere, quorum viribus factiosi quique intra ciuitatem arcerentur, quique inibi remanentes ciuium imminerent ceruicibus, ne quid contra ducem aut ejus commissarios tentare praesumerent cet, Hoc rumore custodes portarum accepto, machinam quamdam ita fabrefactam ut demissa posset introeuntium impetum cohibere, cum impetu demittunt, et mox intra oppidum campane et timpana bellica tanguntur, fitque concursus ciuium, et dux cum paucis infra portas conclusus non sine metu perstitit quum nec procedere ei tutum, furentibus ciuibus, fuit, nec retro cedere, machina illa impediente, potuit. Milites quoque qui ducem sequi voluerant, cum non possent intrare, metuentes ne forte ciues furore commoti in illos jacula e muris intorquerent, cesserunt Nouissime ducem in oppidum inducunt, et postquam colloquium cum ciuibus habuit, ad hospicium honestum cum honore deducunt, ubi una nocte permanens, altera die recessit, forte non iterum tale ibi periculum experturus Ciues autem triumphantes neminem intra urbem recipere permiserunt, et in tali ambiguo statu oppidum illud tunc fluctuabat. Quid finaliter eidem futurum sit ignoramus. [267]

In tempore illo equites a duce gelrensi positi sunt in Enschede, qui oldensalenses artarent ne in ducatum irruptiones facerent Horum magister fuit quidam dictus Johannes de Lijnden, Hic (quum nobis fauere visus est in causa contra Bernardum de Hacfordt, qui nobis grauem pecunie

mulctam imponebat) pro gratitudine aliqua donatus est a nobis hac vicissitudine ut ei nostro more fraternitatem nostre domus concederemus littera patente et sigillata.

Equites quidam ex oldensael adjunctis sibi satellitibus quibusdam nonnunquam facinora egregia spe lucri tentare praesumpserunt, cessitque nonnunquam res illis prospere, Nam durante bello inter episcopum et ducem ipsi ausi sunt usque ad ultimos ducatus fines progredi, et ditiores quosque furtim e sedibus suis abstractos in oldensael non sine periculis inferre, Illatosque sic vinculis et suppliciis coegerunt multa se pecunia redimere, Inter quos virum quemdam nomine Greeff van Oy proditorie captum ex terra Kessel adductum, graui pecuniarum mulcta sese redimere compulerunt.

De pecuniis procuratori datis.

Anno eodem cum malum dissidii cotidie incesteret, factum est ut destructis et depauperatis agricolis nostris, consueti prouentus minime arriderent, et dispendiis augescentibus, non potuit inveniri unde dispendia resartirentur, Hinc procurator recens pusillanimis effectus, quum multa comparare debuit, nec unde, habuit, compulsus est conuentus subuenire illi, Et primo quidem consenserunt fratres ut argentum hoc quod ad exornandas sancti Anthonii reliquias collectum fuerat, distraheretur, et pecunia inde parta procuratori daretur, Conflauit igitur de argento illo distracto procurator xxxvi florenos philippi, et pro suis necessitatibus expendit ad usum tamen conventus.

De centum florenis acceptis a barbara schoene.

Preterea consensit conuentus ut acciperet ad annuum censum centum florenos, Considerabant enim fratres quod pecuniis procurator opus haberet, et res fere omnes necessarie deearant, puta butirum, carnes, pisces, brasium

et similia multa Igitur accepit procurator in dauantria a barbara schoene centum florenos anno praesenti, circa cathedram petri pro quibus annue dabimus ix modios siliginis Porro pecunia quam accepit, diuerse monete erat, et hanc procurator fere totam expendit pro debitis et annua pensione, ita eramus ere alieno tunc temporis grauati, et adhuc plus grauabamur cunctis a nobis extorquentibus, Unde et procuratori hee pecunie cum nostris redditibus non sufficiebant [268] Quin ijmmo ulteriore subsidio procurator egebat cotidie quippe qui ultra modum cogebatur res necessarias comparare et coquine inferre, et quicquid illatum fuerat, solito citius consumebatur et hoc hospitum et maxime satellitum indies audentantium improbitate, omnia quoque cura fuere excepta siligine, quae nimirum si carior fuisset, fame plurimi defecissent, Sed nouit altissimus eciam inter ipsa verbera mederi suis.

De centum florenis acceptis a Willem Kistemaker.

Eadem ferme tempestate accepimus centum florenos a Willem Kistemaicker ciue dauantriense sub equis per omnia conditionibus, sicuti centum suprascriptos acceperamus, hoc tamen excepto quod hii floreni non ad usum cessere procuratoris, sed in oldensaal expositi sunt ad summam illam quadringentorum florenorum quos illic minis ac praeceptionibus episcopi, amici religiosorum praecipui, compulsi fuimus militibus stipendii vice persoluere, Aduerte candide lector quemadmodum pauperum praecipue bonis, principes hiisce temporibus bella fouerint, et plane successum (qualem meruere) habuerint, Sed peccata nostra proh dolor hiis malis occasionem praebuere.

Ut mortua est Jutta de reede.

Hec vidua honesta processerat in annos multos domumque suam in Sacelle egregia rexerat semper dispositione,

filio suo Adriano (nisi adversa obstitisset fortuna) rerum omnium abundantiam reliquisset Verum postquam dux gelrie domum illam munire cepit, plurimas ab istis toleravit injurias femina illa honesta, Et cum virilis animi mulier esset, non potuit adeo minis aut terroribus concuti ut eedere loco vellet, sed cum familia sua se illic inter angustias continens, finem rei impauida sustinere proposuit, Verum interim (quo nescio factitante) domus illius noctu incensa, et ipsa vix nuda de periculo incendii eruta fuit, Hoc accepto incommodo invitissime (ut aiunt) locum illum deserens, ad dauantriam confugit, Ubi dum longa egritudine penitus consumpta fuisset, inter tales status sui (qui quondam florentissimus fuerat) molestias obiit, sepultaque est cum decenti honorificentia in monasterio Ter honepe juxta dauantriam. Cum tuisset semper amica nostra legauit nobis aliquid, scilicet x florenos philippi Unum lectum cum suo apparatu et mappam altaris, plura legasset ni temporis id praepedisset malicia. [269]

De cijrographo dato pastori in Weersloe.

Dominus gerardus van eerden pastor tum in Wersloe, praecipuus nostre domus fautor, mutuo dederat procuratori Henrico Suollis LXii florenos philippi, quos idem procurator noster tempore guerrarum in necessitates conventus expenderat, Preterea acceperam ab eodem pastore vi florenos philippi quos pro necessitate conuentus exposueram, signanter pro auena missa praefecto in Sacele Igitur idem pastor (ut pote vir bonus) conuenit me petens sibi a me dari cijrographum quo recognoscerem nos tantam pecunie summam ad usum conuentus nostri ab eo mutuo accepisse, ipse nichilominus non intenderet nos ad reddendum facile compellere, nisi necessitate praeuentus, item proponeret etiam legare partem bonam nobis vice testamenti, Hac sane justa illius obstrictus peticione cijrographum illi tradidi prout postulauit.

Quomodo in XL^a victitauimus.

Quia ubique bella seuiebant, fiebat, ut commeatus minime tuti forent Hinc solite merces solitique cibi maxime quadragesimales nostris consuetis emporiis non inferebantur, Allec perrarum et id quidem carissimum Davantrie venumdabatur. Oleum equum carissimum fuit, Allec fumo exsiccatum praeter morem care veniit, ficus et uve passe, qualibus multum uti consueuimus propter raritatem et caritatem in nostra domo per totam hanc XL^am non fuerunt, Labocam nec vidimus taceo, gustauimus, Et cum solitis cibis careremus, murmurare tamen nemo ausus fuit, ita belli continui malicia nos premebat ut nullius rei, nisi pacis, detrimenta quereremur.

De obitu berte van eeden.

Huic berthe dum viueret, conuentus noster annue pensionem ij modiorum siliginis pendebat, Et anno isto istius obitu Hec eciam annua pensio expirauit Sed erant cotidie dispendia nostra tam grandia ut modici prouentus ea resatire non valuerint, Nam nedum inimici verum etiam amici indies nobis summas grandes pecuniarum indicebant, minis et terroribus extorquebant, Proinde hospitum cotidie nos invadentium et cibos nostros distrahentium caterue innumerabiles, nec sufficiebant tenues redditus nostri hanc sustentare molem sed cogebamur pecuniam multis vicibus ad annuos redditus accipere et procuratori tradere ut sic necessaria victui vel tenuiter haberemus, Unde non videatur mirum si grauata sit debitis pluribus hec nostra domus, quum qui necessitatem nostram vidit et novit non mirabitur sed magis condolebit Talia fuere hec tempora. [270]

De arietibus hoc anno non saginatis secundum consuetudinem.

Consuetudo fuit nobis ut omni anno in XL^a opilio noster

aliquot arietes a grege separatim seclusos, melioribus saginaret pabulis, quatenus illis sic impinguatis fratres uterentur post pascha in festis et praecipuis diebus pro carnibus elixis, Ex quibus eciam aliqui certis quibusdam amicis propinari consueuerant, Verum hoc anno consuetudo hec omnino est intermissa, quum oues nostre ante hijemem peste noxia ita aut interierant aut squalide effecte fuerant ut ejusmodi saginationi destinari minime apte forent, Itaque et fratres consuetis eduliis ex arietum carnibus confici solitis caruere, et amici quoque nostri hac necessitate, sua sunt consueta propina defraudati, Nichilo tamen cetius bone sorores in oldensaal suam erga nos (licet multum per belli incommoda attenuate) seruauere consuetudinem. Siquidem cum nos illis arietem saginatum mitteremus, ipse vice versa centum panes triticeos remittere consueuerunt, quod eciam anno isto facere non omiserunt, sed caritative impleverunt.

De flebili expugnatione colonorum monasteriorum cet.

Tam equites quam pedites in Aldensael constituti, molestias et dampna monasteriis tam intra quam extra civitatem suollensem constitutis ac illorum colonis ingentia, occasione defectionis ab episcopo, intulerunt, Pariformiter et hii qui in hasselt erant dampnificabant innocentes, et prae ceteris nostri ordinis monasteria episcopo inuisa depopulabantur, Cumque ab episcopo tributa intolerabilia indicerentur, si recusabant pendere, aut colonos monasteriorum, capientes eos, supra modum emungebant, aut si homines euasissent, pecora abigebant aut certe in ipsa seuientes monasteria, incendiis, rapinis ac ceteris ea cladibus deuastabant, Gelrenses quoque aldensalensium exterminio intenti prohibebant, ne quicquid introferretur, Unde et omnia semina et pensiones annuas tam civibus quam canonicis ceterisue personis intra menia commorantibus

pertinentes, ipsi ad se adduci praeceperunt. Coloni vero metuentes, omnia quae dominorum suorum erant gelrensibus quamquam inviti advexerunt. At canonicis praecepit *Hacfordt* ut oppidum exierent, alioquin omnia eorum bona infiscare vellet, Verum hii minime tutum sibi arbitrantes conditionem propositam inire, satagerunt pecuniis ipsum contentare, sed abisso abissum inuocante versipellis illius nec potuere sedare cupidinem nec astus euadere, quin imo ab ipso propriis innodati vinculis, dampna vix estimanda canonici pertulere Accidit interim ut quidam fratres de bethleem suollis venirent tentare si quo [271] modo id efficere quivissent ut bona monasteriorum in et extra oppidum suollense constitutorum, salva et indempna manerent contra bona canonicorum religiosorum ceterorumque spiritualium, in aut circum aldensael habitantium prout moris est nonnunquam in locis bello turbatis fieri, Ubi bona equivalentia interdum (partibus inter se convenientibus) sibi invicem opposita, tuta manent eque atque loca pecuniis certis ab hostibus libertati donata. Verum hec conditio oldensalibus proposita visa est illis bona, assentire quoque voluerunt dum quod proposuerant ad debitum perduxissent effectum. Itaque priores de Wijndesem et belheem ad Arnhem pergunt, ducis super hoc negocio consensum requirunt, amicorum interventu quaecunque illis possibilia fuere, impetrare tentant, sed hacfordo impedimenta praestante, nihil efficere valuerunt. Quinimo ipse hacfordt indigne ferens, quod hujusmodi, sine illius requisitione, tentare presumsissent, canonicos aldensalenses ceterosque incolas ejusdem oppidi lacessere et irritare aggressus est, praedia quaedam incendiis atque rapinis exponendo communique edicto vetando, ne quis redditus aut pensiones in oldensaal pendi solitas illuc inferre praesumeret, sed omnia hec in fiscum ducis insipari jussit. Hiis atque hujusmodi insolenciis imo injustis Hacfordi conatibus, irritati animi militum ac civium oldensalensium,

attendentes quoque quod pacis conditiones illis a fratribus de belheem oblate suum non sortirentur effectum, comminati sunt quod nisi dampna per hacfordum illata restituerent, omnia illorum bona inuadere vellent. Fratres vero de belheem hiis auditis, animo sunt consternati, nec immerito. Quam quidem nec hacfordum compescere (quo minus oldenzalensibus noceret) valuerunt. nec ipsi soli conditiones pacis excogitaverent, sed communi monasteriorum consensu eas sic obtulerant. Et quo minus effectum sortirentur ipsi non fecerunt, licet solis eis imputaretur, Atuero militia oldenzalenses videntes quod hacfordt se hostem infestissimum ipsis exhiberet, prohiberetque ne quis aliquid oppido inferret, omnem hanc injuriam sibi factam, cum non possent in suum retorquere auctorem, in insontes eam refundere statuerunt Agressique scilicet colonos monasterii de belheem eosque ut publicos hostes cum eciam apud scitas (scytas) innoxii forte judicari debuissent, persequuti sunt eos capiendo, pecora abigendo, et insuper minis ac terroribus illos cogendo, quo domibus suis derelictis emigrarent, agrumque omnem ad fratres de belheem pertinentem incultum relinquerent, dampna hac occasione ultra omnem estimationem per fas nefasque inferentes, Et milites quidem hoc fecerunt ut dicitur, instinctu quorumdam e gremio capituli oldenzalis, Post hec et aliorum monasteriorum colonos ac bona dissipare tentarunt, hii quidem qui non patrie hujus salutem sed desolationem, suaque propria commoda queritare visi sunt, incliti scilicet milites oldenzalenses, Laboratum est a monasteriis ut huic malo, aliquo modo posset obuiari, sed parum profectum est hucusque rebus semper in contrarium sedentibus, decidat deus negotium istud feliciter. [272]

De obitu domini Johannis vicarii in Bornis.

Hoc anno circa kalendas marcii defunctus est *in Borne vicarius* quidam dictus dominus *Johannes Ludolphi*, qui

dum viueret in animo habuit fundare officium perpetuum missarum in ecclesia nostra. Nos autem, cum non libenter consensissemus in perpetuum aliquod missarum onus, hoc novissime eidem persuasimus, ut redditus aliquot deputaret nostro conuentui pro uno fratre sufficientes, nos uero vicissim unam cellam in dormitorio ordinare vellemus in qua perpetuis temporibus frater inhabitans vicarius domini Johannis vocaretur, qui de bonis ejus deputatis vestiretur et victitaret, semperque pro domino Johanne, pro parentibus ejus et famula, ceterisque pro quibus ipse desiderauit, oraret in omnibus missis et orationibus suis, Eoque defuncto alius in praedicta cella poneretur qui similiter faceret quoad viueret, Ipse quoque frater per omnia ut alii fratres se gereret, nulla praerogatiua aut privilegio plus ceteris gauderet, de communi viueret statutis et regule sicut ceteri obtemperaret hoc solum nomine gauderet quod domini Johannis vicarius existens, non aliorum sed tantum domini Johannis elemosinis viueret, Ipsa autem bona huic deputata negocio in communi sicut cetera omnia computanda sunt et sub procuratoris ditione relinquenda, Huic nostre oblationi consentiens deputauit eidem vicario decem florenos ponderis et xii modios siliginis annue, Idem sacerdos elegerat sue ultime voluntatis executores priorem in Albergen patrem sororum in Almelo dominum Johannem Brouwer vicarium in Oitmarsen et Henricum Waninck laijcum in Oldenzaal, Hii post mortem ejus convenientes in domo ejus et testamentum ejus aperientes voluerunt amicis ejus dare ea quae legauerat eis At illi scilicet consanguinei ejus, non contenti hiis quae ipsis donarat comminati sunt executoribus et praecipue nostro conventui, Nos autem temporis maliciam attendentes multa eis concessimus auferre de domo quo sic illorum cupido expleta contentaretur, Cetera vero prout potuimus executi sumus non tamen sine nostro incommodo quum incerta omnia erant et inter inopes mutui vice despersa, a quibus difficulter iterum acquiri

potuerunt. Porro summam pecunie humo defossam habuit idem dominus Johannes, quam nemini prodere voluit nisi tantum sue ancille Lumme. Hec defuncto eo dixit sibi a domino suo mandatum ut hanc nulli traderet nisi mihi soli, simulque diceret mihi ut eam in pauperes dispertirem, Erant autem fere centum viginti floreni, De hiis exequias suas fecimus et cetera funeri necessaria sumpsimus cum non inveniremus aliam pecuniam inter gasas suas, et ancille mercedem soluimus, quae satis magna erat quum diu ei seruierat et parum receperat, Reliquam partem in pios convertimus usus. Suspicio tamen fuit quod ancilla non omnia ad lucem protulisset cet.

Naar N° 1451 (Domein-archief) der losse stukken van het oud provinciaal archief van Overijssel (a° 1565).

Georgen Schenck frijher to Tautenborg her to wedde ende westerwoldingert Ro. Keijsser. ma^t Statholder generael der landen van Vrieslant ouerijssel ende Groningen.

Werdige andechtige lieue besundere, Wij verstaen ende sin mit der waerheit bericht van sommige goede luden (die vwes conuents gelegentheit wel weten) Dattet getall van vwen heren ende priesters nae gelegentheit alst voertijdts gewest is, seer cleijn is vermits dat eendeels verstoruen ende eendeels verloepen ende weijnich weder angenomen werden, also dat meer dan de helfft vercomen ende vermindert sijn, wt welcker gestalt wij ende een Jgelick lichtlick vermercken konnen, dat die missen vigilien aniuersarijen ende ander godts diensten, voer welcke ghij Testamenten allmissen eruen gueder renten ende ander goeder lude waldaden entfangen hebben, cleijner soberer ende minder moeten wesen dan sij te voeren plegen te sin, Wij verstaen oeck dat ghij vast veele Leeccken ender ander knechten annemen ende duer deselue groete bouwerien drijuen ende vp des cloesters kost koepmanschap handelen, waer duer vwe naberen ende ander schamele luden (die huer schattinge ende andere contri-

bucien ende onraet betaelen ende der keijss^e^ ma^t^ dienen moeten) jn huer neringe verkurt ende behindert werden, want sommige van vwen leecken die copen ende vercopen holt, eensdeels hebben huer eijgen schaperijen, etlicke huer eijgen ijmen ende de anderen huer eijgen bowlant, mit vorder ander gerucht van drincken brassen ende ander werlicken saecken daer mede sij behangen ende bekummert sijn, allet vp des cloesters kost ende goeder luden almissen, daertoe wirt sulcker kost als broet bier botter vleijsch kleijderen ende anders van den seluen leecken mit hoepen wtgedragen, also dat wij wt desen voersz misbruck anders nijet en konnen spueren noch vermercken, dan een bijster ongeregelt ende desperaet Regiment aldaer onder v jn uwen Conuent is, Twelcke ons van wegen der Keijss M[t] jn der gestalte gehengen ongelegen ende onser Conscientie als Statholder nijet en behoert also ongeacht ende ongereformeert te laeten verloepen, Weshaluen wij v sulcx nijet en hebben willen noch konnen verschwijgen, Beuelende v Ernstlick jn stadt Keijss[e] M[t] Dat ghij vp sulcken bisteren mijsbruck ende gestalt mit ganser andacht verdachtich sijt, Ende sulcken wesen ende ongeregeltheit affstellen, vwe groete bouwerijen vp maten stellen, ende vwe naberen Die oeck leuen moeten bij v woenen laeten, Dat getall van vwen leecken ende knechten (die ghij doch nijet bedwingen en moegen ende als wij verstaen meer haer eijgen dan des cloesters profijt soecken) metiger ende kleijner maecken Ende ouer de ghene die ghij beholden werden betemelick Regiment stellen ende holden, als dat behoert, die voersz misbruck Reformeren ende v dermaeten Reguleren dat ons des geen vorder clachte noch gerucht meer voerkomt, vp dat wij nijet geoirsaeckt en werden mit behoirlicker prouisie ende Reformatie van wegen der Keijss[r] ma[t] hier jnne te versien, als de noitturfft eijschen ende behoeren sal, Ende jn gefalle onser hulp ende auctoriteijt hier jnne van noden

wurden sin, moegen ghij Regierders offte ouersten ons daer van aduerteren, Oeck wes wij ons vp dese Reformatie ende affstellinge des quaeden ende ongeburlicken Regiments tot v versien sullen, Gesinnen wij vwe wederbeschreuen touerlatige antwort, Got Almechtich beuolen, Datum Vollenho den ij^{en} dach Decembris anno xxxix^{o} etc.

Tautenburgh.

(Adres:) Den Werdigen Andechtigen Onsen lieuen besunderen den Prior Subprior Procurator ende gemeenen Priesteren des Cloesters to Albergen.

AANTEEKENINGEN.

Fol. 1. Bij LINDEBORN in diens Historia Episcopatus Daventriensis, bl. 427 en volgende der uitgaven van 1670 te Keulen, komt eene opgave voor van de stichting van het klooster, in hoofdzaak met de hier opgegevene bijzonderheden overeenstemmende. In het handschrift nr. CLII behoorende tot de boekerij der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, komt even zoo een verhaal van die stichting voor, dat wij hier laten volgen, omdat het, althans wat de namen der eerste bewoners van het klooster betreft, vollediger schijnt te wezen.

Fol. 8. In den Jare onses heren Jhesu Xri dusent vierhondert ende sesse beghinnende op iaersauent quemen ijrst broders to schultenhuijs anders genamt hoebergen in der burscap to albergen gesant van her geret van Kalker den ijrsten rectoer des clerckhuijs to Zwolle ende broderen die die stede ontfangen hadden tot oers huijs behoef voer enen wthof. van twen natuerliken broederen gheheiten hessel ende albert schulte. den et to plach te horen. beholtlic anderen luden pacht ende oec tienden wt den eruen die naemaels onse broders afgecoft ende geloset hebben. Hijr af was een bedriuer her iohan hilbinc kerker wilneer to almelo na her euert van de ese. ende na bichtuader der susteren to almelo. dat dese twe broder dit erue ouergeuen den fraterhuijs to Zwolle. Die broder die iersten gesant

worden hieten Johan grote. ludeman amersforde. post magistri colonum hic. et boumeisters. arent ten broechus die weder to zwol quam int fraterhus. hermannus vollenhoe na kerker to Kuenre. hinricus ter weteringe. die na hijr priester starf. arent scheper. Daerna wart her henric van Wetter in denseluen iaer priester gewijet. ende wart van heer geret van Kalker gesant voert bi onser ijrsten vrouwendach in den somer visitacien. to albergen voer een rectoer. Daerna quemen tot hem euert schroder. arent Kock. tricus Kuijc na priester starf to oldensal bi den susteren. Johannes rekelinchusen na rectoer der susteren to elten. Alse die procurator der clerckhuijs to Zwolle plach te nemen dat sie ouerwonnen dat verdroet her hinric. ende vercreget van her gerde Kalker ende den anderen broderen to swolle dat sie dit erue hoberge her hinric ende den anderen broderen to albergen ouergeuen mit al tobehoer tot oers selues behoef een vergaderinge bi sich te sijn. Die broders gingben somige bi wilen to tubbergen te kerken. sie hadden een clerckhuijs getymmert dat nu een deel af is een scherhus. daer clercken in woenden Koeken ende sael ende bedecamer. daer her hinric op een portatel in misse dede ende die buer hadden oec enen toganck daer to misse te hoeren.

19. *in arena prope Stralen.* Over dit klooster, genaamd Compassionis B. M. in arena, of Maria in het sand, dat evenzoo tot de congregatie van Windesheim behoorde, zie men LINDEBORN, Historia s. notitia episcopatus Daventriensis pag. 357 (edit. 1670). VAN SLEE, Kloostervereenig. v. Windesheim p 106, 235.

20. *dominica ante Ascensionem.* 13 Mei 1520.
finitis summa missa et sexta. De hooge mis eindigt ongeveer tegen den middag. De kerkelijke verdeeling van den dag met betrekking tot den koordienst wordt evenals

hier telkens in dit boek vermeld. Gemakshalve volge hier de opgave der horae canonicae:

Matutina (mette, laudes)....	12	uur	's nachts
Prima (matutina posterior)..	7	»	
Tertia	9	»	
Sexta	12	»	's middags.
Nona	3	»	
Vespertina prior...........	6	»	
Completorium.			

feria v_a *post octavas Paschae.* Vrijdag 20 April 1520.

ipso die inventionis s. crucis. 3 Mei 1520.

Prior de monte. Hier wordt bedoeld de prior van het klooster op St. Agnietenberg.

mater conventus nostri in Arnheim. Het vrouwenklooster van Maria in Bethanië (b. Mariae in Bethania) bij Arnhem behoorde almede tot de congregatie van Windesheim en stond onder meer onmiddelijk toezigt eerst van den prior van het klooster Mariënborn bij Arnhem, later van den prior van Albergen. Men vergelijke LINDEBORN p. 363, V. SLEE p. 149.

per priorem de fonte. Dit is het klooster van Mariënborn bij Arnhem zoo even genoemd, waarover LINDEBORN p. 324, V. SLEE p. 140.

frater consilii. »Raadbroeder." Een of meer der oudste en eerbiedwaardigste kloosterlingen werden den overste toegevoegd als officieele raadslieden en toezieners op zijn gedrag en zijne ambtsbediening

procurator. Over dezen zie men ACQUOY, het klooster te Windesheim I. p. 134, welk werk, ofschoon meer bijzonder over gezegd klooster handelende, toch wat inrigting en beheer betreft omtrent alle tot de congregatie van Windesheim betreffende kloosters, en alzoo ook tot dat van Albergen, betrekking heeft. In het algemeen was aan den procurator het gewone geldelijke beheer opgedragen, maar behoefde hij toch tot meer gewigtige en minder ge-

wone zaken de toestemming en magtiging van den prior of van het Convent. Hij deed jaarlijks rekening en trad ook telken jare af, maar kon door den prior op nieuw worden benoemd.

compactor librorum. Onder dezen meer nederigen titel schijnt het ambt van *librarius* hier te moeten worden verstaan, waarover ACQUOY I. p. 140. Welligt behoorde aan dezen ook het toezigt en de leiding van het afschrijven en versieren van boeken, vroeger eene voorname bezigheid der kloosterlingen, die echter na de uitvinding der boekdrukkunst zich meer en meer tot boeken voor den kerkdienst en tot getij- en gebedenboeken ging bepalen. Albergen schijnt in den persoon van Andreas de Diepenheim, vermeld op bl. 25, een waar kunstenaar in het schoonschrijven en in het versieren der boeken (in illuminando et florando) bezeten te hebben, zie p. 18 en 60; vergelijk ACQUOY I. 219 volg. II. 143, 230—234. Deze Andreas de Diepenheim schijnt later prior te Albergen geworden te zijn en die betrekking tot 1548 te hebben bekleed. Zie LINDEBORN p. 429.

in eodem latere. Gewoonlijk waren de cellen der kloosterlingen in twee rijen gelegen met een gang, die beide scheidde. Vermoedelijk is de opnoeming der kloosterlingen hier ter plaatse geschied naar de volgorde hunner cellen in twee zoodanige rijen.

21. *Item Rector in Arnhem Gerardus Stockum.* Het vrouwenklooster van Maria in Bethanie (b Mariae in Bethania) bij Arnhem, hiervoren genoemd, stond onder toezigt van den Prior van Albergen. Op dit tijdstip bevond zich aldaar als Rector Gerardus Stockum (p. 82, 83, 197).

servitor in domo feminarum. Voor de tijdelijke huisvesting van vrouwen die soms in of bij het klooster vertoefden, was een gebouw bestemd, geheel afgescheiden van de eigenlijke kloostergebouwen. Tijdelijk vertoefden te Albergen de moeder en zuster van den Prior.

22 *hospitarius*, de »gastmeester", die de gasten had te ontvangen en te verzorgen. Zie *Het klooster te Windesheim en zijn invloed* door ACQUOY, bl. 142.

Rector in domo coloniae, allerwaarschijnlijkst de opzichter over de boerderij in het zoogenaamde »bouwhuis." Vgl. pag. 59. »Item ordinatus est Euerardus Assing regere in colonia lac butirum et cetera ad hoc officium spectantia, quod officium Johannes Wibbolding per aliquot annos custodierat."

Amptmannus. Deze schijnt belast te zijn geweest met het beheer der buiten het klooster gelegen goederen. Als zoodanig was hij met den prior, den supprior en den procurator bij hetgeen op pag. 84 wordt verhaald.

23. *bibali*. Drinkgeld.

feria sexta penthecostes. 2 Junij 1520.

reverendissimum. Namelijk den bisschop van Utrecht.

24. *pomerium*. Pomaris, pomarium, pomerium, ager pomis consitus. DUCANGE.

feria 4ta penthecostes 31 Mei.

in laijcum accipere. Over de leekebroeders zie ACQUOY p. 120 enz Eerst in latere tijden zijn meer uitvoerige en naauwkeurige bepalingen omtrent hunne aanneming, pligten, kleeding enz. vastgesteld. In het algemeen waren zij tot gehoorzaamheid en tucht verpligt; zoo lang ze in het klooster verbleven hadden zij geen eigen beheer over hunne goederen, arbeidden voor het klooster en werden door het klooster gekleed en gevoed.

die Bonifacii. 5 Junij.

26. *octava scilicet trinitatis*. 10 Junij.

pitanciam Portio, DIEFFENBACH.

cuneis. species vel forma panis. DUCANGE. Blijkens de verklaring bij DIEFFENBACH dat, wat nu nog *wegge* wordt genaamd.

subtile cum manicis. Wit linnen koorhemd met mouwen. Over de kleeding der kanunniken en hare bestanddeelen zie ACQUOY, bl. 100—105, alwaar tevens op bl. 103, noot 1, wordt opgegeven waar afbeeldingen dier kleeding kunnen gevonden worden.

27. *altera Odulphi confessoris.* In dit jaar (1520) valt het festum corp. Christi of de sacramentsdag op donderdag den 7 Junij en alzoo de octaaf daarvan op donderdag den 14 Junij; dientengevolge is de feria 4ta (woensdag) ante octavas sacramenti de 13 Junij, die hier als altera Odulphi confessoris wordt aangegeven. Hieruit volgt alzoo dat de opgave van KLUIT, die in zijne Primae lineae St. Odulphus op 12 Junij stelt, althans voor deze streken, juist is, maar daarentegen de bepaling bij WEIDENBACH in diens Calendarium historico—Christianum medii et novi aevi verkeerd, wanneer hij dien dag bl. 176 stelt op 18 Julij.

Feria 6ta post octavas sacramenti. 16 Junij.

post primum signum. Er werd telkens een teeken gegeven met de klok; hier b. v. als de studietijd begon.

cum hospitibus qui ultra tres dies remanent. Zulke gasten werden eenigszins behandeld als huisgenooten.

licet statuta nos non obligent ad culpam sed tantum ad penam. De klooster*regels* (statuta) — wel te onderscheiden van de klooster*geloften* — b. v. betreffende het stilzwijgen, te overtreden wordt op zich zelf nog niet als zonde beschouwd; men is slechts verplicht eene bepaalde straf er voor te ondergaan. Zondig wordt het wanneer het geschiedt uit verachting, wat licht zal plaats hebben wanneer men zich eene kwade gewoonte er van maakt.

28. *in die Viti.* 15 Junij.

circa octavas sacramenti, 14 Junij; zie aanmerking op bl. 27.

pytantiam. cibus generatim, pastus, Gallice *Repas.* DU-CANGE. Portio, abundantia. DIEFFENBACH. Hier alzoo een onthaal, een meer dan gewoon maal.

29. *sabbato post octavas sacramenti*, 16 Junij; zie boven op bl. 27.

31. *Feria sexta ante Johannis baptiste*. St Johannes baptista viel in 1520 op zondag 24 Junij; feria sexta tevoren is alzoo 23 Junij.
dominica ante Johannis baptiste. 17 Junij.

33. Het recht om kloosters te visiteeren, die van hunne rechtsmacht geëximeerd en aan den paus onmiddellijk onderworpen waren, konden bisschoppen slechts verkrijgen door een *Breve apostolicum*, een rescript van den paus. Niet zelden appelleerden dan kloosterlingen op den paus zelven, bewerende, dat hij verkeerd was ingelicht en dus het Breve nietig.

34. *petivique mihi responderi de apostolis prout juris est*. Hij vroeg van 's bisschops commissarissen »apostoli" of »libelli dimissorii" aan den paus, waarbij zij getuigden, dat hij, prior, in hooger beroep gekomen en dit beroep door hen was aangenomen.
dederunt apostolos refutatorios. De commissarissen gaven wel een geleibrief, maar deze behelsde de verklaring, dat zij geweigerd hadden het appel te laten gelden.
in die sancte Anne. 26 Julij.
feria 2 proxime sequenti. 31 Julij.

35. *in die sanctorum Abdon et Sennes*. 30 Julij.
festum Cathedrae Petri. 22 Februarij.

37. *in vigilia Assumptionis Mariae*, 14 Augustus.
terminarius. Apud ordines mendicantes dicuntur, qui habendis per agros cuique conventui addictos concionibus destinantur. Habent enim singuli ordinum istorum conventus descriptos circumjecti territorii pagos, intra quos

duntaxat eleemosinas colligere liceat, ne cum jactura caritatis et periculo scandali mutuis officiant commodis. DUCANGE.

festum omnium sanctorum. 1 November.

Octavam sancti Martini. 18 November,

38. *feria quinta ante Nativitatem Mariae.* 6 September.

facta collatione. Des avonds na tafel.

dominica post Nativitatis Mariae. 9 September.

Ordinatum est quod in festis majoribus duplicibus et supra. De kapel van het klooster schijnt behalve het hoogaltaar drie kleinere zij-altaren te hebben, zoodat vier priesters tegelijkertijd konden »celebreeren" d. i. Mis lezen. Er werd verordend dat onderwijlen in het koor door de overigen de primen werden gezongen, d. i. in den vroegen ochtend, aan bewuste vier altaren de Mis zou worden gelezen door de twee priesters, die onder de laatste, plechtige »hooge Mis" (summe misse) den officieerenden priester als diaken en onderdiaken moesten ter zijde staan, door den »primissarius", d. i. die toch de beurt der vroegmis had, en door den »sacrista" of koster, die ook gewoonlijk priester was, op hoogere dubbele feesten en zulke, die nog daar boven gingen, d i. der eerste klasse. De overigen konden dan celebreeren, nadat zij de primen hadden gezongen.

Op gewone dubbele feesten en daar beneden, d. i. op halfdubbele of eenvoudige feesten zou onder de prime de Mis gelezen worden door den sacrista, den beurtprimissarius den pomerarius of tuinopzichter (die vroeg gereed moest zijn) en Gottfridus van Zwolle, misschien uit hoofde van hoogen ouderdom.

»Feriales dies" zijn dezulke, waarop geen feesten werden gevierd.

39. *illuminando vel florando.* De handschriften, die met eenige zorg vervaardigd werden, waren gewoonlijk

met rijk versierde aanvangletters en dikwerf met uit lofwerk of bloemen zaamgestelde randen, in kleuren of metaal opgedragen, voorzien.

40. *Feria secunda post Nativitatis beatae Mariae Virginis.* 10 September.

42. *ortum huparum.* Hupa i. e. lupulus; Flandrice *hop.* Ten behoeve van het bier, oudtijds zoo veelvuldig gebrouwd en gebruikt, werd zeer veel hop verbouwd.
dominica post exaltationem sanctae crucis. 16 September.
in vigilia matthei apostoli. 20 September.

43. *circa Assumptionis mariae.* Assumptio Mariae valt op 18 Augustus.

44. *warangiam.* Hetzelfde als *waranda, warandia, warantia* enz, die door DUCANGE worden omschreven als cautio, auctoritas, defensio, Gallice Garantie.

45. *festum Exaltationis sancte crucis.* 14 September.
Nativitatis Marie. 8 September.

46. *petens ut tricenarium servarem pro Ottone.* Sinds eeuwen had reeds de gewoonte bestaan om iemand, die overleden was, dertig dagen achtereen godvruchtig te gedenken: er werden Missen voor hem opgedragen, bepaalde gebeden voor hem verricht, aalmoezen voor hem uitgereikt. Men vindt die gewoonte o. a. reeds in een brief van Lullus, Bonifacius' opvolger te Mentz (*S. Bonif.* ep. 96 bij Giles, 1, 211) en den naam »tricenarius" o. a. in de *Ordo Cluniacensis.*
die sancti Victoris. 10 October
die Gorgonii martijris 9 September.

47. *ad dedicationem nostram.* De wijding van het klooster en de kerk had plaats op 23 Junij 1471. LINDEBORN. pag. 428:

die Abdon et Sennes. 30 Julij.

die Inventionis Sancti Stephani. 3 Augustus.

48. *Sabbato octave dedicationis ecclesie nostre,* 30 Junij.

profesto Luce, 17 October.

49. *Cathedram petri,* 22 Februarij.

50. *Symonis et Judae, apostolorum,* 28 October.

profesto symonis et Judae, 27 October.

die IV *coronatorum,* 8 November.

51. *vini copio.* Wijnkoop, Dieffenbach.

52. *warandizare.* Warandare, warendare, werendare, warandizare, warentizare, etc. cavere ab evictione, spondere; defendere, Gallice Garantir. DUCANGE. Zie boven p. 50 *warangia.*

dietam. Bijeenkomst. Diaeta, dieta. Conventus. DUCANGE.

feria quinta post omnium sanctorum scilicet in die IV *coronatorum martirum,* 8 November.

54. *feria 2ª post luce euangeliste,* 22 October.

warandizatum sed eyn kate. De schrijver schijnt te willen aanduiden dat het niet was een erf of hof van wettige, volle grootte en uitgestrektheid en waaraan als zoodanig eene *ware* in de marke was verbonden, maar dat het slechts was een kleiner huis of woning (*kate*) met eene geringe uitgestrektheid gronds, zooals *kotters*, op bl. 161 *coveners* genoemd, plegen te bezitten, waaraan geene *ware* of regten op de marke waren verbonden. Die *waren*

of regtsaandeelen in de markegronden waren oudtijds aan het bezit van zekere volle of gedeeltelijke erven verbonden, maar komen later ook afzonderlijk voor, afgescheiden van die erven, waarvan een voorbeeld op bl. 207.

55. *die s. Brictii episcopi et confessoris*, 13 November.
brasium. Brace, brasium, Grani species, ev quo cerevisia conficitur. DUCANGE.
strumulos. Stokvisch, DIEFFENBACH.

56. *in crastino Brictii episcopi*, 14 November.

57. *a tempore sancti martini usque ad festum Valentini*, 11 November tot 14 Februarij
nequaquam ultra septimam. Te zeven uren legde men zich ter ruste en langer opblijven was niet geoorloofd. Zie ACQUOY bl. 164 en volg. de »dagverdeeling te Windesheim."

58. *in petendis gracijs discreti*. In het vragen van vergunning om iets te gebruiken buiten den regel.
dies unice refectionis. Vastendagen waarop slechts eenmaal 's daags gegeten werd. Zie over het »prandium" en de »coena" of »collatio" te Windesheim ACQUOY bl. 155 volg.
quando cursus de dominica? dicitur in conventu. Ik gis, dat er staan moet *cursus de Domina*, hetgeen zal beteekenen de getijden (enkel metten en lauden) van Onze Lieve Vrouw, die buiten en behalve de andere getijden dikwijls werden gelezen en wel *tempore matutinali* vóór de primen.
fratres de mediis formis, de superioribus formis, de primis formis. Pag. 135 is het eene straf uit zijn »stallum" te moeten en »ante formam" te moeten staan. »Formae" zijn dus waarschijnlijk de sierlijk gevormde en be-

snedene koorbanken, waarin de broeders ieder zijn »stallum" hadden Die banken waren denkelijk, zooals meer plaats vond, drie aan drie verbonden, eene achterste, de hoogste, eene middelste, iets lager, en eene voorste, de laagste. De broeders moesten elkander bij banken afwisselen, wanneer zij zich wilden gaan warmen.

60. *ymbricibus tecta;* met pannen gedekt.

61. *die sancte Catherine*, 25 November.
a XL^a *anni presentis.* Quadragesima, d. i. de zondag *Invocavit*, viel in dit jaar (1520) op 25 Februarij.

62. *die Sancti Andree apostoli*, 30 November.
in profesto sancti Nicolai episcopi et confessoris, 5 Dec.

63. *super mattam prostratum.* Op eene mat geheel ter aarde voorover nederliggende moesten de novicen hunne opneming in de orde afsmeeken.

65. *in die conceptionis beatissime marie virginis.* 8 December.

66. *propinam.* Onthaal, gastmaal.

67. *collacio.* Geestelijke toespraak of »puntje".
duobus junioribus etc. Twee der jongere broeders moesten op de vigilie of den vooravond van het feest op de knieën zitten en de broeders om hun gebed verzoeken, de voeten kussende der broeders van de hoogste tafel — onder het *Benedicite*, d. w. z. onder het gebed voor den eten.
duas faculas novas tortas. Twee nieuwe gedraaide fakkels of toortsen, die onder de Mis werden aangestoken bij de opheffing van het HH. Sacrament.

die Sancti Thome Apostoli. 21 December.
festum natalis domini. 25 December.

68. *die Stephani*, 26 December.
die sanctorum Innocentium. 28 December.
lectores mense etc. Denkelijk werd het middagmaal genomen onmiddellijk nadat in het koor de *sexta* en op vastendagen de *nona* was gezongen. Die aan tafel moesten voorlezen, mochten waarschijnlijk het koor verlaten om hun maal vooraf te nemen. Hier wordt hun, naar het schijnt, voorgeschreven, dat zij na tafel aanstonds in 't koor de verzuimde getijden moesten lezen, evenals dit reeds bij de voorlezers onder het avondmaal gebruikelijk was geweest.

69. *dominica post Nativitatis domini.* 30 December.

70. *cum herwadia debita.* Adrianus van Reede beweerde, dat het erve Nijenhues, als leen van zijne familie aan hem als nieuwen leenheer had moeten worden *verheergewaad*, d. i. met voldoening van het verschuldigde *laudenium* of *heergewaad* (*herwadia*) ter leen gevraagd.
circa festum circumcisionis Domini. 1 Januarij 1521.

71. *epiphanie domini.* 7 Januarij.
feria quinta post festum sancte Gudule. 10 Januarij.
feci legi trecenarium pro eo. Zie het aangeteekende op pag. 46.

73. *sabbato carnis privii.* 19 Februarij.
Dominica carnis privii. 20 Februarij.

75. *festum penthecostes.* 19 Mei.

79. *octauam Epiphanie Domini* 13 Januarij.

feria quinta post festum Epiphanie domini. 10 Januarij.

82. *curmedos.* Dienstbaarheid kwam bij bijna alle volken van Germaanschen oorsprong vroeger voor, maar was naar gelang van tijd en plaats zeer onderscheiden, terwijl in het algemeen eene doorgaande strekking tot verzachting en eindelijk geheele opheffing is waar te nemen.

Ook in ons vaderland, meer bijzonder in Twenthe, was die dienstbaarheid bekend, waarvan de aard en benaming ongeveer ten tijde van Johannes de Locheme het beste kan worden gekend uit de Hofreglen van den Hof te Ootmarsum, zooals die in 1546 op last van Keizer Karel V door de hofmeijers en hofgenoten van Twenthe zijn te boek gesteld, te vinden bij RACER, Ov. Gedenkst. IV, bl. 237 en volgende. Hieruit blijkt dat alstoen drie klassen van *hoorigen* in Twenthe bekend waren: *hofvrijen, kamerlingen* of *keurmedigen* en *hofhoorigen*. De toestand en verpligtingen dier *keurmedigen* of *kamerlingen* werden bij diezelfde gelegenheid beschreven in elf artikelen, voorkomende bij RACER, Ov. Ged. IV bl. 272 en volgende, waarbij als hoofdzaak voorkomt het regt van den Hofheer, om bij overlijden van een keurmedige of kamerling het beste pand uit diens nalatenschap tot zich te nemen, wat nu eens *mede* genoemd werd RACER (V bl. 182), soms *keur* (KILIAEN in voce). Over keurmedigheid en derzelver benamingen kan men vergelijken GRIMM, deutsche Rechtsalterth. (2e uitgave) bl. 318, 364 en volgende; zoomede WINHOFF, Landr. v. Averissel, uitgegeven door DE CHALMOT, 2e uitg., bl. 378. ARNTZENIUS, institutiones juris civ. Belg. I, 133, 178.

82 *in die policarpi.* 26 Januarij.

83. *in dominica LXXa.* 27 Januarij.

84. *curmedie.* »Keurmeedschap", gelijk men het in oude stukken bij Racer vindt genoemd.

amptmanno nostro. Zie het aangeteekende op pag. 22.

in profesto purificationis beatissime Marie. 1 Februarij.

86. *festum sanctorum Philippi et Jacobi apostolorum.* 1 Mei.

87. *Willebreeff.* »Litterae et testimonium consensus", HALTAUS.

88. *in profesto Ignatii.* 31 Januari.

Feria sexta ante quinquagesimam. 8 Februari.

90. *festum purificationis marie.* 2 Februari.

altera die Agathe virginis. 6 Februarij.

91. *feria 5ª post agathe.* 7 Februarij.

apices cum ymaginibus et floratura. Hoewel, volgens DUCANGE, »saepe occurrant *apex*, *apices* pro instrumentis, diplomatibus, epistolis, etc." en dergelijke stukken dikwerf door kloostergeestelijken werden geschreven, vooral wanneer ze bij meerdere belangrijkheid meer zorg of sierlijkheid vereischten, worden hier toch waarschijnlijk de hoofd- of begin-letters van handschriften bedoeld, die met allerlei sieraden en dikwerf met miniaturen werden voorzien; met deze beteekenis komt dan ook overeen hetgeen DIEFFENBACH op het woord *apex* vermeldt. *Floratura* ziet waarschijnlijk op de dikwerf met bloemen en planten versierde randen, die aan een of meer zijden van de eerste, of ook van meerdere bladzijden werden aangebragt. Vergelijk wat boven op pag. 20 van den *compactor librorum* is gezegd.

in die Valentini. 14 Februarij.

3. *sabbato ante Oculi.* 2 Maart.

buronum nostre marke Albergensis. Vier verschillende benamingen worden in deze paragraaf gebruikt voor de bewoners van de marke Albergen: *burones*, *villani*, *heredes* en *ruricolae*. Indien bij die uitdrukkingen aan de verschillende regtsbetrekkingen op de marke gedacht moet worden, dan schijnt het niet onwaarschijnlijk, dat onder *burones* en *heredes* de eigenlijk geregtigden (gewaarden), onder *ruricolae* de ongewaarde kotters en dergelijke bedoeld zijn, terwijl *villani* misschien gebruikt is om beide tegelijkertijd aan te duiden.

95. *ramis et hastulis.* »Astula, quae ab arboribus excutitur recisione" DUCANGE. Waarschijnlijk valt dus hier te denken aan takken of andere stukken en spaanders, die van zelf, of bij het behakken of omhakken, afvallen.

97. *circa mathie apostoli.* 21 Februarij.

stufam. »Fornacula, caminus, vaporarium, hypocaustum." DUCANGE. Het schijnt overeen te komen met ons oude woord *stove* voor (warme) baden in gebruik.

penario. Kelder.

98. *reddituarius.* »Manceps, exactor reddituum seu proventuum", DUCANGE. Rentmeister, DIEFFENBACH.

99. *oretenus.* »Ore, verbo, voce; Gallice de bouche, verbalement," DUCANGE.

100. *clibanos.* »clibanus, idem ac furnax, furnus, bachofen, DIEFFENBACH.

101. *asseribus.* Stellingen uit latten zaâmgesteld »Asser, brett; asseres, eyn lade von bredern." DIEFFENBACH.

circa Iudica. 17 Maart.

tres metas. »Acervus segetum, congeries vel strues in acutum tendens", DUCANGE. Zoo spreken wij nog van eene hooimijt.

103. *festum petri ad cathedram.* 22 Febrnarij. *Martini in hyeme.* 11 November.

105. *a conuentu in bergum.* Hier wordt bedoeld het St. Nicolaasklooster te Bergum in Friesland, dat ook tot de congregatie v. W. behoorde en waarover men kan zien LINDEBORN, pag. 317; V. SLEE, Kloostervereenig. v. Windesh. pag. 183.

106. De *definitores*, meestal *diffinitores* genoemd, waren een ligchaam van wetgeving en bestuur der geheele vereeniging van Windesheim

Hun getal was twaalf; de prior-superior behoorde altijd daaronder, de overigen werden jaarlijks vrijelijk gekozen door de vier daartoe aangewezen electores. Niemand konde gedurende twee opeenvolgende kapittels *definitor* zijn. De voornaamste werkzaamheden en bevoegdheden der *definitores* bestonden in het maken van regelende bepalingen, in het benoemen van visitatores tot het bezoeken van mede door hen aangewezen conventen, het kiezen van drie priors, die bij gewigtige tusschentijds voorkomende omstandigheden door den prior-superior tot een capitulum privatum konden worden opgeroepen en het beslissen omtrent de telken jare door alle de priors (de superior hieronder begrepen) in te dienen verzoek om ontslag.

Ten aanzien der door hen te maken regelingen valt op te merken dat, wanneer het aanneming, wijziging of intrekking van eenig gedeelte der constitutiones gold, hierop niet terstond eene eindbeslissing konde worde genomen. In drie opvolgende generaal-kapittels moest hiervoor besloten worden; de definitores van het eerste kapittel stel-

den de bepaling voor (incipere); die van het tweede stemden het af of keurden het goed (approbare); die van het derde verwierpen het of stelden het vast (confirmare). Daarna had het verbindende kracht voor het vervolg, ofschoon het voorshands reeds van de eerste voorstelling moest worden achtervolgd. ACQUOY II, bl. 12, 91 en volg.

107. *lintheaminibus.* »Linteamen, lintheamen. hd. lilachen, linen, laken, slaeflacken; pl. alterduch." DIEFENBACH.

in minando boues ad pascua. »Minare, ducere de loco ad locum." DUCANGE.

112 *enceniis.* »Excaenium = exenium, munus, donum, oblatio." DUCANGE.

liba. »Liba, libus, libum, Kuchen." DIEFFENBACH.

114. *sabbato pasche.* 30 Maart.

die parasceues. 29 Maart.

musitationes. »Mussare, mussitare, flistern, murmeln, dickwijl murmurieren." DIEFFENBACH.

feria secunda. 25 Maart.

altera die post palmas. 25 Maart.

feria quarta. 27 Maart.

feria secunda pasche. 1 April.

panimentum moet zijn »pavimentum." Van den vloer in plaats van aan tafel te eten was eene zeer gewone boete.

cum transitu. Transitus was de meestal gewelfde gang van het klooster naar de kapel.

lecta fuit in conventu cartha ut moris est, et supprior absolutionem ab o'ficio secundum statuta petiit. »Cartha" = carta, waarschijnlijk de lijst der bedieningen, waartoe de broeders werden benoemd of herbenoemd. De supprior moest eens in het jaar, op een geschikten dag na Paschen, zijn ontslag aanvragen. De prior kon het hem alsdan ver-

leenen of hem zijne betrekking laten behouden", zegt ACQUOY bl. 134.

115. *Clibani*, de ovens; *siccatorium brasii*, waarschijnlijk een gemetselde vloer, waaronder gestookt werd, om de gerst (brasium) te doen drogen »pro cerevisia braxanda", gelijk het pag. 252 luidt.

116. *concesso juxta morem spaciamento.* Verlof om te gaan wandelen.

prior de Nazareth. Het klooster Beatae Virginis Mariae in Nazareth, te Bredevoort, behoorde tot de congregatie van Windesheim. Men zie over dit klooster LINDEBORN, pag. 340, 542 en volgende; VAN SLEE bl. 148.

vigilia pasche. 30 Maart.

feria 3a pasche. 2 April.

feria quinta 4 April.

117. *feria sexta post pasche.* 5 April.

119. *die penthecostes.* 19 Mei.

121. *vigilia ascensionis Domini.* 8 Mei.

feria 3a post penthecostes. 21 Mei.

122. *dominica ante philippi et Jacobi.* 28 April.

in die pancracij. 12 Mei.

in die servacii. 13 Mei.

in generali capitulo professionem feci ut moris est ex parte prioratus hujus. Waarschijnlijk de plechtige »professio fidei", welke hij als prior van Albergen nog niet had afgelegd.

123. *altera seruacii.* 14 Mei.

feria 2a penthecostes, 20 Mei.

126. *in octaua pasche.* 7 April.
processiones et genuflectiones infra Te Deum. Het kapittel verordende zekere plechtige »omgangen", misschien met het HH. Sacrament, alsmede kniebuigingen onder den lofzang Te Deum.

127. *in commemorationem sancti pauli.* 30 Junij.
Item quod nullus tricenariis defunctorum inscribet nomina sine licentia. Er hing waarschijnlijk in kapel of sacristij eene lijst van overledenen, voor wie »tricenarii" (Zie het aangeteekende op pag. 46) werden gehouden.

128. *petrinis.* »Lapideus, e petra factus." DUCANGE.
profesto Divisionis apostolorum. 14 Julij

129. *novum almutium subtile et pannum pro caputio.* Het »almutium" was een schoudermantel, dikwijls van schapenvellen; het »subtile" een wit linnen koorhembd met mouwen; het »caputium" eene zwarte kap, die de schouders bedekte en over het hoofd kon worden geslagen. Zie ACQUOY, bl. 103—104.
in profesto beate Marie magdalene. 21 Julij.
sabbato ante magdalene. 20 Julij.

131. *sabbato post visitationis marie.* 9 Julij.

132. *ante Jacobi.* 25 Juli.

133. *in festo S. Donati.* 1 Augustus.
supra sepulchrum magistri curie. De aldaar begravene had waarschijnlijk een ambt bij de curia romana bekleed

136. *Dominica post Assumptionis marie.* 18 Augustus.
minor ebdomadarius. Er waren waarschijnlijk twee hebdomadarii of weekbeurters.

quod semper in vigiliis defunctorum dicetur collecta inclina, pro secunda collecta. »Collectae" heeten geregeld de »orationes" of gebeden vóór de epistelen onder de Mis. Hier worden ook zoo genoemd de orationes onder de vigiliën of getijden voor de overledenen. Eene daarvan »pro uno defuncto" begint met »Inclina."

altera lamberti. 18 September.

137. *sabbato quattuor temporum Septembris.* 21 September.

Nativitatis marie. 8 September.

ante formam. Waarschijnlijk: vóór de bank.

138. *altera Egidii.* 2 September.

139. *in crastinum nativitatis marie.* 9 September.

feria 2_a *post mauricii.* 23 September.

141. *altera Mauricii.* 23 September.

142. *festum michaelis.* 29 September.

143. *die Mauricii.* 22 September.

145. *in die dijonisii.* 9 October.

146. *feria* 4ta *post Katharine virginis.* 28 November.

149. *circa Gereonis et Victoris.* 10 October.

151. *die dijonisii.* 9 October.

156. *feria* 6^a *post martini.* 15 November.

159. *martini profesto.* 10 November.

161. *coueners*. Anders meestal *kotters* genaamd; bezitters of bewoners van eene kleine woning met eenigen grond, waaraan geen *ware* of regtsaandeel in de markegronden was verbonden; vergelijk bl. 54.

chase. Verkeerdelijk geschreven voor *casae*, *case*.

164. *que fuit presentationis marie*. 21 November.

165. *officium commendationis*. Commendatio animae heeten de kerkelijke gebeden voor de stervenden.

completorio finito. Na afloop van de completen, d. i. het slot der kerkelijke getijden.

die brictii, 14 November.

166. *aforis*. »Afforis, aforis, vtwendich, van buten." DIEFFENBACH.

170. *ejus absolutionem*. Zijn ontslag.

in profesto Barbare. 3 December.

172. *strinnulo*. Waarschijnlijk *strumulo*, stokvisch.

in hoc adventu. 1 December.

173. *witinge*. Welligt hetzelfde als: wittingh, wijtingh asellus mollis; piscis argenteo splendore e genere asellorum, mollissima carne; Merlan. KILIAEN.

vigilia nativitatis domini. 24 December.

179. *Feria sexta ante purificationis marie*. 31 Januarij.

180. *dominica post Agnetis*. 26 Januarij.

185. *die sanctorum martirum fabiani et sebastiani*. 20 Januarij.

circa Pontiani martiris. 19 November.

186. *super* IX *warangias.* Telkens, gemeenlijk elk jaar, werd bepaald hoeveel houts door den bezitter van iedere *ware* mogt worden geveld. De prior van Albergen wordt boven, bl. 94. ***principalis heres marke sue*** genoemd en zoo kan het aantal van 9 waren geene verwondering baren.

187. *leccatores.* »Lecator, leccator, catillo, scrra, Gallis (olim) lichard, Belgice een lecker oft lekspet, gulosus." DUCANGE.

189. *erumpnis* In plaats van ***aerumnis.***

190. *festum purificationis marie.* 2 Februari.

194. *circa Agnetis.* 21 Januari.
De fraternitate concessa cuidam.. Ofschoon de katholieke leer omtrent de »gemeenschap der heiligen" medebrengt, dat ieder geloovige, voornamelijk ieder in Gods genade levend geloovige door de gebeden en andere goede werken van alle zijne medebroeders wordt gebaat, toch kunnen zich kringen vormen door nog nauwer broederschapsbanden vereenigd, wier leden op meer bijzondere wijze elkander ten nutte bidden en werken. Zoo doen b.v. kloosterorden. Deze kunnen dan ook buitenleden als 't ware opnemen, d. i. geloovigen, eigenlijk niet tot haren kring behoorende, bijzondere deelgenoten harer gebeden en andere goede werken maken. Dit noemde men de fraterniteit of het broederschap verleenen, eene gunst die dikwijls gevraagd en ook wel ongevraagd, vooral aan weldoeners, werd geschonken. Pag. 333 wordt »fraternitatem concedere" ook »communionem donare" geheeten.

196. *circa agathe virginis.* 5 Februarij.
in Assumpsione marie. 15 Augustus.

in adventu. 1 December.
in quadragesima. 8 April.

198. *in die scholastice.* 10 Februarij.

201. *Wederden.* Thans Wierden.

207. *Warangia.* *Ware* of regtsaandeel in de gemeene markegronden en de daaraan verbonden regten was in den regel, oudtijds althans, aan een bepaald vol erve verbonden. Later en zoo ook hier komen ze afzonderlijk en zelfstandig, afgescheiden van het bezit van eenig erve voor; vergelijk het aangeteekende op bl. 54.

212. *sexta feria ante judica.* 4 April.

213. *die Petri ad cathedram.* 22 Februarij.

217. *in quadragesima.* 9 Maart.

224. *Sabbato ante Invocauit.* 8 Maart.

228. *et a comite (ut moris est) — deinceps servilis esset.* Volgens art. 4 en 5 der hofregten van den hof te Ootmarssem en andere daaronder behoorende hoven in Twenthe, zoo als die in 1546 op bevel van Karel V door de belanghebbenden zijn opgeteekend (RACER, O. Gedenkst. IV, bl. 237 en volg.), konden hoorige lieden zich van den heer vrijkoopen, mits een anderen in den hof in hunne plaats stellende. Dit vaste regt en gebruik schijnt allengs verloren te zijn gegaan, zoodat in 1662 deze *wissel* en *wederwissel* gezegd wordt niet veel meer te beduiden. RACER IV, bl. 242 in de noot.

negeden deel. Hierop schijnt betrekking te hebben art. 19 der Hofregten hiervoren vermeld. RACER (IV, bl. 260) verklaart zulks als het vruchtgebruik van het huis op het

erf staande met eenig land daartoe behoorende. Hij meent dat de benaming *negede deel* is ontleend van de omstandigheid, dat zulks gemeenlijk het negende deel van het geheele erf bedroeg

in parasceve. 18 April.

229. *Feria sexta post pascha.* 25 April.

233. *feria tertia penthecostes.* 10 Junij.
Juvenes cum cereis et cijmbalis angelico amictos stemate. Knapen in engelengewaad, gelijk die nog wel, b.v. in Italië, processiën vergezellen. Engelen werden voorgesteld, in het ambtskleed der diakenen, de dalmatiek, en doorgaans met vleugelen.

241. *infra pascha et ascensionem domini.* Paschen viel dit jaar (1522) op 20 April en Hemelvaartdag op 29 Mei.

242. *feria IV• pentecostes.* 10 Junij.
festum sacramenti. 19 Junij.

243. *festum sancti Johannis B* 24 Junij.
festum Viti. 15 Junij.

247 *die sacramenti.* 19 Junij.

248. Achter den Ordinarius divini Officii der Windesheimsche congregatie, die in 1521 te Deventer bij Albertus Pafraed werd gedrukt, staat een Tractatus de periculis Misse, aanvang nemende op folio 67 verso; over het hier besproken verzuim wordt daarin op folio 69 gehandeld.

251. *circa Ascensionem domini.* 29 Mei.
Assumptionem marie. 15 Augustus.

252. *ruricolis sciolis.* »Sciolus, wenig gelart, wisser cleiner dinge." DIEFFENBACH.

255. *feria sexta post nativitatem Johannes baptiste.* 27 Junij.

256. *festum nativitates sancti Johannis B.* 24 Junij.

257. *festum nativitates marie.* 8 September.
festum martini in hijeme. 11 November.

258. *circa Cathedram Petri.* 22 Februarij.
festum sancti Johannis baptiste. 24 Junij.
sabbato post margarete virginis et martiris. 19 Julij. De dag aan de heilige Margaretha gewijd, was, althans in Duitschland, niet overal dezelfde, maar 12, 13, 15 of 20 Julij. Volgens het Calendarium van WEIDENBACH werd die dag in de dioecesen Keulen, Trier en Mainz op 13 Julij gevierd.

259 *festum visitationis marie.* 2 Julij.

263. *stilsate.* Wapenstilstand.

264. *festum magdalene.* 22 Julij.

266. *e regione conventus illi condonabit omnem fallaciam.* Zij vermaakt aan het convent ter wille van haren broeder, die er toe behoort, vier gulden jaarlijks na haren dood; daarentegen zal het convent haar kwijtschelden wat zij misschien haren broeder en dus het convent mocht hebben te kort gedaan in de verdeeling van de nalatenschap harer ouders en harer zuster.

269. *in die decollationis Johannis baptiste.* 29 Augustus.

per grangiam. »Grangiae dicuntur a granis, quae ibi reponuntur et sunt Grangiae domus seu aedificia, ubi reponuntur grana, ut sunt horrea: sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria sive praesepia pro bobus et aliis, animalibus, caulae pro ovibus, porcitheca pro porcis et sic de aliis, quae pertinent ad oeconomiam, ut sunt loca deputata pro servientibus ad agriculturam et opera rustica." DUCANGE.

272. *dominica die post Augustini.* 28 Augustus.

274. *satellites quosdam bardocucullatos.* »Cucullus, cuculla, cucullio, vestis nota scriptoribus latinis, qua scilicet caput operiebatur (Gall. Cucule, alias etiam Coules, Goules vel Gules. Armoricane Cougoul operimentum capitis est et humerorum)." DUCANGE. Hiermede stemt DIEFFENBACH vrij wel overeen in voce *cuculla*; bovendien zegt hij: »bardocucullus, gugelkapp."

278. *festum martini.* 11 November.

285. *pro equis gelimas scindat.* »Gelima, manipulus. Gelima a genu et ligo, et manu componitur, i. e. garba, vel coma segetis, quae cum manu ligatur super genu." DUCANGE. »Gelima, garba sine granis, schoef, eijn cleijn garbe." DIEFFENBACH.

286. *feria quinta post Katarine.* 27 November.

287. *feria secunda post martini.* 17 November.

293. *dominica palmarum.* 13 April

294. *circa Victoris.* 10 October.

296. *in vigilia nativitatis domini.* 24 December.

297. *in nocte sancte barbare.* 3—4 December.

298. *circa domini epiphania.* 6 Januarij.

305. *equo cespitante.* »Cespitare, cadere, offendere, vallen, wanckeln, struckeln, idem atque labi, procidere." DIEFFENBACH.

306. *sporta.* »Sporta peregrinationis, quae alias pera, sportella, sacculus pastoralis, mantica vocatur." DUCANGE.

307. *octaua sancte Agnetis* 28 Januarij.
epijkeisandi. »Epikeizare, epikeisare, urteijlen nach geschriben rechten mit der masze der miltikeit." DIEFFENBACH. Beslissen, handelen naar billijkheid, κατὰ τὸ ἐπιεικὲς, ex aequo.

308. *effutirent.* »Effutire, stulte loqui, sicut garruli inepte loqui." DIEFFENBACH.
feria sexta ante dominicam XL[e]. 20 Februarij

309. *Sacele.* Saaslo.
die cathedre sancti Petri. 22 Februarij.

312. *pridie profesti Annuntiationis.* 23 Maart.

313. *circa conceptionem marie,* 8 December.

314. *in ebdomada ante palmas.* 22—29 Maart.

315. *festum annuntiationis beate marie.* 25 Maart.

316. *ruscoporum.* »Rustupa, rustipa, rustuba, rustuca, i. e. arenga passa, bucking, bukking." DIEFFENBACH.
axungia »Axungia, exungia, axongia, auxungia,

schwijnenschmalz, rosel, huner-, gense-smalt. Karren-, wagen-schmier." DIEFFENBACH.

318. *circa bartholomei.* 24 Augustus.

320. *festum sacramenti.* 4 Junij.
festum apostolorum Petri et Pauli. 29 Junij.
dominica post visitationis marie. 5 Julij.

321. *die penthecostes.* 24 Mei.
die sacramenti. 4 Junij.

324. *festum michaelis.* 29 September.

325. *circa visitationis marie.* 2 Julij.

342. *circa Michaelis.* 29 September.

343. *circa Exaltationem sancte crucis.* 14 September.

344. *circa festum michaelis.* 29 September.

345. *feria sexta ante Victoris et sociorum ejus.* 9 October.
circa exaltationem sancte crucis. 14 September.

347. *arvinam.* »Arvina, pingue durum inter cutem et viscus." DUCANGE. »Aruina, arphina, arbina, smeer, smalt." DIEFFENBACH.

349. *die Crispini.* 25 October.
die Sijmonis et Jude Apostolorum. 28 October.

350. *die sancti Willebrordi.* 7 November.

353. *die martini in hijeme.* 11 November.

359. *in aduentu domini.* 29 November.
die Innocentium. 28 December.

361. *qui dicuntur bulleken.* Waarschijnlijk hetzelfde als: Bolck, cabliauwe, polipus, V. D. SCHUEREN. Teuthonista. Bollinck, asellulus, piscis minoris genus, Merlu, KILIAEN.
circa petri ad cathedram. 22 Februarij.

369. *insipari.* »*Insipare*, einbrocken." DIEFFENBACH

VERBETERINGEN.

P. 2 r.	2	v. o.	vscare	lees	vacare
	15	v. o.	quatenes	»	quatenus
» 3 »	3	v. o.	ouse	»	oves
	11	v. b.	delibitatem	»	debilitatem
	14	v. o.	essete menda	»	esset emenda
» 7 »	12	v. o.	simplictatem	»	simplicitatem
» 12 »	4	v. b.	usum	»	versum
» 19 »	6	v. b.	rope Stralen	»	prope Stralen
» 23 »	9	v. b.	orium	»	ovium
» 26 »	3	v. b.	proprietatem	»	proprietatis
» 27 »	1	v. b.	confessus	»	confessoris
	9	v. b.	habetant	»	habebunt
» 29 »	23	v. b.	octaos sacramenti	»	octavas sacramenti
» 33 »	1	v. b.	duentes	»	dicentes
» 34 »	15	v. b.	apostolicis	»	apostolis
	17	v. b.	apostolicos	»	apostolos
» 37 »	24	v. b.	alie	»	alia
» 42 »	3	v. b.	sibi	»	ubi
» 43 »	1	v. o.	is	»	si
» 58 »	4	v. b.	dominica	»	domina
» 63 »	4	v. o.	ineciendo	»	metiendo
» 70 »	15	v. o.	sibe	»	sibi.
» 71 »	6	v. b.	altere	»	altera
	1	v. o.	dimini	»	domini
» 77 »	20	v. b.	quam	«	quum
	2	v. o.	sedet	»	sed et
» 79 »	4	v. b.	aunuente	»	annuente
» 81 »	2	v. b.	quum	»	quam
» 83 »	9	v. b.	preelegaret	»	preelegerat

P. 83	r. 19	v. b.	habiturus	lees	habitaturus
» 85	» 10	v. o.	eius	»	cujus
» 88	» 9	v. o.	emeral	»	emeret
» 91	» 10	v. b.	fatre	»	fratre
	23	v. b.	quibum	«	qui tum
» 94	» 11	v. b.	nimis	»	minis
» 96	» 22	v. b.	consvrui	»	construi
» 109	» 18	v. b.	elicti	»	electi
» 114	» 16	v. b.	panimentum	»	pavimentum
» 125	» 13	v. b.	permittetur	»	permitteret
» 126	» 5	v. o.	quidam	»	quaedam
» 128	» 13	v. o.	petirimus	»	petrinis
» 130	» 9	v. b.	collocati	»	collocuti
» 132	» 9	v. b.	potuerent	»	potuerunt
» 135	» 12	v. o.	quam totius	»	quantocius
» 117	» 13	v. o.	indicautibus	»	iudicantibus
» 149	» 16	v. o.	partam	»	partem
» 153	» 14	v. b.	amariori	»	amariora
» 159	» 7	v. b.	porre	»	porro
» 164	» 11	v. b.	saturiebat	»	scaturiebat
» 173	» 1	v. o.	cetenis	»	ceteris
			curiosorem	»	curiosiorem
» 179	» 20	v. b.	incitat	»	incutiat
» 181	» 18	v. b.	contraherunt	»	contraxerunt
	13	v. o.	inundentes	»	incendentes
» 186	» 1	v. b.	distruebatur	»	destruebatur
» 193	» 8	v. o.	despendisoum	»	dispendiosum
» 195	» 4	v. b.	quod	»	quoad
» 197	» 9	v. b.	frandulenti	»	fraudulenti
» 198	» 10	v. b.	habommabili	»	abhominabili
» 204	» 14	v. o.	voluerunt	»	valuerunt
» 205	» 14	v. b.	expenderet	»	expenderat
	18	v. b.	tam ocii	»	tantum ocii
» 208	» 16	v. b.	infaustisseme	»	intaustissime

P. 208	r. 18	v b.	merchis	lees marchis
» 210	» 3	v. b.	redemunt	» redimant
» 213	» 8	v. o.	consulere	» contulere
» 221	» 9	v. b.	adfugiendum	» ad fugiendum
» 222	» 12	v, b.	illic	» illis
» 223	» 1	v. b.	poterat	» poterant
	15	v. o.	manumittendas	» manumittendos
» 224	» 17	v. b.	Resedentes	» Recedentes
» 225	» 7	v. o.	afflecti	» afflicti
	5	v. o.	iti nera	» itinera
» 228	» 9	v. o.	valata	» vallata
» 230	» 6	v. o.	inserire	» inserere
	3	v. o.	servata	» servate
	2	v. o.	sunt, pro	» sunt, studeat pro
» 235	» 18	v. b.	sarcinos	» sarcinas
» 237	» 12	v. b.	supervenererusti-cis	» supervenere rusti-cis
	21	v. b.	res invecta	» res infecta
» 239	» 2	v. b.	dampni	» dampna
	13	v. o.	reverabatur	» reverebatur
» 241	» 7	v. o.	misi sunt	» missi sunt
» 243	» 3	v. b.	fugidum	» frigidum
	16	v. b.	obletis	» oppletis
	6	v. o.	missis	» missas
» 244	» 1	v. b,	deuota	» deuote
	13	v. o.	turcus is	» turcus si
» 245	» 28	v. b.	emissae	» emisse
» 246	» 3	v. b.	pervagatari	» peruagature
	2	v. o.	necessarios	» necessarias
» 251	» 14	v. b.	sartionis	» sationis
» 254	» 1	v. o.	repentendo	» repetendo
» 255	» 9	v. b.	capitularum	» culparum
» 258	» 21	v. b.	illus	» illas
» 268	» 13	v. b.	cupuimus	» capiuimus
» 270	» 7	v. o.	sedere	» cedere

P. 271	r. 18	v. b.	secastro	lees	se castro
» 272	» 15	v. b.	siue	»	sine
» 276	» 9	v. b.	mansueszebant	»	mansuescebant
» 277	» 1	v, o.	hamonem	»	hammonem
» 278	» 2	v. b.	hamone	»	hammone
» 279	» 2	v. b.	fierat	»	fuerat
	6	v. o.	quam quidem	»	quum quidem
	3	v. o.	As qui	»	Atqui
» 210	» 20	v. b.	quam quidem	»	quum quidem
	6	v. o.	fanis	»	fauis
» 281	» 23	v. b.	Non	»	Nam
» 283	» 12	v. b.	prolat	»	probat
			namqeu	»	namque
	17	v. b.	indignum	»	indiguum
» 284	» 13	v. b.	potuis	»	potius.
	4	v. o.	ant	»	aut
» 285	» 8	v. o.	rusticanis cet.	»	rusticanis cet. [209]
	1	v. o.	colligit	»	collegit
» 286	» 8	v. b	lobarare	»	laborare
» 287	» 19	v. b.	moletaremur	»	molestaremur
» 288	» 10	v. o.	lo corum	»	locorum
» 291	» 11	v. o.	obleverunt	»	oppleverunt
» 294	» 18	v. b.	tam	»	tamen
» 303	» 5	v. o.	meititeri	»	me itineri
» 307	» 1	v. o.	priuelegia	»	priuilegia
// 308	» 17	v. b.	equae	»	eque
» 309	» 17	v. b.	quam totius	»	quantocius
» 312	» 2	v. o.	Aununtiatimis	»	Annuntiationis
// 313	» 6	v. b.	bubuleus	»	bubulcus
» 322	» 5	v. b.	immittet	»	immittit
» 328	» 5	v. b.	ud	»	ut
» 329	» 7	v. b.	esurierent	»	esurirent
	7	v. o.	sic ambrorum	»	sicambrorum
» 330	» 4	v. o.	pascui	»	pascuis
» 332	» 10	v. b.	auxietatibusque	»	anxietatibusque

» 335 »	4	v. b.	opperessorum	»	oppressorum
» 336 »	2	v. b.	expuguat	»	expugnat
» 340 »	11	v. b.	praemonitis	»	praemoniti
» 348 »	13	v. o.	cecivinus	»	cecinimus
	1	v. o.	Icunc	»	Hunc
» 353 »	6	v. b.	servabatur	»	seruabatur
	10	v. b.	diviciis	»	diuiciis
	12	v. b.	observaret	»	obseruaret
	15	v. b.	forax	»	vorax
	10	v. o.	eventibus	»	euentibus
» 354 »	5	v. b.	captivos	»	captiuos
	12	v. b.	rapnerunt	»	rapuerunt
	5	v. o.	cives	»	ciues
» 355 »	4	v. b.	captivorum	»	captiuorum
	8	v. b.	counertendam	»	conuertendam
	11	v. b.	qui	»	quae
	11	v. o.	captivos	»	captiuos
	8	v. o.	reservati	»	reseruati
	6	v. o.	servabantur	»	seruabantur
» 356 »	1	v. b.	quidam	»	quaedam
	6	v. b.	eo que	»	eoque
	6	v. b.	devenit	»	deuenit.
	7	v. b.	de cedibus socie civitates	»	se cedibus rapinisque socie ciuitates
	9	v. b.	deditione	»	seditione
	21	v. b.	noluerunt	»	voluerunt
	8	v. o.	convocatisque	»	conuocatisque
» 357 »	5	v. b.	improvida	»	improuida
	22	v. b.	privarunt	»	priuarunt
	25	v. b.	audacice	»	audacia
	28	v. b.	de	»	e
» 358 »	26	v. b.	conventui	»	conuentui
	28	v. b.	conventui	»	conuentui
	32	v. b.	converterentur	»	conuerterentu
» 360 »	1	v. b.	novi	»	noui

P. 360 r.	1	v. o.	ex	lees	ea
» 361 »	2	v. b.	oliurum	»	oliuarum
	5	v. b.	lactiioniis	»	lacticiniis
» 365 »	13	v. b.	audentantum	»	aduentantium
	14	v. b.	cura	»	cara
» 366 »	3	v. b.	toleravit	»	tolerauit
	6	v. b.	eedere	»	cedere
	10	v. b.	invitissime	»	inuitissime
» 367 »	22	v. b.	invadentium	»	inuadentium
	28	v. b.	novit	»	nouit
» 368 »	17	v. b.	caritative imple-verunt	»	caritatiue impleue-runt
	21	v. b.	civitatem	»	ciuitatem
	33	v. b.	civibus	»	ciuibus
» 369 »	3	v. b.	inviti	»	inuiti
			advexerunt	»	aduexerunt
	12	v. b.	quivissent	»	quiuissent
	13	v. b.	salva	»	salua
			indempna	»	indempnia
	17	v. b.	equivalentia	»	equiualentia
			convenientibus	»	conuenientibus
	18	v. b.	invicem	»	inuicem
	24	v. b.	interventu	»	interuentu
	28	v. b.	presumsissent	»	presumpsissent
	35	v. b.	civium	»	ciuium
» 370 »	8	v. b.	excogitaverent	»	excogitauerant
	10	v. b.	militia	»	milites
	15	v. b.	Agressique	»	Aggressique
	30	v. b.	sedentibus	»	cedentibus
» 371 »	4	v. b.	novissime	»	nouissime
	14	v. b.	privilegio	»	priuilegio
	26	v. b.	convenientes	»	conuenientes
	30	v. b.	conventui	»	conuentui
	1	v. o.	despersa	»	dispersa
» 372 »	8	v. b.	inveniremus	»	inueniremus.